

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Filozofická fakulta

Historický ústav

Rigorózní práce

**Vrchnostenská sídla na panství Hluboká nad Vltavou
za Adama Františka ze Schwarzenbergu (1703–1732)**

Vedoucí práce: prof. PhDr. Václav Bůžek, CSc.

Autor práce: Mgr. et Bc. Jan Ivanega

České Budějovice 2012

Prohlašuji, že jsem svoji rigorózní práci vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své rigorózní práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice, 10. listopadu 2012

.....

Jan Ivanega

Mimo všech archivářů a archivářek, kteří mi obětavě připravovali prameny, děkuji především Kateřině. Dík si zaslouží ze všech nejvíc.

Anotace

Vrchnostenská sídla na panství Hluboká nad Vltavou za Adama Františka ze Schwarzenbergu (1703–1732)

V předložené rigorózní práci se zabývám tématem vrchnostenských sídel na panství Hluboká nad Vltavou za vlády knížete Adama Františka ze Schwarzenbergu. Teoretická a metodologická východiska poskytly zejména rezidenční studie a kulturně-historicky pojaté dějiny umění. Prameny práce zastupuje korpus úřední korespondence, účtů a plánové dokumentace schwarzenberské provenience. Přihlédl jsem i k materiálům centrálního původu (fideikomisní inventáře) a dobové literatuře (lovecké a balneologické příručky).

Předmětem rozpravy je zkoumání využívání tří vrchnostenských objektů – zámku v Hluboké nad Vltavou, loveckého zámku Ohrada a lázní v Libníči. Výzkumu využívání staveb nutně předcházelo shrnutí stavebního vývoje objektů, které zejména v případě Libníče přineslo řadu nových poznatků. Pohled na tři sídla ukázal jejich funkční propojenost.

Zámek Hluboká nad Vltavou představuji jako sídlo vrchnosti během pravidelných pobytů, sídlo správy a centrum duchovního života panství. Opominuto nezůstalo ani zkoumání pevnostního rozměru objektu. Lovecký zámek Ohrada je třeba na základě rozboru využívání vnímat zejména jako pendant hlubockého zámku. Jeho hlavní úlohou bylo poskytnout zázemí panským lovům na jihočeských majetcích Schwarzenbergů. Dále byl důležitým prvkem vrchnostenské reprezentace a doplnil panskou rezidenční síť o objekt charakteru letohrádku. Libníčský areál představoval dobově módní prvek lázní k očistě těla i ducha. Tamní kaple Nejsvětější Trojice a morových patronů, jež vznikla jako votivní stavba po skončení morové epidemie r. 1713, měla nadregionální význam.

Usiloval jsem také o „zalidnění“ objektů. Podařilo se odkrýt dosud neznámé církevní i světské slavnosti na hlubockém zámku. Mimo rekonstrukce průběhu konkrétních lovů bylo možné ojediněle nahlédnout do mysli Adama Františka ze Schwarzenbergu, jehož osobní svědectví jasně ukazují hlubocké panství jako místo odpočinku a loveckých kratochvílí. Obdobně lze na základě analýzy návštěvnosti vnímat libníčské lázně jako místo hojného pěstování sociálních kontaktů.

Panství Hluboká nad Vltavou tvořilo jádro schwarzenberské sídelní domény v jižních Čechách. Po získání eggenberského dědictví v roce 1719 se však těžiště zájmu vrchnosti postupně přesunulo na panství Český Krumlov.

Annotation

The seigniorial seats on the Hluboká manor in the time of Adam František of Schwarzenberg (1703 – 1732)

In the submitted rigorous work, I deal with the topic of suzerain seats on the Hluboká manor during the reign of Adam František of Schwarzenberg. Theoretical and methodological starting points were provided especially by residential studies and art history. The sources of the work are represented by a corpus of official correspondence, receipts and building projects documentation of Schwarzenberg's provenance. I have also accounted documents of the central origin and the contemporary literature (e. g. hunting and balneological handbooks).

The subject of the work is a research of usage of three seigniorial buildings – the Hluboká chateau, the Ohrada hunting lodge and the spa in Libníč. The summary of the construction development of the buildings, which has revealed plenty of new knowledge especially in the Libníč area, went necessarily before the search of the usage of the buildings. The survey of these three residences has shown their functional interconnection.

I introduce the Hluboká chateau as a seat of nobility during their regular stays, an administration seat and a centre of spiritual life of the manor. Neither the research of the solidity of the building has been neglected in the work. On the basis of the usage research, it is necessary to perceive the Ohrada hunting lodge as a pendant of the Hluboká chateau. Its main role was to provide the posh hunting events with the hinterland. Moreover, it used to be an important element of the nobility representation and completed their residential network by a villa sort of facility.

The Libníč area meant then a fashionable spa element designed for cleansing not only the body but also the soul. The local Trinity and Plague Patrons chapel, which was formed as a votive building after the plague epidemic in 1713, used to have a supra-regional significance.

I have also strived to “populate“ the dwellings. I have managed to uncover yet unknown church and secular celebrations at the Hluboká chateau. Except for the reconstruction of particular huntings, it was possible to look sporadically into Adam František of Schwarzenberg's mind, whose personal testimony clearly shows the Hluboká manor as a place of relaxation and hunting events. On the basis of the attendance analysis, it is also possible to understand the Libníč spa as a favourite place for keeping social contacts.

The Hluboká chateau manor used to represent the core of the Schwarzenberg's dwelling seat in the south Bohemia county. After gaining the Eggenberg heritage in 1719, the centre of their interest moved gradually to the Český Krumlov manor.

Obsah

Obsah	7
I. Úvod	8
I.1 Vývoj schwarzenberské držby v Čechách	20
II. Schwarzenberská sídla na panství Hluboká nad Vltavou	24
II.1 Zámek Hluboká nad Vltavou	24
II.1.1 Výstavba.....	24
II.1.2 Využívání	41
II.2 Lovecký zámek Ohrada.....	80
II.2.1 Výstavba.....	80
II.2.2 Využívání	83
II.3 Lázeňský komplex v Libníči	112
II.3.1 Výstavba.....	112
II.3.2 Využívání	148
III. Závěr	180
IV. Seznam použitých pramenů a literatury	185
IV.1 Archivní prameny	185
IV.2 Staré tisky	188
IV.3 Vydané prameny	189
IV.4 Literatura	189
IV.5 Elektronické zdroje	202
V. Seznam zkratek	203
VI. Seznam příloh	204
VI.1 Seznam textových příloh	204
VI.2 Seznam obrazových příloh	204
VI.3 Seznam tabulek a grafů.....	207
VII. Přílohy	208
VII.1 Textové přílohy	208
VII.2 Obrazové přílohy	212
VII.3 Tabulky a grafy	235

I. Úvod

V předkládané práci zkoumám vrchnostenská sídla na panství Hluboká nad Vltavou v první třetině 18. století v širších kulturně historických souvislostech. Výběr tématu souvisí s překvapivým opomíjením barokní éry Schwarzenbergů na Hlubocku současným badáním,¹ na něž jsem narazil při dřívějším výzkumu.² Jistý nedostatek zájmu vynikne zejména ve srovnání s intenzivní pozorností věnovanou mladšímu českokrumlovskému sídlu rodu.³ Lze jej spojit s rozsáhlou přestavbou hlubockého zámku Janem Adolfem II. ze Schwarzenbergu. Jeho zásadní stavební činnost sice dala vzniknout mimořádné ukázce architektury romantického historismu, svou důsledností však zároveň překryla či dokonce zcela zastřela paměť starších vrstev objektu.⁴ Vybranými objekty zájmu jsou vrchností využívané zámky Hluboká nad Vltavou, Ohrada a lázně v Libníči. Stranou pozornosti jsem ponechal zámek v Dřítině, o němž se zmiňuji pouze ojediněle. Důvodem opominutí objektu je fakt, že jej vrchnost prokazatelně využívala v nejmenší možné míře. Dříteňský zámek ve sledovaném období sloužil takřka výhradně jako sídlo správy tamního statku.

Výchozí prameny předkládané práce zastupuje široká škála písemností uložených ve Státním oblastním archivu v Třeboni, jeho českokrumlovském oddělení a českobudějovickém státním okresním archivu.⁵ V první řadě jde o materiály z fondů velkostatku Hluboká nad Vltavou a rodinného archivu Schwarzenbergů, doplněných o výpověď pramenů z ústřední kanceláře Hluboká nad Vltavou a ústřední schwarzenberské pokladny České Budějovice. Výzkum schwarzenberských pramenů se

¹ Ve psaní jmen historických rodů panuje nejednotný úzus. V případě šlechty jsem se držel historické podoby, již sami užívali (Schwarzenberg, Kollowrat aj.). Do češtiny jsem pro větší plynulost textu a v souladu s obecnými zvyklostmi převedl křestní jména. Příjmení převádím jen v případě, že dané osoby prokazatelně pocházely z českého jazykového prostředí (Dworzak → Dvořák aj.). Srov. Ivo CERMAN, *Šlechtická kultura v 18. století. Filozofové, mystici, politici*, Praha 2011, s. 17–18.

² Jan IVANEGA, *Pavel Ignác Bayer, Adama František ze Schwarzenbergu a zámek Ohrada. Lovecký zámek jako součást rezidenční sítě barokního šlechtice*, České Budějovice 2011 (bakalářská práce Ústavu dějin umění FF JU).

³ Se shrnutím starší literatury Anna KUBÍKOVÁ, *Barokní přestavby českokrumlovského zámku*, in: Václav Bůžek (ed.), *Život na dvorech barokní šlechty (1600–1750)*, České Budějovice 1996 (= OH 5), s. 467–482; Raimund PALECZEK, *Český Krumlov jako ústředí vrchnostenské správy knížat ze Schwarzenbergu v letech 1719–1848*, in: Martin GAŽI (ed.), *Český Krumlov. Od rezidenčního města k památce světového kulturního dědictví*, České Budějovice 2010, s. 775–782.

⁴ Jindřich VYBÍRAL, *Století dědiců a zakladatelů. Architektura jižních Čech v období historismu*, Praha 1999, s. 25–70.

⁵ Srov. soupis pramenů na konci práce. Za pomoc při orientaci v archivních souborech děkuji Mgr. Anně Kubíkové, Mgr. Kristině Swiderové a PhDr. Pavlu Matlasovi, Ph.D. Za vstřícnost projevenou během výzkumu a psaní práce děkuji kolegům z Ústavu dějin umění AV ČR, v. v. i., zejména Mgr. Petře Trnkové, Ph.D. a PhDr. Martinu Krumholzovi.

bez prolnutí výpovědi těchto fondů neobejde, což vyplývá z dějin jejich původců. Doplňující význam mají písemnosti církevního původu, zejména matriky,⁶ případně prameny dalších původců.⁷

Stěžejním pramenným souborem je rodinný archiv Schwarzenbergů, jenž je rozdělen v souladu s dějinami rodu na fondy primogenitury a sekundogenitury.⁸ Pro účely předkládané rozpravy jsem využil zejména výpověď materiálů uložených v odděleních Familia primogenitura – Haushalt (dále F. P. h.)⁹ a Familia primogenitura – Dienerschaft (dále F. P. b.).¹⁰ Prameny z oddělení F. P. h. umožňují poznat mecenát Adama Františka ze Schwarzenbergu ve vztahu ke knihám a výtvarnému umění. Pro bádání o využívání rodových panství jsou neocenitelné zejména spisy k dodávkám viktualií a dalších nezbytností na schwarzenberský dvůr ve Vídni i mimo ni, podobně jako prameny k psinci a lovecké smečce na Ohradě a dodávkám vína pro vrchnostenské sklepy. Materiály uložené v oddělení F. P. d. lze využít k poznání struktury dvora, zejména Eleonory Amálie ze Schwarzenbergu při jejím pobytu na Hluboké. Na základě oddělení F. P. d. je také možné poznat práce některých umělců i další služebníky. Naopak do neinventovaného oddělení Familia primogenitura – besonders, jež obsahuje pozůstalostní agendu jednotlivých členů rodu, jsem podnikl pouze dílčí sondy do pozůstalosti Adama Františka. Její rozsah si vyžaduje samostatné zpracování.¹¹ Zkoumal jsem zejména prameny ke správě majetků, zvláště korespondenci s úřední kanceláří. Zprávy panských úředníků a knížecí reskripty jsou cenné ve vztahu k akvizicím majetku. V ojedinělých případech dále umožňují poznat průběh a obsah pobytů vrchností na českých panstvích.

Fond ústřední kanceláře je rozdělen do tří období podle doby vzniku pramenů a dále podle panství. Pro období prahu 18. století je klíčové neinventované staré oddělení.¹² Obsahuje koncepty knížecích písemností určených pro panství a ústřední pokladnu, ojediněle i příjemcům mimo schwarzenberské majetky (sít' agentů, právníků

⁶ Matriky ojediněle využívám při identifikaci neznámých osob Příslušné matriční knihy cituji na patřičných místech.

⁷ SOKA České Budějovice, fondy Farní úřad Libnič (1713–1955), Archiv obce Libnič (1899–1980).

⁸ K dějinám a členění fondu srov. Jiří ZÁLOHA, *Schwarzenberský rodinný archiv (primogenitura)*, AT 8, 1996, s. 24–32.

⁹ Jiří ZÁLOHA, *Schwarzenberský rodinný archiv, oddělení Familia primogenitura, Haushalt 1504–1940. Dílčí inventář*, Český Krumlov 1973 [dostupné online, <http://digi.ceskearchivy.cz/>, přístup 1. listopadu 2011].

¹⁰ Týž, *Schwarzenberský rodinný archiv, oddělení Familia primogenitura, Dienerschaft 1635–1940. Dílčí inventář*, Český Krumlov 1973 [dostupné online, <http://digi.ceskearchivy.cz/>, přístup 1. listopadu 2011].

¹¹ J. ZÁLOHA, *Schwarzenberský rodinný archiv*, s. 26, 29.

¹² Orientaci ve fondu umožňuje jeho repertář. Srov. SOA Třeboň, odd. ČK, Ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou (staré oddělení), panství Hluboká [dále ÚK Hluboká], kniha 311.

a solicitorů) a příchozí korespondenci, včetně bohatého plánového materiálu, rozpočtů a dílčích účtů. Ve vztahu k tématu předkládané práce jsou cenné zejména spisy o schwarzenberském patronátu a stavebních pracích na církevních objektech. Umožňují poznat založení, podobu, vybavení a využívání svatyní pod vrchnostenskou správou, prameny k dějinám lázeňství v Libníči, stavební záležitosti jednotlivých voluptárních objektů a materiály k sociologii stavebního provozu. Pro poznání vybavení objektů jsou neocenitelné spisy o pořizování a přesunech mobiliáře. Ústřední kancelář obsahuje i prameny k dějinám lovectví a myslivosti na hlubockém panství, jež je třeba zkoumat v souvislosti s využíváním loveckého zámku Ohrada.

Bádání ve fondu schwarzenberské ústřední pokladny usnadňuje moderní inventář.¹³ Ústřední pokladna shromažďovala účetní materiál týkající se veškerých schwarzenberských majetků, je tudíž pro bádání na úrovni jednoho statku obtížně využitelná.¹⁴ Dílčími sondami jsem zkoumal zejména přehledy výdajů na domácnost, výdaje při cestách členů schwarzenberského rodu, náklady za mobiliář, oděvy a další textil. Ukázalo se, že některé materiály mají ve vztahu k tématu práce pouze omezenou výpovědní hodnotu. Cenné jsou prameny k dějinám cestování schwarzenberského rodu. Na základě často velmi podrobného účetního materiálu umožňují poznat itinerář a průběh konkrétních cest. Bohužel je pramenná základna dochována soustavněji až pro období Josefa Adama ze Schwarzenbergu. Informace z období generace jeho rodičů jsou kusé, avšak o to zajímavější.

V třeboňském archivu je uložen fond velkostatku Hluboká nad Vltavou, který vyjma oddělení map a plánů a dílčího inventáře, jenž zachycuje pouze menší část souboru, postrádá moderní archivní pomůcku.¹⁵ Přesto nelze zkoumání tohoto souboru opominout, neboť se organicky prolíná s fondem schwarzenberské ústřední kanceláře – k tam uloženým konceptům lze bez větších problémů ve velkostatkovém fondu dohledat čistopisy knížecích reskriptů. Totéž platí i pro odchozí korespondenci – ve velkostatku

¹³ Anna KUBÍKOVÁ, *Schwarzenberská ústřední pokladna 1647–1948. Inventář*, Český Krumlov 1986 [dostupné online, <http://digi.ceskearchivy.cz/>, přístup 10. listopadu 2011].

¹⁴ Účetní agenda zahrnuje desítky knih, jejichž výpovědní hodnotu lze snadno nahradit účetními knihami z fondu příslušného velkostatku. Pro časové období 1703–1732 se jedná o následující prameny – SOA Třeboň, odd. ČK, ÚP České Budějovice, knihy 74–120

¹⁵ Anna KUBÍKOVÁ – Václav RAMEŠ, *Velkostatek Hluboká nad Vltavou. Mapy a plány 1663–1948. Dílčí inventář*, Třeboň 2000. Pomůcku doplňuje ji dílčí inventář Pavla MATLASE, *Velkostatek Hluboká nad Vltavou. Starý archiv do roku 1793 (1332) 1336–1793 (1862). Dílčí inventář*, Třeboň 2009; dále srov. *Výtah z repertářů. Knižní archiv a spisová registratura, staré oddělení*, b. m. [Třeboň], b. r. K dějinám fondu Jirí ZÁLOHA, *Několik poznámek ke vzniku a zásadám pořádacího systému velkostatkových fondů schwarzenberské provenience*, SAP 26, 1976, s. 341–366; Anna SMOLKOVÁ, *Svozy archivů schwarzenberských velkostatků do Třeboně jako důsledek provádění pozemkové reformy na majetku schwarzenberské primogenitury*, AT 10, 2002, s. 39–54.

jsou uloženy koncepty, jejichž text se ve formě čistopisu nachází v ústřední kanceláři. Souběžný průzkum obou fondů je nezbytný, neboť přes unikátní dochování schwarzenberských pramenů jsou některé písemnosti známy pouze z konceptů. Plánová dokumentace je navíc dochována především ve fondu ústřední kanceláře, kam byly návrhy zasílány v několika kopiích ke schválení. Pokud nebyly aprobovány, zůstaly v kanceláři. Naopak schválené materiály byly odeslány na příslušné panství k provedení, při němž často zanikly – kopie v ústřední kanceláři jsou tak nezdědka jedinou známkou později zastřených úprav.¹⁶ Z konkrétních pramenů uložených ve fondu hlubockého velkostatku je třeba vyzdvihnout důchodní účty. Odrážely se v nich příjmy z vrchnostenských podniků a výdaje na jejich provoz, včetně vydání z přímých rozkazů panstva. Velmi bezprostředně se v nich odráží průběh návštěv vrchností.¹⁷ Dále umožňují, kromě jinak nedoložených stavebních akcí, poznání vývoje návštěvnosti libničských lázní. Tamního areálu se týkají i prameny k patronátním záležitostem a zejména ucelená řada samostatných spisů o zřízení lázní, jejich nájemcích či užitku tamního pramene. Materiály ke stavebnímu vývoji libničského komplexu jsou uloženy i v rozsáhlé stavební agendě. Obsahuje neocenitelné materiály k stavbám v areálu hlubockého zámku, loveckého zámku Ohrada i dalších vrchnostenských objektů. Bez analýzy pramenů velkostatkové provenience se neobejde ani výzkum lovu a myslivosti na jihočeských panstvích ve vztahu k loveckému zámku Ohrada. Obdobný význam ve vztahu k využívání hlubockého panství a panských objektů mají prameny k cestám panovnického rodu. Cenné jsou i prameny k pohostinství na hlubockém panství. Pro zkoumání využívání panství jsou nezbytné materiály k mobilím jednotlivých vrchnostenských objektů. Oproti tomu instrukce pro panský personál mají spíše doplňující roli. Ve vztahu k tématu práce jsou okrajové jinak mimořádně cenné v ucelenosti dochované poddanské seznamy. Užitečnou pomůcku představuje rukopisná práce schwarzenberského úředníka Karla Mikuschkowitze

¹⁶ K fungování výměny plánů mezi panstvím a ústřední kanceláří srov. Martin ŠANDA, *Antonio Ehorto Martinelli jako schwarzenberský knížecí architekt a stavitel*, Praha 2011 (diplomová práce ÚDU FF UK), s. 15. Za poskytnutí práce děkuji autorovi. Na tomto místě si zaslouží dílčí korekci tvrzení, že ústřední kancelář sídlila ve Vídni – ačkoliv tam měla nepochybně rozsáhlé personální i materiální zázemí, byla svou působností vázána na místo pobytu knížete, jehož při cestách nejnětější kancelářský personál provázela. Srov. Jiří ZÁLOHA, *Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, poddodělení pro ústřední úřady CB, CH, CR, Hrf, OD. Dílčí inventář*, Český Krumlov 1991, s. 1 an; Týž, *Die Schwarzenbergische Hofkanzlei*, *Schwarzenbergischer Almanach* 38, 1990, s. 413–420.

¹⁷ Bohužel přes ucelenost a zdánlivou jednotnost vedení účetní agendy je výpovědní hodnota účtů z jednotlivých let rozkolísána v závislosti na úzu konkrétního důchodního písaře.

o hlubockém panství. Výpověď písemných pramenů doplňuje na materiály bohaté oddělení map a plánů.¹⁸

Z dalších pramenů schwarzenberské provenience jsem přihlédl zejména k loveckým spisům z panství Protivín, Netolice a Třeboň.¹⁹ Tyto prameny rozšiřují kontext panských lovů zajištěných náčiním z loveckého zámku Ohrada. Cenné jsou také prameny k návštěvnosti a výstavbě v areálu schwarzenberských Jánských Lázní, jež poskytují srovnávací materiál ve vztahu k Libníči.²⁰

Z fondů centrálních úřadů jsem prozkoumal zejména fideikomisní spisy, v nichž je uložena celá řada inventářů majetků vložených do schwarzenberského fideikomisu.²¹ Bohužel neobsahují soupisy vybavené žádného zkoumaného objektu. Mimořádně cenné jsou však inventáře zámku Český Krumlov za Eggenbergů i Schwarzenbergů a další srovnávací materiál.

Mimo archivních pramenů jsem využil i staré tisky, v první řadě barokní popis libníčských lázní²² a soudobou encyklopedii lázní v habsburské monarchii.²³ Výklad o lovectví na hlubockém panství se neobejde bez srovnání s dobovou praxí, kterou zachytili ve svých traktátech kupříkladu Jacques du Fouilloux, Johann Tantzler, Hanns Friedrich von Fleming či Heinrich Wilhelm Döbel.²⁴ Řady zkoumaných problémů se

¹⁸ SOA Třeboň, Vs Hluboká, mapy a plány, ev. č. 80, 81 – plány P. I. Bayera (kostel v Nákří, kaple v Libníči); Tamtéž, ev. č. 1584–1619 – plány barokní podoby zámku Hluboká; Tamtéž, ev. č. 1625–1640 – plány barokní podoby zámku Hluboká s vyznačenými historizujícími přestavbami; Tamtéž, ev. č. 2077–2081 – plány loveckého zámku Ohrada; Tamtéž, ev. č. 2386–2392 – plány libníčských lázní.

¹⁹ SOA Třeboň, Vs Protivín, inv. č. 2524, 2873; .

²⁰ SOA Třeboň, Cizí statky, inv. č. 548, kart. 168.

²¹ NA Praha, Fideikomisní spisy, inv. č. 120, sign. VII E 7, kart. 794.

²² Johann Franz LÖW Z ERLSFELDU, *Hydriatria nova, To jest krátké vypsání o nově nalezené hlubocké lázni, od starodávna Smradlavá voda nazvané*, Praha 1721 [dostupné online, <http://www.manuscriptorium.com>, přístup 5. prosince 2011]; srov. Zdeněk TOBOLKA – František HORÁK, *Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce XVIII. století* II/4, Praha 1948, K4928; k autorovi poskytuje základní informace OSN XVI, s. 386; blíže Eva ROZSÍVALOVÁ, *Knihovna profesora lékařské fakulty Joh. Fr. Löwa z Erlsfeldu*, AUC-HUCP 17/1, 1977, s. 47–68; Táž, *Doktoři a profesori pražské lékařské fakulty a jejich vztahy k Leopoldinsko-karolinské akademii do konce 18. stol.*, AUC-HUCP 21/1, 1981, s. 53–65; Táž, J. F. Löw, in: Kol. autorů, *Biografický slovník pražské lékařské fakulty II*, Praha 1993, s. 45; souhrnně Ivana ČORNEJOVÁ, *Deník Jana Františka Lva z Erlsfeldu – pozoruhodný a nevyužitý pramen*, in: Zdeněk Hojda – Jiří Pešek – Blanka Zilynská, *Seminář a jeho hosté. Sborník prací k 60. narozeninám doc. dr. Rostislava Nového*, Praha 1992, s. 237–245. Podrobný rozbor Löwova spisu poskytují ve srovnání s jeho druhým vydáním z roku 1767 v kapitole o využívání libníčských lázní.

²³ Heinrich Johann Nepomuk VON CRANTZ, *Gesundbrunnen der Oesterreicher Monarchie...*, Wien 1777 [dostupné online, <http://www.bsb-muenchen.de/>, přístup 24. listopadu 2011].

²⁴ Jacques DU FOUILLOUX, *Adeliche Weydwercke, das ist außführliche Beschreibung von Jagen*, Franckfurt am Main 1661 [dostupné online, <http://www.bsb-muenchen.de/>, přístup 10. prosince 2011]; Johann TANTZLER, *Notabilia Venatoris oder Jagd-Weidwercks Anmerckungen von der hohen und niedern Jagd*, Nürnberg-Aldorf 1699 [dostupné online, <http://books.google.com/>, přístup 10. prosince 2011]; Hanns Friedrich VON FLEMING, *Der Vollkommene Teutsche Jäger*, Leipzig 1749 [dostupné online, <http://books.google.com/>, přístup 10. prosince 2011]; Heinrich Wilhelm DÖBEL, *Neueröffnete Jäger-Practica, oder der wohlgeübte und Erfahrene Jäger, darinnen eine vollständige Anweisung hohen und*

dotýká encyklopedie Johanna Heinricha Zedlera,²⁵ případně soudobá ceremoniální příručka Julia Bernharda von Rohr.²⁶

Cenné podněty pro předkládanou rozpravu poskytuje zejména současná historiografie německého jazykového prostoru, která již našla ohlas i v českém a moravském prostředí.²⁷ Řada historiků a historiků umění z Rakouska se ve svém bádání věnuje zkoumání vztahu stavebníka a stavitele,²⁸ podobně jako vazbám mezi funkcí a podobou stavby.²⁹ Kořeny jejich tázání spočívají již v přístupu Ernsta Hanse Gombricha, jenž usiloval o poznání kontextu vzniku děl a jejich původní funkce.³⁰

Zásadní jsou také práce vzešlé z okruhu Rudolstädter Arbeitskreis zur Residenzkultur shromážděné v neperiodicky vydávaných konferenčních sbornících. První z nich obsahuje řadu teoreticky pojatých příspěvků věnovaných problematice zámku jako prostředku šlechtické reprezentace, ať již v samotné hmotě budovy, v jejích formách, v řazení prostor či ve slavnostech, které se v nich odehrávaly.³¹ Těžištěm druhého sborníku je zkoumání reprezentační funkce obrazů, zejména portrétů

niedern Jagd-Wissenschaft in vier Theilen, Lipsko 1754 [dostupné online, <http://books.google.com/>, přístup 10. prosince 2011].

²⁵ Johann Heinrich ZEDLER, *Grosses vollständiges Universal-Lexicon aller Wissenschaften und Künste I–LXIV*, Leipzig-Halle 1732–1750 (do r. 1754 další 4 svazky posmrtně) [dostupné online s možností fulltextového vyhledávání, <http://www.zedler-lexikon.de/>, přístup 10. prosince 2011].

²⁶ Julius Berhard VON ROHR, *Einleitung zur Ceremoniel-Wissenschaft der großen Herren*, Berlin 1729 [dostupné online, <http://books.google.com/>, přístup 15. listopadu 2011]. Mimo citovaných prací jsem zejména k identifikaci jednotlivých osob využil i řadu dalších digitalizovaných starých tisků, vesměs dostupných na <http://books.google.com/> či <http://www.archive.org/>. Tato ojediněle použitá díla v úplnosti cituji na příslušných místech.

²⁷ Podrobný přehled jsem podal v bakalářské práci. J. IVANEGA, *Pavel Ignác Bayer*, s. 9–20. V dalším výkladu se omezují na připomenutí základních prací a doplnění včetně zhodnocení další literatury, zejména zahraniční.

²⁸ Výběrově Hellmut LORENZ, *Kunstgeschichte či Künstlergeschichte? Bemerkungen zur Forschungslage der Wiener Barockarchitektur*, *Artibus et historiae* IV, 1981, s. 99–123; Friedrich POLLEROß, *Auftraggeber und Funktion barocker Kunst in Österreich*, in: Hellmut Lorenz, *Geschichte der bildenden Kunst in Österreich IV. Barock*, München-London-New York 1999, s. 17–50; přehledově Petr FIDLER, *Über den Quellencharakter der frühneuzeitlichen Architektur*, in: Josef Pauser – Martin Scheutz – Thomas Winkelbauer (edd.), *Quellenkunde der Habsburgermonarchie (16.–18. Jahrhundert). Ein exemplarischen Handbuch*, Wien-München 2004, (= *Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung*, Ergänzungband 44), s. 952–970 (srov. též další práce autora).

²⁹ Týž, „*Form follows Function*“. *Zur Funktionalität der Profanarchitektur der frühen Neuzeit*, in: Olga Fejtová – Václav Ledvinka – Jiří Pešek (edd.), *Život pražských paláců. Šlechtické paláce jako součást městského organismu od středověku na práh moderní doby*, Praha 2009 (= DP XXVIII), s. 25–58; obdobně Jiří KROUPA, „*Palác ve tvrzí*“: *umělecká úloha a zámecká architektura v raném novověku. (Dvě úvahy k výzkumu světské architektury raného novověku)*, *Opuscula historiae artium. Studia minora Facultatis philosophicae Universitatis Brunensis* F 45, 2001, s. 13–37; Týž, *Palazzo in villa, memoria a bellaria. Poznámky k sémantice architektonické úlohy v baroku*, in: Týž (ed.), *Ars naturam adiuvans. Sborník k poctě prof. PhDr. Miloše Stehlíka*, Brno 2003, s. 117–135.

³⁰ Typicky Ernst Hans GOMBRICH, *The Uses of Images: Studies in the Social Function of Art and Visual Communication*, London 1999.

³¹ Lutz UNBEHAUN – Andreas BEYER – Ulrich SCHÜTTE (edd.), *Die Künste und das Schloß in der frühen Neuzeit*, München 1998 (=RFzR 1). Jednotlivé příspěvky cituji na příslušných místech práce.

v rozličných formách.³² Ve středu pozornosti další konference badatelského centra se ocitl ceremoniál, zejména na říšských dvorech.³³ Prozatím poslední souborný výstup představuje publikace věnovaná vévodské rezidenci v Celle.³⁴

Mimoto je vhodné upozornit na práci švýcarského historika Petera Herscheho, jenž představil objevný pohled na barokní kulturu v katolické části Evropy.³⁵ Vyrovnal se s dosavadním převážně negativním či neutrálním hodnocením baroka. Přesvědčivě interpretoval dosud rozpačitě přijímané zdánlivé neekonomické „plýtvání“ omezenými zdroji a hospodářské zaostávání za protestantskou Evropou jako odraz specifické katolické mentality. Jejím hlavním projevem byly podle autora investice k zajištění spásy na onom světě, z nichž vzešla ojedinělá vizuální kultura. Herscheho dílo umožňuje zasadit dění na hlubokém panství za Adama Františka ze Schwarzenbergu do obecnějších souvislostí.

Metodologicky inspirativní zůstává i dvě desetiletí po vydání práce Patricie Waddy, jež se zabývala fungováním římských paláců 17. století.³⁶ Ačkoliv její závěry nelze vnímat jako analogické ve vztahu ke zcela odlišnému středoevropskému prostředí, je třeba reflektovat autorčin zájem o proměny funkcí místností v čase v závislosti na proměně vnějších okolností.³⁷ Ke sledování těchto změn Waddy použila půdorysných schémat řešení interiéru v jednotlivých podlažích. Při důsledném uplatnění umožňuje přístup vyřešit otázku funkce konkrétních místností. Nesmírně užitečný je také při sledování jejich proměn v čase.³⁸

Problematika rezidencí a rezidenčních sítí byla zkoumána i v českém prostředí. Kromě teoreticky pojatých příspěvků se objevily i monografie.³⁹ Radmila Pavlíčková se

³² Andreas BEYER (ed.), *Bildnis, Fürst und Territorium*, München 2000 (=RFzR 2).

³³ Michael Peter HAHN (ed.), *Zeichen und Raum. Ausstattung und höfisches Zeremoniell in den deutschen Schlössern der Frühen Neuzeit*, München 2006 (= RFzR 3).

³⁴ Heiko LAB (ed.), *Hof und Medien im Spannungsfeld von dynastischer Tradition und politischer Innovation zwischen 1648 und 1714*, München 2008 (=RFzR 4).

³⁵ Peter HERSCHE, *Muße und Verschwendung. Europäische Gesellschaft und Kultur im Barockzeitalter I–II*, Freiburg-Basel-Wien 2006.

³⁶ Patricia WADDY, *Seventeenth-Century Roman Palaces. Use and the Art of Space*, Cambridge (MSts)-London 1991.

³⁷ Společenského postavení stavebníka, úmrtí v jeho rodině, změně společenského postavení dědiců aj. Srov. zejména Tamtéž, s. 67–72. Na potřebu mikroanalytického hodnocení využívání konkrétních prostor upozornil J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 183.

³⁸ Přístup byl využit například na výstavě o Clam-Gallasově paláci v Praze, jež proběhla na přelomu let 2007–2008. Srov. Martin KRUMMHOLZ, *Clam-Gallasův palác, Johann Bernhard Fischer von Erlach. Architektura, výzdoba, život rezidence*, Praha 2007.

³⁹ Bádání v tomto směru založil svou stručnou glosou Zdeněk HOJDA, *Rezidence české šlechty v baroku. Několik tezí*, in: Lenka Bobková (ed.), *Život na šlechtickém sídle v 16.–18. století*. Sborník příspěvků z konference na pedagogické fakultě UJEP v Ústí nad Labem 30.–31. října 1991, Ústí nad Labem 1992, s. 161–178; dále výběrově Petr MAŤA, *Soumrak venkovských rezidencí. „Urbanizace“ české aristokracie mezi stavovstvím a absolutismem*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Aristokratické rezidence a dvory*

zabývala rekonstrukcí způsobů využívání jednotlivých sídel olomouckého arcibiskupa Karla II. z Liechtensteinu-Castelkorna.⁴⁰ Jiří Kubeš se pokusil o sepsání syntézy o reprezentační funkci sídel české barokní šlechty.⁴¹ Funkci jednotlivé památky v konkrétní době na základě širokého spektra pramenů zkoumá Martin Krummholz.⁴² Pozornosti k reprezentační rovině využívání sídel se dostalo i v souborných dílech o raně novověké šlechtě.⁴³ Zároveň je dobře patrný posun zájmu k dějinám barokní šlechty, v předchozím období opomíjené.⁴⁴ Modelový příklad výzkumu rezidence barokního uroence představil na příkladu hraběte Františka Karla Swéerts-Sporcka Vítězslav Prchal.⁴⁵ Ve studii se zaměřil na připomenutí všech majetků hraběte a zevrubnou analýzu jejich využívání na základě diáříí hofmistra Tobiáše Antonína Seemana. Obdobně se vztahem hraběte Rudolfa Chotka k jeho sídlům zabýval Ivo Cerman, jehož zájem se však soustředil na mladší období poloviny 18. století.⁴⁶ Další studie byly věnovány prostředí moravské a slezské šlechty.⁴⁷

Intenzivní pozornosti se dostalo také jednotlivým objektům, které jsou ve středu zájmu předkládané rozpravy. Hlubockého zámku i loveckého zámku Ohrada si povšimli autoři klasických topografických prací.⁴⁸ Zámek je předmětem intenzivního zájmu

v raném novověku, České Budějovice 1999 (= OH 7), s. 139–162. Průkopnickou prací zůstává dílo Jiřího KROUPY, *Alchymie štěstí. Pozdní osvícenství a moravská společnost 1770–1810*, Brno 2006² (první vydání 1987).

⁴⁰ Radmila PAVLÍČKOVÁ, *Sídla olomouckých biskupů. Mecenáš a stavebník Karel Eusebius z Liechtensteinu-Castelkorna 1664–1695*, Olomouc 2001.

⁴¹ Jiří KUBEŠ, *Reprezentační funkce sídel vyšší šlechty z českých zemí (1500–1740)*, České Budějovice 2005 (disertační práce HÚ JU).

⁴² Na příkladě colloredoovského pražského paláce srov. Martin KRUMMHOLZ, *Die Bilder des Hieronymus Graf von Colloredo (1674–1726). Zu den Anfängen der Colloredo-Mannsfeld'schen Gemäldesammlung in Opočno und zur Baugeschichte des Prager Palais*, in: Roswitha Juffinger (ed.), *Zentrum der Macht. Die Kunstsammlungen der Salzburger Fürsterzbischöfe Gemälde/Graphik/Kunstgewerbe II*, Salzburg 2011, s. 561–604.

⁴³ Petr MAŤA, *Svět české aristokracie 1500–1740*, Praha 2004, s. 246–257; Václav BŮŽEK a kol., *Společnost českých zemí v raném novověku. Struktury, identity, konflikty*, Praha 2010, s. 224–254; Aleš VALENTA, *Lesk a bída barokní aristokracie*, České Budějovice 2011, s. 38–47. Valentova práce je užitečná zejména ve vztahu k ekonomice barokní šlechty.

⁴⁴ Literaturu citují Štěpán VÁCHA – Irena VESELÁ – Vít VLNAS – Petra VOKÁČOVÁ, *Karel VI. & Alžběta Kristýna. Česká korunovace 1723*, Praha-Litomyšl 2009.

⁴⁵ Vítězslav PRCHAL, *Sídlo a jeho pán. Rezidenční strategie hraběte Františka Karla Swéerst Sporcka ve druhé čtvrtině 18. století*, *Theatrum historiae* 9, 2011, s. 45–78.

⁴⁶ Ivo CERMAN, *Mezi Vídní a Veltrusy (Rudolf Chotek a jeho letní rezidence)*, *Confluens*. Sborník historických a vlastivědných prací z Mělnicka 1, 2005, s. 92–97; obsáhleji Týž, *Chotkové. Příběh úřednické šlechty*, Praha 2008, s. 237–249.

⁴⁷ Petra MAŠITOVÁ, *Rezidenční síť Jiřího Štefana, hraběte z Vrbny a Bruntálu, v Horním Slezsku*, *Střední Morava* 13, 2007, s. 15–26; Rostislav SMÍŠEK, *Jan Adam Questenberk mezi Vídní a Jaroměřicemi*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526–1740)*, České Budějovice 2003 (= *Opera historica* 10), s. 331–354.

⁴⁸ Jaroslav SCHALLER, *Topographie des Königreich Böhmens XIII*, Prag-Wien 1797, s. 30–32; Johann Gottfried SOMMER, *Das Königreich Böhmen: statistisch-topographisch dargestellt IX*, Prag 1841, s. 42.

zejména v souvislosti s historizující přestavbou a středověkými kořeny.⁴⁹ Barokní podoba zámeckého komplexu se dočkala zpracování především ve vztahu k provádějícím stavitelům Pavlu Ignáci Bayerovi⁵⁰ a Antonu Erhardu Martinellimu.⁵¹ Mimořádně cenná je také rešerše archivních pramenů ke stavebním dějinám zámku od Pavla Zahradníka.⁵² Představuje surový pramenný materiál bez dalšího zpracování. Usnadňuje orientaci v obsáhlé pramenné základně, která však není vytěžena bezezbytku – opominuty zůstaly inventáře a další prameny pro zpracování kulturně-historicky pojatých dějin zámku naprosto nezbytné. Způsoby využívání hlubockého zámku jsou dosud nezpracovaným tématem. Pro lovecký zámek Ohrada platí podobný závěr – stavební dějiny jsou zpracovány na základě různých metodologických pohledů, avšak fungování stavby zůstává nevyjasněno.⁵³ V souvislosti s loveckým zámekem Ohrada je třeba provést i výzkum lovu a myslivosti na hlubockém panství, což je téma současným badáním jen částečně zpracované.⁵⁴ Ani poslední zkoumaný objekt, jímž je areál libničských lázní, není v literatuře neznámý. Pozornost byla zaměřena na postavení Libniče v rámci církevní správy, stavební dějiny objektu i na jeho využívání.⁵⁵ Dosud však nebyl podniknut pokus o zasazení komplexu do širších kulturně historických

⁴⁹ J. VYBÍRAL, *Století*, s. 25–71; Tomáš DURDÍK, *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*, Praha 1999, s. 162–163.

⁵⁰ Věra NAŇKOVÁ, *Architekt a stavitel Pavel Ignác Bayer – představy v literatuře a skutečnost*, Umění 22, 1974, s. 224–261, k Hluboké s. 234 aj. Ze starší literatury, zejména studií schwarzenberského archiváře Františka Mareše si svou materiálovou hodnotu dosud zachovala zejména jeho práce – František MAREŠ, *Stavitel Pavel Ignác Bayer*, PAM 24, 1910–1912, sl. 123–134, 361–460.

⁵¹ M. ŠANDA, *Antonio Ehorto Martinelli*, s. 56–64.

⁵² Pavel ZAHRADNÍK, *Hluboká, zámek. Dějiny objektu*, Praha 2003 (nepublikovaný elaborát SHP).

⁵³ Monografie chronologicky: Mili SCHWARZ [=Antonín NIKENDEY], *Schloss Ohrad. Geschichte des Jagdschlösses bei Frauenberg an der Moldau und des dortigen Forst- und Jagdmuseums*, Murau 1990 (Herausgegeben von den Schwarzenbergischen Archiven, Stmk.), s. 261–321; J. IVANEGA, *Pavel Ignác Bayer*, s. 24 an; M. ŠANDA, *Antonio Ehorto Martinelli*, s. 64–67; Daniel KOVÁŘ, *Tvrze, hrady a zámky Českobudějovicka*, České Budějovice 2011, s. 237–239.

⁵⁴ Obecně Werner RÖSENER, *Die Geschichte der Jagd. Kultur, Gesellschaft und Jagdwesen im Wandel der Zeit*, Düsseldorf-Zürich 2004; dále Josef PETRÁŇ a kol., *Dějiny hmotné kultury II*, Praha 1995, 1997, zde *Dějiny II/2*, s. 747–748; Jan Evangelista CHADT, *Dějiny lovu a lovectví (myslivosti) v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Louny, b. r. (1908); Jan ČABART, *Vývoj české myslivosti*, Praha 1958; Karel HORÁK, *Z historie myslivosti na panství opočenském*, Orlické hory a Podorlicko. Sborník vlastivědných prací, 1, 1968, s. 85–97; Jakub NOBICHT, *Lov a myslivost na panství Brtnice za vlády Antonína Rombalda Collalta v letech 1725–1740*, in: Jiří Kubeš – Radmila Pavlíčková (edd.), *Šlechtic mezi realitou a normou. Miscellanea ze studentských prací k dějinám raného novověku*, Olomouc 2008, s. 163–191.

⁵⁵ Srov. Jan TRAJER, *Historisch-statistische Beschreibung der Diocese Budweis*, Budweis 1892, s. 91–92. V souvislosti s P. I. Bayerem se výstavby kamenné lázeňské budovy a kaple dotkla V. NAŇKOVÁ, *Architekt*, s. 256, pozn. 77. Již v baroku vyšel knižní popis lázní, jež rozebírám v kapitole o využívání libničských lázní. Kompletní starší literaturu cituje Daniel KOVÁŘ, *Lázeňství na Českobudějovicku*, Rudolfov-Jelmo 1996, s. 75–84; cenná je zejména studie Jiřího KUBIČKY, *Lázně Libnič – historická studie*, Fysiatrický věstník XXXVII/1959, s. 49–53; dále srov. základní encyklopedická pojednání – Stanislav BUCHAROVIC – Stanislav WIESER, *Encyklopedie lázní a léčivých pramenů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2001, s. 204–206; Jiří ČERNÝ, *Poutní místa jižních Čech. Milostné obrazy, socha místa zvláštní zbožnosti*, České Budějovice 2006, s. 119.

souvislostí v rámci hlubockého panství či dalších schwarzenberských majetků. Souborného zpracování se ostatně dosud nedočkal ani pozoruhodný fenomén barokního lázeňství.⁵⁶ Na význam lázní v kulturně historickém rámci poukázali autoři klasického kompendia o hmotné kultuře, podle nichž byla návštěva lázeňských center kulturní záležitostí propojující očištnou, zdravotní a společenskou funkci.⁵⁷ Cenné podněty obsahuje studie Vladana Hanulíka o návštěvnosti lázní mezi lety 1750–1850.⁵⁸

Pojem rezidence v dalším textu používám výhradně jako označení reprezentativního vrchnostenského objektu, který sloužil k pravidelnému pobytu majitele.⁵⁹ Ve vztahu k Hluboké je pojem *Residenz*, který soudobí mluvčí v 18. století používali fakticky jako synonymum panského sídla,⁶⁰ využíván pouze zcela ojediněle. Přesto není označení hlubockého zámku jako rezidence ahistorickým konstruktem.⁶¹ Reзиденční síť vnímám v souladu s aktuálním bádáním jako skupinu staveb, jež plnily různou úlohu ve společenském a dvorském životě majitele. Jak prokázala Radmila Pavlíčková, spočívala reprezentativní funkce sítě nikoliv na jednotlivých objektech, ale v její celistvé jednotě.⁶²

Bohužel ani současné rozvinuté bádání neposkytuje práci zaměřenou obdobným směrem jako předložená studie. Z toho důvodu není na místě samoučelně hromadit analogie z odlišného právního a majetkového prostředí. Takové srovnání by bylo nutně zavádějící.

Z výše uvedeného přehledu literatury a pramenů je zřejmé, jaké otázky lze pramenům klást. Předně je nutné poznat původní podobu zkoumaných objektů, přiblížit jejich stavební historii a pokusit se o zachycení jejich vzhledu, funkce a způsobů využívání ve zkoumaném časovém období. Zajímám se o to, jaké konkrétní strategie kníže ze Schwarzenbergu ve vztahu k hlubockému panství vyvíjel. Co se na panství dělo během přítomnosti vrchnosti? Jak probíhaly přípravy na knížecí pobyt? Jaké

⁵⁶ Srov. Vladimír KRÍŽEK, *Obrazy z dějin lázeňství*, Praha 2002.

⁵⁷ J. PETRÁŇ a kol., *Dějiny II/2*, s. 738–743; podobně o barokním lázeňství uvažovala i Kateřina KRÍŽKOVSKÁ, *Lázeňství jako kulturní fenomén českého baroka. Ideová koncepce lázní v Kuksu, Duchcově, Karlových Varech, Křesoboru a jinde*, Brno 2011 (diplomová práce Ústavu hudební vědy FF MU), jejíž výklad je ovšem nesoudržný a prokazatelně neúplný.

⁵⁸ Vladan HANULÍK, *Návštěvnost lázní v českých zemích mezi lety 1750–1850*, in: Jaroslav Lorman – Daniela Tinková (edd.), *Post tenebras spero lucem. Duchovní tvář českého a moravského osvícenství*, Praha 2009, s. 118–144.

⁵⁹ J. KROUPA, *Palazzo in villa*, s. 121; J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 144–156; rozbor užití pojmu rezidence v českých zemích Tamtéž, s. 37–40.

⁶⁰ Jiří Kubeš v této souvislosti hovoří o „devalvací“ pojmu rezidence, původně vyhrazeného pro sídlo suverénního panovníka. Tamtéž, s. 38.

⁶¹ Srov. označení vnitřního zámku za „fürstlicher Residenz“ v urbáři hlubockého panství z r. 1740, SOA Třeboň, Vs Hluboká, kniha 59, fol. 113.

⁶² R. PAVLÍČKOVÁ, *Sídla*, s. 131–135.

prostory panstvo využívalo a jak se proměňovaly? Zároveň usiluji o poznání každodennosti barokních sídel. Každý ze zkoumaných objektů přitom sloužil odlišnému účelu (Hluboká – sídlo správy a rezidence, Ohrada – centrum loveckých zábav, Libnič – lázeňský areál). Výsledkem průzkumu všednosti sídel by tak měl být plastický obraz života na hlubockém panství z rozdílných úhlů pohledu.

Ačkoliv těžiště mého zájmu spočívá v letech 1703–1732, nelze tento úzce vymezený úsek sledovat izolovaně bez přihlídnutí ke staršímu vývoji a mladším změnám. Časové přesahy umožní zasadit dění v období Adama Františka ze Schwarzenbergu do širších vývojových tendencí. Z občasných exkurzů na sousedící majetky vyplyne možné postavení panství Hluboká nad Vltavou a tamních vrchnostenských staveb v rámci schwarzenberské rezidenční sítě. Právě její částečné rozkrytí je hlavním tématem předkládané rozpravy. Zároveň se však pokusím neztratit ze zřetele osudy soudobých uživatelů a budu usilovat o přiblížení dobové mentalitě.

Zkoumané prameny umožnily rozeznat pobyty knížete Adama Františka ze Schwarzenbergu na hlubockém panství a zčásti na jiných jihočeských majetcích. Ke zjištění dalších pohybů knížete je třeba využít jeho pozůstalost a prameny dalších velkostatků, neboť analyzovaný soubor knížecí korespondence je mezerovitý. Prozatím jsem tudíž neusiloval o sestavení podrobného itineráře knížete.

Předkládaná práce má obvyklé členění. Úvod sestává z přehledu literatury, výkladu o pramenech a představení vývoje schwarzenberské majetkové držby Čechách. Jeho cílem je zasazení následujícího výkladu do širších souvislostí. Stěžejní částí práce je analyticky pojatá druhá kapitola. V jejích podkapitolách pojednávám o sledovaných vrchnostenských objektech na panství Hluboká nad Vltavou. Rozdělení práce do monografických studií o jednotlivých stavebních komplexech umožňuje hloubkový rozbor vybraných problémů. Příslušné podkapitoly jsou shodně členěny na dvě části. Zabývám se v nich stavebním vývojem objektů a následně způsoby jejich využívání.

Ve vztahu k zámku Hluboká nad Vltavou sleduji stavební vývoj v přehledu od jeho středověkých počátků s důrazem na pozdně renesanční úpravy z období pánů z Hradce a zejména stavební dění za Schwarzenbergů. Přestože těžiště výkladu leží v souladu se zaměřením práce v období Adama Františka ze Schwarzenbergu, je třeba v kapitole připomenout i mladší stavební akce. Pouze s přihlídnutím k nim ve vztahu k současnému stavu budovy lze dojít k poznání původní podoby areálu ve smyslu

Sedlmayerem prosazovaných primárních dějin umění.⁶³ Ve stati o využívání sídla se pokouším o představení celé řady jeho funkcí. Ukážu zámek jako dočasné sídlo Eleonory Amálie ze Schwarzenbergu a místo občasných pobytů knížete, během nichž docházelo k hojným společenským aktivitám. Zámek dále sloužil jako pevnost a sídlo vrchnostenské správy. Usilovat budu i o objasnění možného každodenního fungování zámku, které je podmíněno rekonstrukcí využívání jednotlivých prostor na základě inventářů, korespondence a plánové dokumentace.

Výkladem o stavebních dějinách je uvozena i podkapitola o loveckém zámku Ohrada. Vzhledem k bohatému současnému bádání má spíše přehledový charakter. Oproti tomu v následující stati o způsobech využívání Ohrady představuji řadu dosud neznámých faktů, jež se pokouším zařadit do širších souvislostí. Pozornost věnuji ojediněle doloženým pobytům vrchnosti a jejích hostů na Ohradě. Bohatá pramenná základna umožňuje nově rozpoznat Ohradu jako centrum loveckých kratochvílí nejen na hlubockém, ale i na přilehlých jihočeských schwarzenberských panstvích. Ve vztahu k loveckému zámku se podařilo objasnit i způsoby nabývání, udržování a rozhojňování smečky loveckých psů, dosud v literatuře zmiňované pouze povšechně. Rozprava o konkrétních lovech umožňuje v porovnání se soudobými analogiemi a normativními texty zasadit schwarzenberské lovecké zábavy do dobového kontextu. Aby bylo možné poznat proměny využívání Ohrady v delším časovém období, provádím v závěru podkapitoly exkurz do období Josefa Adama ze Schwarzenbergu.

Zatímco části práce věnované zámkům Hluboká a Ohrada mohly čerpat z rozvinutého bádání, stať o Libníči představuje nový pohled na tamní lázeňský komplex. Ačkoliv k místu existuje bohatá literatura, postrádá moderně pojatou monografii. Z toho důvodu představuji Libnič v širším časovém i tematickém rámci. Libničskému lázeňství se věnuji od počátků vrchnostenského zájmu, přičemž obzvláštní pozornost kladu na stavební vývoj jednotlivých objektů tamního areálu. Zcela zásadní je výklad o kapli Nejsvětější Trojice a morových patronů, který umožňuje poznat mentalitu aktérů stavební akce. Při sledování výstavby lázní nelze ztrácet ze zřetele vzájemné vazby staveb v areálu. Následující část věnovanou využívání libničského areálu uvozují shrnutím obsahu soudobého popisu tamních lázní a způsobů jejich využívání od Johanna Franze Löwa z Erlsfeldu *Hydriatria nova*. Výklad o vzniku díla

⁶³ Podle historika umění Hanse Sedlmayra je nutné před výkladem o fungování a interpretací uměleckého díla přistoupit k rekonstrukci jeho původní podoby, jež je nezbytným podkladem dalšího studia. Srov. Hans SEDLMAYR, *Zum Begriff der Strukturanalyse*, Kritische Berichte zur Kunstgeschichtlichen Literatur 32, 1931, s. 146–160.

lze chápat jako příspěvek k bádání o knižním mecenátu barokních Schwarzenbergů. S přihlédnutím k okolnostem vydání mladšího přetisku spisu *Hydriatria recusa* sleduji knihu jako prostředek posilování osobních vazeb v rámci sociální sítě barokního šlechtice. Se znalostí normativního rámce fungování lázní přistoupím k výkladu o zajištění lázeňského provozu a konkrétních návštěvách vrchnosti, jejichž obsah se však nepodařilo beze zbytku rekonstruovat. Výjimkou je cesta Eleonory Amálie do Jánských Lázní v roce 1724. Představuje ve vztahu k Libníči cenný srovnávací materiál. Podobně jako v případě předchozích objektů se i v podkapitole o libníčských lázních věnuji také mladším dějinám komplexu s cílem poznat proměny jeho využívání.

Ačkoliv se už v rámci analytických kapitol pokouším stručně shrnout význam jednotlivých objektů v rámci hlubockého panství, těžiště shrnutí spočívá v závěru práce. Usiluji v něm nejen o vymezení vzájemného poměru zkoumaných staveb na Hlubocku, ale také o vyvození výsledků obecnější platnosti, zejména co se postavení panství Hluboká nad Vltavou a jeho využívání vrchností týče. Zároveň se zamýšlím nad dalšími možnými přístupy k širokému tématu schwarzenberských rezidenčních strategií.

I.1 Vývoj schwarzenberské držby v Čechách

Původem říšský rod Schwarzenbergů pocházel z Frank, kde vlastnil rozsáhlé statky.⁶⁴ V Čechách poprvé získal majetek předek rodu Erkinger ze Sensheimu při křížové výpravě Zikmunda Lucemburského v roce 1422, nicméně tehdejší držba byla pouhou epizodou.⁶⁵ Trvalejší majetkovou základnu v Čechách získal schwarzenberský rod

⁶⁴ Z bohatých pramenů k tématu uvádím alespoň barokní soupis schwarzenberských panství a poznámek o nich, SOA Třeboň, odd. ČK, sbírka rukopisů, kniha 54. Základní literatura k dějinám schwarzenberského rodu: Adolph BERGER, *Das Fürstenhaus Schwarzenberg*, Wien 1866; Karl SCHWARZENBERG, *Geschichte des reichsständischen Hauses Schwarzenberg* I–II, Neustadt an der Aisch 1963; Antonín MARKUS, *Rod knížat ze Schwarzenbergu*, in: Schwarzenberská ročenka, 1935, s. 25–85; Jiří ZÁLOHA, *Stručně dějiny rodu knížat ze Schwarzenbergu*, České Budějovice, b. d.; Rostislav SMÍŠEK, *Císařský dvůr a dvorská kariéra Ditrichštejnů a Schwarzenbergů za vlády Leopolda I.*, České Budějovice 2009 (=MH XI); k schwarzenberské rodové doméně v Čechách A. BERGER, *Das Fürstenhaus*, s. 242 an; Franz BLASCHKO, *Die böhmische Besitzungen*, Schwarzenbergischer Jahrbuch 29, 1950, s. 7–60; Jiří ZÁLOHA, *Způsoby nabytí schwarzenberských panství a statků*, OT 4, 1993, č. 7, s. 14–18; R. PALECZEK, *Český Krumlov*, s. 775–782; Týž, *O začátcích „království Schwarzenberg“ v jižních Čechách. 300 let od příchodu Schwarzenbergů na Třeboň*, AT 12, 2011, s. 283–304; Václav RAMEŠ, *Proměny schwarzenberského panství v Čechách*, in: M. Gaži (ed.), *Schwarzenberkové*, s. 25–36; A. VALENTA, *Lesk*, s. 73–83, 258; k panství Hluboká Pavel MATLAS, *Panství Hluboká. Územní, hospodářský, demografický a správní vývoj od začátku do konce patrimoniálního období*, AT 12, 2011, s. 317–330; Týž, *Shovívavá vrchnost a neukáznění poddaní? Hranice trestní disciplinace obyvatelstva na panství Hluboká nad Vltavou v 17.–18. století*, Praha 2011, s. 50–62; k utváření historického mýtu o původu rodu I. CERMAN, *Šlechtická kultura*, s. 54.

⁶⁵ K. SCHWARZENBERG, *Geschichte*, s. 41–47; V. RAMEŠ, *Proměny*, s. 26.

v padesátých letech 17. století, kdy Jan Adolf ze Schwarzenbergu (1615–1683) nabyl do zástavy komorní panství Křivoklát a Krušovice a souběžně získal český inkolát.⁶⁶

Z dlouhodobého hlediska byl zásadnější rok 1660, kdy Jan Adolf dostal třeboňské panství jako úhradu pohledávek arcivévody Leopolda Viléma, v jehož službách působil [1].⁶⁷ Následujícího roku odkoupil od Bartolomea de Marradas rozsáhlé sousední panství Hluboká [2] s královským městem Vodňany v marradasovské zástavě.⁶⁸ Dalšími nákupy dvorů a dílů vsí se Janu Adolfovi a jeho dědicům Ferdinandu Vilémovi a Adamu Františkovi podařilo rozšířit hlubocké panství o řadu dvorů, vsí či jejich dílů a dalších drobných majetků. K panství náležely zejména statky Dříteň, Vlhavy, Chvalešovice a Suchá. Na počátku 18. století činil počet poddaných, svobodných a dalších osob na panství zhruba 9 500. Hlavním zdrojem obživy populace hlubockého panství bylo zemědělství. Jeho výnosy omezoval kopcovitý krajinný ráz a nízká bonita půdy. Největším zdrojem příjmů pro vrchnost tudíž byly zisky z prodeje ryb, ze šenkování panského piva a prodeje dřeva.⁶⁹ Důležitou komunikační osou panství byla řeka Vltava, jež umožňovala plavení dřeva a dopravu dalších komodit do Prahy.⁷⁰ Za Jana Adolfa ze Schwarzenbergu se podařilo zrušit dříve povinné odvody dřeva panovníkovi, což umožnilo rozvoj schwarzenberského obchodu se dřevem.⁷¹ Z pozemních komunikací měla nadregionální význam jen zemská silnice z Českých Budějovic na Moravu v jihovýchodním cípu panství (České Budějovice – Lišov – Třeboň). V rámci vrchnostenské ekonomiky hrály příjmy z hlubockého panství zcela zásadní roli – vedle Českého Krumlova, Třeboně, Postoloprty a Protivína patřila Hluboká mezi největší české majetky s hodnotou přesahující 1 000 000 zl.⁷²

⁶⁶ K Janu Adolfovi ze Schwarzenbergu K. SCHWARZENBERG, *Geschichte*, s. 116–128; R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr*, s. 106–107 aj.; k jeho majetkům v Čechách R. PALECZEK, *O začátcích*, s. 285; V. RAMEŠ, *Proměny*, s. 26. Autoři se rozcházejí v určení doby získání zástavy komorních statků Křivoklát, Nižbor a Krušovice – podle Paleczka došlo k zástavě v roce 1658, oproti tomu Rameš uvádí rok 1654. Statky komora vykoupila v roce 1685. K udělení inkolátu ovšem došlo v roce 1654. Srov. Jiří ZÁLOHA, *Schwarzenberský inkolát v Čechách*, OT 2, 1991, č. 3, nestránkováno.

⁶⁷ K tomu R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr*, s. 106–107 aj.

⁶⁸ Vodňany komora jej vyplatila v roce 1710. A. BERGER, *Das Fürstenhaus*, s. 131. Ke koupi panství Hluboká a následnému skupování menších majetků srov. popis panství z r. 1731, Jiří Vavřinec z Escherichu, SOA Třeboň, Vs Hluboká, kniha 69, fol. 9 an.

⁶⁹ Naznačují to důchodní účty panství Hluboká, Tamtéž, sign. I 6R 2.

⁷⁰ K vltavskému obchodu se dřevem a jeho významu pro Prahu František HOLEC, *Obchod s dřívím v Praze ve 14.–17. století*, Pražský sborník historický 6, 1971, s. 5–100.

⁷¹ P. MATLAS, *Shovívavá vrchnost*, s. 322–323.

⁷² Roční výnosy z Českého Krumlova po roce 1773 – 97 984 zl (druhé největší panství i zisky v Čechách, hned po komorním panství Pardubice), z Třeboně – 90 500 zl (třetí největší panství), z Hluboké 71 980 zl (šesté největší panství), Postoloprty – 53 960 zl (18. největší panství), Protivín – 41 900 zl (34. největší panství). A. VALENTA, *Lesk*, s. 257–258; srov. též důchodní účty panství Hluboká, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

V roce 1662 koupil Jan Adolf ze Schwarzenbergu panství Mšec na Rakovnicku. V sedmdesátých letech 17. století následovaly koupě východočeského panství Vlčice (1675) a statků v jižních Čechách. Jednalo se zvláště o Bzí, následně připojené k třeboňskému panství.

V rozmnožování schwarzenberských českých držav pokračoval i Ferdinand Vilém ze Schwarzenbergu (1652–1703),⁷³ jenž získal rozsáhlé panství Postoloprty (1691) a menší drahonický majetek (1700). Vedle něj skupoval další statky, z nichž Čejkovice a Křenovice byly vtěleny do hlubockého panství (1687). Z dalších koupí statků stojí za zmínku zisky Lipna a Toužetína (1691) či Kestřan a Skočic (1700), kde se nacházela panská sídla. Měla však význam především pro správu majetků. Mimo nákupů statků bylo zásadním aktem Ferdinanda Viléma založení rodového fideikomisu. Včlenil do něj okněžněné hrabství Schwarzenberg ve Francích, panství Třeboň, Hluboká, Postoloprty, městské paláce (Michnovský palác na Malé Straně, vídeňský městský palác), rodové klenoty a stříbrné náčiní.⁷⁴ Založením nedělitelného jádra rodového majetku zpečetil jeho dosavadní územní vývoj. Zároveň položil právní základ k pozdějšímu rozdělení rodu na primogenituru a sekundogenituru. Včleněním rodinných klenotů do fideikomisu vedle toho sledoval uchování rodové paměti.⁷⁵

K rozvoji schwarzenberských statků docházelo také za Adama Františka ze Schwarzenbergu (1680–1732).⁷⁶ Podobně jako jeho předci koupil řadu statků a zejména panství Protivín (1711). Na příkladu koupě tohoto majetku od dosavadní držitelky, Eleonory hraběnky Trautmannsdorfové, lze ukázat průběh majetkových akvizic a jejich motivy. Adam František se o získání protivínského majetku s přidruženým statkem Chřešřovice začal zajímat již na podzim 1709. Zájem o panství souvisel nepochybně s jeho polohou v sousedství Hluboké, stejně jako s připravovaným vyplacením komorního města Vodňany ze schwarzenberské zástavy.⁷⁷ Blížící se reluce Vodňan pro schwarzenberskou doménu znamenala ztrátu výhodně položené základny

⁷³ K. SCHWARZENBERG, *Geschichte*, s. 143–151; R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr*, s. 107–108; k jeho úvěrovému podnikání A. VALENTA, *Lesk*, s. 77, 258–260.

⁷⁴ K pražským majetkům srov. Pavel VLČEK (ed.), *Umělecké památky Prahy. Malá Strana*, Praha 1999, s. 515–521; k vídeňským stavbám Martin KRUMMHOLZ, *Vídeňské rezidence Schwarzenbergů a Johann Bernhard Fischer z Erlachu*, in: M. Gaži (ed.), *Schwarzenberkové*, s. 207–218; k institutu fideikomisu A. VALENTA, *Lesk*, s. 47–56.

⁷⁵ A. BERGER, *Das Fürstenhaus*, s. 127–128; V. BŮŽEK a kol., *Společnost*, s. 101.

⁷⁶ K němu obecně K. SCHWARZENBERG, *Geschichte*, s. 152–164; R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr*, s. 104–110 (tamtéž literatura k okolnostem smrti knížete); k jeho nákupům majetku A. BERGER, *Das Fürstenhaus*, s. 132–133.

⁷⁷ Knížecí reskript, Hluboká, 5. října 1709, SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, odd. F. P. b./Adam Franz, fasc. 420, s. f.

na zemské cestě mezi Českými Budějovicemi, Pískem a Prahou. V bezprostředním sousedství ležící Protivín mohl Vodňany v tomto ohledu plně nahradit. Samozřejmě nelze podceňovat ani ekonomické motivy, nicméně protivínské panství patřilo spíše mezi menší majetky.⁷⁸ Ještě na podzim 1709 odeslal kníže do Protivína své úředníky v čele s hlubockým hejtmanem Andreasem Schwantlem Frankstätterem k osobní obhlídce, „*umb alles genau erkundigen und überlegen*“.⁷⁹ Souběžně probíhala jednání o financování transakce.⁸⁰ Další jednání se zpomalilo a o postupu měl kníže rozhodnout až po „*Ocular-Inspection*“ v Protivíně.⁸¹ Ačkoliv byl vzápětí akviziční proces přerušen, již v září 1710 byla formulována kupní smlouva.⁸² Mladší prameny k protivínské koupi se ve zkoumaných materiálech nedochovaly. Přesto je zřejmé, že šlo o cílevědomou akci provedenou na základě promyšlené strategie. Jejím základním konceptem byla arondace dosavadní pozemkové držby v jižních Čechách – se sousedními majetky Hluboká a Třeboň vytvořilo protivínské panství takřka souvislý celek. Zcela zásadním ziskem doby Adama Františka ze Schwarzenbergu bylo získání eggenberského dědictví v roce 1719. Šlo o soubor osmi panství (Český Krumlov, Netolice, Volary, Vimperk, Prachatice, Chýnov, Orlík, Zvíkov) a řady statků v jižních Čechách. Jejich ziskem se zvýšila celková výměra českých rodových majetků víc než dvojnásobně.⁸³ Vzápětí se podařilo držiteli největšího majetku v Čechách získat titul vévody krumlovského (1723), což jej symbolicky vyzdvihlo nad ostatní knížecí rody českých zemí.⁸⁴

Pozemkové majetky získané představiteli prvních tří generací Schwarzenbergů v Čechách položily základ budoucímu „jihočeskému království“. Vysoký ekonomický potenciál panství byl spojen se společenským postavením majitelů a jejich uměleckými zakázkami. Sledování některých z nich je předmětem této rozpravy.

⁷⁸ Po roce 1773 šlo podle výnosů o v pořadí 34. panství. Hodnota oproti Třeboni byla méně než poloviční, oproti Hluboké zhruba dvouřetinová, což platí i pro starší období. Srov. A. VALENTA, *Lesk*, s. 258–259, tab. 6.

⁷⁹ Knížecí reskript, Třeboň, 16. října 1709, SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, odd. F. P. b./Adam Franz, fasc. 420, s. f.

⁸⁰ Baratti, Prang a Bendel Schwarzenbergovi, Vídeň, 16. října 1709, Tamtéž, s. f.

⁸¹ Baratti, Prang a Bendel Schwarzenbergovi, Vídeň, 16. července 1710, Tamtéž, s. f.

⁸² K pozastavení procesu kvůli dočasné nepřítomnosti hraběnky z Trautmannsdorfu, s níž měly být projednány podmínky smlouvy srov. knížecí reskript, Hluboká, 19. srpna 1710, Tamtéž, s. f.; k „*formirung des Protivín, und Krzenowizischen haubt-Contracts*“ Baratti a Bendel Schwarzenbergovi, Vídeň, 20. září 1710. Tamtéž, s. f.

⁸³ Stádající majetky rodu dosahovaly výměry 180 000 ha, eggenberské dědictví měřilo 225 000 ha. Srov. R. PALECZEK, *Český Krumlov*, s. 776 (s odkazy na další literaturu); dále A. VALENTA, *Lesk*, s. 78 an.

⁸⁴ Nejnověji Š. VÁCHA – I. VESELÁ – V. VLNAS – P. VOKÁČOVÁ, *Karel VI. a Alžběta Kristýna*, s. 257.

II. Schwarzenberská sídla na panství Hluboká nad Vltavou

II.1 Zámek Hluboká nad Vltavou

II.1.1 Výstavba

Stavební historie zámku Hluboká sahá do poloviny 13. století, kdy byl vybudován na ostrožně nad řekou Vltavou hrad.⁸⁵ Poprvé je v pramenech zmiňován k roku 1285 jako zboží v držbě Vítka z Prčice. Jméno Frauenberg odkazuje ke královskému založení.⁸⁶ V následujících staletích byl objekt soustavně zastavován. V přímé správě královské komory byl v letech 1356–1420, dále krátce během vlády Ladislava Pohrobka a Vladislava II. Jagellonského. Nejvýznamnějším zástavním držitelem Hluboké byl Vilém z Pernštejna, jemuž ji zapsal s veškerým zbožím v roce 1490 Vladislav II. Jagellonský. Majitel rozsáhlého dominia přikročil k rozsáhlým opravám zpustlého hradu, který svou stávající podobou nevyhovoval potřebám pozdně středověkého velmože.⁸⁷ V další generaci Hlubokou drželi Vojtěch (1513–1534) a Jan (1534–1540) z Pernštejna, který ji postoupil svému švagrovi Ondřeji Ungnadovi ze Suneka. Ondřej Ungnad založil v bezprostřední blízkosti hradu velkou oboru, později zvanou stará, a vinici. Mimoto nechal v Podskalí zřídit čerpadlo, jež dopravovalo vodu na hradní ostroh. Vodárna byla neustále ohrožena povodněmi, po kterých bývala značným nákladem obnovována. Po roce 1619 byla vodárna těžce poškozena a později obnovena.⁸⁸ Samotný hrad souběžně prodělával značné úpravy.⁸⁹ Panství i s hradem

⁸⁵ Základní literatura ke stavebním dějinám Hluboké: přehledově K. MIKUSCHKOWITZ, *Statistische und geschichtliche Übersicht I*, s. 466–479; August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze království českého. VII. Písecko*, Praha 1890, s. 127–154; J. BRANIŠ, *Soupis*, s. 65–97; P. VLČEK, *Ilustrovaná encyklopedie*, s. 244–245; podrobně s odkazy na prameny archivní rešerše P. ZAHRADNÍKA, *Hluboká*; stavební vývoj přehledně shrnul M. ŠANDA, *Antonio Ehorto Martinelli*, s. 55–63; k historizujícím přestavbám J. VYBÍRAL, *Století*, s. 25–70.

⁸⁶ Vronburg → Fronburg → Frauenberg. Tak vykládá jméno objektu A. SEDLÁČEK, *Hrady VII*, s. 130–132; naopak Antonín PROFOUS, *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny. I., A–H*, Praha 1947, s. 569 uvádí, že původní jméno nemusí odkazovat k roli zeměpána při založení, ale může znamenat „hrad Páně“, což dokládá faktem, že pozdější podoba názvu Hluboké odkazuje k Panně Marii. Jako pravděpodobnější se nicméně jeví starší Sedláčkův výklad, k němuž se kloní i P. ZAHRADNÍK, *Hluboká*, s. 1.

⁸⁷ K perňštejnským majetkům jižních Čechách srov. Václav LEDVINKA, *Pernštejnská epizoda v dějinách jižních Čech. (Páni z Pernštejna na Hluboké a Protivíně 1490–1540)*, in: Petr Vorel (ed.), *Pernštejnové v českých dějinách*, Pardubice 1995, s. 91–103.

⁸⁸ K vodárně srov. František Josef ČAPEK, *Vodárna na hradě Hluboká v letech 1551–1610*, Výběr 19, 1982, s. 76–79; Čapkovy poznatky doplnil a do širších souvislostí zasadil Michal PREUSZ, *Voda v měšťanském a šlechtickém prostředí jižních Čech na prahu novověku*, České Budějovice 2010 (diplomová práce HÚ FF JU), s. 62–68. K vodárně za Adama Františka srov. A. BERGER, *Das Fürstenhaus*, s. 133; dále níže.

následně Ondřej Ungnad ze Suneku přenechal své druhé manželce Anně, jež statky v roce 1555 připsala synům.

V éře Ungnadů ze Suneku vzniklo první známé vyobrazení hlubockého hradního areálu na mapě tamního panství [6].⁹⁰ Hrad je zachycen ve své pozdně gotické podobě v typické poloze na vysoké ostrožně nad hlubockým údolím a městečkem Podhradí.⁹¹ V přehradí stojí masivní zemní dělostřelecké rondely, stěžejní prvek pozdně gotického pevnostního stavitelství.⁹² Předpolí hradu dále chránila dvojí hradba – první opevňovací linie byla prolomena barbakánem, druhou zpevňovala hranolová brána, jejíž bok směrem k Podhradí chránila válcová bašta. Obdobně byl zajištěn i druhý přístup do komplexu směrem ke staré oboře. Jednotlivá obranná pásma byla oddělena příkopy. Vlastní hrad obepínal dvojici nádvoří. Dominantu objektu tvořil vysoký bergfrit. Hradní jádro dotvářely dva paláce a kaple.

Od Adama Ungnada ze Suneku panství v roce 1562 odkoupil nejvyšší kancléř Království českého Jáchym z Hradce, který vzápětí získal Hlubokou do dědičné držby.⁹³ Změna statutu majetku se odrazila v zásadní podobě přestaveb někdejšího hradu po roce 1563.⁹⁴ Těžiště stavební činnosti za pánů z Hradce spadá do éry Adama II. z Hradce, i vzhledem k časnému skonu jeho otce († 1565). Počátek hlavních Adamových přestaveb Hluboké lze datovat rokem 1580, kdy vznikla smlouva s Baltassarem Maggim na úpravu interiérů, obnovu krovů a okenních ostění. Tyto a další práce probíhaly od následující stavební sezóny. Vzápětí proběhlo rozšíření severního paláce a výstavba příčného nádvořího traktu. Kromě toho za Adama II. z Hradce došlo ke snešení a znovupostavení v jádru gotického bergfritu. Mělo nepochybně symbolický význam zpřítomnění paměti místa.⁹⁵ Souběžně probíhaly i intenzivní práce na výzdobě

⁸⁹ Antonín MARKUS, *Příspěvky k umělecké topografii jižních Čech III*, PAM 26, 1914, s. 132–134.

⁹⁰ Srov. Jiří ÚLOVEC, *Příspěvek k ikonografii Hluboké ze 16.–19. století*, Výběr 37, 2000, s. 198–207; mapa je uložena v NA Praha, sbírka map a plánů, sign. H II. 1, inv. č. 946; její reprodukci přinesl např. P. MATLAS, *Shovívavá vrchnost*, barevná příloha, 1, 5).

⁹¹ Srov. též T. DURDÍK, *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*, Praha 1999, s. 162–163.

⁹² Jiří VARHANÍK, *Goticko-renesanční opevnění hradu Hluboké nad Vltavou*, AH 19, 2004, s. 357–362.

⁹³ K držbě Hluboké za pánů z Hradce srov. Jaroslav ČECHURA, *Hluboká za pánů z Hradce. Vznik podnikatelského velkostatku*, SNM-A 46, 1992, 1–67.

⁹⁴ K renesančním stavebním úpravám hlubockého zámku kromě výše citovaných děl Jarmila KRČÁLOVÁ, *Zámek Hluboká za pánů z Hradce*, in: Dobroslav Líbal – Milada Vilímková (edd.), *Umění věků. Sborník k sedmdesátým narozeninám profesora Dr Josefa Cibulky*, Praha 1956, s. 76–85. Poznatky studie jsou v řadě ohledů díky novějšímu bádání autorky i dalších badatelů antikvované, přesto v materiálové rovině poskytuje základní faktografický přehled.

⁹⁵ Na současném materiálu z moravského prostředí přinesl četné příklady Tomáš KNOZ, *Šlechtická paměť v uměleckém ztvárnění moravských renesančních zámků*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Paměť urozenosti*, Praha 2007, s. 23–36; Petr FIDLER, *Pomník, památník a památka*, Tamtéž, s. 15–22; Jiří KROUPA, *Zámek v Valticích v 17. století: palazzo in fortezza*, in: Týž, *Umělci, objednavatelé a styl. Studie*

a úpravách zámeckého okolí, kupříkladu na ohrazení vinice.⁹⁶ Zahrady, štěpnice a vinice měly v daném období nejen hospodářský, ale i sociálně distinktivní význam. Jejich ohradní zdi mimo ryze praktického účelu fyzické ochrany prostoru a plodin měly i symbolickou roli – znázorňovaly (zdánlivě) neprostopupné hranice sociálních vrstev.⁹⁷

Výsledkem rozsáhlých stavebních akcí na sklonku 16. století byla reprezentativní stavba v pozdně doznívajícím duchu. Svým pojetím se řadila vedle souběžně (a stejnými řemeslníky) upravované zámky v Jindřichově Hradci, Českém Krumlově, či ve vzdálenější Telči, kde ovšem hlavní přestavby proběhly o něco dříve. Podobu komplexu zachytil v roce 1602 Jan Willenberg [7].⁹⁸ Zatímco podoba předhradí zůstala oproti staršímu období prakticky nezměněna, vnitřní zámek doznal zásadních změn. Paláce spojil příčný trakt, který někdejší hradní nádvoří rozdělil na dva menší dvory. Razantní změny proběhly v interiéru, jehož členění bylo přizpůsobeno soudobému životnímu stylu.⁹⁹ Nejvýznamnějšími prostory se nově staly dva sály. Nacházely se nad sebou v severním paláci přiléhajícím ke kapli. Jak uvedl autor soudobého urbáře, zámek „*slušně velikého pána sídlo slouti může*“.¹⁰⁰

Vzhled sídla se v následujícím období příliš neměnil. Jáchym II. z Hradce, jenž byl dědicem Adama II. († 1596), v souvislosti se snahou o stabilizaci rodových financí hlubocké panství v roce 1598 odprodal Bohuslavu Malovcovi z Malovic. Po jeho smrti kolem roku 1608 získali Hlubokou jeho potomci Jetřich, Jan a Václav Malovcové z Malovic, jimž byl majetek konfiskován za účast ve stavovském povstání.¹⁰¹ Konfiskát následně získal jako zástavu své císařské pohledávky don Baltasar de Marradas, který majetek v roce 1628 odkoupil od komory do dědičné držby.¹⁰²

z dějin umění, Brno 2006, s. 77–104. Poznatky posledních dvou citovaných prací, jejichž autoři pracují s mladším materiálem, nelze mechanicky aplikovat na starší stavby, přesto jsou názory autorů ve vztahu k memoriální funkci architektury podnětné.

⁹⁶ P. ZAHRADNÍK, *Hluboká*, s. 37.

⁹⁷ Na příkladu zahrad Pražského hradu Sylva DOBALOVÁ, *Zahrady Rudolfa II. Jejich vznik a vývoj*, Praha 2009.

⁹⁸ Srov. Antonín PODLAHA – Isidor ZAHRADNÍK (edd.), *Jan Willenberg. Pohledy na města, hrady a památné stavby král. Českého z poč. 17. stol.*, Praha 1901.

⁹⁹ Obecně Václav BŮŽEK – Josef HRDLIČKA – Pavel KRÁL – Zdeněk VYBÍRAL, *Věk urozených. Šlechta v českých zemích na prahu novověku*, Praha-Litomyšl 2002, s. 186–192.

¹⁰⁰ Urbář z doby před r. 1592, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I G BB 2, fol. 1, citováno podle P. ZAHRADNÍK, *Hluboká*, s. 37.

¹⁰¹ A. SEDLÁČEK, *Hrady VII*, s. 146 uvádí, že dědicem byl výhradně Jetřich. Naopak podle Tomáše V. BÍLKA, *Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618*, Praha 1882, s. 349–351, drželi panství bratři společně, rozdělené do dědičných dílů. Obdobně P. MATLAS, *Shovívavá vrchnost*, s. 51.

¹⁰² Pohledávka byla odhadnuta na 258 893 kgč. Panství bylo Marradasovi prodáno za 200 000 zl, jež ovšem vzhledem ke svému úvěru u císařské komory nemusel složit v hotovosti, naopak mu ještě 80 000 zl bylo vyplaceno. T. V. BÍLEK, *Dějiny konfiskací*, s. 349–351. K Marradasovi a Hluboké Josef

Úpravy hlubockého zámku v době marradasovské držby jsou známé jen rámcově, což je dáno špatným stavem tehdejšího správního aparátu panství a z něj vyplývající omezeností pramenné základny.¹⁰³ Nejzásadnější stavební akce proběhla již za Baltasara de Marradas. Nechal vystavět dlouhé stavení v zámeckém předpolí, zvané podle nápisu citovaného Karlem Mikuschkowitzem *Fructus Belli*.¹⁰⁴ Jeho původní účel není známý, nicméně v roce 1680 prodělalo úpravy na stáje.¹⁰⁵ Jak je patrné z pozdější korespondence, probíhaly i dílčí úpravy věže. Zahrnovaly zejména výměnu zvonů.

Ani po získání panství do držby Schwarzenbergů v roce 1661 neprobíhaly zásadnější stavební práce [8]. Podle urbáře z roku 1677 byl zámek rozsáhlým komplexem, jenž se rozkládal kolem pěti nádvoří.¹⁰⁶ Obranu zajišťovala, kromě zemní šance a ravelinu v zámeckém předpolí, také dvojice příkopů, z nichž vnitřní byl armovaný. Urbář zároveň zachytil členění interiéru a využívání některých prostor. Sklepy a místnosti v přízemí, s výjimkou kaple, sloužily výhradně k užitkovým účelům. V pianu nobile autor pramene uvedl 3 předsíně, 12 pokojů s táflovými stropy (2 z nich byly vybaveny krby,¹⁰⁷ 6 dalších kamny), 4 komory, jídelnu s krbem, velký sál s krbem, stříbrnici (zřejmě v příčném nádvořním traktu) a další prostory obslužného charakteru. Ve třetím podlaží se v době sepsání urbáře nacházely podobně vybavené místnosti včetně druhého sálu. Je zřejmé, že ještě v době Jana Adolfa objekt zachovával pozdně renesanční ráz z doby pánů z Hradce. Na vnitřní zámek se připojovalo stavení s kuchyní, pekárnou a důchodním úřadem, nad nímž se nacházel byt purkrabího v sousedství černé věže s pokojem nočního strážce. Vnitřní zámek byl přístupný po mostu s dřevěnou vozovkou přes vyzděný příkop. V jeho předpolí stála řada rozličných staveb. Byly v nich umístěny vrchnostenské správní úřady a byty

FORBELSKÝ, *Španěle, Říše a Čechy v 16. a 17. století. Osudy generála Baltasara Marradase*, Praha 2006, k Hluboké zejména s. 539–543, k jejímu nabytí s. 366.

¹⁰³ O špatném stavu správy panství, na níž Marradasové (z nichž poslední držitel Hluboké Bartolomeo de Marradas sídlil ve Španělsku) neměli větší zájem, svědčí i kompletní personální obměna správního aparátu a jeho celková reforma po koupi majetku Schwarzenbergů. Srov. P. MATLAS, *Shovívavá vrchnost*, s. 111.

¹⁰⁴ K. MIKUSCHKOWITZ, *Statistische und geschichtliche Übersicht*, s. 469–470; dále P. ZAHRADNÍK, *Hluboká*, s. 43; J. FORBELSKÝ, *Španěle*, s. 368–369.

¹⁰⁵ Srov. korespondenci ze srpna 1680, uloženou v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Bβ 2a, 1665–1719, s. f.

¹⁰⁶ SOA Třeboň, Vs Hluboká, I 6Gβ 7a/1; citováno podle P. ZAHRADNÍK, *Hluboká*, s. 45–51.

¹⁰⁷ Krby měly vedle ryze praktického účelu v očích současníků i značnou symbolickou hodnotu, neboť odrážely bohatství stavebníka a v řadě případů byly nositeli heraldických znamení. Srov. Frank DRUFFNER, *Vom Brennpunkt zum Blickfang: Kamin und Offen im Schloßbau*, in: M. P. Hahn (ed.), *Zeichen*, s. 253–264.

úředníků. Užitek róz předzámčí dotvářela prachárna, kovárna, prostor na složení dřeva a stáje, jež měly i reprezentační rozměr.¹⁰⁸

Teprve v roce 1685 proběhly dílčí změny v uspořádání interiéru. Podle dotazů knížecího stavitele Giacomu Antonia di Maggiho během pobytů vrchnosti v zámku bydleli i schwarzenberští dvořané (hofmistr Ignác Baratti a Martin Friedrich Pruskauer z Freyenfelsu), jimž byly přiděleny stálé pokoje.¹⁰⁹ Zároveň Giacomo Antonio de Maggi v zámku podnikal další drobné práce, realizoval mimo jiné nový balkón v severovýchodním palácovém traktu. Tamní pokoje sloužily v daném období knížeti. Na prahu devadesátých let byl v důchodním úřadu zřízen archiv.¹¹⁰ V sousedství se nacházel byt kontribučního písaře.¹¹¹ Dále provedl de Maggi novou podsklepenou kuchyni.

Zajímavou reflexi o stavu zámku v tomto období poskytli hluboční úředníci Andreas Schwank Frankstätter a Rudolf Praxl, podle nichž „*die in allhießigen Schlossgraben umd d[a]s Schloss herumb befündl[ichen]. sehr alte Mauren, an viele örthen so wohl unten, in der mitten, alß auch gantz oben sehr außfallen und ruinirt zu werden beginnen.*“¹¹² Hlubocký zámek ve své pozdně renesanční podobě z doby pánů z Hradce byl očividně na konci životnosti a jeho zhoršující se stav volal po rozsáhlejších opravách. Prozatím však byly provedeny pouze dílčí sanační práce – k zásadnější přestavbě nedošlo, jelikož „*und mit deren [poškozených zdí] new auferbauung der g[nädi]gsten herrschafft grosse uncosten verursacht werden dörrften.*“¹¹³ Na prvním místě v očích úředníků nestála kvalita stavby, ale ochrana panských důchodů, zcela v souladu s panskými instrukcemi.¹¹⁴

Mimořádně zajímavá stavební akce proběhla v roce 1696, kdy krumlovský sochař Martin Lindemayr a hlubocký kameník Vít Dvořák provedli úpravu dvanácti kamenných znaků Ferdinanda Viléma ze Schwarzenbergu v zámeckém areálu.¹¹⁵ Řemeslníci k nim připojili erby Schwarzenbergovy manželky Marie Anny ze Sulzu a iniciály páru. Symbolická řeč heraldických znaků zpravovala případného návštěvníka

¹⁰⁸ J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 300–313.

¹⁰⁹ P. ZAHRADNÍK, *Hluboká*, s. 55an. Martin Friedrich Pruskauer z Freyenfelsu (1630–1695) působil jako tajemník knížecího biskupství olomouckého a jako rada Jana Adolfa a Ferdinanda Viléma ze Schwarzenbergu. Srov. R. PALECZEK, *O začátcích*, s. 286.

¹¹⁰ Umístěn byl „*in ehemaligen alten Arrest*“. Tamtéž, s. 61.

¹¹¹ Vyplývá to z reskriptu Ferdinanda Viléma ze Schwarzenbergu, Vídeň, 21. července 1692, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Bβ 2a, 1665–1719, s. f.

¹¹² Andreas Frankstätter a Rudolf Praxl Schwarzenbergovi, Hluboká, 10. července 1694, Tamtéž.

¹¹³ Tamtéž.

¹¹⁴ P. MATLAS, *Shovívavá vrchnost*, s. 146 aj.

¹¹⁵ P. ZAHRADNÍK, *Hluboká*, s. 63.

zámku o jeho majitelích, zastupovala je v případě nepřítomnosti a zajišťovala mezigenerační přenos paměti.¹¹⁶ Pro vztah Schwarzenbergů k paměti je výmluvný i příklad z období Adama Františka ze Schwarzenbergu – při barokních přestavbách zámku se jej hlubocký hejtman dotázal, jak naložit s erbem Marradasů nad schodištěm do sálu.¹¹⁷ Kníže vzápětí nařídil opravu znaku.¹¹⁸ Jasně to dokládá jeho zájem udržet paměť na předcházejícího majitele zámku. V tomto ohledu je zajímavé, že paměť starších vrstev zámku byla při přestavbách zčásti setřena. Nepochybně to bylo vyvoláno tím, že Hluboká nikdy nesloužila jako rezidence zásadnějšího významu. Naopak Třeboň a Krumlov, sídlo pánů z Rožmberka, resp. spřízněných Eggenbergů, ponechali Schwarzenbergové bez rozsáhlejších úprav.¹¹⁹

Prvními pracemi na hlubockém zámku za vlády Adama Františka byly úpravy zámecké kaple – v roce 1704 do ní bylo zakoupeno nové vybavení včetně pozlacené sochy sv. Ducha či nového zvonu.¹²⁰ Podobně jako Ferdinand Vilém i Adam František dbal na heraldickou reprezentaci rodu – kromě oltáře se měl malovaný erb objevit i na vstupních dveřích do kaple. V roce 1707 vznikla nová oratoř, kterou provedl budějovický truhlářský mistr Adam Hoffman „nach dem ihm gegebenen Abriß“, jenž dodal i „unter 2 neue kleine Altarn 2 Bostamenten [!]“, 25 vyřezávaných lavic a další mobiliář. Následujícího roku dodal postoloprtský dochař Johann Jacob Caar „auf fürstl. gnädigste Intention und gnädigste willen ein grosses und zwey kleinere Seiten Altar, lauth der aufgesetze- und gnädigst placidirten Abrissen“. Mimo schwarzenberských poddaných a budějovických řemeslníků se na výzdobě kaple podílel i „wiennerschen vergolter“, jenž pozlatil boční oltáře.¹²¹ Zámecké kapli věnoval Schwarzenberg i jeho

¹¹⁶ V. BŮŽEK a kol., *Společnost*, s. 293; k heraldické výzdobě rezidencí jako prostředku vrchnostenské reprezentace J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 181, 226–227.

¹¹⁷ „[...] wir selbte mit der alten graf Maradischen Wappen bey der Stiegen wo man in Saal hinauff gehet, gnädigst disponiren, ob nemblich solche abgeriessen, und dargegen ewer durchleucht Wappen auffgesezt soll werden?“ Lintner Schwarzenbergovi, Hluboká, 26. dubna 1729, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK, sign. A 6Bβ 2a, Schloss Ohrad 1709–1793, s. f.

¹¹⁸ „[...] das alte graf Maradische wappen, so ober der, in dem Saal führenden stiegen befindlich daselbsten noch ferner verbleiben, mithin davon abnehmen zulassen keines weegs gesonnen seynd.“ Knížecí reskript, Laxenburg, 7. května 1729, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 2, fol. 234.

¹¹⁹ K roli stavitelství pro reprezentaci majitele srov. kromě prací citovaných v úvodu též Wolf EIERMANN, *Das Fürstliche Bauwerk. Bemerkungen zur Schloßarchitektur und der „Schönen Künsten“*, in: L. Unbehaun – A. Beyer – U. Schütte (edd.), *Die Künste*, s. 47–52; k významu rezidenční tradice pro barokní rezidence J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 156.

¹²⁰ Zvon o váze 135 liber byl zakoupen v Praze za 135 zl 15 kr. Srov. Frankstätter Schwarzenbergovi, Hluboká, 20. května 1704, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 3Kα 3a/2, s. f.; účetní materiál k dalším pracím cituje P. ZAHRADNÍK, *Hluboká*, s. 64 an. Ke stavebním dějinám kaple srov. Roman LAVIČKA, *Zámecká kaple na Hluboké. Proměny podoby, funkce a vybavení*, in: M. Gaži (ed.), *Schwarzenbergové*, s. 183–206.

¹²¹ Důchodní účty panství Hluboká, 1707, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R2.

úředníci pozornost i později. V roce 1710 navrhoval hejtman Rudolf Praxl nahrazení starých varhan v kapli z roku 1589, jejichž píšťaly byly notně poškozeny.¹²² Podle hejtmanova názoru by bylo vhodné převézt na Hlubokou nástroj z tvrze v Drahonicích. Kníže tamní nástroj údajně osobně slyšel, k čemuž mohlo dojít při doložené návštěvě v říjnu 1707.¹²³ Ačkoliv by prý hlubocký pozitiv mohl dále sloužit v pištínském kostele, k výměně nástrojů prozatím nedošlo – kníže ji povolil až o dva roky později. Podle hejtmana by bylo možné staré varhany použít v Pištíně. Nové by neměly být dražší než 120 zl.¹²⁴ Následně hejtman Václav Antonín Dvořák navrhl opravu starých varhan, případně zhotovení nových, k čemuž se kníže přiklonil.¹²⁵ Varhany bylo dále nutné opravit v roce 1723. Varhany byly celé zaprášené. Očistit je a odstranit případné nedostatky („widerumb sauber auspuzen, repariren und gehörig stimmen, erfolgreich in vorigem guten berauchtbaher und dauerhafften Stand bringen lassen“) měl „mirowitzer orgelmacher“, zřejmě týž, který se zúčastnil dřívější opravy. Nakonec však bylo 22 zl za opravu varhan vyplaceno vltavotýnskému varhanáři. Jeho práce zahrnovala i výměnu některých píšťal. Opravil také „das kleine Positivil, welches bey denen Processionen gebraucht wird.“¹²⁶ Zároveň došlo ke změně varhaníka – stal se jím poddaný Martin Barth ze schwarzenberského panství Vlčice, což dokládá možnost přesunů mezi jednotlivými panskými majetky.

Prakticky souběžně došlo k sakralizaci bezprostředního zámeckého okolí – v roce 1706 byly u zámku „auf fürstl. gnädigste Intention“ postaveny „zwey Martter Saullen oder Cappelen“. Na zámecké cestě z Podhradí vznikla stavba zasvěcená sv. Antonínu s Jezulátkem („St. Antonio mit dem Jesu kindl“), u mostu přes Vltavu pod zámkem pak kaple k počtě Jana Nepomuckého („die [!] bildnuß des heyligen Joanni Nepomucenii“),

¹²² Praxl knížeti, Hluboká, 18. ledna 1710, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 3Kα 3a/2, s. f.

¹²³ Míneň je kaple v pozdně gotické tvrzi v Drahonicích z počátku 16. století. Statek byl zakoupen v roce 1700. O pobytu Adama Františka v Drahonicích svědčí jeho reskript datovaný 22. října 1707 v Drahonicích, SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, odd. F. P. b./Adam Franz, fasc. 420, s. f.

¹²⁴ Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 9. dubna 1712, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 3Kα 3a/2, s. f.; koncept knížecího reskriptu, Vídeň, 13. dubna 1712, Tamtéž (čistopis uložen v SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 3Kα 22c, fol. 25). Srov. též dopis dříteňského správce Záhorky Dvořákovi, Protivín, 30. března 1712, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 3Kα 22c, fol. 28, kterým byl Dvořák informován o ceně 120 zl za nové varhany. Další prameny k novým hlubockým varhanům jsou uloženy Tamtéž. 120 zl pro „ein wohl berümbten meister von der Stadt Elbogen statt ersten in hiesige Schloß Capelln befindlichen und bereits sehr ruinirten alten- ein neues positiv erkaufft worden“ bylo vyplaceno 26. dubna 1712, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

¹²⁵ Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 3. května 1712, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 3Kα 3a/2, s. f.; srov. varhanář Johann Caspara Neugerl (?), Mirovice, 8. srpna 1712, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 3Kα 22c, fol. 36; P. ZÁHRADNÍK, *Hluboká*, s. 70.

¹²⁶ SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 3Kα 22c, fol. 45. Důchodní účty panství, výdaje za 2. pololetí 1723, Hluboká, Tamtéž, sign. I 6R 2. Úřad varhaníka je připomínán již v roce 1712. Tamtéž, výdaje za 2. pololetí 1712.

již tehdy uváděného jako svatého.¹²⁷ Obě dosud stojící stavby [10] jsou ukázkou nanejvýš úsporného stavitelství na řemeslné úrovni. Jde o prosté kvádry završené sedlovou střechou. Průčelní stěny jsou prolomeny nikou pro sochu svätce. Boční stěny zdobí vpadlá obdélná pole. Další dekorace se omezuje na oběžné římsy a vpadné pole ve štítu střechy. Jelikož drobná kultovní místa vznikla z přímého podnětu knížete, lze je pokládat za bezprostřední odraz jeho myšlení a zbožnosti. Obdobně je třeba vnímat i nahrazení starší sochy v kapli na podsalské louce při cestě do Třeboně z příkazu kněžny, ke kterému došlo v roce 1730. V kapli založené roku 1706 knížetem namísto „*zusammen gefallenen alten höltzerner Martter oder Creutz*“ tehdy hlubocký umělecký truhlář Kryštof Jiřík vytvořil krucifix a „*bildnuß*“ bolestné Panny Marie.¹²⁸ V tomto případě se nejspíše jednalo o sochařskou podobiznu ve smyslu „imago“, vizuální reprezentaci zobrazeného, nikoliv malovaný portrét. Jelikož šlo o nanejvýš exponované místo u jediné spojnice mezi Podhradím a Hosínem, kde byl farní kostel, musela mít kněžna k obměně patrocina důvod. Prozatím se jej však nepodařilo objasnit. Důvod změny patrocina kapličky, v níž je dnes opět umístěna nepomucenská socha, je nejasný. Kněžna prokazatelně nepomucenský kult podporovala. Jen hypoteticky se lze tázat, zda se na změně zasvěcení mohla podepsat její genderová identita. Změna zasvěcení mohla souviset také s blíže neznámou momentální potřebou.

Od roku 1708 zároveň probíhaly úpravy zámeckých pokojů, jež postupně nabíraly na intenzitě. Nejprve byla odstraněna řada starých a nevyhovujících ostění dveří i oken. Ve velmi umírněných formách je navrhl a provedl rudolfovský kameník Vít Dvořák, jenž pracoval i na loveckém zámku Ohrada a na dalších panských objektech na hlubockém panství.¹²⁹ Krby v některých místnostech byly nahrazeny kamny.¹³⁰ Následující stavební sezónu mělo dojít k zásadnějším stavebním změnám. Spočívaly v obnově stropů ve třech knížecích pokojích.¹³¹ O rok později vídeňský zámečník Johann Schöneck pracoval ve zmiňovaných pokojích na kováních dveří a další zámečnické práci.¹³² Zároveň probíhaly úpravy pokoje kněžny z Eggenbergu.¹³³ Další

¹²⁷ Celkový náklad činil 22 zl 36 kr. Důchodní účty panství Hluboká, vydání za 1. pololetí 1706, Tamtéž, sign. I 6R 2.

¹²⁸ Celkový náklad dosáhl 1 zl 30 kr. Důchodní účet panství Hluboká, výdaje za 1. pololetí 1730, Tamtéž.

¹²⁹ Jeho schválený návrh okenních a dveřních ostění je uložen v SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 121.

¹³⁰ P. ZÁHRADNÍK, *Hluboká*, s. 67.

¹³¹ Notata Adama Františka ze Schwarzenbergu, Hluboká, 8. října 1709, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 618–621.

¹³² Srov. dopis nejvyššího hejtman Dräxlera Schwarzenbergovi, Třeboň, 31. března 1710, Tamtéž, sign. IA 6Bß 2, fol.; s odkazy na další prameny P. ZÁHRADNÍK, *Hluboká*, s. 69.

kování pro knížecí pokoje Schöneck zhotovil ještě v roce 1715, kdy připravil zámky na nové dveře od třeboňského truhláře Hanse Geoga Hönische.¹³⁴

Rozsáhlejší stavební práce se konaly také v roce 1714, kdy byly mimo jiné zpevněny základy kanceláří v předzámčí. Hejtman měl dbát na dobré provedení prací.¹³⁵ V důrazu knížete na dohled nad kvalitou prováděných prací se odráží dřívější negativní zkušenosti s Pavlem Ignácem Bayerem, jehož projekty byly v několika případech poddimenzované. Z toho vyplývaly další náklady a protahování stavby. Kromě toho pražský mramorář Mathias Gigel mramoroval dvojici krbů v knížecích pokojích.¹³⁶ I další činnost se měla soustředit na hlavní podlaží – podle knížete měly být upraveny pokoje sloužících u knížecího apartmánu. V ložnici měl být krb z černého mramoru, podobně jako v pražském paláci. Naopak pokoje v třetím podlaží měly být prozatím ponechány ve stávající podobě.¹³⁷ Kníže nařídil, aby byl pod balkón v tabulnici přizděn pilíř. Zároveň byl upraven nárožní pokoj vložení příčky.¹³⁸

V následujícím roce probíhalo vybavování vrchnostenských pokojů, o čemž svědčí kupříkladu příkaz malíři Janu Jiřímu Hamiltonovi do Třeboně, aby odeslal některé obrazy na hlubocký zámek.¹³⁹ Zcela zásadní stavební úpravou byla realizace velkého sálu. Proběhla v letech 1715–1716 podle Bayerových plánů.¹⁴⁰ Architekt navrhl v souladu s dobovou normou propojit dvojici renesančních sálů v prvním a druhém patře zámku do jedné reprezentativní prostory.¹⁴¹ O značném rozsahu tehdejších prací svědčí, že měly být strženy takřka všechny stropy v severním křídle mezi kaplí

¹³³ „In denen jenigen zimmern [...] fürstin vom Eggenbeurg zu logiren pflegen.“ Knížecí reskript, Vídeň, 14. května 1709, SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f.

¹³⁴ P. ZAHRADNÍK, *Hluboká*, s. 72; dále knížecí reskript, Vídeň, 3. července 1715, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 2, fol. 112.

¹³⁵ Knížecí reskript, Vídeň, 18. srpna 1714, Tamtéž, fol. 132.

¹³⁶ P. ZAHRADNÍK, *Hluboká*, s. 70. Týž Mathias Gigel pracoval i v loveckém zámku Ohrada.

¹³⁷ Koncept knížecího reskriptu, Vídeň, 15. prosince 1714, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Bβ 2a, 1665–1719, s. f.

¹³⁸ „Fr[au]. von Taxis,“ která pokoj obývala, měla být během úpravy ubytována jinde. P. ZAHRADNÍK, *Hluboká*, s. 71. Ke slečně z Taxisu srov. níže.

¹³⁹ Knížecí reskript, Vídeň, 16. prosince 1715, SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, F. P. d., inv. č. 23, kart. 16, s. f.; obdobně dostal malíř příkaz k odeslání dokončených obrazů na Hlubokou v roce 1722, Drescher Schwarzenbergovi, Třeboň, 2. prosince 1722, inv. č. 2, kart. 14, s. f.; Drescher Schwarzenbergovi, Třeboň, 16. prosince 1722, Tamtéž.

¹⁴⁰ Bayer Schwarzenbergovi, Třeboň, 24. listopadu 1715, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Bβ 2a, 1665–1719, s. f.; dále P. ZAHRADNÍK, *Hluboká*, s. 71–72; V. NAŇKOVÁ, *Architekt*, s. 234.

¹⁴¹ Teoretická reflexe sálů: Leonhard Christoph STURM, *Kurtze Vorstellung der ganzen Civil-Bau-Kunst worinnen erslich die vornehmsten Kunst-Wörter so darinnen innerzu vorkommen in fünfferley Sprachen angeführet und erklärt*, Augsburg 1745, s. 20 [dostupné online, <http://digi.ub.uni-heidelberg.de/>, přístup 10. ledna 2010]. Odlišnou interpretaci nabízí M. ŠANDA, *Antonio Ehorto Martinelli*, s. 58.

a příčným traktem.¹⁴² Zároveň došlo ke změnám vnitřního členění a komunikačního schématu budovy. Dosavadní dřevěné schody přiléhající ke kapli byly nahrazeny reprezentativním kamenným schodištěm vedoucím do předsálí. Kníže dále požadoval, aby byly podlahy sálu zhotoveny z pevného dubového dřeva, podobně jako v loveckém zámku.¹⁴³ Podobný důraz na shodu kvalitu a způsobu provedení vybavení Hluboké a Ohrady byl kladen opakovaně, což ukazuje na úmyslné budování jednotného vzhledu panských sídel.¹⁴⁴ Dřevěná podlaha hlubockého sálu však byla vzápětí nahrazena červenobílým kamenným dlážděním z desek dodaných ze Salcburku.¹⁴⁵ Ve výměně podlahy se odráží snaha vrchnosti po zvýšení reprezentativnosti sálu v materiálu i v barevnosti.¹⁴⁶ Souběžně byly ze stejného materiálu připraveny krby v sálu i pro knížecí pokoje.¹⁴⁷ Součástí vybavování zámeckého sálu bylo i rozmístění obrazů. Měly být rozvěšeny na stěnách mezi okny.¹⁴⁸ V roce 1717 již byl sál hotov, tudíž v něm mohl pracovat malíř Jan Jiří Werle. Během pobytu měl bydlet v pokojích hospodářského správce Andream Schwanka Frankstättera.¹⁴⁹ Jeho práce na fresce měly být dokončeny na sklonku dubna. 17. dubna hejtman Václav Antonín Dvořák hlásil, že práce malíře Werleho bude skončena během 8 dní. Peníze mu měly být vystaveny nadvakrát – 200 zl za skicu, 300 zl za práci.¹⁵⁰ Z toho je velmi dobře patrné, že pro Schwarzenberga měla invence zachycená v podobě přípravné kresby takřka stejnou cenu jako realizované dílo.

¹⁴² Kromě Zahradníkovy rešerše srov. dopisy Dvořáka Schwarzenbergovi, Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 10. března 1716, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Bβ 2a, 1665–1719, s. f.; Hluboká, 11. dubna 1716, Tamtéž; podle hejtmana byly hotovy stropy nad kněžninými pokoji.

¹⁴³ Bayer Schwarzenbergovi, Praha, 2. května 1716, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 2, fol. 94; knížecí reskript, Vídeň, 13. května 1716, Tamtéž, fol. 90. Podlahy zhotovil, podobně jako dveře pro piano nobile, třeboňský truhlář Hans Georg Hönisch. Srov. P. ZAHRADNÍK, *Hluboká*, s. 75.

¹⁴⁴ Srov. například zámky pro knížecí pokoje na Hluboké, které měl anglický zámečník Johann Schöneck dodat ve stejné kvalitě a podobě, jako zámky zhotovené pro Ohradu. Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 29. června 1715, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (střední oddělení), sign. A 6Bβ 2a, 1720–1746, fol. 61.

¹⁴⁵ Prameny (knížecí reskripty, korespondence se salcburským měšťanským kamenickými mistry Johannem Littichem a Andreasem Leitgebem a lineckým agentem Nicolou de Gravenem, rozpočty) jsou uloženy v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Bβ 2a, 1665–1719, s. f. Šlo celkem o 230 červených a 308 bílých desek. Doprava a materiál přišly na 457 zl 55 kr placených z důchodní pokladny. Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 14. června 1718, Tamtéž, s. f. Podlahu realizoval kameník Johann Georg Müller, zařazený do stavu granátnické gardy. SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 2, Ohrada, fol. 34.

¹⁴⁶ K reprezentativní rovině sálů srov. J. VON ROHR, *Einleitung*, s. 784 an; obecně J. H. ZEDLER, *Grosses vollständiges Universal-Lexicon* XII, sl. 842–844.

¹⁴⁷ Prameny v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Bβ 2a, 1665–1719, s. f. Dokončeny byly v červenci 1718. Srov. Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 12. července 1718, Tamtéž.

¹⁴⁸ Knížecí reskript, Vídeň, 23. prosince 1719, SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, F. P. h., inv. č. 2, , kart. 14, s. f.; knížecí reskript, Vídeň, 10. ledna 1720, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 2, fol. 330; knížecí reskript, Vídeň, 28. února 1720, Tamtéž, fol. 331–332.

¹⁴⁹ Srov. nedatovaný knížecí reskript, Tamtéž, fol. 78. Za práci Werle obdržel 500 zl, jejichž přijetí stvrdil kvitancí datovanou na Hluboké, 5. dubna 1717, Tamtéž, fol. 74.

¹⁵⁰ Dvořák knížeti, Hluboká, 17. dubna 1717, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 2, fol. 75.

Malba představovala apoteózu schwarzenberského rodu.¹⁵¹ Zcela dokončen a vybaven měl být sál až v roce 1722,¹⁵² nicméně ještě v následujícím roce probíhaly pod dozorem stavitele Martinelliho práce na zavěšení osvětlovacích těles. Hejtman tehdy zpravil knížete o nutnosti vyvrtat díry pro osvětlovací tělesa, k čemuž by se hodila ústa jedné z namalovaných groteskních postav. Bylo nutné zkontrolovat, zda by zásah nepoškodil statiku.¹⁵³ V roce 1724 se dokonce ve zdech sálu na více místech objevily trhliny, které měly být pod Martinelliho vedením odstraněny.¹⁵⁴

O rok později probíhalo zařizování pokojů novým nábytkem zhotoveným třeboňským truhlářem Hansem Georgem Hönischem.¹⁵⁵ Naopak exkluzivní gueridony pro kněžniny pokoje vytvořil neurčený budějovický sochař a pozlatil je neznámý třeboňský malíř. V úvahu připadají malíř Florian Sommer, který se prokazatelně na pozlacení prvků mobiliáře podílel, a Josef Dietrich. V jeho případě není jisté, zda se návrhům nábytku věnoval, pro Schwarzenbergův však často pracoval.¹⁵⁶ Téhož roku na Hluboké pracoval další vídeňský řemeslník, hrnčíř a kamnář, jenž prováděl neurčené práce v nových pokojích a v jídelně na Ohradě. Podle Dvořáka práci dokončil 22. března, načež mu hejtman poskytl kolesku se čtyřspřežím na cestu do Vídně, kam měl dorazit následujícího dne.¹⁵⁷

Mimořádný význam měly rozsáhlé úpravy traktu kolem prvního nádvoří vnitřního zámku, jenž byl nově proveden mezi lety 1722–1724.¹⁵⁸ Po dokončení hrubé stavby probíhalo vybavování interiérů a zejména celkové sjednocení fasád podle návrhů stavitele Martinelliho.¹⁵⁹ Pozornost, kterou jim kníže věnoval, jasně odrážela význam

¹⁵¹ Ikonografii shrnul M. ŠANDA, *Antonio Ehorto Martinelli*, s. 58. Zajímavou otázkou, která přesahuje rámec předkládané práce, je porovnání obrazu ctností prezentovaného na fresce s literární (sebe)prezentací Schwarzenbergů v apologetické literatuře.

¹⁵² Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 1. srpna 1722, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Bβ 2a, Schloss Ohrad 1709–1793, s. f. Tehdy také v sále pracoval truhlář z řad granátníků, který dělal dveře z javorového dřeva, knížecí reskript, Vídeň, 8. září 1722, SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, odd. F. P. d, inv. č. 31, kart. 21, s. f.

¹⁵³ Srov. Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 16. října 1723, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. B 6J 1a, s. f.; vzápětí kontrolu provedl stavitel Martinelli, podle něž ze zásahu neplynulo žádné nebezpečí a kníže tudíž přikázal jeho realizaci. Srov. Knížecí reskript, Praha, 27. října 1723, Tamtéž.

¹⁵⁴ Knížecí reskript z 16. března 1724, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 2, Ohrada, fol. 1

¹⁵⁵ Ptal se například, kolik z požadovaných dvou tuctů židlí pro knížecí pokoje na hlubockém zámku má být na kovových a kolik na dřevěných nohách. Srov. Duscher Dvořákovi, Třeboň, 27. července 1717, Tamtéž, sign. IB 6J 2, fol. 550. Podobně měl nahradit stůl v tabulnici. Srov. dopis Dvořáka Schwarzenbergovi, Hluboká, 26. června 1717, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. B 6J 1d, s. f.

¹⁵⁶ Tamtéž. K jejich pracím pro Ohradu srov. níže.

¹⁵⁷ Dvořák knížeti, Hluboká, 22. března 1717, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Bβ 2m, s. f.

¹⁵⁸ P. ZAHRADNÍK, *Hluboká*, s. 87 an.

¹⁵⁹ Martinelliho hlubockým fasádám, které tvoří jeden z vrcholů jeho díla, již byla věnována značná pozornost. Diskusi shrnul a prozatím uzavřel M. ŠANDA, *Antonio Ehorto Martinelli*, s. 59.

jednotného vzhledu stavby.¹⁶⁰ Zároveň právě předání plánů fasád a instrukcí hlubockému polírovi představovalo hlavní náplň Martinelliho návštěvy na Hluboké v březnu 1722.¹⁶¹

Velkou stavební úlohou roku 1726 byly úpravy a vybavování knížecího kabinetu. Na prahu roku byl připraven rozpočet truhlářských prací,¹⁶² v březnu byly knížeti odeslány návrhy ke schválení a následně měly být provedeny.¹⁶³ Další úpravy kabinetu proběhly ještě na přelomu dvacátých a třicátých let.¹⁶⁴ Spočívaly v pozlacení detailů plátkovým zlatem. Práce měl provést Kašpar Courtin z Třeboně, někdejší učedník Jana Jiřího Hamiltona. Na Hluboké krátce pobýval také vídeňský lakýrník, který obhlédl knížecí „*Audienz-Zim[m]er*“ a kulečnickový pokoj.¹⁶⁵ Zároveň probíhalo sjednocení vzhledu oken „*mit alten rahmen*“, jež měly být nahrazeny stejně jako okenní tabule.¹⁶⁶ Nové měly být vyskládány z jednotlivých terčků skla vylitých olovem podle sklářova plánu schváleného knížetem.¹⁶⁷ Kromě blíže neurčených pokojů v druhém patře byla obnovena i okna v jídelně.¹⁶⁸

Z dalších stavebních akcí je třeba vyzdvihnout význam zásadní úpravy hlavní zámecké věže v roce 1728.¹⁶⁹ Z pozornosti věnované věži i z Martinelliho návrhu je patrné, že její přestavba představovala samostatnou stavební úlohu. Její význam stvrdilo nahrazení starých a nepřesných hodin novým strojem schopným měřit čas na čtvrt hodiny.¹⁷⁰ Jde nepochybně o doklad postupujícího tlaku na rozčlenění času,

¹⁶⁰ K tomu J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 149.

¹⁶¹ Václav Antonín Dvořák, přehled nákladů na pohostinství za březen 1722, Hluboká, 1. dubna 1722, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. IB 6Hγ 1a, s. f.: „*Den 13. ist der h. Baumeister Martinelli von Wien anhero kommen, und die Rieß vor das neu vornehmende Schloß gebau mitgebracht, auch sich in ein und andern mit dem hiesigen Palier diesfalls unterredet.*“

¹⁶² Truhlářská práce měla vyjít na 152 zl, Lintner Schwarzenbergovi, Hluboká, 29. ledna 1726, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Bβ 2a, Schloss Ohrad 1709–1793, s. f.

¹⁶³ Knížecí reskript, Vídeň, 6. března 1726, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 2, fol. 207.

¹⁶⁴ Olbricht Schwarzenbergovi, Třeboň, 11. května 1732, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Bβ 2a, Schloss Ohrad 1709–1793, s. f. Vyplaceno mu bylo 306 zl. Srov. důchodní účty panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1730, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

¹⁶⁵ Lintner Schwarzenbergovi, Hluboká, 13. května 1730, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Bβ 2a, Schloss Ohrad 1709–1793, s. f.

¹⁶⁶ Staré rámy měly být nahrazeny. Lintner Schwarzenbergovi, Hluboká, 19. března 1726, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Bβ 2a, Schloss Ohrad 1709–1793, s. f.; Knížecí reskript, Vídeň, 27. března 1726, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 2, fol. 211.

¹⁶⁷ Knížecí reskript, Vídeň, 22. června 1726, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 475.

¹⁶⁸ Lintner Schwarzenbergovi, Hluboká, 8. června 1726, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Bβ 2a, Schloss Ohrad 1709–1793, s. f.

¹⁶⁹ M. ŠANDA, *Antonio Ehorto Martinelli*, s. 59; prameny cituje P. ZAHRADNÍK, *Hluboká*, s. 92–94; o významu věží pro vrchnostenskou reprezentaci obecně J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 149.

¹⁷⁰ Ke starým hodinám srov. Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 26. června 1717, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. B 6J 1d, s. f. Dále důchodní účty panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1707, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2; Lintner Schwarzenbergovi, Hluboká, 5. dubna 1729, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. B 6J 1d, s. f.; A. MARKUS, *Příspěvky*, s. 54–57, zde s. 55.

který vycházel z potřeb schwarzenberského úředního aparátu – přesnější hodiny požadoval hejtman Felix Maxmilián Lintner.¹⁷¹ Staré hodiny na hlubockém zámku byly opravovány již v roce 1707, kdy „*so sehr falsch gangen*“. Opravil je Jiří Delavos z Mirovic, který pro vrchnost pracoval i později. Hodiny z věže hlubockého zámku byly následně umístěny na nově vybudované hodinové věžce dříteňského zámku.¹⁷² Zámek obhlédli hodinář Václav Delavos (syn zesnulého mirovického hodináře Jana Jiřího Delavose), hlubocký hejtman Lintner a polír Lorenz Habel. Následně Dříteň navštívil v hejtmanově doprovodu ještě stavitel Martinelli, jenž se s Lintnerem shodl, že by hodiny měly být realizovány nad vjezdem, neboť nemohli najít lepší místo.¹⁷³

Symbolický význam věže podtrhlo osazení nik po obvodu pláště stavby sochami světců od Josefa Dietricha.¹⁷⁴ O jejím vlivu na schwarzenberských panstvích svědčí mimo již zmíněného zvonice dříteňského zámku také návrh věže lišovského kostela sv. Václava od políra Lorenze Habela – podoba helmic obou staveb vycházela z Martinelliho hlubocké realizace.¹⁷⁵

Stavební změny kromě samotného zámku prodělávaly i objekty v jeho předpolí, nicméně tamní zásahy byly spíše utilitárního charakteru. Docházelo kupříkladu k úpravám kleneb, podlah aj. Zásadnější význam mělo pouze sjednocení fasád provedené souběžně s úpravou věže.

Na prahu třicátých let 18. století byla barokizace hlubockého zámku dokončena. Podle Jiřího Vavřince z Escherichu, autora popisu panství z roku 1731, šlo o stavbu „*in guten baul[ich]e Stand*“.¹⁷⁶ Během řady stavebních akcí, které probíhaly po dvě desetiletí, se podoba objektu výrazně proměnila, což odráželo kariérní vzestup Adama Františka ze Schwarzenbergu. Jeho úřad se zákonitě odrážel i ve formách staveb, jež symbolizovaly společenský status majitele.¹⁷⁷

¹⁷¹ Lintner Schwarzenbergovi, Hluboká, 2. května 1727, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK, sign. B 6J 1d, s. f.

¹⁷² Upozornil na to M. ŠANDA, *Antonio Ehorto Martinelli*, s. 130–131.

¹⁷³ Dokládá to rozpočet na výstavbu nové věže v dříteňském zámku v celkové výši 119 zl 52 kr 3 d, datovaný v Hluboké, 5. dubna 1729 s příloženým plánem věže – šedě, červeně a žlutě lavírovaná perokresba, 26,9×11,4 cm, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6B8 2, fol. 230–231.

¹⁷⁴ Sv. Františka Xaverského, sv. Donáta, sv. Jana Nepomuckého, sv. Floriána. P. ZAHRADNÍK, s. 93.

¹⁷⁵ M. ŠANDA, *Antonio Ehorto Martinelli*, s. 126–129. Prameny jsou uloženy v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 3Ka 2a/4. K Habelovi dosud nejobsáhleji M. ŠANDA, *Antonio Ehorto Martinelli*, s. 168–169. Částečně využití prameny jsou uloženy v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. B 7J 1.

¹⁷⁶ Stejně komentoval i podobu dříteňského zámku. Vzhledem k dobrému stavu objektů se u nich dále nezastavil: „*Weillen sie beede [dříteňský a hlubocký zámek] in guten baul[ich]e Stand befunden worden, nichts erinnerliches vorgehalten ist.*“ Jiří Vavřinec z Escherichu, popis panství Hluboká, 1731, SOA Třeboň, Vs Hluboká, kniha 69, fol. 197.

¹⁷⁷ J. KROUPA, *Zámek*, s. 77.

I nadále probíhaly práce různého rozsahu. Mimořádným zásahem do fungování areálu byla zejména kompletní obnova vodovodního vedení a úpravy vodního čerpadla po roce 1731.¹⁷⁸ Podle hejtmana Felixe Maxmiliána Lintnera bylo staré čerpadlo z roku 1715 nepoužitelné, neboť bylo proděravěné a stříkala z něj voda.¹⁷⁹ Místo přelítí stávajícího stroje navrhoval koupit nový, neboť tak by nedošlo k prodlevě v čerpání vody. Hejtman měl na urychlenou opravu stroje, který byl „*höchsten nöthig*“, osobně dohlédnout. Význam stroje spočíval mimo jiné v jeho nezbytnosti pro protipožární ochranu. S velkou pravděpodobností měl vodní stroj na zámku také hygienické účely – lze uvažovat o tom, že byl určen pro koupelnu.¹⁸⁰ Po nouzové opravě dílo obhlédnul stavitel Martinelli, podle jehož návrhů probíhaly další úpravy potrubí.¹⁸¹ Voda unikající z trub páchala škody na základech zámku a jiných objektech i později. Podle Martinelliho bylo nutné zpevnit základy zámku poškozené unikající vodou na dvou místech. Tamtéž. Přes intenzivní práci v roce 1732 a 1733 dělala voda z čerpadla problémy ještě v roce 1734, kdy poškozovala dům podskalského kováře. Hlavní práce na „Wasserkunst“ prováděl vídeňský studnař. Z intenzivní pozornosti věnované čerpadlu je zřejmé, že mělo v očích současníků jako mimořádné technické dílo zhotovené se značným nákladem zásadní význam.¹⁸²

Značnou pozornost věnovali schwarzenberští úředníci problematice oprav objektů po přírodních pohromách, zejména úderech blesku. Ty stíhaly vrchnostenské objekty, zvláště hlubocký zámek na vyvýšeném ostrohu, pravidelně. V roce 1722 prudká přeháňka poškodila okna nejen ve vnitřním zámku, ale i na Ohradě a v dalších vrchnostenských budovách.¹⁸³ Kromě toho poškodila bouřka také oplocení nové obory a zejména zničila pěkné obilí na panských dvorech od Netolic až k Podhradí. Kníže vzápětí vyjádřil vděčnost Bohu za omezení rozsahu škod.¹⁸⁴ Aktivita vrchnosti kvůli

¹⁷⁸ Lintner knížeti, Hluboká, 11. srpna 1731, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Bβ 2g, s. f.

¹⁷⁹ R. 1715 proběhla rozsáhlá rekonstrukce vodárny i čerpadla v celkovém nákladu 803 zl 27 kr 2 d. Srov. SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2; dále Bayer Dvořákovi, Praha, 31. srpna 1715, Tamtéž, sign. IA 6Bβ 2, Ohrada, fol. 110. Podle Bayerova dopisu již měla být hotova odlévačská práce. K významu vodáren a čerpadel pro fungování zámeckého sídla J. PETRÁŇ a kol., *Dějiny II/1*, s. 353.

¹⁸⁰ Koncept knížecího reskriptu, Vídeň, 25. srpna 1731, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Bβ 2g, s. f.

¹⁸¹ Olbricht Schwarzenbergovi, Třeboň, 5. dubna 1732, Tamtéž. Kolena stavitel zaměřil a nakreslil. Po jejich zhotovení u vídeňského studnaře by měly opravy trvat nanejvýš 8 dní. S provedením práce kníže souhlasil. Srov. koncept knížecího reskriptu, Vídeň, 7. dubna 1732, Tamtéž.

¹⁸² „[...]das nöthige Wasser, mittelst einer am fuß der bergs kostbahr erbauten Machin aus der vorbey flissenden Moldau in überflus bekom[m]et.“ Jan Václav Friedl, Stručný popis panství Hluboká, 1780, SOA Třeboň, Vs Hluboká, kniha 71, s. f.

¹⁸³ Srov. dopis Dvořáka Schwarzenbergovi, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. B 7D 8, s. f.

¹⁸⁴ Srov. knížecí reskript, Laxenburg, 13. června 1722, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 2, fol. 158: „Wir haben uns des mehrer referiren lassen, was durch das jüngst vorgeweste harte donnergewitter

bouřím dosáhla vrcholu v roce 1725, kdy do zámku už popáté udeřil blesk, což viděl pisatel dopisu, hejtman Václav Antonín Dvořák, na vlastní oči.¹⁸⁵ Podle jeho názoru ochránila zámek před požárem přízeň sv. Floriána, ochránce před ohněm.¹⁸⁶ Hejtman se domníval, že světci za zásah patří dík, proto knížete požádal o zaslání relikvií k umístění do věže.¹⁸⁷ O den později navíc hlásil, že blesk udeřil i do pokojů kněžny, avšak nevznikl požár. Zámecký kaplan jako dík sloužil mši. Již v první relaci navrhoval nechat namalovat obrazy sv. Ignáce, sv. Františka Xaverského, sv. Floriána a sv. Donáta. V případě nepříznivého počasí měly být vyvěšeny z oken věže.¹⁸⁸ Adam František ze Schwarzenbergu v odpovědi vyjádřil dík Bohu za ochranu a s navrhovanými protipožárními opatřeními souhlasil.¹⁸⁹ Vzápětí odeslal na hlubocké panství relikvie sv. Donáta a dalších světců a přikázal zavrtat je do krovu věže a modlit se během bouřky.¹⁹⁰ Podle Martina Šandy šlo v zásadě o magický ochranný rituál.¹⁹¹ Nasvědčuje tomu i fakt, že hejtman okamžitě po obdržení svatých ostatků knížecí rozkaz provedl a zároveň navrhoval přelít staré zvony z doby Marradasů. Korespondence ve věci výměny zvonů umožňuje proniknout k paměti pisatelů – podle Dvořáka byly na věži „*uralte glocken, welche noch der verstorbene Maradas, in damahls gewesten husitisch- und Calvinistischen zeiten machen laßen.*“¹⁹² Vzpomínka na události století staré byla očividně v mysli hejtmana neoddělitelně spjata s tehdejší jinověrností. Nové zvony měly být vysvěceny k počtě na nich vyobrazených svatých, aby chránili před bouří.¹⁹³ I s tímto doporučením Adam František souhlasil.¹⁹⁴

nachdeme es zu zweymahlen eingeschlagen an dasigen Schloß gebäuen für einen Schaden verursacht, gleichwie nun Gott dem allerhöchsten danck zu sagen, daß kain größere Schaden geschehen.“

¹⁸⁵ Dvořák knížeti, Hluboká, 28. dubna 1725, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Bβ 2a, Schloss Ohrad 1709–1793, s. f. Epizody si povšiml již A. MARKUS, *Příspěvky*, s. 51–57; pracoval ovšem pouze s prameny velkostatkové provenience. Dále M. ŠANDA, *Antonio Ehorto Martinelli*, s. 64.

¹⁸⁶ James HALL, *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*, Praha-Litomyšl 2008², s. 139–140.

¹⁸⁷ Dvořák knížeti, Hluboká, 29. dubna 1725, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Bβ 2a, Schloss Ohrad 1709–1793, s. f.

¹⁸⁸ Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 28. dubna 1725, Tamtéž.

¹⁸⁹ Knížecí reskript, Laxenburg, 2. května 1725, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 2, fol. 189. O rok později již byl alespoň jeden z obrazů (sv. Donát) deštěm a větrem poškozen natolik, že bylo nutné nechat namalovat nový v ceně 1 zl. Srov. důchodní účet panství Hluboká, vydání za 2. pololetí 1726, Tamtéž, sign. I 6R 2.

¹⁹⁰ Koncept knížecího reskriptu, Laxenburg, 13. května 1725, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 3Kα 3a/2, s. f.

¹⁹¹ M. ŠANDA, *Antonio Ehorto Martinelli*, s. 64.

¹⁹² Srov. koncept dopisu Dvořáka Schwarzenbergovi, Hluboká, 19. května 1725, ; kníže reagoval obdobně: „*uhralten glocken, welche noch der verstorbene Maradas machen laßen sollen [...], die weyhung [deren glocken] zu derselbigen zeit, wo der hußitische glauben am meisten Regiret.*“ Knížecí reskript, Laxenburg, 2. června 1725, Tamtéž, fol. 56.

¹⁹³ Zvony měl zhotovit budějovický zvonář. S velkou pravděpodobností Joseph Haag, který již dříve pro Schwarzenbergu pracoval. Srov. níže uvedený výklad o výstavbě libničské kaple. Dopis Dvořáka Schwarzenbergovi, Hluboká, 19. května 1725, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 3Kα 3a/2,

Celou epizodu je třeba vnímat především jako pozoruhodný vzhled do barokní mentality a doklad hluboké víry v přímluvnou moc světců.¹⁹⁵

Po smrti Adama Františka ze Schwarzenbergu byly stavební aktivity na českých panstvích takřka okamžitě pozastaveny v souvislosti se špatnou hospodářskou situací rodu.¹⁹⁶ Při pozůstalostním řízení byly odhaleny rozsáhlé ekonomické potíže Schwarzenbergů, na něž byla uvalena sekvestrace.¹⁹⁷ Opuštění velkých stavebních podniků po roce 1732 nesouviselo s poručnickou správou majetku, neboť i Eleonora Amálie se projevovala jako zadavatelka stavebních akcí. Schválila například nerealizovanou rozsáhlou přestavbu dříteňského zámku.¹⁹⁸

Zámek byl značně poškozen během válek o rakouské dědictví.¹⁹⁹ Na rozsáhlé opravy provedené někdejším hlubockým polírem Lorenzem Habelem navázala rozsáhlá přestavba završená přefasádováním v šedesátých letech 18. století [11–13].²⁰⁰ Bylo rozšířeno východní křídlo zámku a proběhla řada úprav zámeckého předpolí, včetně

s. f. Obdobnou apotropní funkci nabývaly i relikvie sv. Eustacha, které na hlubocký zámek koupil třeboňský vrchnostenský lékař na podzim téhož roku. Srov. dopis Lintnera Schwarzenbergovi, Hluboká, 17. listopadu 1725, Tamtéž. Ve vztahu k nabývání ostatků není bez zajímavosti, že kníže trval na zajištění autentik osvědčujících věrohodnost jejich původu. Svědčí o tom mimo jiné případ koupě relikvie trnu z trnové osrunky v roce 1731, k němuž je korespondence s pražským solicítátorem Samuelem Bettmannem uložena Tamtéž; dále potvrzení metropolitního probošta Josepha von Mayera o pravosti relikvie kosti sv. Jana Nepomuckého ve schwarzenberském rodinném pokladu, Praha, 13. listopadu 1731, SOA Třeboň, Vs Hluboká, inv. č. 485, sign. I 8Fα 1, kart. 12.

¹⁹⁴ Koncept knížecího reskriptu, Laxenburg, 2. června 1725, Tamtéž.

¹⁹⁵ K tomu P. HERSCHE, *Muße I*, s. 609–618. O strachu z případných škod způsobených bouří výmluvně vypovídají starší prameny, které vznikly v roce 1715 v souvislosti s poškozením loveckého zámku během bouře. Schwarzenberg ve svém reskriptu z 22. května 1722, Tamtéž, sign. IA 6Bß 4a, fol. 72: „*Wir haben aus eurem gehorstem bericht vom 18 huius eines theils ungeru vernom[m]en, daß der donner am 15. eiusdem in d[er] dortige Jagdhauß geschlagen, und einigen Schaden verursacht, an den theils aber danken Wir gott, daß es bey etwas wenigen geblieben, und nicht angezündet hat.*“

¹⁹⁶ M. ŠANDA, *Antonio Ehorto Martinelli*, s. 162–164.

¹⁹⁷ Vzhledem k mimořádnému společenskému postavení Schwarzenbergů nebyl bankrot oficiálně zaevidován. Srov. I. CERMÁN, *Šlechtická kultura*, s. 463; k sekvestracím obecně A. VALENTA, *Lesk*, s. 118–126.

¹⁹⁸ Mimořádně zajímavé a dosud nevyužité plány včetně precizně provedeného pohledu v kavalířské perspektivě (mezi schwarzenberskou plánovou dokumentací ojedinělého) schválené v dubnu 1740 jsou uloženy Tamtéž, sign. A 6Bß 2a, fol. 309 an.

¹⁹⁹ Hlubocká pevnost byla obsazena v prosinci 1741 bavorskými a francouzskými vojsky, jež byla bezvzájemně obléhána rakouskými vojáky. Francouzská posádka kapitulovala až v červenci 1742. Během druhé slezské války byl zámek krátce obsazen Prusy, jeho obranyschopnost však byla cíleně snížena rozebráním opevnění a pruská posádka byla rychle vytačena Chorvaty. Srov. A. SEDLÁČEK, *Hrady VII*, s. 150; P. ZAHRADNÍK, *Hluboká*, s. 95–97. Prameny cituje M. VOŘÍŠEK, *Kapela*, s. 17; k opravám zámku a dalších objektů poškozených během bojů nejpřehledněji důchodní účty panství Hluboká, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

²⁰⁰ P. ZAHRADNÍK, *Hluboká*, s. 98 an. Tuto podobu zachytil schwarzenberský inženýr Vincent Rohrbacher ve třicátých letech 19. století, když zaměřoval zámek před plánovanou historizující přestavbou. Srov. Tamtéž, mapy a plány, ev. č. 1591–1600. Nárysy průčelní a jihovýchodní fasády zámku přetiskl J. BRANIŠ, *Soupis*, 56, 57.

zasypání obranného příkopu.²⁰¹ V tomto období byl zámek charakterizován jako „*ein schön und wohl eingerichtes Schloß, welches nebst einen herrlichen Sall und Capellen 97 wohleingerichte zim[m]er zählet.*“²⁰² V osmdesátých letech proběhly další dílčí úpravy interiérů podle návrhů hlubockého zednického mistra Christiana Smrsche (1717–1799).²⁰³ Knížecí architekt Zach současně navrhoval letohrádek pro zámeckou okrasnou zahradu a stavitel Josef Traxler projektoval jízďárnu.²⁰⁴

Jak dokládají plány ve fondu hlubockého velkostatku, poutalo v mladším období mimořádnou pozornost vrchnosti řešení předzámčí.²⁰⁵ Dochované variantní návrhy Johanna Lhotty (1786–1846)²⁰⁶ jasně poukazují na snahu po zpřehlednění urbanistické situace v zámeckém předpolí. Zednický mistr ze Zámostí navrhoval vytvořit zhruba v ose mostu přes zámecký příkop nádvoří na šestiúhelném půdorysu blížícím se lichoběžníku, jehož ramena se sbíhají k vnitřnímu zámku [16, 17].²⁰⁷ Stávající zástavbu na městské straně plánovaného nádvoří měla doplnit dvojpodlažní novostavba s trojosými rizality s průjezdy ve středech tří zhruba symetrických křídel. Budovu starých kanceláří měl nahradit nový objekt s přehlednou prostorovou skladbou. Zhruba ze stejného období pochází až utopicky působící projekt stájí od stavebního inženýra Vincence Rohrbachera (1786–1866).²⁰⁸ Navrhoval stržení marradasovských stájí a jejich nahrazení novostavbou o sedmadvaceti (!) osách s jízďárnou ve středu dispozice [18].²⁰⁹ Žádný z těchto ani dalších dochovaných návrhů nebyl realizován, nicméně

²⁰¹ Práce na zasypání příkopu probíhaly od 19. července do 12. listopadu 1766, přičemž nejvíce se práce zúčastnilo 33 osob (16. září; zpravidla však počet pracovníků nepřekročil tři desítky). Srov. soupis piva a chleba vydaného granátníkům a dalším osobám při zasypávání zámeckého příkopu, 30. prosince 1766, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bß 2, fol. 475–476.

²⁰² Jan Václav Friedl, stručný popis panství Hluboká, 1780, Tamtéž, kniha 71, s. f.

²⁰³ Stavební akce pod jeho vedením zůstaly dosud nepovšimnuty. Prameny k nim včetně cenné plánové dokumentace jsou uloženy v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. B 7D 8, sign. A 3Ka 2a/9; SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bß 3. Osobnost zednického mistra Christiana Smrsche připomněl pouze PV [Pavel Vlček], in: P. Vlček, *Encyklopedie*, s. 605. Tamní výklad je pouze kusý, založený jen na pramenech z Archivu pražského arcibiskupství. Srov. též SOA Třeboň, Sběrka římskokatolických matrik, FÚ Hluboká, kniha 13; ke Smrschovým dalším pracím srov. níže.

²⁰⁴ Plánová a rozpočtová dokumentace je uložena v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. IA 6Bß 2a, 1720–1746.

²⁰⁵ Doplnující materiál (protokoly stavebních konferencí, korespondence a případná další plánová dokumentace) je nepochybně uložena v SOA Třeboň, odd. ČK, Schwarzenberská ústřední stavební správa České Budějovice. Objasnění zamýšlených úprav hlubockého zámku před jeho historizující přestavbou je mimořádně zajímavou badatelskou výzvou.

²⁰⁶ Srov. SOA Třeboň, Sběrka římskokatolických matrik, FÚ Hluboká nad Vltavou, kniha 15 [dostupné online, <http://digi.ceskearchivy.cz/>, přístup 29. února 2012].

²⁰⁷ Tamtéž, Vs Hluboká, mapy a plány, ev. č. 1607, 1608, 1611, 1612.

²⁰⁸ Tamtéž, Sběrka římskokatolických matrik, FÚ Hluboká nad Vltavou, kniha 15. Zajímavá osobnost stavitele Rohrbachera je dosud opomíjena. Srov. PV [Pavel Vlček] Rohrbacher, Vincent, in: Týž (ed.), *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004, s. 552; J. VYBÍRAL, *Století*, s. 34.

²⁰⁹ SOA Třeboň, Vs Hluboká, mapy a plány, ev. č. 1614–1616.

představují dosud nepovšimnutou kapitolu v dějinách výstavby hlubockého zámku. Předběžně je s jistou dávkou opatrnosti lze datovat ante quem 1833, před smrt knížete Josefa ze Schwarzenbergu, jehož nástupce Jan Adolf II. se jako stavebník profiloval zcela odlišně, byť kupříkladu v zaměstnávání Vincence Rohrbachera prokazatelně pokračoval.

Naopak přestavbě za Jana Adolfa II. byla věnována soustavná pozornost, neboť svým rozsahem i kvalitou provedení patří k předním ukázkám architektury romantického historismu v Čechách.²¹⁰ Ve vztahu k předkládané práci mají tehdejší úpravy zásadní význam. Jejich realizace fakticky zastřela starší podobu zámku, byť zůstala jeho hmotná podstata z větší části zachována [19]. Kromě změny podoby vnitřního zámku došlo při úpravách i k zásadní proměně řešení zámeckého předpolí. Jeho někdejší nesourodá zástavba zcela zmizela a byla nahrazena anglickým krajinářským parkem, blokem úřednického domu Štekl a zámeckou jízdárnou se zimní zahradou.

II.1.2 Využívání

Hlubocký zámek ve své barokní podobě představoval rozsáhlý komplex na vysoké ostrožně nad vltavským údolím [5]. V očích současníků hrála vyvýšená poloha svou roli. Podle Johanna Heinricha Zedlera zajišťovala zvýšenou obranyschopnost objektu.²¹¹ Že bylo umístění zámku na výrazném vrcholu charakteristické, dokládá i popis panství z pera Jana Václava Friedla.²¹² Z jihozápadní strany se k zámeckému ostrohu přimykalo městečko Podhradí. S okolím byl propojen zejména sítí komponovaných alejí. Vedly k oběma hlubockým oborám i k dalším důležitým centrům panství [3, 4]. Předzámčí tvořil nesourodý soubor staveb různého stáří obklopující několik vesměs vydlážděných nádvoří.²¹³ Samotný zámek byl oddělen armovaným příkopem. Ke zhruba lichoběžnému půdorysu dvojice paláců propojených příčným traktem se v západní části

²¹⁰ Prameny cituje P. ZAHRADNÍK, *Hluboká*, s. 117; dále J. VYBÍRAL, *Století*, s. 25–71; k vlivu hlubocké stavby na další schwarzenberskou stavební produkci Tamtéž, s. 83–109.

²¹¹ Johann Heinrich ZEDLER, *Grosses vollständiges Universal-Lexicon aller Wissenschaften und Künste XIV*, Leipzig-Halle 1743, sl. 210–211.

²¹² „In dießem weitsichtigen bezirk [panství Hluboká] findet man gleichsam im Mittelpunct auf einem hohen berg ein schön und wohl eingerichtes Schloß.“ Jan Václav Friedl, stručný popis panství Hluboká, 1780, SOA Třeboň, Vs Hluboká, kniha 71, s. f.

²¹³ Dláždění proběhlo postupně: v letech 1694 a 1695 vydláždil budějovický dlaždič Mathes Mořic nádvoří v předhradí. Dvory vnitřního zámku dláždil později – nádvoří „vor der Kapelle“ v roce 1707 aj. Důchodní účty panství Hluboká, vydání za 2. pololetí r. 1694, vydání za 2. pololetí 1695, vydání za 2. pololetí 1707, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

dispozice připojovalo menší nepravidelné nádvoří. Dominantou zámku byla věž s hodinami v traktu mezi prvním a druhým vnitřním zámeckým nádvořím. O jejím významu svědčí naddimenzovaná podoba zachycená soudobými vedutisty [2, 4, 8, 9].²¹⁴ K věži se připojovala zhruba na východ orientovaná kaple. Takto utvářená stavba tvořila kulisu i dějiště řady událostí a byla využívána rozličnými způsoby.

Hlubocký zámek patřil k hojně navštěvovaným sídlům vrchnosti. První pobyt Adama Františka ze Schwarzenbergu je doložen k roku 1704, kdy se na panství zastavil při cestě do Prahy.²¹⁵ O rok později měla z Vídně na jihočeské panství přibýt Schwarzenbergova manželka s hofštátem, k nimž se měl vzápětí připojit i kníže.²¹⁶ Samotná Eleonora Amálie na hlubockém panství byla v roce 1708.²¹⁷ Na správním sídle panství kníže pobýval i v roce 1709, kdy s místními úředníky a stavitelem Pavlem Ignácem Bayerem probral nutné stavební úpravy.²¹⁸ Podobná ústní jednání o stavebních a pochopitelně i dalších záležitostech probíhala i v předchozích letech, zejména realizaci loveckého zámku Ohrada.²¹⁹ Pokud byl na hlubockém panství kníže, obvykle jej doprovázel celý hofštát.²²⁰ Významnou součástí pobytů vrchnostina Hluboké byly rozličné příležitosti k navazování a potvrzování sociálních vztahů knížete. Výmluvně o tom svědčí příklad z roku 1720, kdy si kníže při podzimním pobytu na panství stěžoval, že „*wir Tag zu Tag Gäste bekommen, und derer noch mehrere erwarten*“. Ani bohaté hlubocké panství nebylo schopno poskytnout dostatečné množství viktualii pro příchozí návštěvníky a Schwarzenberg se musel obrátit s příkazem dodávek ovoce a dalších naturálií na hejtmany dalších jihočeských majetků.²²¹ Jen v příkopu hlubockého zámku se přitom nacházela ovocná zahrada, která poskytovala ročně plody

²¹⁴ K výpovědní hodnotě vedut s odkazy na starší literaturu Luďa KLUSÁKOVÁ, *Cestou do Cařihradu. Osmanská města v 16. století viděná křesťanskými očima*, Praha 2003, s. 98–102; k roli vedut jako prostředku zdůraznění významu panského sídla J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 57.

²¹⁵ Srov. přehled nákladů za cestu z Vídně, Vídeň, 11. září 1704, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚP České Budějovice, inv. č. 1252, sign. III B 3b, kart. 169, s. f. Na panství v témže roce pobývala i kněžna. Srov. příkaz k výplatě 400 zl jejímu hofmistrovovi k cestě do Čech, Schwarzenberg pokladně, Vídeň, 29. ledna 1704, Tamtéž.

²¹⁶ Reskript Vídeň, 8. června 1705, Tamtéž, RAS, F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f.

²¹⁷ Srov. výdaj 42 kr za bedny zhotovené „*wegen Abreise Ihro Durchleucht*“. SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

²¹⁸ Srov. výše citovaná notata Adama Františka ze Schwarzenbergu, Hluboká, 8. října 1709, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 618–621.

²¹⁹ J. IVANEKA, *Pavel Ignác Bayer*, s. 83–84.

²²⁰ Prosopografický výzkum schwarzenberského dvora stojí mimo pozornost mé práce. Jeho provedení je však pro budoucí výzkum nanejvýš žádoucí. K významu dvora k reprezentaci šlechty obecně V. BŮŽEK a kol., *Společnost*, s. 249–255.

²²¹ Srov. Knížecí reskript, Hluboká, 11. září 1720, RAS, F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f. Kromě citované poznámky obsahuje reskript příkaz vimperskému hejtmánovi, aby dodal na hlubocké panství ovoce. Srov. SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

v ceně 16 zl 15 kr – kromě užitkového účelu měla i okrasný charakter a na její zvelebování bylo patřičně dbáno.²²² Mimoto dodávala pro knížecí hofštát ovoce v roční hodnotě 36 zl štěpnice v Podhradí. V bezprostřední blízkosti Podhradí byla dále ovocná zahrada při dvoře Vondrov. Vzdálenější byly sady v Olešníku či Dřítini.²²³ Pokud ani tyto sady na hlubockém panství nebyly schopny zajistit potřeby dvora, je zřejmá jeho velikost i náročnost každodenního zajištění hofštátu.

Nedostatek zásob během pobytu vrchnosti nebyl neobvyklý. Nastal i následujícího roku při knížecím pobytu na českokrumlovském zámku během slavností souvisejících se svatbou Marie Anny a markraběte bádenského Ludvíka Jiřího.²²⁴ Některé požadavky knížete nebylo možné z produkce panství uspokojit, proto bylo třeba využít i služeb externích dodavatelů.²²⁵ Pro panské úředníky znamenaly návštěvy vrchnosti nutnost připravit vše potřebné a uvést případné nedostatky do dobrého stavu.²²⁶

Knížecí pobyty na hlubockém zámku spadaly do doby lovecké sezóny a dovolené z dvorského úřadu v podzimním období [graf 1, tabulka 1].²²⁷ Doloženě to platí pro roky 1705,²²⁸ 1707,²²⁹ 1709,²³⁰ 1710,²³¹ 1712,²³² 1713,²³³ 1715,²³⁴ 1716,²³⁵ 1717,²³⁶

²²² Pravidelně docházelo k nahrazení odumřelých květín, pořizování květníků a dalších nezbytností, každoročně byly udržovány ovocné stromy.

²²³ Srov. popis hlubockého panství Jiřího Vavřince z Escherichu, 1731, SOA Třeboň, Vs Hluboká, kniha 69, fol. 243–244.

²²⁴ A. BERGER, *Das Fürstenhaus*, s. 135; k blízkým vztahům Schwarzenbergů a bádenských markrabat nejnověji I. CERMAN, *Šlechtická kultura*, s. 261; zde koncept knížecího reskriptu, Český Krumlov, 13. února 1721, SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f.

²²⁵ Jednalo se zejména o exotické plody. Dodávali je zpravidla budějovičtí měšťané, nejčastěji obchodník Simon Lambert. Srov. důchodní účty panství Hluboká, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6B 2.

²²⁶ Výběrově srov. příklad z roku 1727, kdy měly být uvedeny do pořádku panské kolesky, aby je mohl kníže použít během svého pobytu. Důchodní účet panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1727, Tamtéž.

²²⁷ Podzimní návštěvy loveckých zámků a panství za účelem lovu byly ve sledovaném období běžné. Srov. J. KUBEŠ, *Reprezentální funkce*, s. 145–146; dovolená trvala zpravidla od konce srpna do poloviny října. J. PETRÁŇ a kol., *Dějiny II/1*, s. 211.

²²⁸ Pro potřebu panského lovu bylo potřeba zakoupit lovecké potřeby v ceně 300 zl. Loven byl jelen. Důchodní účty panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1705, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

²²⁹ Sjíjnový pobyt knížete zahrnoval doloženě lov na hranicích hlubockého panství u Vodňan. Zelenka protivínskému hejtmánovi, Hluboká, 7. října 1707, SOA Třeboň, Vs Protivín, inv. č. 2524, sign. VI Wa 19/1, fol. 30

²³⁰ Zmínky o panských lovech, k nimž mají být hlubockému panství dodáni poddaní, obsahuje korespondence uložená Tamtéž. Výklad o lovech poskytnu níže.

²³¹ Pobyt je opět doložen přinejmenším příkazy k organizaci lovů. Výklad níže.

²³² Tehdejší pobyt proběhl přinejmenším mezi 22. a 24. listopadem 1712. Důchodní účty panství Hluboká, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

²³³ Knížecí reskript, Hluboká, 25. září 1713, SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 56, s. f.

²³⁴ Vyúčtování nákladů za pobyt knížete a jeho dvora na Hluboké mezi 22.–31. říjnem 1715, Hluboká, 31. října 1715, Tamtéž, kart. 61, s. f.

²³⁵ Vyúčtování pobytu knížete s hofštátem na Hluboké mezi 19.–27. zářím a 4.–8. říjnem, důchodní účty panství Hluboká, vydání za 2. pololetí 1716, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

²³⁶ Srov. Knížecí reskript, Hluboká, 12. září 1717, SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, F. P. d., inv. č. 23, kart. 16, s. f. Tehdejší pobyt trval 18 dní.

1718,²³⁷ 1719,²³⁸ 1720,²³⁹ 1721,²⁴⁰ 1724,²⁴¹ 1725,²⁴² 1726,²⁴³ 1727²⁴⁴ a 1728,²⁴⁵ kdy na zámku poprvé pobýval princ Josef. V souvislosti s jeho plánovaným pobytem kníže nařídil, že se mu má vařit v nové kuchyni pod apartmánem markraběnky bádenské.²⁴⁶ Tehdejší pobyt prince Josefa jasně ukazuje, že podoba zámku byla podřízena momentálním potřebám. Zcela obdobně byl ostatně upraven i tzv. Jelení sál na zámku v Českém Krumlově – v exkluzivně vybavené prostora, jež byla vyzdobena mimo nástěnné malby s jeleny i obrazy schwarzenberských majetků, byla po narození prince Josefa umístěna kuchyně.²⁴⁷ V roce 1730 pobývala na zámku celá knížecí rodina. Naopak následujícího roku zámek navštívila pouze kněžna.²⁴⁸

V několika případech lze pobyty na základě korespondence z pozůstalosti Adama Františka ze Schwarzenbergu rekonstruovat podrobněji.²⁴⁹ V roce 1725 zahájil knížecí pár podzimní loveckou sezónu na Hluboké.²⁵⁰ Po několikadenním pobytu na tamním zámku se 15. října přesunul do Protivína, kde si s rozličnými hosty díky přízni počasí užívali loveckých zábav. Po několika dnech se knížecí dvůr vrátil na hlubocké panství, aby následně odjel do Českého Krumlova. Adam František hodlal na svém největším

²³⁷ Důchodní účty panství Hluboká, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

²³⁸ Vyúčtování nákladů za pobyt knížete a jeho dvora na Hluboké mezi 6.–17. zářím 1719, sekretář Wällinger Schwarzenbergovi, Hluboká, 30. září 1719, SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f. Téhož roku kníže pobýval na Hluboké mezi 20.–25. červencem. SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

²³⁹ Pobyt proběhl 6. srpna–11. října. Tamtéž. Mimo níže uvedených hostů na zámku pobýval i dosud neidentifikovaný baron Murach.

²⁴⁰ Vyúčtování nákladů za pobyt knížete a jeho dvora na Hluboké mezi 6.–30. zářím 1721, Hluboká, 25. října 1721, SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f.

²⁴¹ Tehdejší pobyt proběhl mezi 30. zářím–18. říjnem. Srov. důchodní účet panství Hluboká, vydání za 2. pololetí 1724, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

²⁴² Srov. níže.

²⁴³ Důchodní účet panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1726, Tamtéž. Během tehdejšího pobytu proběhly mimo jiné hrazené lovy ve olešnickém a poněšickém revíru.

²⁴⁴ Důchodní účet panství Hluboká, vydání za 2. pololetí 1727, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2. I v roce 1727 proběhl hrazený lov v olešnickém revíru.

²⁴⁵ Důchodní účet panství Hluboká, vydání za 2. pololetí 1728, Tamtéž.

²⁴⁶ Mimo důchodních účtů knížecí reskript, Vídeň, 17. března 1728, Tamtéž, sign. IA 6Bβ 2, fol. 221.

²⁴⁷ Srov. inventář vévodství Krumlovského z 30. června 1732: „NB: in diesen hirschen Saal befindet sich eine kleine Kuchl, allwo vor dem durchlechtigsten Printzen gekocht wird.“ NA Praha, Fideikomisionní spisy, inv. č. 120, sign. VII E 7, kart. 794, fol. 403–511, zde fol. 449; kuchyni vystavěl r. 1728 Anton Erhard Martinelli. Podle jeho návrhu téhož roku proběhla výstavba kuchyně pro prince i v Třeboni. Srov. M. ŠANDA, *Antonio Ehorto Martinelli*, s. 98, 153. Je příznačné, že pokyn k úpravě na třeboňském zámku vydala kněžna.

²⁴⁸ Pobyt 4.–26. září 1731. Srov. důchodní účet panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1731, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2

²⁴⁹ Prameny, z nichž vychází následující výklad, jsou uloženy v SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, odd. F. P. b./Adam Franz, fasc. 421 (s. f.).

²⁵⁰ „Wir befinden uns nebst der fürstin unserer frauen gemahlin bies hero bey gutten gesundheit, und seynd willens den 15ten currentis von hieraus auffzubrechen, und uns nacher Protivín zubeben, umb daselbst mit der feld-Jägerei einige Tage, so lang als noch das alhier beständig anhaltende angenehme Wetter dauret, zubringen zu können.“ Knížecí reskript, Hluboká, 13. října 1725, Tamtéž.

jihočeském majetku strávit tři až čtyři dny, načež se zamýšlel vypravit na zpáteční cestu do Vídně.²⁵¹ Ačkoliv během podzimního pobytu byl pravidelně informován vídeňskými úředníky o důležitých událostech u dvora i na svých majetcích, rozhodoval pouze o neodkladných záležitostech.²⁵²

Obdobně probíhala i návštěva jihočeských majetků následujícího podzimu. Loveckou sezónu zahájil Adam František v Červeném Dvoře slavnostním lovem na černou zvěř. Následně chtěl zamířit na hlubocké a třeboňské panství.²⁵³ Na Hluboké pobýval kolem 23. října, přičemž tamní lovy na divočáky trvaly nejméně tři dny [textová příloha 1]. Čilá výměna dopisů během pobytu knížete v Čechách na podzim 1726 poskytuje také obdivuhodný a ojedinělý doklad udržování paměti na rožmberskou éru.²⁵⁴ Epizodu popisuje dvorní rada von Prang.²⁵⁵ Na schwarzenberské úředníky ve Vídni obrátil viceprezident říšské dvorní rady, hrabě Johann Wilhelm von Wurmbrand (1670–1750). Prostřednictvím svého sekretáře požádal Wurmbrand o „*Rosenbergische Chronik*“, kterou mu údajně kníže Adam František přislíbil. Prang nevěděl, zda se kniha nachází na hlubockém či jiném českém panství. Žádal proto Schwarzenberga o další instrukce. Kníže mu vzápětí nařídil vydat hraběti svazek rožmberské kroniky uložený ve vídeňské schwarzenberské kanceláři a vyřídít mu pozdravy.²⁵⁶ Podle Pranga následně knihu doručil místní kancelářský registrátor hraběti Wurmbrandovi, jenž zároveň předal Wurmbrandovo poděkování a pozdravy.²⁵⁷ Hrabě hodlal knihu nepochybně použít jako pramen pro svůj výzkum – právě svými

²⁵¹ „*Wir übermorgen von hieraus auff Crummau zugehen, und daselbst etwa 3. bis 4. Tag zubringen, als dann aber unsere Ruck-Reys über Wittingau dergestalt anzustellen gedäncken, das Wir längstens den 30.ten oder 31.ten dieses zu Wien eintreffen können.*“ Knížecí reskript, Hluboká, 20. října 1725, Tamtéž.

²⁵² Svědčí o tom příklad instalace nového faráře v Murau – *Wegen verfaßung der Praesentation von den Murauer Pfarrer, werden wir erst bey Unserer zuruk-kunfft sehen, mit welchen Subjecto dieses Beneficium ersezet werden könnte.*“ Knížecí reskript, Český Krumlov, 23. října 1725, Tamtéž.

²⁵³ „*Gestern haben wir ohnweit des Rottenhoff die erste Schweins Jagd gehalten [...]. Anheute stehen Wir in proximirt, nach den Mittag Mahl von hier nacher Frauenberg hinwiderumben ausszubrechen, allwo Wir Uns weiter mit Jagen divertiren, den beschluß aber damit zu Wittingau machen werden.*“ Knížecí reskript, Český Krumlov, 16. října 1726, Tamtéž.

²⁵⁴ Nejnověji Miroslav NOVOTNÝ, *Druhý život posledních Rožmberků v barokních kronikách a legendách*, in: Václav Bůžek a kol., *Světy posledních Rožmberků*, Praha 2011, s. 594–604; Václav GRUBHOFFER, *Paměť na Rožmberky u Buquoyů, Eggenberků a Schwarzenberků*, Tamtéž, s. 616–631.

²⁵⁵ Prangk Schwarzenbergovi, 12. října 1726, SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, odd. F. P. b./Adam Franz, fasc. 421, s. f. Ke hraběti Wurmbrandovi nejlépe *Allgemeine deutsche Biographie* XLIV, s. 335–338 [dostupné online, [http://de.wikisource.org/wiki/ADB:Wurmbrand, Johann Wilhelm Graf von](http://de.wikisource.org/wiki/ADB:Wurmbrand,_Johann_Wilhelm_Graf_von), přístup 30. září 2012].

²⁵⁶ „*dem herrn Reichs hoff raths vice Praesidenten graffen von Wurmbrand kann die bey unserer hoff-Canzley verwahrlich auffbehaltene Rosenbergl. Chronic nebst unserem Compliment communiciret werden*“, knížecí reskript, Hluboká, 19. října 1726.

²⁵⁷ Prangk Schwarzenbergovi, Vídeň, 23. října 1726, SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, odd. F. P. b./Adam Franz, fasc. 421, s. f.

genealogickými a historickými pracemi Wurmbrand získal největší věhlas.²⁵⁸ Ve svém nejzásadnějším díle, svodu pramenů *Collectanea genealogico-historica*, si povšiml pramenů i rodu svobodných pánů ze Sensheimu, blízkých příbuzných Schwarzenbergů.²⁵⁹ Otázkou zůstává, proč si vyžádal pramen k rožmberským dějinám. Stejně tak není zřejmé, o jaký titul šlo. S velkou pravděpodobností se jednalo o exemplář rukopisné *Rožmberské kroniky* probošta třeboňských augustiniánů Norberta Heermanna (1629–1699).²⁶⁰ Dílo, jehož autor vycházel ze *Krátkého a summovního výtahu* od Václava Březana,²⁶¹ bylo významným nástrojem uchování paměti na Rožmberky, neboť se dochovalo v celé řadě opisů. Editor kroniky Matthäus Klimesch uvedl mimo několika exemplářů uchovaných ve schwarzenberských fondech také opis z moravské Cerroniho sbírky. Do ní byl zakoupen z pozůstalosti schwarzenberského úředníka a bibliofila Ignáce Marii Forschauera a Sittenberg roku 1779.²⁶² Stejně tak významná je skutečnost, že Adam František ze Schwarzenbergu Rožmberskou kroniku hraběti Wurmbrandovi nabídl. Je naprosto zjevné, že o rukopisu (či rukopisech) kníže věděl a uvědomoval si jejich hodnotu, ať již pramennou, či (sebe)prezentační. Celou epizodu vnímám zejména jako doklad přežívání paměti na Rožmberky v éře Adama Františka. Doba jeho vlády je přitom dosud paradoxně spojována spíše s utvářením nové paměti než s vyjadřováním kontinuity s minulostí.²⁶³

Již méně podrobně lze sledovat knížecí pobyty v jižních Čechách v roce 1728. Na českých panstvích zprvu pobývala pouze kněžna s dvorním radou Josefem Václavem Pelikánem.²⁶⁴ Eleonora Amálie trávila čas v Protivíně (6. a 7. října), na Hluboké (8. října) a v Třeboni (10. října). Kníže byl tou dobou ve Vídeňském Novém Městě.²⁶⁵ Sám Adam František na své jihočeské statky přibyl až v listopadu –

²⁵⁸ Johann Wilhelm VON WURMBRAND, *Collectanea genealogico-historica ex archiva*, Wien 1705 [dostupné online, <http://books.google.cz/books?id=5dhDAAAACAAJ>, přístup 30. září 2012].

²⁵⁹ Tamtéž, s. 81–84.

²⁶⁰ Edici připravil Matthäus KLIMESCH (ed.), *Norbert Heermann's Rosenberg'sche Chronik*, Prag 1897.

²⁶¹ Tamtéž, s. 9a; nejnověji Petr ŠTOVÍČEK, *Zrození a proměny rožmberské tradice v Třeboni. Edice textů Třeboňských pamětí*, České Budějovice 2008 (diplomová práce HÚ FF JU), s. 40–41.

²⁶² Matthäus Klimesch čerpal ze 7 opisů a uváděl i další. Mimo jiné dokládá, že jeden z rukopisů byl dedikován hraběti Adamu Vratislavu ze Sternbergu. M. KLIMESCH (ed.), *Norbert Heermann's Rosenberg'sche Chronik*, s. 4–5.

²⁶³ Adama Františka takto, zejména v souvislosti se stavebními úpravami českokrumlovského sídla, hodnotí V. GRUBHOFFER, *Paměť na Rožmberky*, s. 623.

²⁶⁴ Josef Václav Pelikán, roku 1738 uváděný jako císařský komorník a schwarzenberský rada. Srov. J. H. ZEDLER, *Grosses vollständiges Universal-Lexicon* 27, sl. 182.

²⁶⁵ Svědčí o tom reskript Adama Františka ze Schwarzebergu datovaný ve Vídeňském Novém Městě 15. října 1728, kde jsou uvedena i místa pobytu rady Pelikána, jenž doprovázel kněžnu.

v Protivíně byl prokazatelně 6. listopadu. O čtyři dny později již datoval své dopisy na Hluboké, kde pobyl až do poloviny prosince.²⁶⁶

V roce 1730 pobýval kníže na jihočeských panstvích delší dobu na přelomu června a července i na podzim. Na sklonku června pobyl v Libníči (příjezd 24. června, dále doloženě 1. července), přičemž mimo lázní byl i na hlubockém zámku (28. června, 8. července). Zatímco kněžna Eleonora Amálie s princem Josefem v jižních Čechách zůstali, kníže byl již 19. července opět ve Vídni. Podzimní pobyt zahájil Adam František na prahu října opětovnou lázeňskou kúrou v Libníči. Tamní lázně navštívil před 7. říjnem. Většinu října strávil na hlubockém panství, avšak zajel si i na sousední protivínský majetek.²⁶⁷ Na konci měsíce se vrátil přes Třeboň do Vídně.²⁶⁸

Zajímavý vhled do myšlenkového světa Adama Františka ze Schwarzenbergu poskytují pravidelné relace dvorních radů Pelikána, Reichenberga a von Pranga z Vídně. Prozrazují, co pokládali Schwarzenbergovi dvořané za hodné jeho pozornosti. Jelikož byl obsah jejich relací v zásadě ustálený, domnívám se, že nepřímo odrážejí Schwarzenbergovy zájmy. Zprávy se přirozeně týkaly zvláště správy rodových majetků v Rakousích, Štýrsku a Frankách. Mimo to věnovali zejména dvorní radové von Prang a Reichenberg značnou pozornost stavu prince Josefa Adama ze Schwarzenbergu, jenž během podzimních pobytů rodičů v Čechách ve svém raném věku zůstával ve Vídni.²⁶⁹ Jakékoliv zprávy o svém jediném synovi Adam František kvitoval s povděkem.²⁷⁰ Zcela stěžejní roli však v relacích měly informace o dění na dvoře. Kníže se o ně zajímal zejména v roce 1730, kdy pobýval na svých českých majetcích déle než obvykle. Vzhledem k probíhající lovecké sezóně šlo zejména o zprávy o lovech císaře. Schwarzenbergovi vídeňští dvořané je získávali od císařského sedláře Carla Josepha

²⁶⁶ Srov. datace knížecích reskriptů, jejichž obsah je oproti dřívějším pramenům chudší: Protivín, 6. listopadu 1728; knížecí reskript, Hluboká, 10. listopadu 1728; Hluboká, 13. listopadu, Hluboká, 20. listopadu 1728; Hluboká, 27. listopadu 1728; Hluboká, 4. prosince 1728; Hluboká, 8. prosince 1728; Hluboká, 11. prosince 1728.

²⁶⁷ Srov. datace knížecích reskriptů: Hluboká, 18. října 1730; Hluboká, 19. října 1730; Protivín, 21. října 1730; Hluboká, 25. října 1730; Hluboká, 28. října 1730.

²⁶⁸ Schwarzenberg Lintnerovi, Třeboň, 31. října 1730 (koncept), SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. B 6Wα 9a, s. f.

²⁶⁹ Srov. např. relaci Pranga Schwarzenbergovi, Vídeň, 4. října 1724: „*Den Prinz Joseph befindet sich bey guten appetit, und humeur, er fangt von etlich Tagen her ganz lauth zu lachen, so ich noch nicht bey ihme observirt, dann wann ich mich stelle, als wann ich schlaffte und snarche, nimb er mich bey der nasen, und lacht über lauth, desgleichen fangt er auch an, allerhand obwohlen confuse wörter- oder villmehr sonos auszusprechen, welches ein zeichen ist, daß sich die zunge zur baldigsten sprach leich qualificiren werde.*“

²⁷⁰ Výběrově: „*Übrigens ist auch Unser Frauen gemahlin, und Uns der beständig continuirende wohlstandt Unseres zu Wien zuruck verbliebenen Sohns Joseph, sehr vergnüglich zu vernehmen, der allerhöchste wolle Ihm zu Unserer beyderseitigen Consolation dabey gnädiglich erhalten.*“ Knížecí reskript, Český Krumlov, 12. října 1726.

Stubmera.²⁷¹ Knížecí korespondenti si všímali revírů, v nichž císařské lovy probíhaly, úspěšnosti lovu (rámcově vypočítávali složenou zvěřinu) a zejména dalších účastníků lovecké kratochvíle. Stejnou pozornost věnovali případným překážkám, které lovům zabránily.²⁷² Ze zpráv schwarzenberských úředníků je naprosto zřejmý zásadní význam lovu pro navazování sociálních kontaktů a posilování či utváření sítí vztahů na různé úrovni.

Z přehledu pobytů Adama Františka je zřejmé, že hlubocké panství bylo jeho oblíbeným podzimním sídlem. Ačkoliv na lovy pravidelně vyjížděl i na sousední jihočeské majetky, značnou část svého pobytu v Čechách trávil právě zde. Z knížecího zájmu o císařské lovy i z ojedinělých zpráv o jeho vlastních honech vyplývá, že lov představoval mimořádnou příležitost k sociální interakci.

V hlubockém zámku se knížecí záliba v lovu odrazila pouze nepřímo. Stvrzením významu panství pro panské lovy bylo převezení sbírky loveckých zbraní z Vídně v roce 1731 [textová příloha 2].²⁷³ Mezi kusy, které se podařilo hypoteticky identifikovat v současných sbírkách, převažují starší lovecké kulovnice a brokovnice, zejména z pražských puškařských dílen Stifterů a Neireterů. Lze předpokládat, že pro Schwarzenbergovu reprezentaci ve Vídni zbraně z druhé poloviny 17. století již nebyly dostačující – soudě dle mladších inventářů si kníže nechával lovecké palné zbraně soustavně zhotovovat ve Vídni. Zbraně české provenience však mohly stále dobře posloužit na venkovském panství Hluboká nad Vltavou, ať již jako součást výzdoby interiérů, nebo fakticky k lovům.²⁷⁴

O množství urozených hostů na hlubockém panství a jejich v zásadě ustáleném složení si lze udělat představu na základě svědectví účtů. V roce 1718 musel kupříkladu

²⁷¹ Srov. zprávu Josefa Václava Pelikána, Vídeň, 1. července 1730: „[...] *hat mich der Kay. Sattel-knecht Stubmer ersuchet* [...]“. V roce 1730 byly Stubmerovy informace o císařských lovech předmětem čtyř zpráv. Carl Joseph Stubmer byl v úřadu císařského Sattelknechta v letech 1715–1740. Srov. Irene KUBISKA, *Der kaiserliche Hof- und Ehrenkalender zu Wien als Quelle für die Hofforschung. Eine Analyse des Hofpersonals in der Epoche Kaiser Karls VI. (1711–1740)*, Wien 2009 (diplomová práce Institut für Geschichte, Universität Wien), s. 28, 158.

²⁷² Srov. například zprávu von Mohra Schwarzenbergovi, Vídeň, 21. října 1730: „[...] *daß verstrichenen Montag die vormeinte [kayserlichen] Schweinjagd bey Ebersdorf wegen des einfallenen kalten, regnerisch- und neblischen Wetter nicht gehalten*.“ K císařským lovům srov. Oskar MITIS, *Jagd und Schuessen am Hofe Karls VI.*, Wien 1912.

²⁷³ Na výpovědní hodnotu barokních inventářů sbírek loveckých zbraní a jejich malý počet upozornila L. LETOŠNÍKOVÁ, *Lovecké zbraně*, s. 122.

²⁷⁴ Symbolické hodnotě zbroje a zbraní se věnoval Vítězslav PRCHAL, *Válka, zbraně a zbroj v reprezentačních strategiích české a moravské aristokracie v letech 1550–1750*, Praha 2012 (disertační práce na ÚČD FF UK). Za upozornění na práci, jejíž rukopis jsem bohužel neměl k dispozici, děkuji prof. PhDr. Petru Fidlerovi.

zámek pojmout hraběte Mollarta,²⁷⁵ hraběte a hraběnku z Waldsteina,²⁷⁶ hraběte Woracitzkého,²⁷⁷ pana z Radonic,²⁷⁸ hraběte Sternberga²⁷⁹ a další hosty, vždy s patřičným množstvím sloužících.²⁸⁰ Na pobyt panstva na zámku na podzim 1725 poukazují kromě souhrnu v důchodních účtech²⁸¹ také rozpočty prací sedláře,²⁸² kováře,²⁸³ koláře²⁸⁴ a jejich žádosti o schválení nákladů za tehdejší návštěvu.²⁸⁵ Kromě podzimních pobytů proběhly občasné návštěvy v létě,²⁸⁶ což platí kupříkladu pro rok 1716.²⁸⁷ Mezi 24. červnem a 29. říjnem 1730 na Hluboké kromě knížete a kněžny pobýval také princ Josef.²⁸⁸

Během pobytů vrchnosti se zámek stával dějištěm hojných hostin a cest za zábavou do okolních honiteb. S podzimním termínem návštěvy byly spjaty i oslavy narozenin knížete. V očích současníků měly menší význam než jmeniny.²⁸⁹ Jmeniny se prokazatelně slavily i na schwarzenberských panstvích. Slavnostní oslava jmenin prince Josefa, provázená ohňostrojem, proběhla kupříkladu v březnu 1732. Součástí oslav byla také štvance na černé býky na nádvoří českokrumlovského zámku.²⁹⁰ Příležitostí

²⁷⁵ Pravděpodobně Felix Ernst hrabě z Mollartu, dvorský kuchmistr. Srov. Š. VÁCHA – I. VESELÁ – V. VLNAS – P. VOKÁČOVÁ, *Karel VI.*, s. 203.

²⁷⁶ S největší pravděpodobností Jan Josef z Waldsteinu (1684–1731), držitel Horního Litvínova a Duchcova a nejvyšší dědičný kraječ království českého s manželkou Eleonorou. Srov. OSN XXVI, s. 342; Jaroslav CHARVÁT (ed.), *František Palacký, Přehled současných nejvyšších úředníků království českého*, Praha 1941, s. 397.

²⁷⁷ Zřejmě Kryštof Norbert Woracitzký z Paběnic († po 1745), hejtman královéhradeckého kraje. OSN XXVI, s. 964–965; dále P. PREISS, *František Antonín Špork*, s. 415–417 aj.

²⁷⁸ Blíže neurčený držitel Radonic, zřejmě z rodu hrabat Czerninů z Chudenic. Srov. OSN VI, s. 623–627.

²⁷⁹ Pravděpodobně František Leopold hrabě ze Sternberka (1680–1745), manžel Marie Anny ze Schwarzenbergu a pozdější poručník Josefa Adama ze Schwarzenbergu, OSN XXIV, s. 784.

²⁸⁰ Důchodní účet, vydání za druhé pololetí 1724, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

²⁸¹ Důchodní účet, vydání za druhé pololetí 1725, Tamtéž

²⁸² Srov. přehled sedlářské práce, Hluboká, 21. října 1725, SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, F. P. h., inv. č. 13, kart. 48, s. f.

²⁸³ Kovář Václav Patras Schwarzenbergovi, Hluboká, 21. října 1725, Tamtéž.

²⁸⁴ Kolář Šimon Svoboda Schwarzenbergovi, Hluboká, 21. října 1725, Tamtéž, s. f.

²⁸⁵ Lintner Schwarzenbergovi, Hluboká, 31. října 1725, Tamtéž, inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f.

²⁸⁶ Během letního období Hlubokou navštěvovalo menší množství hostů, než na podzim.

²⁸⁷ Vyúčtování nákladů za pobyt knížete a jeho dvora na Hluboké mezi 1. dubnem a 30. červnem 1716, Hluboká, 31. října 1715, Tamtéž.

²⁸⁸ Není jisté, zda kníže pobýval na Hluboké celé čtyři měsíce. K tak dlouhému pobytu mimo dvůr by si musel vyžádat mimořádné dovolení císaře, které může být uloženo v jeho pozůstalosti. Srov. R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr*, s. 540–547; Týž, *Deník Ferdinanda ze Schwarzenberku jako pramen historického bádání (Příspěvek k poznání mobility císařského dvora na sklonku 17. století)*, in: Jiří Kubeš (ed.), *Šlechtic na cestách v 16.–18. století*, Pardubice 2007, s. 129–161.

²⁸⁹ Š. VÁCHA – I. VESELÁ – V. VLNAS – P. VOKÁČOVÁ, *Karel VI.*, s. 225–230.

²⁹⁰ Srov. důchodní účet z roku 1718 – „25., so an S. Durchleucht Geburtstag, ist Herr Jägermeister mit Diener gefahren“. SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2. Srov. Knížecí reskript, Vídeň, 5. března 1732, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenberg, F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f. J. ČABART, *Vývoj*, s. 146. Srovnávací studium oslav jmenin a jejich průběhu je v českém prostředí dosud v počátcích. Ke stavu bádání o slavnostech V. BŮŽEK a kol., *Společnost*, s. 275–287. Ke jmeninám v prostředí císařského dvora Tamtéž, s. 213–214; o běžnosti slavení jmenin ve šlechtickém prostředí svědčí kupříkladu fakt, že první dopis prince Josefa Adama, psaný mimochodem česky, obsahoval

ke konání festivít však byly i narozeniny. V roce 1709 tak za značných potíží, způsobených nečekaným onemocněním knížete, proběhly při příležitosti jeho narozenin hrazené lovy.²⁹¹ Průběh tehdejší nemoci Adama Františka umožňuje unikátní vhled do jeho myšlenkového světa – jakmile byl schopen vstát z lůžka, vedly jeho první kroky do zámecké kaple.²⁹² Nedílnou součástí pobytů vrchnosti na hlubockém panství byla i okázalá prezentace vlastní zbožnosti, jíž dodával na lesku sbor významných duchovních. V roce 1718 kupříkladu schwarzenberský hofštát doprovázeli preláti z Českého Krumlova, Třeboně, Borovan, ale i ze zbraslavského kláštera či Jindřichova Hradce.²⁹³

Za zcela výjimečných okolností byl na jaře 1732 zámek připravován na pobyt císaře a jeho hofštátu.²⁹⁴ Tehdejší práce zahrnovaly dílčí úpravy interiérů a zejména zařízení další panské kuchyně pro potřeby císaře.²⁹⁵ Důraz, který Adam František na plánovanou návštěvu kladl, je zřejmý z jeho příkazu, aby práce „[...] *tag und nacht fortfahren, mithin die Maurern von zeit zu zeit abwechseln lassen sollet*“.²⁹⁶ Pobyt „*regierenden beyden Kays. May.*“ měl trvat od sklonku května či začátku června nejdéle do poloviny srpna.²⁹⁷ Veličenstva hodlala pobýt na všech jihočeských panstvích, která jim měla „*best möglichst zu bewürthen, vornehmlich aber mit allerhand Jagd-Lustbahrkeiten allerunterthännigst zu bedienen*“.²⁹⁸ Za tím účelem se rozběhla horečná aktivita. Kníže zmocňoval vrchního hejtmana, aby zajistil obhlídku a případnou opravu lesních cest a všech „*gelegenheiten, wo man die Jagden zu halten vermeinet*“. Podobně měl ve spolupráci s krajskými úředníky dbát na dobrý stav zemských silnic.²⁹⁹ Řeky

blahopřání otcí k svátku sv. Adama, tedy k jmeninám knížete. Srov. I. CERMAN, *Šlechtická kultura*, s. 233. Podobně jako v císařském prostředí měly slavnosti i v případě šlechty výrazný sociálně distinktivní význam. Srov. P. HERSCHE, *Muže I*, s. 562–600. Jmeniny ve své typologii slavností opominul P. MAŤA, *Svět*, s. 254–260.

²⁹¹ Korespondence k přípravě lovu je uložena mj. v SOA Třeboň, Vs Protivín, inv. č. 2524. Zde Rudolf Praxl drahonickému správci, Hluboká, 15. září 1709, Tamtéž, fol. 49.

²⁹² „*Dem allerhöchsten seye ewigen dankh gesaget, heut ist unser gnädigster fürst und herr herr widerumben aufgestanden und zum erstenmahl in die kirchen gegangen, gott gebe die beständigkeit. Nun ist die gespörte Jagdt auf dero Geburthstag festgestelt, und befohlen werden.*“ Tamtéž.

²⁹³ Důchodní účty panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1718, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

²⁹⁴ Na základě pramenů centrální proveniencie k cestám Karla VI. Petra LUNIAČKOVÁ, *Dvorní cesty Karla VI. do země Koruny české*, Brno 2000 (diplomová práce Historického ústavu MU Brno), zde např. s. 29, 45.

²⁹⁵ P. ZAHRADNÍK, *Hluboká*, s. 95–96. Další prameny včetně dosud neznámých reskriptů ve věci stavebních úprav jsou uloženy v SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 4A 1a.

²⁹⁶ Knížecí reskript, Vdeň, 12. dubna 1732, Tamtéž, fol. 240.

²⁹⁷ Nedatovaný opis knížecího reskriptu, Tamtéž, fol. 237–239.

²⁹⁸ K lovu jako nedílné součásti cest Karla VI. do Čech P. LUNIAČKOVÁ, *Dvorní cesty*, s. 104–106.

²⁹⁹ Mimo citovaný opis reskriptu také knížecí reskript, Praha, 7. června 1732, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 4A 1a, fol. 212–213. O rozsahu prací na opravách cest a silni svědčí přehled nákladů a robot, Český Krumlov, 11. června 1732, Tamtéž, fol. 208–210. Na silnici Soběslav-Hluboká mělo pracovat 200

a potoky měly být vyčištěny, vrchní lovčí Wollrath měl zajistit dostatek ryb i zvěřiny. Zcela zásadní byl důraz, který Adam František kladl na přípravu budoucích ubytovacích prostor „*in denen Schloß gebäude die Zimmer aller oerthen, in sonderheit auch in unserm Frauenberger Jägerhauß der obere Stock in mittelst zu bequehmen einlogierung der allerhöchsten herrschafft, und der mitkommenden hof-Stadt adaptiert.*“ Příprava zahrnovala i vybudování nové vozovny pro 20 vozů a zajištění kapacit pro ustájení koní, včetně realizace stáje pro 100 koní v zámecké okrasné zahradě v blízkosti studny. Přesto by v případě návštěvy bylo třeba využít i kapacity všech stávajících stájí na zámku a v Podhradí.³⁰⁰ Program zamýšlené návštěvy upřesnil krumlovský vévoda 30. dubna.³⁰¹ Karel VI. a Alžběta Kristýna hodlali na hlubockém panství pobýt mezi 22. a 27. srpnem, načež chtěli pokračovat do Českého Krumlova. Během každého dne pobytu na Hluboké měl proběhnout lov a lovecké zábavy měly pokračovat za pomoci hlubockých panským myslivců i na krumlovském panství, odkud měli na prahu září odcestovat do Lince. Lovy na Hlubocku měly proběhnout „*in dem alten Thiergarthen oder in dem nächst angelegenen Wäldel*“ i v tradičním revíru u Opatovic na pomezí hlubockého a třeboňského panství. Císařská návštěva jižních Čech však nakonec vzhledem k tragickému skonu knížete proběhla naprosto odlišně.³⁰²

Za symbolický konec období Adama Františka ze Schwarzenbergu a doklad proměny způsobů využívání hlubockého panství lze pokládat příkaz kněžny z listopadu 1732, kdy nechala kněžna odeslat řadu mobilí z Hluboké na Český Krumlov.³⁰³

osob, nově zhotovena byla cesta do velevčínského revíru (mezi Ševětínem a Žďárem, 50 osob). Dále byly nutné opravy cest například mezi Ohradou a Hlubokou (30 povozů, 10 osob), lišovské silnice (100 povozů, 100 osob), cesta Lišov-Hartovice (30 vozů, 40 osob), lesní cesta na zlatěšovické říjiště (20 vozů, 40 osob). Na opravě kamenoujezdské silnice mezi hlubockým a krumlovským se měli podílet poddaní z obou majetků a z královského města Českých Budějovic (Hluboká – 50 povozů, 100 osob, Budějovice – 10 osob, Krumlov – 50 povozů, 100 osob). Je otázkou, zda po smrti knížete tyto práce proběhly. Další prameny dokládají pouze opravy zemských silnic.

³⁰⁰ Knížecí reskript, Laxenburg, 3. května 1732, Tamtéž, fol. 228; knížecí reskript, Laxenburg, 14. května 1732, Tamtéž, fol. 227; koncept zprávy hlubockého hejtmana, Hluboká, 17. května 1732, Tamtéž, fol. 224–225.

³⁰¹ Nedatovaný opis knížecího reskriptu, Vídeň, 30. dubna 1732, Tamtéž, fol. 230–233.

³⁰² K tomu Petra LUNIAČKOVÁ-VOKÁČOVÁ – Tomáš STERNECK, *Letní císařská návštěva v královském městě. Průjezd Karla VI. a jeho dvořanů Českými Budějovicemi v srpnu 1732*, JSH 72, 2003, s. 175–207; Petra VOKÁČOVÁ, *Dvorní cesta císaře Karla VI. do Karlových Varů 1732*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.): *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr, České Budějovice 2003 (= OH 10)*, s. 457–468.

³⁰³ Hejtman Mikuláš Dvořák Eleonoře Amálii ze Schwarzenbergu, Hluboká, 10. listopadu 1732, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 326–327. Následně nechala pořídit inventář vybavení hlubockého zámku. Srov. reskript kněžny Eleonory Amálie ze Schwarzenbergu, Vídeň, 15. listopadu 1732, Tamtéž, fol. 328. Ještě předtím však kněžna s princem Josefem na Hluboké strávila sklonek léta (18. srpna–22. září). Srov. důchodní účty panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1732, Tamtéž, sign. I 6R 2. V dalších letech pobývala Eleonora Amálie na hlubockém panství minimálně – do roku 1735 dokládají důchodní účty pouze krátkou návštěvu 7. a 8. srpna 1733.

Ve sledovaném období hrál hlubocký zámek zásadní roli během manželské krize Adama Františka a Eleonory Amálie – po několikaměsíčním pobytu kněžny v neutěšených podmínkách chřešřovického zámku kníže povolil její návrat do pohodlnějšího hlubockého sídla.³⁰⁴ Pro úředníky schwarzenberských panství znamenal pobyt kněžny nutnost připravit řadu mobilí. V první řadě nechal hlubocký hejtman u pražského sollicitátora Johanna Jacoba Müllera zakoupit železná kamna.³⁰⁵ Souběžně bylo na Hlubokou odesíláno četné stolní náčiní ze vzdáleného vlčického panství – zřejmě proto, že šlo zejména o textilie (ubrousky a ubrusy ve značné celkové hodnotě 381 zl 57 kr 4 ½ d),³⁰⁶ jimiž v této době vlčické majetky zásobovaly další schwarzenberské majetky.³⁰⁷ Tamní hejtman měl kněžně ještě následujícího roku odeslat kvalitní len, nejspíše k ručním pracím.³⁰⁸ Pro potřeby kněžnina hofštátu bylo na Hlubokou v roce 1714 odesláno kovové nádoby.³⁰⁹ Po konečném smíření manželství se kněžna i s hofštátem odstěhovala do Vídně.³¹⁰ Ještě následujícího roku však docházelo k vyřizování záležitostí spjatých s jejím hlubockým pobytem. Kníže kupříkladu vydal příkaz k odeslání stříbrného nádobí, jež bylo k dispozici kněžně na Hluboké, do vídeňského paláce.³¹¹

Schwarzenbergova choť v žádném případě nebyla na hlubockém zámku izolována. Kromě hojných návštěv libníčských lázní hostila řadu dam. K jejich pobavení nechal kníže v roce 1719 postavit malou loď pro plavbu na četných vodních plochách v okolí.³¹² Loď byla „für Lust Ihro Durchleucht [...] auf denen teuchten

³⁰⁴ Ke krizi Kristina SWIDEROVÁ, „*Mein lieber Herr Hoffmeister, ohne seine Zeilen lebe ich wohl ganz trostlos...*“ *Role služebnictva v manželské krizi Eleonory Amálie a Adama Františka ze Schwarzenbergu*, *Theatrum historiae* 9, 2011, s. 357–374. Je nutné odmítnout domněnku Martina Šandy, který uvažoval o tom, že lovecký zámek Hirschstetten v předpolí Vídně mohl sloužit jako dočasné obydlí kněžny. M. ŠANDA, *Antonio Ehorto Martinelli*, s. 30.

³⁰⁵ Pražský sollicitátor Johann Jacob Müller (+1732) Dvořákovi, Praha, 23. ledna 1712, Tamtéž, fol. 571.

³⁰⁶ Srov. dopisy vlčického hejtmána Dvořákovi z 8. a 11. ledna 1712, Tamtéž, fol. 573–574, 577.

³⁰⁷ Stolní náčiní z Vlčic bylo odesláno na Hlubokou odesláno již dříve. Vlčický hejtman Dvořákovi, Vlčice, 23. července 1711, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 589; vlčický hejtman Praxlovi, Vlčice, 6. listopadu 1710, Tamtéž, fol. 606; vlčický hejtman Praxlovi, Vlčice, 6. listopadu 1710, Tamtéž, fol. 608. „*Sauber tischzeug*“ z vlčického panství v ceně 381 zl 57 kr 4 ½ d bylo pro knížete na Hlubokou dodáno i v roce 1712. Tamtéž, sign. I 6R 2. Dodávky plátna pro kněžnu proběhly i v roce 1720. Srov. vlčický hejtman Dvořákovi, Vlčice, 5. července 1720, Tamtéž, sign. IB 6J 2, fol. 544–545. Zřejmě jako odraz zvýšeného sociálního a majetkového postavení lze vykládat pozdější objednávky stolních textilií ve Vídni. Srov. například Knížecí reskript, Laxenburg, 30. května 1731, Tamtéž, fol. 387, jímž kníže povolil zakoupit stolní textil pro hlubocké a vimperské panství ve Vídni.

³⁰⁸ Knížecí reskript, Hluboká, 25. září 1713, SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, F. P. h., inv. č. 18kart. 56, s. f.

³⁰⁹ Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 7. prosince 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 564–567.

³¹⁰ Reskript, Vídeň, 14. března 1722, SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, F. P. h., inv. č. 18, kart. 61, s. f.

³¹¹ Srov. Knížecí reskript, Laxenburg, 15. června 1723, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 506.

³¹² Srov. Knížecí reskript, Vídeň, 15. února 1719, Tamtéž, sign. IB 6Bα 1b, fol. 1–2. Budějovickým lodníkům byly tehdy z důchodních účtů zaplaceny 2 zl za materiál na opravy loď kněžny na „*Alten*

zu fahren“ využívána i v následujících letech. „Lustschiff“ měla nahradit starší poškozené plavidlo. První bárka je doložena již v roce 1712, na začátku dlouhodobého pobytu kněžny na zámku. Nelze vyloučit, že sloužila k vodním lovům, pro něž byly v loveckém zámku Ohrada uloženy nezbytné potřeby.³¹³ Obdobná loď měla být v roce 1732 umístěna i na rybníku v českokrumlovské zámecké zahradě – měla být „*auff die art wie jene zu Frauenberg, weiß- und blau angestreichen*“.³¹⁴ Barevnost lodí tak odkazovala ke schwarzenberskému erb. Kněžnu pravidelně navštěvovala kněžna Marie Arnoštka z Eggenbergu.³¹⁵ Měla přímo v pianu nobile vyhrazeny své prostory. Poprvé se o nich kníže zmínil v roce 1709 jako o pokojích, kde je obvykle ubytována kněžna z Eggenbergu. Pravidelné pobyty Eggenbergovny tudíž proběhly dříve.³¹⁶ Jednoznačně na zámku pobývala v letech 1710 a 1711 – podle knížecího reskriptu měla na podzim 1711 bydlet ve stejných pokojích jako minulý rok.³¹⁷

V ojedinělých případech navštívila Eleonora Amálie eggenberský Český Krumlov.³¹⁸ V roce 1721 dokonce pobývala ve vzdáleném Ostrově nad Ohří na lovosickém panství markrabat bádenských, nepochybně v souvislosti se svatbou dcery Marie Anny.³¹⁹ Tehdejší cestu bylo nutno náležitě zajistit – pro kněžnu bylo obstaráno nové stříbrné nádobí. Schwarzenberský agent Nicola de Graven jej z Lince odeslal přímo do Ostrova.³²⁰

Společnost Eleonoře Amálii ojediněle dělala dcera Anna Marie (1706–1755).³²¹ Na Hlubokou přibyla se svým doprovodem například v roce 1713.³²² Pravidelně

Teuch“. Srov. důchodní účty panství Hluboká, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2. Je otázkou, jak loď vypadala a jaké formy zábav umožňovala.

³¹³ K vodním lovům H. F. VON FLEMING, *Der vollkommene teutsche Jäger*, s. 304; uložení potřeb pro vodní lovy v „*Zeughausu*“ na Ohradě zmiňuje ještě r. 1780 Jan Václav Friedl. Srov. SOA Třeboň, Vs Hluboká, kniha 71, s. f.

³¹⁴ Nedatovaný opis knížecího reskriptu, Vídeň, 30. dubna 1732, Tamtéž, sign. IB 4A 1a, fol. 230–233.

³¹⁵ Poprvé na zámku doloženě pobývala v roce 1709, následně pravidelně v letech 1710, 1711, 1718 a zřejmě i v roce 1716. Srov. knížecí reskripty ze 14. května 1709, Tamtéž, sign. IA 6Bβ 2, fol. 117 (koncept v SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f.); z 5. září 1711, Tamtéž; 21. října 1716, Tamtéž; Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 10. září 1718, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Bβ 2a, 1665–1719, s. f.

³¹⁶ Knížecí reskript, Vídeň, 14. května 1709, Tamtéž, sign. IA 6 Bβ 2, fol. 117.

³¹⁷ Knížecí reskript, Vídeň, 5. září 1711, SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f.

³¹⁸ Duscher Dvořákovi, Třeboň, 18. září 1716, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 560.

³¹⁹ Knížecí reskript, Vídeň, 8. listopadu 1721, SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, F. P. d., inv. č. 4, kart. 6, s. f.; do Ostrova se kněžna vydala ještě v roce 1725, kdy ji doprovázela Marie Anna ze Schwarzenbergu. Gerwigg Schwarzenbergovi, Hluboká, 4. listopadu 1725, Tamtéž.

³²⁰ Dvořák knížeti, Hluboká, 6. prosince 1721, Tamtéž, F. P. h., inv. č. 6, kart. 31, s. f.

³²¹ K. SCHWARZENBERG, *Geschichte*, s. 155, 157–159 aj.

³²² Reskript, Vídeň, 29. března 1713, SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, F. P. h., inv. č. 18, kart. 61, s. f.

na zámku pobývala i po sňatku s Ludvíkem Jiřím Bádensko-Bádenským. Svědčí o tom fakt, že měla vyhrazený samostatný apartmán.

Mimoto se v kněžnině okolí pravidelně ocitla paní z Kollowrat, sestra Adama Františka Marie Johanna Libštejnská z Kollowrat (1692–1744).³²³ V blízkosti Eleonory Amálie byla v roce 1721.³²⁴ Měla kněžnu doprovodit na její cestě do Ostrova nad Ohří.³²⁵ Následujícího roku pobývala hraběnka na Hluboké, přičemž při tamní návštěvě zemřela její komorná.³²⁶ O tři roky později byla s Eleonorou Amálií v Praze, v Jánských Lázních³²⁷ a při podzimním pobytu na hlubockém panství.³²⁸ V roce 1732 pak hraběnka z Kollowrat doprovázela Schwarzenbergovu manželku při cestě z Prahy do Krumlova.³²⁹

Podobně se v kněžnině okolí zdržovala hraběnka Thurn-Taxis.³³⁰ Poprvé lze její pobyt na Hluboké doložit v roce 1713.³³¹ Následující rok byl pro její potřeby upraven jeden ze zámeckých kvelbů.³³² O dva roky později při návštěvě hraběnky v jižních Čechách zemřela její služebná.³³³ Blízký vztah k schwarzenberskému rodu dokládá i proplacení jejích cest do Karlových Varů na jaře 1719 a 1720.³³⁴ Při návštěvě na hlubockém panství na podzim 1721 s sebou hraběnka měla vlastní mobilie, bohužel blíže neurčené.³³⁵ Zároveň jí byly dodávány viktualie.³³⁶ Na jihočeském panství

³²³ K. SCHWARZENBERG, *Geschichte*, s. 151. „Gräfin v. Kollowrat“ je jako sestra knížete označena v knížecím reskriptu z 19. března 1732, SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, F. P. h., inv. č. 18, kart. 61, s. f.

³²⁴ Byla jí zaplácena cesta z Prahy na Hlubokou. Srov. dopis z 27. listopadu 1721, Tamtéž; dále Knížecí reskript, Vídeň, 3. prosince 1721, Tamtéž, F. P. d., inv. č. 37, sign. F. P. d/34d, kart. 22, s. f.

³²⁵ Za tím účelem jí byly vyplaceny prostředky pro cestu na Hlubokou. Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 6. prosince 1721, Tamtéž, F. P. h., inv. č. 6, kart. 31, s. f.

³²⁶ Srov. schválení nákladů na její pohřeb ve výši 50 zl v knížecím reskriptu, Vídeň, 18. května 1722, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 2, fol. 155.

³²⁷ Tehdejší pobyt kněžny byl součástí její cesty do Jánských Lázní. Srov. výklad o využívání libníčských lázní.

³²⁸ Vyúčtování cesty kněžny na česká panství, Johann Ulrich Gerwigg, Vídeň, 24. října 1724, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚP České Budějovice, inv. č. 1255, sign. III B 3b/2, kart. 196, s. f. Dále příkaz k výplatě peněz hofmistru Gerwiggovi, Vídeň, 16. září 1724, Tamtéž.

³²⁹ Knížecí reskript, Vídeň, 19. března 1732, Tamtéž, F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f.; srov. též schválení nákladů za pobyt Eleonory Amálie ze Schwarzenbergu a hraběnky z Kollowrat na netolickém panství, Laxenburg, 10. května 1732, Tamtéž. Volba trasy přes vlastní majetky byla logická, neboť umožňovala levnější cestování. Srov. J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 145.

³³⁰ Blíže neurčená osoba z hraběcího rodu Thurn-Taxis. Srov. OSN XXV, s. 404–405.

³³¹ Pro její potřeby měli být neustále připraveni koně. Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 25. prosince 1713, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 7b, fol. 42–43. Byla jí vyplácena pravidelná čtvrtletní taxa 75 zl. Srov. důchodní účty panství Hluboká, vydání za 1. pololetí 1713, Tamtéž, sign. I 6R 2.

³³² Bayer Dvořákovi, Praha, 26. prosince 1714, Tamtéž, sign. IA 6Bβ 2, fol. 134.

³³³ Srov. hejtmanovu žádost o schválení nákladů na její pohřeb v dopise knížeti, Hluboká, 22. srpna 1716, SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, F. P. d., inv. č. 1, sign. F. P. d/1, kart. 1, s. f.

³³⁴ Srov. žádost hraběnky o zaplacení cesty do Karlových Varů, Hluboká, 1. dubna 1719, Tamtéž, inv. č. 37, sign. F. P. d/34d, kart. 22, s. f.; Knížecí reskript, Vídeň, 5. dubna 1719, Tamtéž; Knížecí reskript, Vídeň, 24. dubna 1720, Tamtéž.

³³⁵ Knížecí reskript, Vídeň, 1. listopadu 1721, Tamtéž.

³³⁶ Knížecí reskript, Vídeň, 5. listopadu 1721, Tamtéž.

pobývala i následujícího roku,³³⁷ kdy bylo jejímu hofmistrovi vyplaceno 1 177 zl.³³⁸ Eleonoru Amálii doprovázela při cestě do Jánských Lázní³³⁹ a kněžna jí zakoupila obrazy při návštěvě Mariazell v roce 1725.³⁴⁰

Zajímavou otázkou jsou pobyty vrchnosti na zámku během jeho přestaveb. Svým průběhem narušovaly zámeckou každodennost. Byl si toho vědom i Adam František ze Schwarzenbergu, jenž se na podzim 1716 dotazoval Václava Antonína Dvořáka, zda bude jeho manželka moci bydlet v pianu nobile. Zdůraznil, že má být objekt uveden do řádného stavu.³⁴¹ Obdobně se v roce 1721 hlubockého hejtmana ptal, jak dlouho budou stavební úpravy trvat a zda během nich bude zámek obyvatelný.³⁴²

Mimořádný význam mělo hlubocké panství i zámek během roku 1723, kdy se vídeňský dvůr odebral do Prahy při příležitosti korunovace Karla VI. a Alžběty Kristýny.³⁴³ Na organizaci rozsáhlého přesunu dvora po 19. červnu se z titulu nejvyššího štolby podílel i Adam František ze Schwarzenbergu,³⁴⁴ který zároveň připravoval na budoucí pražský pobyt své majetky. Správa jihočeských panství byla o knížecím záměru cestovat na pražskou korunovaci nikoliv s císařem přes Moravu a Vysočinu, ale přes Třeboň a Hlubokou, informována podrobnou instrukcí v lednu.³⁴⁵ Již dříve byl připraven rozpis budoucích dodávek viktualií pro knížecí dvůr do Prahy.³⁴⁶ Schwarzenberský dvůr během pražské korunovace neměla zásobovat panství Třeboň a Hluboká – z toho je patrné, že kníže je během památného pobytu hodlal využívat odlišně.³⁴⁷ V červnu bylo hlubocké panství zastávkou kněžny a jejího

³³⁷ Po jejím odjezdu přibyla na panství hraběnka z Kollowrat.

³³⁸ Srov. Knížecí reskript, Vídeň, 21. února 1722, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚP České Budějovice, inv. č. 1260, sign. III B 3b/6, kart. 217, s. f.

³³⁹ Hraběnka z Thurn-Taxis zakoupila při pobytu ve východních Čechách rukavice.

³⁴⁰ Zřejmě šlo o devocionální grafiky. Srov. níže. Prameny jsou uloženy v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚP České Budějovice, inv. č. 1255, sign. III B 3b/2, kart. 196, s. f.

³⁴¹ Knížecí reskript, Vídeň, 21. listopadu 1716, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 2, fol. 84–85.

³⁴² Knížecí reskript, Laxenburg, 7. května 1721, Tamtéž, fol. 144–145. Srov. též níže zmínky o obývání zámku Ohrada během přestaveb na Hluboké.

³⁴³ A. BERGER, *Das Fürstenhaus*, s. 131–132; Š. VÁCHA – I. VESELÁ – V. VLNAS – P. VOKÁČOVÁ, *Karel VI.*, s. 69–83.

³⁴⁴ Tamtéž, s. 74.

³⁴⁵ Knížecí reskript, Vídeň, 26. ledna 1723, SOA Třeboň, RAS, F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 56, s. f. Podle reskriptu kníže vyslal do Třeboně jistého Löbela (zřejmě pozdějšího krumlovského hejtmana), který s sebou měl podrobnou psanou instrukci, jíž se měli úředníci řídit.

³⁴⁶ Šlo o 145 krůt, 239 krocánů, 1 621 hus, 2 735 kachen, 6 226 slepic, 1 901 kapounů z panství Chýnov, Český Krumlov, Netolice, Prachatice, Orlík a Vimperk. Duscher Schwarzenbergovi, Krumlov, 19. ledna 1723, Tamtéž.

³⁴⁷ Z hlubockého panství ovšem měly být odeslány „4 indianische herrschaftliche betstätte“ hned po dokončení do Postoloprta, jež ležely v relativní blízkosti Prahy a mohly být místem občasných pobytů vrchnosti a jejích hostí. Srov. koncept knížecího reskriptu, Praha, 28. července 1723, Tamtéž, ÚK Hluboká, sign. B 6J 1a, s. f.

hofštátu při cestě z Vídně do Prahy.³⁴⁸ Na Hluboké se Eleonora Amálie zdržela mezi 18.–27. červnem.³⁴⁹ Na samém sklonku června na zámku krátce během cesty do dočasného sídelního města pobyl i Adam František.³⁵⁰ Jeho žena na hlubockém zámku pobývala ještě v září,³⁵¹ přičemž ji doprovázeli baroni Kunitz³⁵² a Kriechbaum,³⁵³ podobně jako hraběnka z Kollowrat. Tehdejší pobyt kněžny trval od 16. září do 2. října, přičemž se manželka nově jmenovaného vévody krumlovského zúčastnila lovecké slavnosti sv. Eustacha.³⁵⁴ Zároveň Eleonora Amálie s hosty vyrazila na krátkou návštěvu Českého Krumlova.³⁵⁵ Při návratu dvora do Vídně využil císař 8 koní z hlubockého panství a přes jižní Čechy odeslal do Vídně stejný počet svých hřebců.³⁵⁶ Podobnou cestou byla odvezena i knížecí zavazadla. Během celého pražského pobytu zároveň probíhala čilá komunikace mezi jižními Čechami a hlavním městem království. Dopravovány byly jednotlivosti, jež kníže objednával ad hoc. Kromě poddanských robotních povozů byly využívány i prámy, na nichž byly objednané nezbytnosti po vodě splaveny do Prahy, kde mohly být vory rozebrány a využity jako

³⁴⁸ Srov. příkaz k vyplacení 400 zl hofmistru Gerwiggovi za červnovou cestu kněžny z Vídně na Hlubokou a dále do Prahy, Knížecí reskript, Praha, 13. září 1723, Tamtéž, ÚP České Budějovice, inv. č. 1255, sign. III B 3b/2, kart. 196, s. f.

³⁴⁹ Vyúčtování cesty kněžny z Vídně do Prahy, Johann Ulrich Gerwigg, Praha, 30. června 1723, Tamtéž. S hofštátem a blíže neurčenými hosty trávil čas mimo jiné hostinou. Podávala se při ní vína ze zámeckého sklepa. Svědčí o tom schválení nákladů za spotřebu vína během kněžnina červnového pobytu na Hluboké, Knížecí reskript, Praha, 14. srpna 1723, Tamtéž, RAS, F. P. h., inv. č. 15, kart. 51, s. f.; soupis spotřebovaného vína z 5. července 1723 je uložen Tamtéž. Obdobně důchodní účty panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1723, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2. Stolování v přítomnosti urozených hostů mělo značný symbolický význam. Ve vztahu k barokním rezidencím Michaela VÖLKEL, *Der Tisch des Herrn. Das gemeinsame Zeichensystem von Liturgie und Tafelzeremoniell in der Frühen Neuzeit*, in: M. P. Hahn (ed.), *Zeichen*, s. 83–102.

³⁵⁰ Důchodní účty, výdaje za první pololetí 1723, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

³⁵¹ Srov. příkaz k vyplacení 500 zl hofmistru Gerwiggovi k cestě kněžny na Hluboké a dále na Krumlov, Knížecí reskript, Praha, 14. září 1723, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚP České Budějovice, inv. č. 1255, sign. III B 3b/2, kart. 196, s. f.; důchodní účty panství Hluboká, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

³⁵² Blíže neurčený člen dolnorakouského rodu svobodných pánů von Kunitz, s největší pravděpodobností držitel dolnorakouského panství Planckenstein Johann Ludwig. Srov. J. H. ZEDLER, *Grosses vollständiges Universal-Lexicon XV*, sl. 2133–2134; k jednotlivým členům rodu blíže Franz Karl WİBGRILL, *Schauplatz des landssässigen Nieder-Oesterreichischen Adels vom Herren- und Ritterstande von dem XI. Jahrhundert an, bis auf jetzige Zeiten V*, Wien 1804, s. 340–343 [dostupné online, <http://books.google.com/>, přístup 25. února 2012]. Na Hluboké poprvé doloženě pobýval na konci léta 1720. Srov. SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

³⁵³ Blíže neurčený člen štýrského rodu svobodných pánů von Kriechbaum. Srov. J. H. ZEDLER, *Grosses vollständiges Universal-Lexicon XV*, sl. 1883–1884; F. K. WİBGRILL, *Schauplatz V*, s. 290–294. Zde vyúčtování cesty barona Kirchbauma a Kunitze Johann Ulrich Gerwigg, Praha, 30. září 1723, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚP České Budějovice, inv. č. 1255, sign. III B 3b/2, kart. 196, s. f. Oba baroni cestovali s doprovodem čtyřmi koleskami z Prahy přes Nespeky, Benešov, Tábor a Veselí.

³⁵⁴ Slavnosti se doloženě zúčastnila i v roce 1725. Srov. přehled nákladů na hospitality za říjen 1725, Hluboká, 14. listopadu 1725, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. IB 6Hy 1a, s. f.

³⁵⁵ Srov. žádost o schválení nákladů za jejich pobyt, Český Krumlov, 28. září 1723, Tamtéž, RAS, F. P. h., inv. č. 18, kart. 61, s. f.; schválení v knížecím reskriptu, Praha, 2. října 1723, Tamtéž.

³⁵⁶ Důchodní účet panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1723. SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

palivové dříví, jehož se přeplněné Praze zoufale nedostávalo.³⁵⁷ Vedle toho byli oběma směry pravidelně vysíláni poslové.

Podrobnější informace Gerwigg poskytl knížeti ve vyúčtování pobytu Eleonory Amálie ze Schwarzenbergu na českých panstvích na podzim následujícího roku.³⁵⁸ Z Vídně vyrazila kněžna s doprovodem 16. září a po dvoudenní cestě dorazila na hlubocké panství.³⁵⁹ Příjezd na zámek oslavila děkovnou mší u oltáře sv. Jana Nepomuckého v zámecké kapli a následně se oddávala karetním hrám.³⁶⁰ Ke kněžniným hostím vzápětí přibyl baron Kunitz se sloužícími, svobodný pán Malovec³⁶¹ a prelátí z Českého Krumlova, Třeboně a Vyššího Brodu. Pobyt většího množství osob na zámku se odrazil i ve zvýšených nákladech na vaření.³⁶² Na zpáteční cestu přes Schrems, Horn a Stockerau kněžna nastoupila 20. října, přičemž do Vídně dorazila o tři dny později.

Samotná Eleonora Amálie na hlubockém panství pobývala také v červenci 1725, kdy se mimo jiné zúčastnila slavnostního vysvěcení nových zvonů pro hlubockou věž provedené zlatokorunským opatem. K jeho počtě byla vzápětí uspořádána hostina, které se kromě kněžny a prelátů ze Zlaté Koruny účastnil i častý host na zámku, budějovický kapucín Angelín a 23 dalších duchovních.³⁶³ Mimo vysvěcení nových zvonů došlo i k poměrně neobvyklému svěcení těžkého zvonu, který již byl umístěn ve zvonici – šlo o „eine gloken [...], welche noch zu zeiten des verstorbenen Maradas schon vor 97 Jahren gegossen worden, dieweilen man aber nicht weiß, ob solche gloken geweyhet seye“.³⁶⁴ Vzhledem k velkým nákladům, které by si vyžádalo případné snešení

³⁵⁷ K vltavské voroplavbě v 17. a na prahu 18. století F. HOLEC, *Obchod*, s. 69–79. Pro ilustraci stačí uvést, že jen pro potřeby pražského schwarzenberského paláce bylo na přelomu 80. a 90. let 17. století dodáváno 100 vorů. Tamtéž, s. 73.

³⁵⁸ Kněžna na Hluboká krátkodobě pobývala i v květnu a červnu při cestě do Jánských Lázní. K podzimnímu pobytu vyúčtování cesty kněžny na česká panství, Johann Ulrich Gerwigg, Vídeň, 24. října 1724, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚP České Budějovice, inv. č. 1255, sign. III B 3b/2, kart. 196, s. f.

³⁵⁹ Doprovod tvořili paní z Kollowrat, hrabě Saint Julien, baron Kriechbaum, baron Klein. Františka Marie Johanna Libštejnská z Kollowrat; hrabě Saint Julien – blíže neurčená osoba z rodu Saint Julien-Wallsee, zřejmě Leopold Johann II. Srov. J. H. ZEDLER, *Grosses vollständiges Universal-Lexicon XIV*, sl. 1558; Constantin VON WURZBACH, *Biographisches Lexicon des Kaiserthums Österreichs XXVIII*, Wien 1874, s. 81–84; P. VOKÁČOVÁ, *Dvorní cesta*, s. 463, jej ztotožňuje s jinak neznámým Albrechtem Saint Julian; Kriechbaum – srov. výše; Klein – dosud neurčená osoba. Významnější zastávky cesty proběhly v Hollabrunnu, Pulkau a Jindřichově Hradci.

³⁶⁰ S hejtmanem bechyňského kraje Václavem Antonínem Netolickým z Eisenberka prohrála 3 zl 41 kr.

³⁶¹ Blíže neurčený člen maloveckého rozrodu. Srov. OSN XVI, s. 723–727.

³⁶² Kromě Gerwiggova vyúčtování srov. důchodní účty panství Hluboká za druhé pololetí roku 1724, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2; dále žádost o schválení nákladů od hejtmana Dvořáka Schwarzenbergovi, Hluboká, 10. listopadu 1724, SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f.; náklady schválil Adam František ze Schwarzenbergu v reskriptu z 24. listopadu 1724, Tamtéž.

³⁶³ Důchodní účet panství Hluboká za 2. pololetí 1725, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

³⁶⁴ Srov. koncept dopisu Lintnera zlatokorunskému opatu, Hluboká, 7. července 1725, sign. IA 3Ka 22c, fol. 69. Dále opat Filip Lintnerovi, Zlatá Koruna, 18. června 1725, Tamtéž, fol. 59.

zvonu, měla slavnost proběhnout přímo ve věži, „*allwo hin noch ziemlich gut zu kommen ist*“.

Zapojení zlatokorunských mnichů do svěcení zvonů na hlubockém zámku je poměrně neobvyklé, neboť přes formální nezávislost zlatokorunský klášter fakticky spadl pod eggenberskou vrchnost.³⁶⁵ Využití zlatokorunských cisterciáků je dokladem dobrých vztahů Adama Františka ze Schwarzenbergu a Marie Arnošky z Eggenbergu, které pěstovali na více úrovních. Duchovní z Vyššího Brodu, k jejichž klášteru drželi Schwarzenbergové patronátní právo, byli na slavnosti zastoupeni osobou svého opata Candida.³⁶⁶

Naopak bez přítomnosti vrchnosti proběhlo o čtyři roky později vysvěcení dvou nových zvonů v upravené věži, přičemž se slavnosti zúčastnili budějovičtí dominikáni.³⁶⁷ Náklady na práci a materiály měly dosáhnout 1156 zl, přičemž kontrakt na odlití zvonů byl uzavřen s českobudějovickým kovolijcem Jiřím Václavem Kollerem.³⁶⁸ Nové zvony nesly schwarzenberský znak a podobizny sv. Josefa a sv. Jana Nepomuckého, jimž měly být zvony zasvěceny. Samotné slavnostní svěcení provedl vyšebrodský opat Candid.

Pouze ojediněle se na Hluboké objevil markrabě Ludvík Jiří Bádensko-Bádenský, manžel Marie Anny ze Schwarzenbergu. Jeho první pobyt v roce 1721 souvisel s cestou na svatbu do Českého Krumlova.³⁶⁹ Na zámku se zdržel na prahu roku.³⁷⁰ Oproti tomu pobyt na jaře 1732 byl dlouhodobější.³⁷¹ Výjimečný byl i krátký pobyt hraběte Saint Julien, jenž přes Hlubokou projížděl na vimperské panství. Z hlubockého panství mu

³⁶⁵ Jaroslav KADLEC, *Dějiny kláštera Svaté Koruny*, České Budějovice 1949; Marie RYANTOVÁ, *Církevní patronát Eggenberků a Schwarzenberků na přelomu 17. a 18. století (1694–1730)*, in: Václav Bůžek (ed.), *Život na dvorech barokní šlechty*, České Budějovice 1996 (= OH 5), s. 617–637.

³⁶⁶ Kromě citovaného zápisu v důchodním účtu také dopis opata Candida Lintnerovi, Vyšší Brod, 10. července 1725, SOA Třeboň, sign. IA 3Kα 22c, fol. 70.

³⁶⁷ Ke zvonům A. MARKUS, *Příspěvky*, s. 51–54; prameny (korespondence hejtmana Lintnera a Adama Františka ze Schwarzenbergu ve věci svěcení zvonů) v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK (střední oddělení), sign. A 3Kα 3a/2, s. f.; dále důchodní účet panství Hluboká, výdaje za první pololetí 1729, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2. Další korespondence z doby přípravy zvonů je uložena Tamtéž, sign. IA 3Kα 22c. Pozván měl být i vyšebrodský opat. Srov. knížecí reskript, Vídeň, 6. dubna 1729, Tamtéž, fol. 131.

³⁶⁸ Srov. smlouvu mezi Lintnerem a Kollerem, Hluboká, 13. března 1729, Tamtéž, fol. 113–114.

³⁶⁹ Svatba proběhla 18. března 1721. K. SCHWARZENBERG, *Geschichte*, s. 159.

³⁷⁰ Knížecí reskript, Vídeň, 2. ledna 1721, SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, F. P. h., inv. č. 18, kart. 61, s. f., jímž nařídil hofmistroy kněžny Eleonory Amálie poskytnout markraběti dobré zaopatření; dále schválení nákladů za pobyt markraběte a jeho hofštátu v knížecím reskriptu, Vídeň, 22. února 1721, Tamtéž; markrabě na zámku pobýval 1.–14. ledna. Srov. důchodní účty panství Hluboká, výdaje ze 1. pololetí 1721, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

³⁷¹ Důchodní účet panství Hluboká, výdaje za 1. pololetí 1732, Tamtéž.

měla být poskytnuta přípřež.³⁷² Podobných krátkodobých návštěv nepochybně proběhlo víc, ve zkoumaných pramenech se mi je však vesměs nepodařilo podchytit.

V několika případech se zámek stal dějištěm barokních festivit.³⁷³ Na prvním místě je třeba jmenovat připomenutí památky zesnulého Ferdinanda Viléma ze Schwarzenbergu v roce 1704.³⁷⁴ Slavnostní mše po jeho „*bey jüngsterfolgenten schmertzlicher Todesfahl*“ knížete se zúčastnili faráři všech patronátních kostelů na panství. Vizuální dominantou události bylo nepochybně rozměrné castrum doloris ozdobené 12 velkými schwarzenberskými znaky, které zhotovil nejmenovaný budějovický malíř. Dalšími pohřebními štíty byly vyzdobeny farní kostely. Cílem těchto komemorativních předmětů bylo „*mehrerer animirung d. unterthannen für die fürstl. Seele Eyfrigott anzuruffen appliciret geben*“.³⁷⁵ Jde o zajímavý vhled do způsobů utváření barokní imaginace. V očích schwarzenberských úředníků bylo zjevně nutné podpořit paměť poddaných na knížete prostřednictvím jeho erbu. Nepřímo z toho vyplývá také fakt, že hlubočtí poddaní byli schopni heraldickou symboliku přečíst, případně jim mohla být vysvětlena faráři. Nedílnou součástí zádušní mše na zámku bylo, mimo zpěvu podhradského kantora a jeho žáků, udělování almužen potřebným. Sloužilo k upevnění obrazu zesnulého jako milosrdné vrchnosti.³⁷⁶ Mše k památce otce Adama Františka byly drženy i v následujících letech, vždy za účasti farářů z hlubockého panství.

Odrazem události mimořádného významu bylo také celebrování pamětních mší za Josefa I. v roce 1711. Mimo povinných obřadů ve farních kostelech a v zámecké kapli ještě o tři roky později nechal kníže na paměť „*in gott seeligst ruhende Josephum Primum*“ sloužit mše u budějovických kapucínů.³⁷⁷ S úmrtím Josefa I. nejspíše souviselo i pozlacení nové sochy jeho patrona sv. Josefa v zámecké kapli z příkazu

³⁷² Koncept knížecího reskriptu, Vídeň, 13. září 1724, SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, F. P. h., inv. č. 15, kart. 51, s. f. (čistopis v SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Hγ 2, fol. 543).

³⁷³ K roli zámku během slavností obecně Helen WATANABE-O'KELLY, *Das Schloß als Festort in der frühen Neuzeit*, in: L. Unbehaun – A. Beyer – U. Schütte (edd.), *Die Künste*, s. 53–62.

³⁷⁴ Představu o slavnosti poskytují důchodní účty panství Hluboká, výdaje za 1. pololetí 1704, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

³⁷⁵ K roli pohřebních štítů coby prostředků utváření paměti Tomáš MALÝ, *Komemorativní kultura v českých zemích raného novověku*, in: Ondřej Jakubec (ed.), *Ku večné památce : Malované renesanční epitafy v českých zemích*, Olomouc 2007, s. 36–43.

³⁷⁶ Pohřby barokních šlechticů stojí dosud na okraji badatelské pozornosti. Obecně Pavel KRÁL, *Mezi životem a smrtí. Smrt a pohřby české šlechty na prahu novověku*, České Budějovice 2004 (= MH 4); Tomáš MALÝ, *Rituál smrti a sociální praxe ve věku konfesí: historicko-antropologická perspektiva*, *Sociální studia* 8, 2/2011, s. 15–33.

³⁷⁷ Srov. nedatovaný opis knížecího reskriptu, Vídeň, 18. dubna 1711, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 4A 1a, fol. 266; dále knížecí reskript, Vídeň, 18. dubna 1714, Tamtéž, fol. 257.

kněžny nedlouho po monarchově skonu.³⁷⁸ K dalším zádušním mším dala podnět smrt kněžny Marie Arnošky z Eggenbergu v roce 1719.³⁷⁹

Radostnější oslava se odehrála při příležitosti narození arciknížete Leopolda Johanna, kdy bylo hlubocké sídlo ozdobeno slavnostní iluminací. Tehdejší slavnost byla nařízena centrálními úřady, konkrétně českou zemskou kanceláří, z jejíž vůle vydalo pražské místodržitelství rozkaz k celozemským oslavám – „*daß wegen das neugebohren Kays. Printzens Ertzherzogs Leopolds das Tedeum laudamus in gantzen Königreich gehalten werden solle*“.³⁸⁰ Podobná událost měla být vrcholem letního pobytu císaře na jihočeských schwarzenberských majetcích v roce 1732. Adam František ze Schwarzenbergu za tím účelem nechal na Hlubokou převézt 130 luceren a 118 lamp ze zahrady vídeňského zahradního paláce na Rennwegu.³⁸¹ V souvislosti s přípravou pasování markraběte bádenského na rytíře Řádu zlatého rouna byly z Hluboké do Českého Krumlova odvezeny orientální koberce.³⁸² Ludvík Jiří Bádensko-Bádenský měl naopak přivést 44 koní ze svého chovu.³⁸³ K letní slavnosti na hlubockém zámku ovšem vzhledem k úmrtí Adama Františka nedošlo.³⁸⁴

Zásadní otázkou je, které části zámku urození návštěvníci obývali. Pouze na základě rekonstrukce využívání jednotlivých prostor lze přistoupit ke zkoumání každodenního fungování zámeckých místností a objasnit jejich případnou roli v rámci ceremoniálu. V případě hlubockého zámku ve sledovaném období je osvětlení původní funkce částí stavby mimořádně náročné, zejména vzhledem k takřka neustálým přestavbám. Práce ve druhém a třetím desetiletí 18. století zahrnovaly četné úpravy vnitřní dispozice. Prameny ke stavebním dějinám zámku neumožňují přesně lokalizovat. Jejich autoři hovoří obecně o knížecích pokojích, pokoji s krbem aj.

³⁷⁸ Srov. výdaj ze 3. května 1711, kdy bylo malíři Petr Collotovi vyplaceno 27 zl „*von vergoldung der Statua Sti Josephi, so die gnädigste fürstin in die hießige Schlos Capeln gnädigst machen, und aufstellen laßen*“, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2; obdobné výdaje proběhly i v následujících letech.

³⁷⁹ Za 50 mší bylo vyplaceno 25 zl. Důchodní účty panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1719, Tamtéž.

³⁸⁰ Srov. nedatovaný opis knížecího reskriptu, Vídeň, 18. dubna 1716, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 4A 1a, fol. 256. Iluminaci na hlubockém zámku zmínil (bohužel bez popisu) Bayer v dopise Frankstätterovi, Praha, 2. května 1716, Tamtéž, sign. IA 6Bβ 2, fol. 94. Při stejné příležitosti byl slavnostní iluzivní architekturou vyzdoben kupříkladu colloredovský palác v Brně, který byl dokonce graficky zachycen. Grafiku reprodukoval a událost v širších souvislostech připomněl M. KRUMMHOLZ, *Die Bilder*, s. 565.

³⁸¹ Sekretář Pelikán Mikuláši Dvořákovi, Vídeň, 9. června 1732, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 341.

³⁸² Josef Benda Vávrovi, Hluboká, 29. března 1732, Tamtéž, fol. 359. Šlo o 2 kusy velkých tepichů, 2 střední a 9 menších nebo jednoduchých koberců. Slavnost proběhla v Českém Krumlově 3. dubna 1732. Srov. A. BERGER, *Das Fürstenhaus*, s. 135.

³⁸³ Objednávku provedl Adam František ze Schwarzenbergu v dopise datovaném b. m., 29. března 1732, SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f.

³⁸⁴ P. VOKÁČOVÁ, *Dvorní cesta*, s. 457–468.

K poznání určení místností lze přistoupit mimo ojediněle dochovaných plánů a zmínek v korespondenci zejména na základě inventářů vybavení z roku 1722 a 1731 [14, 15, 21].³⁸⁵

Inventář vybavení piana nobile z roku 1722 zachycuje celkem 19 místností, z nichž některé lze s jistotou ztotožnit s konkrétními prostory.³⁸⁶ V první řadě jde o kulečnickový pokoj, jenž byl umístěn v sousedství schodiště v jihozápadním palácovém traktu.³⁸⁷ V bezprostředním sousedství se podle soupisu nacházelo několik pokojů knížete. Šlo o předpokoj,³⁸⁸ ložnici,³⁸⁹ kabinet³⁹⁰ a pokoj komorníka.³⁹¹ Kromě toho byla v sousedství knížecí garderoba.³⁹² Vzápětí autoři inventáře zachytili tabulnici.³⁹³ Byla však umístěna v sousedství velkého schodiště.³⁹⁴ Další část zámku tvořil druhý apartmán, jenž sestával ze dvou předpokojů,³⁹⁵ ložnicí³⁹⁶ a malým kabinetem.³⁹⁷ Právě tuto prostoru v jižním rohu budovy lze vnímat jako hostinský

³⁸⁵ Inventář z roku 1722 vznikl v souvislosti s odchodem kněžny z Hluboké do Vídně. Srov. korespondenci o vzniku inventáře uloženou v SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, F. P. h., inv. č. 18, kart. 61, s. f.; lokační inventář sepsaný Johannem Ulrichem Gerwiggem a Václavem Antonínem Dvořákem 23. února 1722 je uložen v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. B 6J 1a, s. f.; lokační inventář Felixe Maxmiliána Lintnera, 31. března 1731, Tamtéž.

³⁸⁶ Pro určení prostor jsou klíčové v inventáři uváděné počty dveří. Výpověď inventářů vyvrací domněnku Martina Šandy, podle nějž mohl být kněžnin apartmán v jihozápadním křídle stavby – tamní apartmán beze vší pochybnosti sloužil jako hostinský. Srov. M. ŠANDA, *Antonio Ehorto Martinelli*, s. 58. K jednotlivým místnostem v dobovém pojmosloví srov. výběrově L. Ch. STURM, *Kurtze Vorstellung*, s. 20; k topografii zámků, apartmánům, specifickým ženských obytných jednotek a jednotlivých prostor shrmláždil bohatý materiál J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 183 an. Použít se do srovnání hlubockého případu s uvedenými objekty nemá bez jejich funkční analýzy valného smyslu.

³⁸⁷ Vybaven byl kromě kulečnicku s příslušenstvím krbem, žlutomodrými špalíry, čtyřmi stoly se shodně barevnými ubrusy, 12 židlemi s obdobně laděným polstrováním. Okna byla zcloněna bílými záclonami a zelenými závěsy. Kulečnickový stůl zhotovil vídeňský řemeslník pro Hlubokou i Třeboň v roce 1711. Srov. Knížecí reskript, Vídeň, 19. dubna 1711, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 596. Týž řemeslník jej měl později zkontrolovat a v případě potřeby opravit. Srov. Gerwigg Lintnerovi, Vídeň, 20. května 1728, Tamtéž, fol. 444.

³⁸⁸ Vybaven mimo jiné stejně barevnými tapetami, krbem, sedacím nábytkem a benátskými zrcadly.

³⁸⁹ S dominantou parádní postele, dále se zelenožlutými tapetami, hracím stolkem, krbem a dalším nábytkem.

³⁹⁰ Jeho tapety i nábytek byly laděny do žluta, dominantou výbavy byl sekretář, na němž stály hodiny. Hodiny v přítomnosti knížete opravil budějovický hodinář, jemuž byly za práci 23. září 1717 vyplaceny 3 zl. Sekretář pro kabinet vytvořil umělecký truhlář z řad granátníků. Kování sekretáře mělo být stejné, jako na stávajících kusech mobiliáře a jeho pozlacení mělo proběhnout ve Vídni. Knížecí reskript, Vídeň, 24. listopadu 1722, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 512.

³⁹¹ Bez tapet, s jednou postelí a dalším nábytkem.

³⁹² Srov. zmínku o knížecí garderobě v patře věže, jež měla být zvětšena a zaklenuta kvůli ochraně různých cenností před požárem v dopise Bayera Schwarzenbergovi, Hluboká, 18. května 1720, Tamtéž, sign. IA 6Bβ 2, fol. 139.

³⁹³ Byla vytapetována zelenými a žlutými špalíry. Výbavu tvořila trojice obyčejných stolů, 12 židlí, oválná tabule a další vybavení.

³⁹⁴ Na knížecí pokoje totiž navazovalo schodiště do průjezdu, z nějž byla přístupná i kaple. V současných stavbách byla jídelna v blízkosti sálu, což nebylo možné v prostorách někdejšího středověkého hradu realizovat. Srov. J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 223.

³⁹⁵ Oba byly vybaveny modrožlutými špalíry, krbem a rozličným nábytkem, v prvním byl dále krb.

³⁹⁶ S dominující postelí s nebesy, kanapem, hracím stolkem, benátskými zrcadly, krbem a další výbavou.

³⁹⁷ Jeho stěny zdobily staré červené tapety.

apartmán, v němž při svých pravidelných pobytech na Hluboké pobývala kněžna Marie Arnoštka z Eggenbergu. Chodbička mezi hostinským apartmánem a severozápadním křídlem budovy vedla do pokoje s hodinami, za nímž následovaly pokoje kněžny³⁹⁸ – předpokoj,³⁹⁹ ložnice,⁴⁰⁰ pokoj s balkónem⁴⁰¹ a další místnost,⁴⁰² vedle níž byla v příčném traktu objektu úpravna kněžny.⁴⁰³ V sousedství kněžniných pokojů se nacházela místnost pro komornou.⁴⁰⁴ V příčném křídle zámku byla umístěna také stříbrnice.⁴⁰⁵ Antecamera, opět v severním paláci, byla zařízena jako hudební pokoj.⁴⁰⁶ Navazoval na ni velký sál.⁴⁰⁷

³⁹⁸ Srov. též inventář obrazů v kněžnině apartmánu, Gerwigg a Dvořák, Hluboká, 23. února 1722, SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, F. P. h., inv. č. 2, kart. 14, s. f. Šlo o portrét A. F. ze Schwarzenbergu, kněžny z Lobkowicz, knížete z Lobkowicz (malý), dva portréty markraběnky bádenské.

³⁹⁹ Vybaven byl sedacím nábytkem a stolkou.

⁴⁰⁰ Žlutozeleně vytapetovaná, s postelí s nebesy, sedacím nábytkem, stolkou, skříňkami, noční mísou, hracím stolkem, čtyřmi oválnými portréty na zdi, hodinami a dalším vybavením.

⁴⁰¹ „Altana Zimmer“, s obdobnými tapetami, skříňkami na šaty, kanapem, orientálním sekretářem se stolním zrcadlem, krbem s porcelánem na římsě, tři portréty „*bayerischen Herrschafften*“ a „*eine große Perspectiv*“ (pohled na architekturu).

⁴⁰² S červenými a žlutými špalíry, červeně potaženými křesly, žlutě čalouněnými židlemi, stolkou a dalším nábytkem, mj. s velkým benátským zrcadlem, portréty kněžny z Lobkowicz, hrací stůl, krb s porcelánem.

⁴⁰³ V pramení označována jako „*kleine nachtzeug zimmer*“ se žlutomodrými špalíry, stolkou, sedacím nábytkem, benátským zrcadlem a bohatou obrazovou výzdobou, již tvořil neurčený mědiryt, malý portrét knížete z Lobkowicz, větší portrét Marie Anny ze Schwarzenbergu v dětském věku, další portrét markraběnky v oválném rámu, portrét neznámé slečny.

⁴⁰⁴ Obdobně jako pokoj sloužícího knížete byla bez tapet, s jednou postelí a dalším nábytkem.

⁴⁰⁵ Součástí inventáře byl soupis předmětů, které v ní byly uloženy.

⁴⁰⁶ Svědčí o tom vybavení starým klávesovým nástrojem („Positiv“) a dalšími nástroji. Další vybavení tvořil sedací nábytek, žluté a modré tapety aj. O provozování hudebního života na Hluboké svědčí i knížecí souhlas se založením hudební kapely při zámecké kapli. Koncept knížecího reskriptu, Vídeň, 28. června 1727, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 3Kα 3a/2, s. f. [čistopis v SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 3Kα 22c, fol. 83] Kapelu vedl místní kantor a byla složena z obyvatel Podhradí. Jejich snahou bylo založit kapelu k větší slávě boží, což dokládá i to, že vedli procesí 1 000 lidí na pouť do Ševětína. Někteří měšťané se již naučili hrát na trumpety, kromě toho si však potřebovali kvůli hraní intrád na mši vypůjčit bubny od granátníků. Celkem hodlali hrát se 4 trumpetami, 2 houslemi, bubny a dalšími nástroji. Srov. Lintner Schwarzenbergovi, Hluboká, 14. června 1727, Tamtéž. Prameny ke zmiňovanému procesí, které vedlo z Hosína do Ševětína a bylo motivováno snahou o zajištění úrody, jsou uloženy v SOA Třeboň, sign. IB 4E 1a. K významu hudby srov. obecně P. HERSCHE, *Muße* I, s. 655–658; o hudbě na poutích Týž, *Muße* II, s. 827–828; o hudbě jako součásti ceremoniálu v zámku Panja MÜCKE, „...*liesen sich Trompeten und Paucken in dem Saal, neben dem TafelZimmer hören, auch wurden die Stücke von dem Walle an der Reith-Bahne darzu abgebrannt.*“ *Musik als zeremonielle Zeichengattung am Münchner Hof*, in: M. P. Hahn (ed.), *Zeichen*, s. 65–82; k roli hudby v životě dvora jako formy reprezentace srov. V. BŮŽEK a kol., *Společnost*, s. 252–253. K hudbě na schwarzenberských dvorech se shrnutím starší literatury (zejména základní práce Antona Möratha z počátku 20. století) Jiří ZÁLOHA, *Hudební život na dvoře knížet ze Schwarzenberku v 18. století*, Hudební věda 24, 1987, s. 43–62; ke schwarzenberskému hudebnímu mecenátu obecně Týž, *Die Schwarzenberger und ihr Interesse für das Theater und Musik*, in: Václav Bůžek (ed.), *Spojující a rozdělující na hranici*, České Budějovice 1992 (= OH 2), s. 73–75; naposledy M. VOŘÍŠEK, *Kapela*, s. 54–56.

⁴⁰⁷ Bez podrobnějšího popisu – v době sestavování inventáře ještě nebyl plně vybaven.

Obdobné členění hlavního podlaží do několika základních funkčních jednotek zachytil inventář z roku 1731.⁴⁰⁸ I podle něj byl ve středu jihozápadního křídla kulečnickový pokoj, na který navazoval knížecí apartmán.⁴⁰⁹ Na protější straně hlavního schodiště se nacházela jídelna, v jejímž sousedství byly pokoje markraběnky. Hostinský apartmán měl po smrti Marie Arnoštky z Eggenbergu sloužit Marii Anně Bádenské při jejích pobytech na zámku.⁴¹⁰ Dalším funkčním celkem byl apartmán kněžny⁴¹¹ v severozápadním křídle s obslužnými prostory v příčném traktu a velký sál⁴¹² s dvojicí předpokojů v sousedství kaple. Oproti předcházejícímu soupisu je z inventáře jasnější rozdělení a využití prostor příčného traktu. Kromě kněžniny úpravny se v něm nacházela místnost služebných, nadto však Felix Maxmilián Lintner uvedl ještě stříbrnici a předsň u tabulnice. Vybavení místností bylo v zásadě obdobné jako v případě dřívějšího pramene, došlo pouze k rozsáhlé výměně tapet.

Lintnerův inventář zachycuje kromě hlavního podlaží i další prostory vnitřního zámku. V přízemí se v době jeho sepsání nacházelo deset místností s několika komorami. Šlo o pokoj pro pokojského s komorou (sloužila jako jídelna lokajů), tabulnici pro panské úředníky, blok kuchyňských místností tvořený pekárnou a starou kuchyní. V jejím sousedství se u sakristie nacházel pokoj kuchyňského písaře s kvelbem na maso. V sousedství byla nová kuchyně s kvelbem pro uložení nádobí a dvojicí sousedících pokojů pro kuchaře. Obslužný charakter přízemí dotvářela prádelna.

Naopak třetí podlaží zámku sloužilo pro ubytovací potřeby hostů vrchnosti a panských úředníků. Šlo celkem o dvacet sedm místností. Některé byly doplněny komorami. Vesměs byly prostory vybaveny méně exkluzivním nábytkem.

⁴⁰⁸ Celkem popisuje inventář v prvním patře 23 místností – již z toho je zřejmé, že se v době od sepsání předchozího pramene v pianu nobile odehrály dispoziční změny.

⁴⁰⁹ Jeho členění bylo odlišné, v čemž se odrazily přestavby z poloviny dvacátých let. Nově byl knížecí apartmán utvářen ve sledu – předpokoj – kabinet – ložnice – další knížecí pokoj – pokoj sloužících.

⁴¹⁰ Skládal se z dvou předpokojů, ložnice, rohového pokojíku pro lokaje a kabinetu.

⁴¹¹ Na místnost sloužících v severozápadním rohu budovy navazovala ložnice kněžny, dvojice pokojů a úpravna s fraucimorem v příčném křídle. Vybavou apartmánu, zejména obrazovou výzdobou, jsem se při pátrání po osudech obrazové sbírky z r. 1691 uložené v loveckém zámku zabýval již dříve. Srov. J. IVANEGA, *Pavel Ignác Bayer*, s. 75–76.

⁴¹² V prameni je označen jako „Fürstlichen Saal“. Jako „sál předků“ jej označil K. MIKUSCHKOWITZ, *Übersicht*, s. 473; nezávisle na něm jsem na základě výzdoby zámku 12 portréty v životní velikosti a 12 polovičními podobiznami interpretoval sál obdobně. J. IVANEGA, *Pavel Ignác Bayer*, s. 76. Svým pojetím se hluboký sál řadil vedle obdobné prostory v Duchcově či Jaroměřicích nad Rokytnou. Srov. Olivier CHALINE, *Sály předků na zámcích Království českého*, in: Václav Bůžek (ed.), *Šlechta raného novověku pohledem českých, francouzských a španělských historiků*, České Budějovice 2009 (= OH 13), s. 5–21; J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 232–235; k symbolické hodnotě sálů obecně Jörg Jochen BERNS, *Herrscherliche Klangkunst und höfische Hallräume. Zur zeremoniellen Funktion akustischer Zeichen*, in: M. P. Hahn (ed.), *Zeichen*, s. 49–64.

Vytapetovány byly jen pokoje konkrétních osob – barona Kunitze,⁴¹³ hraběte Mollarta,⁴¹⁴ paní z Kollowrat,⁴¹⁵ dvorního rady Josefa Václava Pelikána a knížecího sekretáře. Pravděpodobně v témže podlaží bydleli hofmistr Gerwigg a zámecký kaplan, kteří měli podle knížete vyhrazeny vlastní prostory.⁴¹⁶ Kromě urozených hostů byli v druhém patře ubytováni i jejich sloužící.

V nových pokojích kolem prvního nádvoří vnitřního zámku byly byty hlubockých úředníků, jmenovitě lovčího a štolby. Bydlel zde také hlídač pokojů.⁴¹⁷ Další úředníci obývali budovy v předzámčí, v nichž byly pokoje přiděleny hospodářskému písaři. Nad ním bydlel hospodářský rada. Sedlář obýval místnosti v blízkosti stájí.

Na základě rekonstrukce využívání prostor se lze tázat po možnostech každodenního fungování zámku. Z jeho středověké hmotné podstaty vyplývala nutnost řady kompromisů, neboť znemožňovala snadnou úpravu pro potřeby soudobého ceremoniálu.⁴¹⁸ Zároveň však starobylé prvky někdejšího hradu měly pro majitele komplexu symbolický význam.⁴¹⁹ Stávaly se nositeli tradice, což se odrazilo i ve stavebním programu rozsáhlých přestaveb v druhém a třetím desetiletí 18. století.⁴²⁰ Obměna fasád v aktuálním duchu vídeňského barokního klasicismu a sjednocení výškových úrovní pater se nijak hlouběji nedotkly hmotné podstaty budovy. To samozřejmě vypovídá především o ekonomicky úsporném způsobu barokního stavitelství, což však nevylučuje symbolické poselství stavby. Klíčová je pozornost stavebníka věnovaná staré věži. Byla sice obnovena v soudobých formách, přesto zpřítomňovala paměť původního místa. Vzdálenou analogii představují například liechtenštejnské Valtice, jejichž význam hlavního rodového sídla byl podtržen vznikem

⁴¹³ Srov. výše.

⁴¹⁴ Felix Ernst hrabě z Mollartu. Srov. výše. Nepochybně táž osoba, jíž nechal kníže v roce 1728 odeslat 48 lahví kyselky. Srov. Gerwigg Schwarzenbergovi, Vídeň, 27. října 1728, SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, F. P. h., inv. č. 18, kart. 56, s. f.; knížecí reskript, Hluboká, 30. října 1728, Tamtéž.

⁴¹⁵ Srov. výše. Zřejmě v témže pokoji pobývala i slečna ze Thurn-Taxisu.

⁴¹⁶ Srov. Knížecí reskript, Vídeň, 18. května 1722, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 2, fol. 155. Hofmistři měli v patře vyhrazené pokoje již v předchozí generaci. Srov. Heidelberger Schwarzenbergovi, Hluboká, 13. dubna 1686, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Bβ 2a, 1665–1719, s. f.

⁴¹⁷ Mezi jeho povinnosti patřilo vytápění pokojů. Srov. koncept knížecího reskriptu, Vídeň, 9. října 1715, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. B 7D 8, s. f.; kněžně byla přesto v zámku zima. Srov. dopis Dvořáka Schwarzenbergovi, Hluboká, 17. ledna 1719, Tamtéž, sign. A 6Bβ 2a, 1665–1719, s. f.; obdobně jí musela být již v roce 1712 dodána železná kamínka, jež zakoupil pražský sollicitátor Müller. Srov. Müller Dvořákovi, Praha, 16. ledna 1712, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 572. Ve sledovaném období plnil funkci pokojského Mathias Kobl (+1733). Jeho pozůstalost je uložena Tamtéž, sign. IB 5AE 8b/1.

⁴¹⁸ P. FIDLER, *Form*, s. 28–32.

⁴¹⁹ K tomu obecně Ulrich SCHÜTTE, *Die Räume und das Zeremoniell, die Pracht und die Mode. Zur Zeichenhaftigkeit höfischer Innenräume*, in: M. P. Hahn (ed.), *Zeichen*, s. 167–204.

⁴²⁰ K roli architektury jako památky obecně P. FIDLER, *Pomník*, s. 15–20.

„triumfální cesty“, jež začínala na městském náměstí a pokračovala řetězem nádvoří až do starého hradu. V případě Hluboké samozřejmě nelze hovořit o vědomém stavebním programu v tomto slova smyslu.⁴²¹

Fungování komplexu zajišťovaly hospodářské objekty v jeho předpolí [20] – stáje, vozovny, ubikace granátníků a byty i kanceláře úředníků. Důsledkem ubytování „*Offizieren*“ na zámku bylo umístění řady deputátních zahrad v bezprostřední blízkosti zámku. Podle urbáře z roku 1740 byla na zámeckém návrší umístěna řada deputátních a činžovních zahrad, které nebyly poskytovány pouze zámeckým úředníkům, ale i vybraným měšťanům. Granátnický hejtman měl k dispozici pozemek „*vor die langen Schantz neben deren herrschaftlich[en] Schloß-Schüttboden*“, zámecký vrátný držel v nájmu pozemek „*von untern Schloß-graben neben deren herrschafft[lichen] Stallungen, und weiters bis zu der quer-Mauer hineb gehend*“, panský kovář pozemek „*von denen [od předchozího pozemku] weiters hinab umb die fürstl[iche]r Residenz bis gegen der alten fürstl[iche]n Kuchl an die quer Mauer*“ a podobně.⁴²² Řetěz budov kolem dvorů v předzámčí měl spíše užitkový charakter.

Oproti tomu samotný zámek svými dekorativně pojatými fasádami oslovoval návštěvníka jako reprezentativní rezidence vrchnosti.⁴²³ Po příjezdu mohli kníže i urození hosté vystoupat po reprezentativním schodišti na druhém vnitřním nádvoří do piana nobile, kde byly k jejich dispozici tři luxusně zařízené apartmány, velká jídelna a především velký sál vyzdobený malbami, z nichž na svého potomka hleděli zástupci předchozích generací Schwarzenbergů. Strop sálu byl ozdoben freskou oslavující rodové ctnosti. Návštěvníkům obrazová galerie i stropní malba názorně předváděly hloubku urozenosti hostitele, jehož zároveň příklad předků zavazoval k patřičnému chování. Zatímco z jednoho předsálí byla přístupná oratoř v zámecké kapli, protějšková prostora na protilehlé straně sálu sloužila k uspokojení hudebních zálib panstva. Ve skromněji vybaveném druhém patře se nacházely další ubytovací prostory pro hosty a obslužný personál.

⁴²¹ J. KROUPA, *Zámek*, s. 77–104 an. Na významu tehdejší přestavby nic nemění ani fakt, že v další generaci ztratil valtický zámek svůj význam a úlohu rodového sídla začal plnit monumentální „*palazzo in villa*“ v Rossau. Srov. Týž, *Palazzo in villa*, s. 117–135; k motivacím přestaveb sídel v rámci konceptu ekonomie sociálního jednání a kultury paměti J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 59–62.

⁴²² Srov. SOA Třeboň, Vs Hluboká, kniha 59, fol. 112–113.

⁴²³ Obecně Ulrich SCHÜTTE, *Das Fürstenschloß als „Pracht-Gebäude“*, in: L. Unbehauen – A. Beyer – U. Schütte (edd.), *Die Künste*, s. 15–30.

Hlubocký zámek nebyl obýván pouze lidmi. Kromě koní, ustájených v panských stájích, byli na schwarzenberském sídle chováni medvědi.⁴²⁴ Tradice chovu medvědů na Hluboké sahá do roku 1684, kdy nechal Ferdinand Vilém ze Schwarzenbergu „*von Pürglitz [Křivoklát] dahin gelieferten jungen Beeren wollet Ihr in dem ersten Schloßgraben thuen, und für ihme einen großen baum [...] als wie in Crumau, verfertigen*“, což jasně odráží význam inspirace na eggenberském dvoře.⁴²⁵ Eggenberský chov medvědů v Českém Krumlově měl starší tradici, jež sahala až do rožmberské éry. Schwarzenbeg zjevně usiloval o přiblížení Hluboké honosnému sídlu české větve původně štýrského rodu. Zároveň však šlo o odraz dobové normy – divoká zvířata byla na zámcích „*zur Rarität*“ chována zcela běžně.⁴²⁶ Šelmám byla na Hluboké vyhrazena část zámeckého příkopu. Pod mostem byly zařízeny dva dřevěné kotce. Výběh byl ohrazen masivní zdí. Kotce měly být podle soudobé normy zhotoveny z pevného dvouhřebenového dřeva, měly mít čtyři stěny, z nichž jedna měla být vybavena pevnými mřížemi „*wie vor ein Gefängniß*“, a strop.⁴²⁷ Přepravní klece měly být poměrně malé (1,5 × 1,5 × 3 lokte), aby se podrážděná šelma nemohla hýbat. Naopak na opravu kotců v zámeckém příkopu bylo v roce 1723 potřeba 146 pevných fošen – zjevně byly rozměrnější. Téhož roku byly kotce také podezděny. V roce 1730 pak došlo k rozsáhlejší opravám zdí kolem výběhu.⁴²⁸

Rámcově lze sledovat i proměny počtu medvědů – v roce 1690 jsou uváděny tři šelmy, z nichž jedna zemřela. Ještě o dva roky později byla na zámku pouze dvě zvířata. V několika případech získali Schwarzenbergové medvědy darem. V roce 1707 například Adama Františka podaroval šelmou jistý baron. O knížecím chovu tak očividně ve šlechtické společnosti panovalo dobré povědomí. O osm let později přibyla na Hlubokou dvě zvířata z eggenberského krumlovského chovu. Jedno zvíře přivezl z Lince ošetřovatel Leopold Schneider v roce 1725.⁴²⁹

Mimoto byli medvědi získáváni i z volné přírody, v níž se na prahu 18. století hojně vyskytovali. Na jihočeských schwarzenberských panstvích predátoři opakovaně

⁴²⁴ Prameny k dějinám chovu medvědů na Hluboké jsou uloženy v SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Wα 9e; další pramenné zmínky v důchodních účtech. Tamtéž, sign. I 6R 2.

⁴²⁵ Reskript Ferdinanda Viléme, Linec, 20. července 1684, Tamtéž, sign. IB 6Wα 9e, fol. 1.

⁴²⁶ J. H. ZEDLER, *Grosses vollständiges Universal-Lexicon* III, sl. 118; H. F. VON FLEMMING, *Der vollkommene teutsche Jäger*, s. 235–236. Prozatím tak nelze zodpovědět otázku, zda měli hluboční medvědi zprostředkovávat nepřímou vazbu k Rožmberkům. Podle mého názoru je to spíše nepravděpodobné.

⁴²⁷ Tamtéž, s. 235.

⁴²⁸ Důchodní účty panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1723, 1730, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁴²⁹ Důchodní účty panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1725, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

uvízli ve vlčích jámách. V několika případech, v letech 1710, 1711 a 1730, byli odchycení divocí medvědi využiti k rozmnožení hlubockého chovu. Vyproštění medvědů z pastí bylo mimořádně riskantní, neboť tato „großen, starcken und grimmigigen Raub-Thieren“ se v nebezpečí chovala násilně.⁴³⁰ Svědčí o tom i dopis Franze Körnera z vimperského panství z roku 1730, v němž s očividnou nervozitou žádal svého hlubockého protějška o co možná nejrychlejší odeslání klece pro na medvěda, který uvízl v pasti na vlky.⁴³¹

Hlubockému chovu se nepochybně dařilo, neboť již v roce 1689 si mohl kníže dovolit odeslat jednoho medvěda do Prahy jako dar neurčenému adresátu. V listopadu 1720 byla dvojice medvědů odeslána do Vídně. Na prahu následující dekády, v roce 1733, byli v příkopu dva dospělí medvědi se třemi medvíďaty, která měla být následujícího roku z příkazu kněžny odeslána do Českého Krumlova. Medvědí rodina se rozrostla i následující rok, kdy však měla mláďata zůstat na Hluboké. Tamní chov medvědů skončil v roce 1748, kdy Josef Adam ze Schwarzenbergu přikázal odeslat hlubocké medvědy knížeti z Liechtensteina do Valtic.⁴³²

V souvislosti s vrchnostenským využíváním zámku je třeba nahlédnout na jeho postavení mezi dalšími panskými objekty, mezi nimiž probíhala intenzivní výměna mobiliáře. Mimořádnou pozornost věnovali Schwarzenbergové i jejich úředníci hojným převozům obrazů. V letech 1690 a 1691 bylo zorganizováno několik přesunů obrazů z vídeňského městského paláce na české rodové majetky. Poprvé byly z Vídně do jižních Čech odeslány tři bedny s obrazy pro třeboňský a hlubocký zámek v říjnu 1690.⁴³³ Další transport proběhl po Velikonocích následujícího roku. Na vozy, jež do Vídně převážely z jihočeských statků viktualie pro dvorní kuchyni, tehdy byly na zpáteční cestu naloženy obrazy určené pro knížecí pokoje v Třeboni.⁴³⁴ Podle

⁴³⁰ H. F. VON FLEMMING, *Der vollkommene teutsche Jäger*, s. 239.

⁴³¹ „Weilen der, heutigen tages, in die köllner wolffsgruben gefallene Wildte Tatzbeer nacher Frauenberg zuführen und zu liefferen ist, zu hieraus bringen und verwahrung dessen die hierzu alles fleißes gemacht Truhe oder Verschlag von Frauenberg in obbesagte stelle abzusollen ist“, Franz Körner, Vimperk, 26. dubna 1731, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Wα 9e, fol. 19.

⁴³² Náklad na „bey überführung nacher Feldsperg hießigen 2 Stuk alten Tatzbeeren“ dosáhly značné výše 154 zl 25 kr 7 d. Důchodní účty panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1748, Tamtéž, sign. I 6R 2.

⁴³³ Šlo o 29 obrazů, jež zachycují i inventáře vybavení loveckého zámku Ohrada, kde byly uloženy po roce 1716. Srov. inventář obrazů odeslaných z Vídně do Třeboně, Vídeň, 6. října 1690, SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, F. P. h., inv. č. 2, kart. 14, s. f.; rozbořem obsahu sbírky jsem se zabýval v předcházející práci. Srov. J. IVANEGA, *Pavel Ignác Bayer*, s. 71–74, 76 an. Srov. reskript Ferdinanda Viléma ze Schwarzenbergu, Vídeň, 6. října 1690, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 651 (opis pro hlubockého hejtmána Heidelbergera); SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, F. P. h., inv. č. 2, kart. 14, s. f. (opis pro třeboňského hejtmána Sieberta).

⁴³⁴ Reskript Ferdinanda Viléma ze Schwarzenbergu, Vídeň, 16. června 1691, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 648; Heidelberger Schwarzenbergovi, Hluboká, 20. června 1691, SOA Třeboň,

hlubockého a třeboňského hejtmana se však obrazy ocitly omylem na Hluboké. Kníže nastalou situaci vyřešil tak, že nechal obrazy rozvěsit v tamním zámku.⁴³⁵ Je patrné, že přesuny výtvarných děl probíhaly do jisté míry nekonceptně a bez hlubšího vztahu k prostorám, v nichž měla být nově instalována. Na jejich rozvěšení měl dohlížet knížetem vyslaný specialista, jistý „*Caspard du Jour*“. Pokynům blíže neznámého schwarzenberského antikváře ve věci rozmístění obrazů se měli úředníci podřídit.⁴³⁶ S velkou pravděpodobností jej lze ztotožnit s Casparem d'Anjour de Hui, třeboňským lesmistrem zesnulým v roce 1704.⁴³⁷ Na podzim roku 1691 proběhl přesun výtvarného díla opačným směrem – z hlubockého zámku byl do Vídně odeslán mariánský obraz.⁴³⁸ Zároveň projevoval Adam František ze Schwarzenbergu zájem o obrazy Jana Jiřího Hamiltona. V roce 1718 měl malíř do Vídně odeslat obrazy a zároveň poradit, jak zajistit, aby nedošly k úhoně.⁴³⁹ Další díla přes Třeboň na Hlubokou nechal kníže zaslat v roce 1722.⁴⁴⁰ Vrchnost trvala na udržování obrazů – Adam František si při jedné ze svých návštěv na hlubockém zámku povšiml, že rámy obrazů byly ve špatném stavu.⁴⁴¹ Nařídil proto, aby byly zhotoveny pod dohledem malíře Hamiltona nové rámy.

Kromě obrazové výzdoby byl mezi panskými sídly přemísťován i další mobiliář. V době Adama Františka ze Schwarzenbergu k tomu poprvé prokazatelně došlo v roce 1704, kdy nechal kvůli válečnému nebezpečí převézt některé mobilie z hlubockého zámku.⁴⁴² Ačkoliv tehdejšími válkami o španělské dědictví a balkánským konfliktem hlubocký zámek přímo ohrožen nebyl,⁴⁴³ o několik desetiletí později se předběžná opatrnost vrchnosti vyplatila. Při dramatických událostech slezských válek mělo hlubocké panství vzhledem ke své poloze při dopravní tepně Vltavě důležitou roli

odd. ČK, RAS, F. P. h., inv. č. 2, kart. 14, s. f. O rozsahu transportu svědčí, že malby byly přepravovány napnuté na blindrámech. Srov. inventář obsahu jedné z beden s 29 obrazy na blindrámech, Vídeň, 5. a 6. února 1691, Tamtéž, s. f.

⁴³⁵ Siebert Heidelbergerovi, Třeboň, 23. června 1691, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 646; Reskript Ferdinanda Viléma ze Schwarzenbergu, Vídeň, 28. června 1691 Tamtéž, fol. 644.

⁴³⁶ Tamtéž; Siebert Schwarzenbergovi, Třeboň, 6. července 1691, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 642.

⁴³⁷ Prameny k vyřízení jeho pozůstalosti jsou uloženy v SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, F. P. b./Adam Franz, fasc. 420.

⁴³⁸ Srov. Heidelberger Schwarzenbergovi, Hluboká, 28. listopadu 1691, SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, F. P. h., inv. č. 2, kart. 14, s. f.

⁴³⁹ Reskript, Vídeň, 23. prosince 1718, SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, F. P. d., inv. č. 23, kart. 16, s. f.

⁴⁴⁰ Opis reskriptu, Vídeň, 26. listopadu 1722, Tamtéž (opis Adolfa Bergera, Třeboň, 6. května 1882).

⁴⁴¹ Knížecí reskript, Vídeň, 14. září 1718, Tamtéž, F. P. d., inv. č. 23, kart. 16, s. f.

⁴⁴² Srov. dopis Frankstättera Schwarzenbergovi, 11. března 1704, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. B 6J 1a, s. f.

⁴⁴³ S odkazy na další literaturu Vít VLNAS, *Princ Evžen Savojský. Život a sláva barokního válečníka*, Praha-Litomyšl 2001, s. 165–194.

během přesunů nábytku z Třeboně do Prahy.⁴⁴⁴ Na jaře 1743 byl odeslán mobiliář z Třeboně do Purkarce, kde měl být naložen na prámy a odeslán do Prahy. Vzápětí měl z Hluboké odjet hospodářský správce a pokojská, aby v Praze zkontrolovali, zda vše dorazí v pořádku a bude uloženo na své místo. Mezi vrchnostenskými majetky probíhala také výměna nábytku,⁴⁴⁵ naturálií a pití,⁴⁴⁶ které bylo nutné také průběžně doplňovat.⁴⁴⁷

Zcela samozřejmé byly hojné přesuny nábytku.⁴⁴⁸ Docházelo k nim průběžně a mezi řadou objektů. Svědčí o tom příklad z roku 1726, kdy dostal krumlovský hejtman příkaz k navrácení „*grüner bettstat mit aller zugehör*“, která byla do Českého Krumlova odeslána předchozího roku.⁴⁴⁹ Přesuny se téhož roku týkaly i dalšího interiérového vybavení – na Hluboké působil vídeňský čalouník.⁴⁵⁰ Podle knížecího příkazu měl vyměnit červené špalíry v kněžniných pokojích za zelené.⁴⁵¹ Adam František si zároveň hodlal rozmyslet, zda měly být sejmuté špalíry umístěny v jiné místnosti na Hluboké nebo na jiném vrchnostenském objektu. Při jiné příležitosti byl naopak čalouníkovi odeslán nábytek do jeho vídeňské dílny k výměně polstrování, což bylo levnější, než hradit jeho cestu a pobyt v jižních Čechách.⁴⁵² Zásadně se v pramenech odrazil pobyt téhož řemeslníka na jihočeských statcích v roce 1724, kdy jej kníže vyslal na Hlubokou, aby v tamním zámku opravil všechny nedostatky před jeho příjezdem.⁴⁵³ Z toho je jasně patrný důraz, který Schwarzenberg kladl na patřičnou podobu zámeckých interiérů během svého podzimního pobytu. V tomto

⁴⁴⁴ Olbricht Dvořákovi, Třeboň, 27. března 1743, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 174.

⁴⁴⁵ Například v roce 1732 měly být na Hluboké zhotoveny nové postele podle plánů odeslaných z Vídně, z nichž 3 měly zůstat na tamním zámku a 2 měly být odeslány do Třeboně. Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 30. ledna 1732, Tamtéž, fol. 374.

⁴⁴⁶ V roce 1724 nechal kníže odeslat víno z Hluboké na Český Krumlov. Reskript Adama Františka ze Schwarzenberga, Vídeň, 5. července 1724, SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, F. P. h., inv. č. 15, kart. 51, s. f.; dále soupis odeslaného vína, Hluboká, 11. července 1724, Tamtéž.

⁴⁴⁷ Srov. například soupis vína pro hlubocký vinný sklep, Hluboká, 20. července 1724, Tamtéž; Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 8. srpna 1724, Tamtéž, kde jsou uloženy i další prameny.

⁴⁴⁸ Jejich sledování poukazuje na ucelenost schwarzenberské rezidenční sítě. Míru vybavení jednotlivých objektů lze vnímat jako odraz intenzity jejich využívání. J. PETRÁŇ a kol., *Dějiny II/1*, s. 276.

⁴⁴⁹ Knížecí reskript, Vídeň, 31. července 1726, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 473.

⁴⁵⁰ S velkou pravděpodobností stejný, který zařizoval knížecí pokoje v letech 1723 a 1724. Srov. výše.

⁴⁵¹ Knížecí reskript, Vídeň, 31. července 1726, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 473.

⁴⁵² Srov. Knížecí reskript, Vídeň, 29. srpna 1731 (opis Třeboň, 31. srpna 1731), Tamtéž, fol. 412–413, jímž kníže informoval o tom, že vídeňský čalouník bude hotov s úpravou nejcenějších kusů nábytku, jež budou následně odeslány na Hlubokou.

⁴⁵³ Hejtman mu měl vyjít vstříc. Srov. Knížecí reskript, Vídeň, 19. srpna 1724, Tamtéž, fol. 503.

ohledu nebyl jeho přístup nikterak neobvyklý, shodně na uvedení sídla do pořádku trval před svým příjezdem ve čtyřicátých letech Josef Adam ze Schwarzenbergu.⁴⁵⁴

Vedle mimořádných opatření bylo vybavení sídel přesunováno také v souvislosti s momentálními potřebami. V roce 1716 například hlubocký hejtman požádal svého třeboňského protějška v souvislosti s plánovaným pobytem knížete o zaslání stříbrných kastrolů, což třeboňští úředníci obratem učinili.⁴⁵⁵ Výmluvně o vlivu aktuální situace na potřebu nábytku vypovídá dopis třeboňského hejtmána Zelenky, jenž se v lednu 1721 obrátil na Václava Antonína Dvořáka s prosbou o zaslání 20 postelí s příslušenstvím.⁴⁵⁶ Svou žádost zdůvodnil tím, že na Třeboň přijede mnoho hostů. Podobně byly v září 1726 v souvislosti s návštěvou vrchnosti a jejích hostů odeslány postele z Protivína na Hlubokou.⁴⁵⁷ Průběžně probíhaly také nákupy či zapůjčování nádobí,⁴⁵⁸ nábytku,⁴⁵⁹ kupříkladu gueridonů pro pokoje kněžny [22],⁴⁶⁰ či svítidel.⁴⁶¹ Ojedinelé bylo odeslání vozu s mapami Království českého na Hlubokou, kde měly být dobře zaopatřeny až do knížecího příjezdu.⁴⁶² Mimořádný náklad děl pro tamní zbrojnici dorazil v listopadu

⁴⁵⁴ Srov. reskript Josefa Adama ze Schwarzenbergu, Vídeň, 9. dubna 1746, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Bβ 2a, Schloss Ohrad 1709–1793, s. f., jímž nařizoval, aby všechny pokoje v loveckém zámku byly pro případ kratší či delší návštěvy vrchnosti poklizeny.

⁴⁵⁵ Duscher Dvořákovi, Třeboň, 18. září 1716, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 560.

⁴⁵⁶ Zelenka Dvořákovi, Třeboň, 19. ledna 1721, Tamtéž, fol. 541; obdobně požádal o zaslání neurčených mobilii Dvořáka i v roce 1725, kdy vrchnost prokazatelně pobývala i na Hluboké. Srov. Zelenka Dvořákovi, Třeboň, 29. září 1725, Tamtéž, fol. 496.

⁴⁵⁷ Olbricht Lintnerovi, Protivín, 15. září 1726, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 488. Šlo o 15 postelí s příslušenstvím.

⁴⁵⁸ V roce 1721 například došlo k nákupu nového stříbrného nádobí pro Hlubokou a Protivín, které mělo být odesláno z Lince. Srov. dopis Dvořáka Schwarzenbergovi, Hluboká, 2. prosince 1721, Tamtéž, F. P. h., inv. č. 6, kart. 31, s. f.; v roce 1726 učinil kníže hejtmána osobně odpovědným za porcelán, který mu zaslal po poslovi. Srov. Knížecí reskript, Vídeň, 24. srpna 1726, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 471. Objednány byly také sklenice pro příležitost tabule, jež měla být pořádána na sv. Josefa 1730, na jmeniny prince Josefa Adama. Krumlovský hejtman Vávra Lintnerovi, Český Krumlov, 3. října 1729, Tamtéž, fol. 428.

⁴⁵⁹ V roce 1726 byly gueridony určené pro třeboňský zámek omylem odeslány na Hlubokou. Třeboňský hejtman v této souvislosti žádal svého hlubockého protějška o jejich odeslání zpět. Srov. Zelenka Lintnerovi, Třeboň, 20. května 1726, Tamtéž, fol. 482.

⁴⁶⁰ Jejich návrh zaslal Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 17. dubna 1723, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. B 6J 1a, s. f.; část z nich měla být umístěna na Hluboké, část v Protivíně. Knížecí reskript, Vídeň, 23. dubna 1723, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 507.

⁴⁶¹ V roce 1726 nakupoval pro pokoje na Hluboké lucerny pražský solicítátor Samuel Bettmann. Srov. Lintner Schwarzenbergovi, Hluboká, 18. května 1726, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. B 6J 1a, s. f. Pro sál měly být vzápětí nově zakoupeny skleněné svícny. Knížecí reskript, Laxenburg, 1. června 1726, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 480. Práce na svítidlech probíhala pravděpodobně podle schváleného modelu, podobně jako následujícího roku, kdy měl vídeňský zámečník dodat na Hlubokou 6 svícňů. Srov. smlouvu uzavřenou ve Vídni 22. prosince 1727, Tamtéž, fol. 452.

⁴⁶² Knížecí reskript, Vídeň, 16. března 1729, SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, F. P. h., inv. č. 1, kart. 1, fol. 344; srov. též potvrzení o přijetí map, Olbricht Schwarzenbergovi, Třeboň, 30. března 1729, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 3Kα 22c, fol. 125.

1731.⁴⁶³ Následujícího roku proběhl další převoz zbraní, tentokrát z Hluboké do Českého Krumlova, nejspíše v souvislosti s chystanou oslavou jmenin prince Josefa či s plánovaným letním pobytem císaře.⁴⁶⁴

Řada přesunů probíhala i z Hluboké na jiná schwarzenberská sídla. V souvislosti s pobytem vrchnosti v Českém Krumlově během svatebního veselí při sňatku Marie Anny ze Schwarzenbergu s Ludvíkem Jiřím Bádensko-Bádenským měly být na tamní sídlo z hlubockého zámku přepraveny rozličné nezbytnosti, zejména stolní náčiní a víno.⁴⁶⁵ Podobně mělo být víno z hlubockého sklepa odesláno na knížecí tabuli v roce 1728.⁴⁶⁶ O tři roky později pak obdržel hlubocký hejtman příkaz k odeslání stolních her na třeboňské a protivínské panství v souvislosti s plánovanými pobyty vrchnosti na tamních zámcích.⁴⁶⁷

Na další rozměr využívání hlubockého zámku poukázal Bohuslav Balbín. Hluboká podle něj patřila mezi objekty, které bylo možné v případě nebezpečí bez větší námahy přeměnit v opevněný opěrný bod.⁴⁶⁸ Události v krizovém roce 1683 dokládají, že nešlo jen o teoretickou možnost.⁴⁶⁹ Už v lednu nechal Jan Adolf ze Schwarzenbergu zakoupit vojenské zásoby v souvislosti s nanejvýš aktuálním tureckým nebezpečím.⁴⁷⁰ Svědčí to o Schwarzenbergovu povědomí rizika plynoucího z případného pádu Vídně, po němž by Rakousy, Morava i jižní Čechy pozbyly ochrany a byly vystaveny nepříteli napospas. V době hrozícího pádu Vídně přistoupil Ferdinand Vilém ze Schwarzenbergu⁴⁷¹

⁴⁶³ Ústřední kancelář granátnickému hejtmanovi Antonu Dembeczkému, Vídeň, 9. listopadu 1731, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 5, fol. 160–161. K hejtmanovu velení M. VOŘÍŠEK, *Kapela*, s. 18.

⁴⁶⁴ Srov. příkaz k odeslání 8 děl z Hluboké na Krumlov. Hlubocký hejtman měl zajistit povozy, granátnický hejtman Dembeczký ochranu. Knížecí reskript, Vídeň, 15. března 1732, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. B 6J 1c, s. f.

⁴⁶⁵ Koncept reskriptu, Český Krumlov, 13. února 1721, Tamtéž, RAS, F. P. h., inv. č. 18, kart. 61, s. f.

⁴⁶⁶ Knížecí reskript, Vídeň, 11. ledna 1728, Tamtéž., inv. č. 15, kart. 52, s. f.

⁴⁶⁷ Olbricht Mikuláši Dvořákovi, Třeboň, 16. června 1731, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 382–384; stolní hry nechala zhotovit kněžna při čtyřměsíčním pobytu na hlubockém panství – umělecký truhlář Kryštof Jířík vyřezal mj. 30 kostí vykládaných kamenů pro hru v dámy a další řemeslníci připravili ostatní náležitosti hry. Srov. důchodní účty panství Hluboká, výdaje za druhé pololetí 1730, SOA Tamtéž, sign. I 6R 2.

⁴⁶⁸ Z. TICHÁ (ed.), *Bohuslav Balbín. Krásy*, s. 293. V tomto ohledu představuje Hluboká protiklad obecné tendence snižování obranyschopnosti panských sídel, již od poloviny 16. století dokládá J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 63; autor na jiném místě poukázal na reprezentativní rozměr opevnění, opominul však faktickou možnost obrany, kterou s sebou byl jen symbolické opevnění přinášelo. Tamtéž, s. 181–182; následující výklad vyvrací mylné tvrzení o omezeném významu obrané role hlubockého zámku, které jsem in margine uvedl dříve. Srov. J. IVANEGA, *Pavel Ignác Bayer*, s. 88.

⁴⁶⁹ Srov. Ivana ČORNEJOVÁ – Jiří MIKULEC – Vít VLNAS a kol. *Velké dějiny zemí Koruny české VIII*, 1618–1683, Praha-Litomyšl 2001, s. 211–222.

⁴⁷⁰ Reskript Jana Adolfa ze Schwarzenbergu, Vídeň, 7. ledna 1683, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. B 6J 1c, s. f.

⁴⁷¹ Na dvoře vystupoval jako zastávce rozhodného postupu proti Turkům, což mohlo být způsobeno mimo jiné jeho vědomím o riziku plynoucím z případného pádu Vídně pro schwarzenberské državy. I. ČORNEJOVÁ – J. MIKULEC – V. VLNAS a kol. *Velké dějiny zemí Koruny české VIII*, s. 212.

k bezprostředním přípravám na obranu pevnosti. Děla měla být připravena v palebných postaveních, poškozené opevnění mělo být vyspraveno, v předzámčí měly na šancích vyrůst palisády a proběhnout další obranné práce.⁴⁷² Po osvobození Vídně v polovině září nebylo nutné obranyschopnost hlubocké pevnosti vyzkoušet v boji. Již v polovině následujícího desetiletí však bylo armování zámeckého příkopu natolik poškozeno, že hrozil sesutím. K jeho vyspravení byl povolán dříteňský zedník Jacob Spineta.⁴⁷³

Vrchnost obranný potenciál zámku nepustila ze zřetele. Svědčí o tom příkaz Adama Františka z poloviny dvacátých let 18. století, kdy během vrcholící přestavby zámku na reprezentativní rezidenci nařídil opravit a obnovit hlubocké opevnění – práce zahrnovaly znovuvybudování okrouhlé šance v předzámčí, výstavbu šance v zámeckém příkopu a opravy jeho vyzdění.⁴⁷⁴ Mimoto byla zemní šance opevněna palisádou.⁴⁷⁵ Zároveň nechal kníže připravit nové lafety pro „*große und kayserliche Stücke*“.⁴⁷⁶ V souladu s dobovou praxí byly příkopy v mírových obdobích využívány jako zahrady.⁴⁷⁷ Na pevnostní rozměr hlubockého zámku poukazuje i jeho bohaté vybavení zbraněmi a jejich údržba, pravidelné nákupy prachu či pozornost věnovaná vrchností a úředníky opravě poškozené prašné věže. Podle hejtmana byla prašná věž ve špatném stavu a bylo by nebezpečné uchovávat v ní prach. Doporučoval ji opravit a prach po dobu přestavby uložit v některé z panských sýpek. Z toho je zřejmé, že i mimo období bezprostředního vojenského nebezpečí byla na zámku udržována alespoň jistá zásoba prachu, jež mu vedle výzbroje zajišťovala minimální obranyschopnost.⁴⁷⁸

⁴⁷² Reskript Ferdinanda Viléma ze Schwarzenbergu, Linec, 16. srpna 1683, Tamtéž, sign. A 6Bß 2a, 1665–1719, s. f. K roli Ferdinanda Viléma ze Schwarzenbergu při obléhání Vídně K. SCHWARZENBERG, *Geschichte*, s. 145.

⁴⁷³ Důchodní účet panství Hluboká, vydání za 2. pololetí r. 1694. SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁴⁷⁴ Korespondence granátnického hejtmana Mutha, hejtmana Dvořáka a knížete z června 1725, v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Bß 2a, Schloss Ohrad 1709–1793, s. f., dále knížecí reskripty, Vídeň, 30. června 1725, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bß 2, fol. 192; Vídeň, 22. prosince 1730, Tamtéž, fol. 249–254.

⁴⁷⁵ Sestávala ze 149 kúlů. Důchodní účet, vydání za 2. pololetí 1725, Tamtéž, sign. I 6R 2.

⁴⁷⁶ Knížecí reskripty, Vídeň, 2. listopadu 1720, Tamtéž, sign. IA 6Bß 2, fol. 140; Vídeň, 30. listopadu 1720, Tamtéž, fol. 142.

⁴⁷⁷ Srov. urbář z roku 1740, SOA Třeboň, Vs Hluboká, kniha 59, fol. 112–113.

⁴⁷⁸ Srov. kupříkladu inventář výzbroje hlubockého zámku, Hluboká, 9. srpna 1706, Tamtéž, sign. IB 6J 5, fol. 227–228.; dále inventář pořízený při předání velení granátnické gardy hejtmanu Thomasi Kallenbacherovi, Hluboká, 23. února 1728, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. B 6J 1c, s. f. (opis SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 5, fol. 165–166); o předání gardy Lintner Schwarzenbergovi, Lintner Schwarzenbergovi, Hluboká, 28. února 1728, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. B 6J 1c, s. f.; Tamtéž jsou uloženy i další inventáře výzbroje granátnické gardy a stavu zámecké zbrojnice; dále M. VOŘÍŠEK, *Kapela*, s. 35–37; Zbraně pravidelně čistil podhradský puškař Jacob Benda. SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2. K prachárně Dembeczký Schwarzenbergovi, Hluboká, 28. srpna 1731, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. B 6J 1c, s. f. O stavu prachu informoval Kallenbacher Schwarzenberga v dopise datovaném na Hluboké, 14. února 1730, Tamtéž, RAS, F. P. h., inv. č. 4, kart. 27, fol. 235–236; Knížecí reskript, Vídeň, 25. února 1730, Tamtéž, fol. 237. Prachárna nebyla dokončena

Že nešlo o pouhý reprezentativní prvek dokazuje nadmíru úspěšná obrana zámku Prusy a Francouzi během válek o rakouské dědictví, jejímž následkem bylo značné poškození komplexu [23]. Během válečných let byl pevnostní rozměr hlubockého zájmu zdůrazněn mimo jiné i tím, že vrchnost se musela při jeho úpravách podřídit vojenskému velení. Svědčí o tom kupříkladu zhotovení plechových okenic na základě rozkazu plukovníka polního dělostřelectva Johanna Webingera.⁴⁷⁹ Kníže Josef Adam následně přistoupil k rozebrání opevnění, aby dalším škodám v budoucnosti zabránil.⁴⁸⁰

Dalším rozměrem využívání hlubockého zámku byla jeho funkce sídla vrchnostenské správy rozsáhlého hlubockého panství.⁴⁸¹ Území bylo členěno do 16 (po roce 1717 28) rychet,⁴⁸² avšak centrem úředního aparátu byly právě kanceláře na Hluboké. V ideálním případě se skládal z hejtmana, purkrabího, lovčího, důchodního, obročního, kontribučního a hospodářského písaře a písaře dopisů.⁴⁸³ Mimo zámek působili pivovarník, lovci porybní, baštýři i s pomocným personálem. Na zámku sídlil nejvyšší představitel správy – hejtman. Byl mu přidělen byt v patře novém traktu na prvním nádvoří vnitřního zámku v sousedství bytu obročního písaře.⁴⁸⁴ V přízemí byly umístěny byty purkrabího,⁴⁸⁵ kontribučního a hospodářského písaře,⁴⁸⁶ jenž byl nově vybudován.⁴⁸⁷ V souvislosti s tehdejšími úpravami se měl zámecký kaplan, který bydlel v sousedství, načas přestěhovat do místnosti pod hlavní zámeckou věží. Vedle

ještě následujícího roku, kdy kníže trval na urychlení prací kvůli přetrvávající nutnosti uchovávat prach v obilné sýpce. Knížecí reskript, Vídeň, 8. září 1731, Tamtéž, ÚK Hluboká, sign. B 6J 1c, s. f. Prach byl soustavně nakupován v Českém Krumlově. SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁴⁷⁹ Důchodní účty panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1743, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁴⁸⁰ Korespondence z března 1744 ve věci odstraňování škod po slezské válce a stržení šancí, na nichž pracovalo více než 50 lidí, je uložena v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Bβ 2a, Schloss Ohrad 1709–1793, s. f.

⁴⁸¹ K roli zámku jako sídla správy J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 146, 156–159.

⁴⁸² P. MATLAS, *Shovívavá vrchnost*, s. 61.

⁴⁸³ Strukturu úředního aparátu zachycují kupříkladu vzory služebních přísah, uložené v SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Wα 11b, fol. 140–174. K hlubockým úředníkům obecně P. MATLAS, *Shovívavá vrchnost*, s. 108–124; Týž, *Sociální původ, vzdělání, kariérní strategie a motivace patrimoniálních úředníků na schwarzenberském panství Hluboká nad Vltavou v 17. a 18. století*, SAP 61, 2011, s. 435–463.

⁴⁸⁴ Vyplývá to z mladších pramenů k opravám zámku po poškození za slezských válek. Srov. Lorenz Habel Schwarzenbergovi, Hluboká, 24. prosince 1747, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Bβ 2a, 1720–1746, s. f.; za Ferdinanda ze Schwarzenbergu byl hejtmanův byt rozšířen. Srov. důchodní účty panství Hluboká, první pololetí roku 1691, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁴⁸⁵ Vybudován v roce 1690. Srov. rozpočet sestavený Giacomem Antoniem de Maggim, Hluboká, 21. června 1690, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Bβ 2a, 1665–1719, s. f. Zároveň byl vymalován modrou a bílou barvou. Srov. důchodní účty panství Hluboká, druhé pololetí 1690, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁴⁸⁶ Knížecí reskript, Laxenburg, 14. června 1721, Tamtéž, sign. IA 6Bβ 2, fol. 150.

⁴⁸⁷ Knížecí reskript, Vídeň, 7. března 1722, Tamtéž, fol. 205.

bytu kontribučního písaře byl umístěn archiv, což vyplývá z logiky provozu.⁴⁸⁸ V archivu, který měl spíše charakter spisovny, byla ukládána veškerá písemná pořízení vzešlá z činnosti hlubockých úředníků. Prokazatelně zde byly uloženy nadační listiny svatostánků (kupříkladu kaple sv. Dismase v Dřítňi, který měl být vyhledán v roce 1714 v souvislosti se založením kaple N. Trojice a morových patronů v Libníči), knihy (doloženě tisky *Hydriatria nova* a *Hydriatria recusa*) či privilegia poddanských městeček (kupříkladu v roce 1729 bylo třeba dohledat lišovské privilegium z roku 1581). Pro vrchnost hrál vzhledem ke svému intenzivnímu využívání důležitou roli.⁴⁸⁹ O nanejvýš logickém přístupu k řazení a vybavení úředních prostor svědčí mobiliář kancelářů. Jejich mobiliář tvořily skříně na spisy a uzamykatelný nábytek. Skříně na spisy byla nově pořízena pro kancelář obročního písaře, pro niž byly zakoupeny i zámky, podobně jako pro nábytek v kanceláři kontribučního písaře. Dveře kancelářů byly nadto opatřeny plechovým pobitím a pevnými zárubněmi. Nábytek byl následně průběžně obměňován.⁴⁹⁰ Je dobře patrné, nakolik si byla vrchnost vědoma nutnosti ochrany písemností. Na zámku vedle toho byla ubytovna granátnické gardy včetně bytu jejího hejtmana – nacházely se u první brány zámku.⁴⁹¹ Přítomnost reprezentačního sboru, jenž v českých zemích neměl obdobu, jednoznačně poukazuje na význam hlubockého zámku v očích knížete.⁴⁹²

Umístění většiny obydlí úředníků a panských granátníků mimo areál vnitřního zámku vedle praktického funkčního rozdělení odráží symbolické oddělení světů dvou sociálních vrstev. Předzámčí bylo dějištěm neustálých aktivit – v panských kancelářích se konala řada úředních jednání, byty panských úředníků byly cílem řady hostů atp.⁴⁹³ Naopak jádro komplexu, symbolicky i fakticky oddělené armovaným příkopem, ožívalo jen za přítomnosti vrchnosti [11, 12]. Význam vnitřního zámku jako samostatného

⁴⁸⁸ Platilo to již pro předcházející období. Srov. reskript Ferdinanda Viléma ze Schwarzenbergu, Vídeň, 21. července 1692, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Bβ 2a, 1665–1719, s. f. Archiv se řídil spisovým řádem. Jiří Vavřinec z Escherichu. Tamtéž, kniha 69, fol. 69–71.

⁴⁸⁹ Již v roce 1686 byl pro větší bezpečnost před ohněm zaklenut. Srov. Heidelberger Schwarzenbergovi, Hluboká, 13. března 1686, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Bβ 2a, 1665–1719, s. f.

⁴⁹⁰ Srov. důchodní účty panství Hluboká, 1. pololetí 1694, Tamtéž.

⁴⁹¹ Srov. reskripty Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 24. února 1706, Tamtéž, sign. IA 6Bβ 2, fol. 110; Vídeň, 2. listopadu 1720, Tamtéž, fol. 340. Pro gardu byly při mladších pracích na vodovodním potrubí připraveny i toalety. Srov. Knížecí reskript, 12. dubna 1732, Tamtéž, fol. 271; dopis Mikuláše Dvořáka Eleonoře Amálii ze Schwarzenbergu, Hluboká, 30. července 1732, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Bβ 2a, Schloss Ohrad 1709–1793, s. f.

⁴⁹² K dějinám schwarzenberské gardy za Adama Františka ze Schwarzenbergu M. VOŘÍSEK, *Kapela*, s. 12–14, 37. M. Voříšek si správně povšiml, že převelení gardy do Českého Krumlova za Josefa Adama ze Schwarzenbergu souviselo s přesunem hlavního rodového sídla z Hluboké. Tamtéž, s. 17.

⁴⁹³ O ustavičném ruchu na hlubockém zámku výmluvně svědčí přehledy hospitalit, uložené v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. IB 6Hγ 1a; ojedinele i v SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Hγ 2.

prostoru v rámci širšího zámeckého areálu dokládá také každoroční rituál požehnání knížecích pokojů, které se odehrávalo na Nový rok.⁴⁹⁴ Průběh rituálu byl neměnný. Hosínský farář slavil mši a pronesl kázání v zámecké kapli, načež přistoupil k vysvěcení prostorů panstva. Vzápětí byl „den alten gebrauch nach“ i s kantorem pohoštěn u hlubockého hejtmána.⁴⁹⁵ O vnímání vnitřního zámku současníky výmluvně vypovídá zápis z roku 1740, v němž je stavba označena za „fürstl[iche]r Residenz“.⁴⁹⁶

V souvislosti se správními úkony na zámek pravidelně docházeli rychtáři a další představitelé venkovských samospráv.⁴⁹⁷ Na zámku bývali hoštěni také představitelé krajské správy. Kupříkladu 19. dubna 1727 proběhla na zámku hostina za účasti krajského hejtmána, sekretáře, kancelistů a dalšího úředního personálu. Kromě jídla byli úředníci poctěni dukáty – 8 čelných představitelů kraje dostalo po dvou dukátech, každý ze dvou sekretářů získal 2 zl atd. Vzápětí přistoupili k výběru kontribuce, který po hostině a získání darů nepochybně provedli shovívavě.⁴⁹⁸ Pravidelnému pohoštění krajských úředníků věnoval Adam František mimořádnou pozornost, nepochybně kvůli snaze o udržení dobrých vztahů.⁴⁹⁹

Hejtmánova kancelář byla dále místem výkonu vrchnostenského soudnictví, k němuž odkazovala olejomalba „Veřejné hříchy“ od budějovického malíře Johanna Preyße v rámu na stropě prostory.⁵⁰⁰ Svým pojetím snímatelné olejomalby obraz odpovídal ideálu prosazovanému kupříkladu Karlem Eusebiem z Liechtensteinu, podle něžž mohly být obrazy v rámech na rozdíl od fresek sejmuty a nahrazeny aktuálnějším dílem, případně zachráněny před požárem.⁵⁰¹ Svou ikonografií připomínala souzeným i soudcům z řad panských úředníků ideál spravedlnosti. S patrimoniální soudní pravomocí souvisely i prostory vězení na prvním nádvoří v předzámčí.⁵⁰² Zámecký arest

⁴⁹⁴ Tamtéž, sign. I 6R 2.

⁴⁹⁵ Václav A. Dvořák, Přehled nákladů na pohostinství za leden a únor 1721, Hluboká, 1. března 1721, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. IB 6Hγ 1a, s. f.

⁴⁹⁶ Urbář panství z r. 1740, SOA Třeboň, Vs Hluboká, kniha 59, fol. 113.

⁴⁹⁷ P. MATLAS, *Shovívavá vrchnost*, s. 124–136; k soudnictví s. 63–102.

⁴⁹⁸ Srov. důchodní účet panství Hluboká, výdaje za první pololetí 1727, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2. Podobně probíhaly výběry dávek i jindy.

⁴⁹⁹ Dbal na zásobení zámeckého sklepa kvalitními rakouskými víny „zu bewürthigung derer daselbst in Commissione begriffenen h. Creyshauptleuten“. Koncept knížecího reskriptu, Vídeň, 2. srpna 1724, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. IB 6Hγ 1a, s. f.

⁵⁰⁰ Důchodní účty panství Hluboká, 1716, Tamtéž. Citováno podle P. ZAHRADNÍK, *Hluboká*, s. 73.

⁵⁰¹ Lubomír SLAVÍČEK, *Artis Apelleae Thesaurarium. Karel Eusebius z Liechtensteina a sběratelství na Moravě v 17. a 18. století*, in: týž, „Sobě, umění, přátelům.“ Kapitoly z dějin sběratelství v Čechách a na Moravě 1650–1939, Brno 2007, s. 95–118.

⁵⁰² Šlo o dvě místnosti s předpokojem a kuchyní. Srov. plán Vincence Rohrbachera, b. d. (cca 1835), SOA Třeboň, Vs Hluboká, mapy a plány, ev. č. 1609. Podle ústního sdělení PhDr. Pavla Matlase, Ph.D. (11. září 2012), je mezi trestněprávními prameny uložen popis útěku trestance z vězení.

byl využíván při trestu nucených prací v zámeckém okolí,⁵⁰³ případně při udělení tzv. „*Karrenstrafe*“ – trestu vynášení nečistot a močůvky ze zámku, jímž byly postihovány matky-smilnice. Na hlubockém panství byl trest poprvé udělen v roce 1718. Měl sociálně disciplinační význam, neboť odsouzené pachatelky smilstva musely svou ponižující práci vykonávat s čepcem se zvonky, jejichž zvuk upozorňoval na provinění žen.⁵⁰⁴ O využívání vrchnostenské trestní pravomoci výmluvně vypovídá příklad z roku 1722, kdy Václav Antonín Dvořák vlastnoručně pořídil zápis výslechu smilnice Kateřiny Kegrové z Chotýčan, který také vedl.⁵⁰⁵ Byla potrestána pouze čtrnáctidenním trestem vězení na zámku, „*daß sie ihre niederkunfft fast täglich erwartet*“.⁵⁰⁶

Adam František ze Schwarzenbergu navíc hodlal získat farní práva pro zámeckou kapli – na počátku své vlády ji chtěl zpřístupnit poddaným, kteří museli docházet do farního kostela sv. Petra a Pavla v Hosíně.⁵⁰⁷ Žádost knížete zůstala oslyšena. Přesto je zřejmé, že usiloval o jednání v duchu dobového ideálu dobré vrchnosti pečující kromě hmotného i o duchovní blaho poddaných. Zároveň šlo o pokus zvýšit význam hlubockého zámku a jeho ustanovením do role duchovního centra panství. Neúspěch Schwarzenbergovy snahy a zjevná vlažnost knížete při jejím prosazování mohou být vnímány jako doklad zpochybnění teze předložené rozpravy o klíčovém významu hlubockého panství mezi schwarzenberskými majetky. Případnou výtku lze vyvrátit předběžným tvrzením, že symbolickou roli hlavního rodového sídla si ponechával starobylý zámek Schwarzenberg, o nějž Adam František prokazatelně pečoval.⁵⁰⁸

O významu hlubocké kaple svědčí její statut *capellae publicae*, který ji zpřístupňoval poddaným.⁵⁰⁹ Administrátorem kaple byl hosínský farář. Obdobně byla přístupná panská kaple v Dřítině pod správou bělohůreckého duchovního. V hlubocké zámecké kapli měli „*auf fürstlichen Intention*“ dva budějovičtí kapucíni číst „*vor das*

⁵⁰³ Kromě případů, jež cituje P. MATLAS, *Shovívavá vrchnost*, s. 68–70, srov. např. Knížecí reskript, Vídeň, 25. února 1730, RAS, F. P. h., inv. č. 4, kart. 27, fol. 237. Podle knížete měli granátníci dávat pozor na krumlovské delikventy při nucených pracích.

⁵⁰⁴ P. MATLAS, *Shovívavá vrchnost*, s. 68–70.

⁵⁰⁵ Dvořák Schwarzenbergovi (výslechový protokol přiložen jako příloha C), Hluboká, 10. října 1722, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. IB 6Hy 1a, s. f.

⁵⁰⁶ Tamtéž. K dalším příkladům včetně analýzy P. MATLAS, *Hranice*, s. 64–87; na příkladu třeboňského panství sledoval obranné strategie zmrhaných dívek Jaroslav DIBELKA, *Obranné strategie mužů a žen obviněných ze smilstva a cizoložství na třeboňském panství na přelomu 17. a 18. století. Venkované jako aktéři všedního života ve světle trestně právní agendy*, České Budějovice 2010 (disertační práce Historického ústavu FF JU).

⁵⁰⁷ Koncept dopisu knížete arcibiskupovi, Hluboká, 9. srpna 1707, Tamtéž, ÚK Hluboká A 3Ka 2a/2, s. f.

⁵⁰⁸ K tomu J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 159, 282 an. Srov. např. M. ŠANDA, *Antonio Ehorto Martinelli*, s. 59, pozn. 276.

⁵⁰⁹ Popis panství, Jiří Vavřinec z Escherichu, 1731, SOA Třeboň, Vs Hluboká, kniha 69, fol. 13–14.

Volck“ ranní mši o nedělích a svátcích.⁵¹⁰ Zároveň byl zámecký svatostánek místem prezentace vrchnostenského milosrdenství, neboť v ní byly pravidelně potřebným z důchodů panství poskytovány „*anstatt und in nahmen der gnädigsten herrschafft*“ almužny.⁵¹¹ Zájem Adama Františka o zámecký svatostánek byl trvalejší – soustavně kupříkladu pečoval o stav liturgických potřeb i zvonů pro sanktusník obnovený roku 1704. Obměna liturgického náčiní, jež vyplývala z intenzivního provozu a průběžného opotřebování parament, probíhala pravidelně.⁵¹² Zpravidla ji zprostředkoval pražský sollicitátor Johann Jacob Müller.

Během církevního roku byl zámecký svatostánek dějištěm rozličných slavností, z nichž čelní místo zaujímala oslava svátku sv. Floriána. Procesí do kaple se poprvé s podporou vrchnosti konalo v roce 1705, za knížete Adama Františka.⁵¹³ Oslavy „*zu ehren des heyl[igen]. Floriani zu abwendung aller fewer-gefahr*“ probíhaly prokazatelně i v následujících letech.⁵¹⁴ Nezbytnou součástí přípravy každoroční poutě bylo zajištění konzistoriální licence k jejímu konání, kterou zámečtí úředníci získávali prostřednictvím pražského sollicitátora Johanna Jacoba Müllera. Zároveň bylo třeba prostřednictvím děkanů v Týně nad Vltavou a Českých Budějovicích zajistit účast farářů z patronátních kostelů.⁵¹⁵ Pod pravomoc vltavotýneckého děkanátu spadaly patronátní fary v Bílé Hůrce a Purkarci, další panské farnosti (Zahájí, Nákří, Pištín, Hosín) spadaly do českobudějovického děkanátu. Mimo panských farářů se

⁵¹⁰ Na nedohledaný reskript se odvolává Václav Antonín Dvořák v přehledu nákladů na pohostinství za březen 1722, Hluboká, 2. dubna 1722, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. IB 6Hγ 1a, s. f.; Dvořák, přehled hospitalit za leden 1724, 31. ledna 1724, Tamtéž.

⁵¹¹ Mimo prostoru „*vor Schloß Capelln*“ byly almužny udělovány i v „*ambst stuben*“. SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁵¹² Například v roce 1731 nechal kníže koupit dvě alby, 2 suknice pro kněze a 10 suknic pro ministranty a 3 birety. Srov. knížecí reskript, Vídeň, 25. dubna 1731, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 3Kα 22c. Obdobné nákupy probíhaly pravidelně. K novému zvonu Tamtéž, fol. 12

⁵¹³ Tamtéž, sign. I 6R 2. „*dem 13 dttto [červen 1705] die jenigen Umkosten welche am tag des heyl. Floriani, alß dem 4. May Anno 1705 bey gehaltenen erster fewuer Wohlfarth in der alhiesigen Schloß Cappelen.*“ Srov. též zprávu o schválení procesí pražskou konzistoií budějovického děkana Mathiase Ernesta Lenze, České Budějovice, 30. dubna 1705, Tamtéž, sign. IB 3Kα 3a, fol. 44.

⁵¹⁴ Povolení ke konání slavností jsou uložena Tamtéž, sign. IA 3Kα 22d; ojediněle dochované žádosti o licenci Tamtéž, sign. IB 4E 1.

⁵¹⁵ Srov. dopis vltavotýnského děkana Václava Antonína Straky, Týn nad Vltavou, 1. květn 1706, Tamtéž, sign. IB 3Kα 3a, fol. 50: „*ich gar wohl mit meines hertzen trost vernommen, welches mich höchst freuet hat, zu welcher Solennitet [der festivitét S. Floriani in dero fürstlichen frauenberger hoff kappel] freundlich eingeladen werden alle [...] herrn professionalisten dero fürstlichen herrschafften, weillen aber nur zwey auß alle diesen, alß nemplich der von Purgholtz undt Hurka unter meiner jurisdiction seindt, die andern aber zugehrich dem hochwürdigem herrn Vicario [...] von Budweiß, dan es muß bey dem consistorio ein ihrtumb geschehen sein.*“ Proto je třeba obrátit se na budějovického děkana. Obdobně budějovický děkan Jan Vít Schwantle, České Budějovice, 17. dubna 1707, Tamtéž, fol. 54: „*[...] werde deswegen dem begehren nach denen unter meiner Jurisdiction stehende herrn Pfarherrn, als Pischtiner, Hoßiner, Lyschauer und Zahayer dieses [Fests] zu intimieren.*“

v ojedinělých případech procesí zúčastnili i preláti rozličných klášterů.⁵¹⁶ Slavnostní příležitost s sebou přinášela nutnost úprav okolí kaple, pro větší počet účastníků nedostačující.⁵¹⁷ V roce 1707, a pravděpodobně i v dalších letech, se tak floriánská mše při procesí odehrávala „*auf das in Innern Schloßplatz aufgerichte Altar*“.⁵¹⁸ Procesí tehdy vedlo 8 kněží, za nimiž následovali vrchnostenští úředníci a budějovičtí hudebníci. K hudební produkci sloužily i malé varhany, zřejmě umístěné na nádvoří.⁵¹⁹ Návštěvnost slavnosti lze sledovat prostřednictvím výdajů na hostinu, jež po procesí následovala, neboť platí přímá úměra mezi počtem hostů (duchovních a světských) a výší nákladů na banket [graf 2, tabulka 2]. V některých případech poskytla slavnost příležitost k pěstování společenských kontaktů. V roce 1711 se tak floriánského procesí zúčastnili „*andere gäste, sondern das auf hießiger herrschaft einquartierenden herr obrist leuthnand von der kays. feld Artiglerie [!]*“.⁵²⁰ Na významu události přidávalo, že se jí v řadě případů zúčastnila i kněžna Eleonora Amálie.

Úctu ke sv. Floriánovi, jež souvisela se snahou vrchnosti o ochranu zámku a panství před požáry, tak lze vnímat jako význačnou součást schwarzenberské zbožnosti – v roce 1743 byl světec dokonce označen za „*hiesigen großen Schuz Patron*“.⁵²¹ Floriánské poutě probíhaly i po smrti knížete. Například v roce 1733 kněžna finančně podpořila uspořádání slavnosti pro 86 osob. O šest let později se procesí zúčastnilo již 108 jedinců, vesměs duchovních, hudebníků, světských hostů a sloužících.⁵²² Počátek floriánských slavností však lze spojit s osobní iniciativou Adama Františka, z jehož podnětu proběhly poprvé. Mimo okázalé prezentace očekávané zbožnosti procesí odrážela i jeho vnitřní svět, v němž měla ochrana zděděných majetků před nebezpečím požáru prostřednictvím přímluvy sv. Floriána

⁵¹⁶ 1727 vyšebrodští, 1730 třeboňští augustiniáni aj. Důchodní údaje panství Hluboká, výdaje za 1. pololetí 1727, 1730, Tamtéž, sign. I 6R 2.

⁵¹⁷ Nedostatek prostor si v souvislosti s probíhající přestavbou kaple uvědomoval i kníže: „*Ist unser gnädigster befelch [!] daß die gewöhnliche große Procession vor diesmahl nur in der hoßiner Pfarrkirchen celebrirt, selbigem Tag aber, oder in der octav bey der frauenberger Schloß-Capellen ein hohes ambt, nebst entwelchen kleinen Meßen zu Ehren eben dieses heyligen [Florienai] gehalten, hierzujedoch nicht viel volcks, sondn nur die jenige, so etwa darzu gehörig hienein gelaßen.*“ Zároveň může jít i o nepřímý doklad jeho povědomí o symbolickém významu zámecké kaple jako exkluzivního svatostánku privátního charakteru, s čímž však kontrastují jeho snahy o udělení farních práv a pravidelné využívání k procesním účelům. Reskript z 8. dubna 1713, Tamtéž, fol. 80.

⁵¹⁸ Obraz pro oltář dodal budějovický malíř Franz [!] Bonnanella (též Ponanelly). S velkou pravděpodobností jde o Carla Bonnanelliho. SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁵¹⁹ „*Das kleine Positivil, welches bey denen Processionen gebraucht wird,*“ je připomínán v roce 1723 v souvislosti s nutnou opravou. Tamtéž, výdaje za 2. pololetí 1723.

⁵²⁰ Tamtéž.

⁵²¹ Koncept reskriptu Josefa Adama ze Schwarzenbergu, 6. dubna 1743, Tamtéž, sign. IB 3Kα 3b, fol. 26.

⁵²² Prameny Tamtéž.

zásadní místo.⁵²³ Zároveň stojí za připomenutí, že kníže podporoval floriánské „*feuerwohlfahrten*“ i v patronátních kostelích, zejména ve velkých farnostech v Pištíně a Hosíně.⁵²⁴

Mimo sv. Floriána byl v kapli uctíván také kult Božího těla, k jehož počtě nechal kníže zakoupit příslušné liturgické potřeby. Finančně navíc podporoval pravidelnou účast svých myslivců v božetělových průvodech.⁵²⁵

Zámecký svatostánek samozřejmě nebyl využíván pouze při slavnostních, ale také při pravidelných mších. Mše zpravidla celebroidl zámecký kaplan, nicméně v řadě případů byla kaple na hlubockém zámku poskytnuta jiným duchovním. Výsadní postavení měli zejména budějovičtí kapucíni, kterým vrchnost svěřovala většinu nedělních kázání.⁵²⁶ Právě kapucínské pobožnosti byly určeny pro poddané.

Hlubocký zámek patřil ve sledovaném období vedle Třeboně,⁵²⁷ Protivína⁵²⁸ a Českého Krumlova⁵²⁹ k hojně využívaným jihočeským objektům. V komplexu se prolínalo několik funkcí. Stavba představovala správní sídlo panství a centrum obrany před případným nebezpečím. Vedle toho šlo o luxusní rezidenci umožňující patřičnou reprezentaci prostřednictvím hmotné kultury vysoké úrovně.⁵³⁰ Během válek o rakouské dědictví se nicméně obě funkce ukázaly neslučitelné a kníže od jejich propojení upustil. Potřebám soudobého ceremoniálu nemohl být objekt vzhledem ke svým středověkým

⁵²³ Schwarzenberskou floriánskou zbožnost ve svém výkladu o „*pietatis schwarzenbergicae*“ opomíjí M. GAŽI, *Schwarzenberkové a „jejich“ svatá místa*, s. 146 an; význam floriánské úcty dokládá i zasvěcení zvonu z r. 1740 sv. Floriánovi. R. LAVIČKA, *Zámecká kaple*, s. 189.

⁵²⁴ Např. důchodní úcty panství Hluboká, vydání za 1. polovinu r. 1713, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2; dále výběrově reskript, jímž kníže 8. dubna 1713 nařídil konání oslavy sv. Floriána v Hosíně. Tamtéž, sign. IB 3Kα 3a, fol. 80.

⁵²⁵ V zámecké kapli šlo o „*Pontifical, und himels zum Corporis Xti fest*“. Srov. knížecí reskript, Vídeň, 18. listopadu 1724, Tamtéž, sign. IA 3Ka 22c, fol. 50.

⁵²⁶ Například za druhé pololetí 1731 drželi budějovičtí kapucíni v zámecké kapli kázání o 27 nedělích a 20 dalších svátcích. Přehled nákladů na pohostinství za 2. polovinu roku 1731, Hluboká, 12. ledna 1732, Tamtéž, sign. IB 6Hy 2, fol. 518–521.

⁵²⁷ Doložené pobyty vrchnosti: samotná kněžna – červen 1720, listopad 1724 březen a duben 1732, samotný kníže – listopad 1709, , oba – červenec 1714, září 1721, listopad 1726, listopad 1728. Prameny v SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f.; další informace jsou nepochybně uloženy v SOA Třeboň, Vs Třeboň.

⁵²⁸ Zde kníže pobýval „*mit fremden Cavaliren*“ například mezi 19.–21. říjnem 1726. Srov. vyúčtování tehdejšího pobytu, Protivín, 22. října 1726, Tamtéž, RAS, F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f.; další informace jsou nepochybně uloženy v SOA Třeboň, Vs Protivín.

⁵²⁹ V Českém Krumlově pobývala po roce 1719 často Eleonora Amálie, nezřídka i v přítomnosti hostí. V roce 1720 například tamní zámek navštívila ve dvou termínech (18.–19. července, 23.–24. srpna) s bratrem Jiřím Kristiánem z Lobkovicz. Kněžna sama na tamním zámku pobývala na jaře a na sklonku června. Následujícího roku trávil kníže v Krumlově předjaří (28. února–26. března). V červnu na krumlovském zámku pobývala kněžna s dcerou Marií Annou. Kníže v Krumlově pobýval 17.–21. září 1721. Sama kněžna v Krumlově pobývala i na podzim 1721 a dále na podzim 1730, na jaře 1729, na podzim 1731, na jaře 1732 (kdy mimo jiné proběhla oslava jmenin prince Josefa Adama). Oba manželé v Krumlově byli i na podzim 1725, 1726, na sklonku zimy 1731. Prameny jsou uloženy Tamtéž.

⁵³⁰ Ksociálně distinktivnímu významu luxusního vybavení J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 67–69.

kořenům zcela přizpůsoben. Dobová praxe se přesto částečně odrazila v utváření jednotlivých apartmánů v pianu nobile. Starobylé dějiny místa byly připomenuty v samostatně pojaté stavební úloze věže, která dominovala zámku i celému okolí.

II.2 Lovecký zámek Ohrada

II.2.1 Výstavba

Výstavba loveckého zámku Ohrada je díky dlouhodobému zájmu badatelů, kteří se o stavbu zajímali z různých úhlů pohledu, dobře prozkoumána.⁵³¹ Cílem následujícího textu je tudíž spíše přehled než revize stavu bádání.

Záměr vystavět na hlubockém panství lovecký zámek lze datovat před rok 1708, kdy Pavel Ignác Bayer předložil rozpočet a plán dosti střídmě řešené patrové stavby o sedmnácti osách. V patře se zamýšlená budova otevírala do okolí otevřenými terasami s trojosými arkádami, jež měly být spojeny dřevěnými pavlačemi. Objekt měl podle Bayerova rozpočtu stát 3072 zl 29 kr. Kníže jej však neschválil a nebyl proveden. Následující rok pražský stavitel předložil nový projekt ve výši 13 872 zl 3 kr, jenž s velkou pravděpodobností posloužil jako podklad k realizaci. Záměr výstavby loveckého zámku byl propojen s plánem realizace psince, který byl předchozího roku projektován na zámecké ostrožně. Vzhledem k nutnosti vysokých nákladů na terénní úpravy a přeložku vodovodu k výstavbě psince u zámku nedošlo.⁵³²

Hrubá stavba proběhla mezi lety 1708–1713.⁵³³ V roce 1708 bylo „*im neu erbauende hundezwinger und herrschafft[liche]. gebäude*“ vydáno 326 zl 51 kr, především na přípravné práce. V roce 1709 náklady prudce vzrostly na 5291 zl za zednické práce. Mimořádně zajímavou položkou byl výdaj 59 zl 30 kr za zelené glazované kachle s knížecím znakem určená na 8 kamen do úřednických bytů – celkem 114 kachlů jednoznačně představovalo mimořádný prostředek vrchnostenské reprezentace. V roce 1710 bylo prostavěno 6907 zl 69 kr 3 d. Následujícího roku byly

⁵³¹ Naposledy stavební vývoj shrnuli M. ŠANDA, *Antonio Ehorto Martinelli*, s. 63–66; J. IVANEGA, *Pavel Ignác Bayer*, s. 39–88; D. KOVÁŘ, *Tvrze*, s. 237–239. Dále Jan IVANEGA, *Lovecký zámek Ohrada u Hluboké nad Vltavou. Archivní rešerše. I. (1708–1789)*, České Budějovice 2012 (strojopis uložený v archivu NPÚ, ú. o. p. České Budějovice), s. 7.

⁵³² Blíže s odkazy na prameny Tamtéž.

⁵³³ Následující výklad vychází důchodních účtů hlubockého panství, jež dosud nebyly ve vztahu k loveckému zámku Ohrada využity. Na jejich základě by bylo možné vršit dosud neznámé jednotlivosti ze stavebních dějin zámku, předkládanou práci by však neposunuly. Učinil jsem tak v archivní rešerši.

stavební náklady v účetnictví spojeny s náklady na udržování lovecké smečky, což zčásti zkresluje význam celkové vynaložené sumy 6348 zl 46 kr 4 ½ d (náklady na smečku činily 1815 zl 34 kr). Následujícího roku výdaje značně poklesly, prostavěno bylo zhruba 2 500 zl. Roku 1713, kdy probíhalo osazení dveří v interiéru a natření fasád nazeleno, byla hrubá stavba hotova.⁵³⁴

Již během výstavby byla Ohrada aktivně využívána. Do procesu vzniku stavby velmi intenzivně zasahoval stavebník Adam František ze Schwarzenbergu – výsledný komplex je tak nutné chápat jako průnik jeho počátečního zadání a dalších vstupů se schopnostmi projektanta, prováděcího stavitele a jednotlivých zúčastněných řemeslníků.

Lovecký zámek Ohrada je zasazen do krajiny mezi Hlubokou nad Vltavou a dvorem Vondrov na šíji mezi Munickým rybníkem a Zvolenovem. Krajinotvorný význam zámeckého komplexu byl zdůrazněn stromovou alejí na sypané hrázi.⁵³⁵ V roce 1722 se kníže zmínil o nových lípách „*am neuer weeg*“ u loveckého zámku, jež měly být přesazeny – nešlo tedy přímo o stromy na hrázi, jejichž případné přesazení by bylo obtížné, ale v blízkosti zámku.⁵³⁶ V každém případě je ze stavebníkovy zmínky patrná pozornost věnovaná okolí stavby. Dokládá ji i epizoda výstavby kaple před loveckým zámkem, o níž pojednám dále v souvislosti se stavebním děním roku 1713 v Libníči. Snaha o kultivaci okolí loveckého zámku byla vlastní i Eleonoře Amálii ze Schwarzenbergu, jež v roce 1737 nechala na hrázi munického rybníka postavit dřevěnou sochu sv. Jana Nepomuckého.⁵³⁷ Jelikož byla po čase poškozena „*von Wind, Regen, Kälte und Heiz*“, navrhovali hluboční úředníci knížeti Josefu Adamovi nahradit ji dřevěnou sochou umístěnou v kapličce. Předpokládali, že by k její realizaci dostačovalo 1000 cihel, 8 strachů vápna a 500 tašek.⁵³⁸ Kníže však namísto kaple nechal vztyčit sloup završený kamennou nepomucenskou sochou, která je dnes umístěna na neogotickém podstavci.

⁵³⁴ O ukončení hlavní části stavebních prací svědčí kupříkladu druhotné využití stavebního materiálu (cihly) a náčiní (součásti pece na pálení vápna) při výstavbě lázeňského komplexu v Libníči. Srov. níže.

⁵³⁵ Stále není jisté, kdy byla hráz realizována. V roce 1732 je v důchodních účtech položka 400 zl za realizaci „*neuen brücke am munizer wiese*“, což však nelze s jistotou ztotožnit se sledovanou stavební akcí. Ještě v roce 1751 se však hovoří o „*Weeg obig den Munitzer Teucht*“, konkrétně v souvislosti s výdajem na položení „*12 bruck holtzer*“. Srov. důchodní účet panství Hluboká, výdaje za 1. pololetí 1732, za 2. pololetí 1751, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁵³⁶ Knížecí reskript, Vídeň, 13. listopadu 1722, Tamtéž, sign. IA 6Wα 55, fol. 90.

⁵³⁷ Je to zřejmě z mladších pramenů k náhradě sochy r. 1754, které jsou uloženy Tamtéž, sign. IB 3Ka 3f, fol. 31 an: „*Die auf dem Swolener Teuchtamm an der Strassen von Frauenberg nacher Budweis anno 1737 errichtete holtzerne Statua des heiligen Joannis v. Nepomuc*“ Knížecí reskript, Krumlov, 30. března 1754, Tamtéž, fol. 33.

⁵³⁸ Hluboká, 9. března 1754, Tamtéž, fol. 31.

Areál loveckého zámku Ohrada je tvořen seskupením budov kolem dvou na sebe navazujících, západovýchodně orientovaných pravoúhlých nádvoří. Větší dvůr na východě uzavírá trojpodlažní budova o devatenácti osách, z nichž pět středních je svázáno v rizalit, jenž mírně předstupuje i výškově přesahuje zbytek objemu objektu. K nádvořímu průčelí stavby se příčně připojují dvě trojosá a trojpodlažní křídla, mírně odsazená od rohů. Vlastní zámecká budova je zastřešena mansardovou střechou. Na její boční trakty navazují přízemní domy uzavírající pravoúhlé nádvoří. K němu se připojuje menší dvůr ohrazený zdí a stodolou, která tvoří hmotový protějšek zámecké budovy.

V celkovém pojetí i dílčích detailech vykazuje komplex zásadní orientaci na současnou rakouskou architekturu. Lovecký zámek Ohrada představuje výraz ambicí předního šlechtice na prahu své kariéry, který v době zahájení výstavby nezastával zásadnější dvorskou funkci. Jak dokládá Schwarzenbergovo odmítnutí původního návrhu a jeho zájem na velké a alespoň zčásti stylově aktuální stavbě, nejde o pouhý konstrukt.⁵³⁹ Pouze takový objekt mohl hrát významnou roli v jeho sebe prezentaci. Že Schwarzenberg Ohradě přikládal stěžejní reprezentační význam, je zřejmé z celé řady dokladů. Například hlavní klíče pro zámecké pokoje byly na Ohradě nákladně ozdobeny knížecím erbem, zatímco klíč pro hlubocký zámek byl zhotoven v prostých formách.⁵⁴⁰ Jak ukážu dále, byla navíc Ohrada častým cílem prohlídek knížecích hostů.

Vídeňské podněty bezprostředně zastupuje hmotové zdůraznění středu stavby, stejně jako spojení jeho dvou horních podlaží vysokým pilastrovým řádem. Martinelliovsky střízlivá poloha vídeňského baroka se odráží i v interiéru. Vestibul je variací na vstupní prostor lichtenštejnského zahradního paláce. Freska v hlavním sále přímo reaguje na tamní realizaci Andrey Pozza.⁵⁴¹ Je třeba zdůraznit, že svým měřítkem a pojetím nemá stavba v Čechách obdobu – soudobé lovecké zámky jsou zpravidla podstatně menší objekty.⁵⁴²

⁵³⁹ Podobný důraz na velikost stavby jako vyjádření moci kladli o generaci dříve Czerninové při budování svého pražského paláce. Srov. Pavel PREISS – Mojmír HORYNA – Pavel ZAHRADNÍK, *Černínský palác v Praze*, Praha 2001.

⁵⁴⁰ Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 31. srpna 1715, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (střední oddělení), sign. A 6B8 2a, 1720–1746, fol. 57

⁵⁴¹ Hellmut LORENZ, *Domenico Martinelli und die österreichische Barockarchitektur*, Wien 1991, s. 248–255; Friedrich POLLEROß, *Utilità, virtù e bellezza. Fürst Johann Adam Andreas von Liechtenstein und sein Wiener Palast in der Rossau*, *Österreichische Zeitschrift für Kunst und Denkmalpflege*, 48, 1993, s. 36–52. k Pozzově tamní fresce H. LORENZ, *Geschichte der bildenden Kunst*, č. kat. 86, s. 333–334; vztah fresek v Rossau a na Ohradě jsem podrobně rozebral v bakalářské práci. J. IVANEGA, *Pavel Ignác Bayer*, s. 65–67.

⁵⁴² Výběrový přehled jsem poskytl v bakalářské práci. Srov. Tamtéž, s. 79.

II.2.2 Využívání

Realizaci loveckého zámku Ohrada je třeba vnímat na prvním místě jako doklad sociálně distinktivní role lovu, jenž sloužil jako atribut šlechtictví po celé období raného novověku.⁵⁴³ Na druhou stranu je třeba mít na paměti, že lovecké kratochvíle patřily k osobním zálibám Adama Františka ze Schwarzenbergu.⁵⁴⁴

O způsobu využívání loveckého zámku svědčí již jeho označování. Už dříve jsem uvedl, že schwarzenberští úředníci i kníže využívali ve sledovaném období pro Ohradu důsledně pojem *Jagd-haus*, případně *Jäger-haus* a jejich odvozeniny.⁵⁴⁵ Z užívaného pojmosloví je zřejmé zvláštní postavení Ohrady mezi panskými objekty. Lovecký zámek stál funkčně mezi domy panských myslivců, označovanými jako *Jäger-Wohnung*, a panskými sídly, mezi něž však nebyl zařazován. Jiří Vavřínek z Escherichu mezi zámky (*Schloß*) zařadil v roce 1731 pouze objekty v Podhradí a Dřítňi. Lovecký zámek Ohrada ve svém výkladu zcela opomněl.⁵⁴⁶ Až v roce 1780 byla stavba označena za letní palác, avšak v povědomí Jana Václava Friedla, autora tehdejšího popisu, převažovalo určení stavby k loveckým radovánkám.⁵⁴⁷ Zcela ojedinělé starší pojmenování Ohrady „*nahend dero hoch gnädig fürstl[ichen]. Schloß Frauenberg, so genandten Lust- oder Jägerpalatium*“ v memoriálu zámečnického mistra Johanna Schönecka z Vídně je třeba přičíst jeho vídeňskému zázemí a neznalosti hlubockých realii.⁵⁴⁸ V očích vídeňského zámečníka byl navíc lovecký zámek neoddělitelně spjat s hlubockou rezidencí. Ta představovala geografický i funkční vztažný bod Ohrady, což odpovídá soudobému pojetí vztahu zámku a loveckého zámku v jeho zázemí jako

⁵⁴³ Obecně W. RÖSENER, *Die Geschichte*, s. 278–304; ve vztahu k českému prostředí J. ČABART, *Vývoj*, s. 124.

⁵⁴⁴ Vyplývat to může mimo jiné z četných příměrů s loveckou tematikou, kterými prokládal svou korespondenci. Srov. např. jeho hodnocení nedochovaného plánu na hodinovou věž loveckého zámku Ohrada: „[...] *plán ukazuje, že [jeho autor] chce věž udělat jako párátka pro psy, které se používá, když mají mezi zuby kost.*“ Citováno podle A. MARKUS, *Příspěvky*, s. 55; o osobní zálibě Adama Františka ze Schwarzenbergu v lovu zřejmě svědčí i to, že jej císař Karel VI. často bral na své lovy, včetně soukromých. Srov. O. MITIS, *Jagd*, s. 34–36.

⁵⁴⁵ Pokus o etymologický rozbor jsem představil v bakalářské práci. Srov. J. IVANEGA, *Pavel Ignác Bayer, Adam František ze Schwarzenbergu a lovecký zámek Ohrada*, s. 86–88.

⁵⁴⁶ Srov. popis panství Hluboká z r. 1731, SOA Třeboň, Vs Hluboká, kniha 69, fol. 197.

⁵⁴⁷ „[...] *zwischen den Munitz und zwolenower teichen, stehet unter dem Nammen eines Jägerhauses, ein herrlicher Sommer Pallast.*“ Jan Václav Friedl, *Stručný popis panství Hluboká, 1780*, SOA Třeboň, Vs Hluboká, kniha 71, s. f.

⁵⁴⁸ Nedatovaný (1715) memoriál Johanna Schönecka, b. m., b. d. (1715), SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (střední oddělení), sign. A 6B8 2a, 1720–1746, fol. 77–78. O tom, že Schöneck posléze přijal názvosloví užívané Schwarzenbergem i jeho úředníky, svědčí jeho podpis z nedatovaného požadavku na zvýšení deputátu: „*Johannes Schenekh, schlossermeister in Jägerhauß zu Frauenberg der Zeith.*“ Tamtéž, fol. 94.

„matky a dcery“.⁵⁴⁹ Schöneckovo svědectví je užitečné jako pohled „zvenčí“, od osoby mimo struktury schwarzenberského úředního aparátu. V dalším textu však budu využívání zámku mezi Munickým rybníkem a Zvolenovem sledovat právě očima vrchnostenských úředníků, zejména ve vztahu k loveckým zábavám. Neopominu ani další užívání objektu panstvem.

Ohradu vrchnost využívala již během vybavování. Postupné zařizování loveckého zámku probíhalo již během dokončovacích prací. V roce 1714 tak například vltavotýnský truhlář Franz Strnad zhotovoval mobiliář, ačkoliv zatím nebyl zámek stavebně zcela dokončen.⁵⁵⁰ Následujícího roku byly připravovány vrchnostenské postele, na nichž se podílel třeboňský zámečník Pavel Kratochvíl.⁵⁵¹ V roce 1716 pak třeboňský truhlářský mistr Hans Georg Hönisch dodával postele, stoly a další základní vybavení. O jeho reprezentativní podobě svědčí výdaje na soustružené sloupy, které tvořily součást mobiliáře.⁵⁵²

Zároveň vydal Adam František příkaz k převezení nejnútnejšího nábytku z hlubockého zámku.⁵⁵³ Jeho příkaz měl pragmatický rozměr. V době dokončení loveckého zámku Ohrada začínaly zásadní stavební práce na Hluboké. Výmluvně o utilitárním přístupu knížete svědčí příklad obrazové sbírky, jež byla na zámek přivezena z Vídně v roce 1691. Hlubocký hejtman Václav Antonín Dvořák zpravil knížete o tom, že obrazy jsou vesměs silně poškozeny. V souvislosti se začínajícími stavebními pracemi v sále a pokojích kněžny je třeba odvézt je do Protivína, Třeboně a Dřítně.⁵⁵⁴ Vedle portrétů a obrazů svatých šlo mimo jiné o osm loveckých obrazů „aus Lintz vom Jahre 1608 [!]“. Dvořákova datace je nanejvýš nepravděpodobná, i vzhledem k tomu, že v uváděném roce 1608 docházelo k vypořádání maloveckého dědictví a noví držitelé zámku nemuseli mít zájem o nakupování mobiliáře. Inventáře zámku z roku 1690 a 1691 lovecké obrazy z Lince zachycují, věrohodněji je datují do

⁵⁴⁹ Friedrich Carl von Moser, *Teutsches Hofrecht* II, Leipzig 1754–1755, s. 266. Citováno podle H. Laß, *Jagd- und Lustschlösser. Kunst und Kultur zweier landesherrlicher Bauaufgaben. Dargestellt an thüringischen Bauten des 17. und 18. Jahrhunderts*, Petersberg 2006, s. 22.

⁵⁵⁰ Dodával zejména židle. Důchodní účty panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁵⁵¹ Tamtéž, výdaje za 2. pololetí 1715.

⁵⁵² Celkový výdaj dosáhl 128 zl 3 kr 3 d. Zároveň bylo za práci na matracích a čalounění nábytku vyplaceno panskému sedláři 198 zl 3 kr 3 d. Důchodní účet panství Hluboká, výdaje za 1. pololetí 1716, Tamtéž.

⁵⁵³ Knížecí reskript, Vídeň, 20. června 1716, Tamtéž, sign. IB 6J 2, fol. 562 [koncept mylně datovaný do 25. června 1716 je uložen v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (střední oddělení), sign. A 6Bb 2a, 1720–1746, fol. 50].

⁵⁵⁴ Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 14. ledna 1716, SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, F. P. h., kart. 14, inv. č. 2, s. f.

roku 1680.⁵⁵⁵ Podle vrchnosti měly být obrazy z přestavovaných pokojů uloženy v jednom uzavřeném pokoji na Ohradě, kde je také v následujících letech zachytily inventáře.⁵⁵⁶ V roce 1717 již byl do kuchyňského sklepa na Ohradě dodáván led, což dokládá možnost využití panské kuchyně.⁵⁵⁷

O rozsahu prací v počátečních fázích zařizování interiéru svědčí objednávka látek na tapety v tavných pokojích – červeného plátna bylo třeba 126 loktů, zeleného 197.⁵⁵⁸ Zároveň Adam František ze Schwarzenbergu požadoval po malíři Hamiltonovi přípravu obrazů pro velký sál, jež se ovšem protahovala.⁵⁵⁹ Mimo nábytku byla při vybavování pozornost věnována i stolnímu náčiní, o čemž svědčí příklad karlovarského cínového nádobí. Bylo zakoupeno v roce 1727. Do jižních Čech byl porcelán přivezen přes panství Orlík a Protivín. Hejtman jej měl pečlivě uložit v loveckém zámku.⁵⁶⁰ Podobný zájem poutala také osvětlovací tělesa a další prvky výbavy.⁵⁶¹

Nedílnou součástí loveckého zámku byla kaple, jejíž patrocinium loveckého patrona sv. Eustacha odkazovalo k funkci komplexu.⁵⁶² Provoz kaple byl podmíněn získáním konzistorního souhlasu, podobně jako na hlubocké rezidenci a v libničských lázních. Svou žádost o povolení k provozování bohoslužeb mimo stávající farní síť Adam František ze Schwarzenbergu opíral zejména o své členství v Řádu zlatého rouna. Údajně z něj vyplývalo privilegium slavit mše kterýkoliv den.⁵⁶³ Zároveň kníže vyjádřil naději, že licence bude poskytnuta na tři až čtyři roky. Církevní úřady konsensus vzápětí

⁵⁵⁵ Srov. hlavní inventář zámku Hluboká, 17. listopadu 1691, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 5, fol. 229 an.

⁵⁵⁶ K přemístění obrazů srov. nížečí reskript, Vídeň, 18. ledna 1716, SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, F. P. h., kart. 14, inv. č. 2, s. f. Bohužel nelze určit, o jakou místnost šlo. Srov. J. IVANEGA, *Pavel Ignác Bayer*, s. 71–75.

⁵⁵⁷ Led dodával pravidelný zásobovač panských sklepů, Václav Hrášek z Podhradí. 7. února 1717 mu bylo za dodávku ledu pro Ohradu vyplacen 1 zl. Ve stejném termínu dodal i led dodalších panských objektů, např. do hlubockého zámku (v ceně 1 zl 30 kr), pivovaru (2 zl) atp. SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁵⁵⁸ B. a., Hluboká, 30. července 1716, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. B 6J 1a, s. f.

⁵⁵⁹ Srov. Ludmila OURODOVÁ-HRONKOVÁ, *Johann Georg de Hamilton ve službách Adama Františka ze Schwarzenbergu*, in: M. Gaži (ed.), *Schwarzenberkové*, s. 229–250.

⁵⁶⁰ Knížecí reskript, Vídeň, 22. listopadu 1727, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 453; Lintner Schwarzenbergovi, Hluboká, 23. prosince 1727, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. B 6J 1a, s. f.; soupis nádobí z 3. ledna 1728 je uložen v SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 450.

⁵⁶¹ Platí to například pro lustr hlavního sálu, jenž měl být v roce 1731 svěšen, vyčištěn a prozatím ponechán na stole, než se kníže rozhodne, zda jej nechá v loveckém zámku či odveze jinam. Srov. Knížecí reskript, Vídeň, 16. května 1731, Tamtéž, fol. 398–399.

⁵⁶² Ke kaplím jako nedílné součásti loveckého zámku H. LAB, *Jagd- und Lustschlösser*, s. 144–150; analogie v českém prostředí shromáždil J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 146.

⁵⁶³ Koncept dopisu Adama Františka ze Schwarzenbergu pražskému arcibiskupovi Františku Ferdinandu hraběti Khünburgovi, Vídeň, 8. srpna 1716, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 3Ka 1a/8, s. f.

bez jakýchkoliv problémů vydaly s výhradou, že je udělen pouze na rok.⁵⁶⁴ V návaznosti na úspěšná jednání s církevními úřady proběhla v druhé polovině roku 1716 slavnostní benedikce kaple.⁵⁶⁵ Požehnání se ujal budějovický děkan Jan Vít Schwantle, který nedlouho předtím s vrchností a schwarzenberskými úředníky intenzivně spolupracoval na přípravě libničské votivní kaple. Slavnostní mši však celebroidal probošt jindřichohradeckých augustiniánů, jehož přítomnost nepochybně zvýšila lesk události. Mimo něj byli přítomni i dva kaplani a neurčený počet světských hostů, kteří se s duchovními zúčastnili následné hostiny. Vybavování svatostánku trvalo déle. Teprve v roce 1720 kníže nařídil uzavření smlouvy se sochařem o vytvoření oltáře,⁵⁶⁶ který byl dokončován následujícího roku.⁵⁶⁷

Podobu zámku po jeho kompletním vybavení zachytil lokační inventář, který sepsal v roce 1731 hlubocký hejtman Felix Maxmilián Lintner s dalšími úředníky [24].⁵⁶⁸ V přízemí hlavní budovy byla severně od vestibulu umístěna podsklepená kuchyně, na druhé straně se pak nacházely pokoje určené pro granátníky a úředníky. K nádvoří přiléhala průběžná chodba. V přízemí bočních křídel byly umístěny samostatné funkční jednotky bytů správce loveckého náčiní (v jižním křídle), respektive ošetřovatele psů (v severním křídle). Na byty navazovaly přízemní budovy, jež obepínaly čtvercový dvůr. V jižním křídle byly panské stáje, v západním služební byty, v severním se nacházel psinec [27]. K západnímu křídlu bylo v podélné ose komplexu připojeno menší nádvoří uzavřené velkou stodolou k uložení loveckých potřeb.

První patro zámku bylo přístupné po točitém obslužném schodišti v jižní části stavby a po trojramenném reprezentativním schodišti s otevřeným jádrem, jež ze severu přiléhalo k vestibulu. Piano nobile je rozděleno obdobně jako přízemí do dvou podélných traktů, přičemž ve středu kompozice se nachází sál. Prostupuje skrz celou

⁵⁶⁴ Franz Anton Langer (kancléř konzistoře) Schwarzenbergovi, Praha, 11. srpna 1716, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK (střední oddělení), sign. A 3Kα 1a/8, s. f. Roční licence byla později pravidelně obnovována. M. SCHWARZ [=A. NIKENDEY], *Schloss*, s. 273. Kaple dále jako „*Meßkapelle*“ sloužila až do roku 1787. K bohoslužebným účelům byla opětovně využívána po r. 1851. J. TRAJER, *Historisch-statistische Beschreibung*, s. 92.

⁵⁶⁵ Prostředky na slavnostní hostinu, která na benedikci navazovala, ve výši 21 zl byly vyplaceny lovčímu Drescherovi. Důchodní účet panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1716, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁵⁶⁶ Koncept reskriptu, Vídeň, 6. března 1720, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK (střední oddělení), sign. A 3Kα 2a/11, s. f. Srov. též M. SCHWARZ [=A. NIKENDEY], *Schloss*, s. 272.

⁵⁶⁷ „*Der mahler wirdt auch mit dem altar in 4 tagen fertig*“. Drescher knížeti, Třeboň, 24. června 1721, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (střední oddělení), sign. A 6Bβ 2a, 1720–1746, fol. 7–8.

⁵⁶⁸ Následující výklad vychází z autorovy bakalářské práce. Srov. J. IVANEGA, *Pavel Ignác Bayer*, s. 60–71. Pramen je uložen v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. B 6J 1a, s. f.

šířku budovy a výškou zasahuje do mezaninu. Ze severu je k sálu připojen apartmán Adama Františka ze Schwarzenbergu, jenž tvořila chodba (lze ji vnímat i jako první předpokoj), předpokoj, ložnice a kabinet. V sousedství knížecích pokojů se nalézají kaple sv. Eustacha. V bočním křídle měly být umístěny pokoje komorníků. V době sepsání inventáře nebyly vybaveny. Trojice velkých místností v jižní části budovy měla sloužit jako apartmán Eleonory Amálie ze Schwarzenbergu. Sestával z tabulnice, která měla charakter kněžnina předpokoje, ložnice a kabinetu.⁵⁶⁹ V přilehlých pokojích v bočním křídle byly navrženy pokoje pro služebné. Symbolický význam pianu nobile vyzdvihovala dveřní ostění z umělého mramoru, podobně jako krby v apartmánech a sálu, jenž byl navíc vyzdoben freskou Jana Jiřího Werleho.⁵⁷⁰ Zásadní roli reprezentačního podlaží podtrhovalo vybavení luxusním nábytkem (včetně přímo pro lovecký zámek vytvořených kusů), špalíry a dalším textilem, podobně jako obrazy, zejména kusy s loveckou tematikou.⁵⁷¹

Druhé patro loveckého zámku bylo rozděleno do tří traktů s chodbou uprostřed. Pokoje byly určeny pro hosty a služebníky. Oproti hlavnímu podlaží bylo vybaveno jen částečně, což ostatně platí i pro pokoje služebníků v pianu nobile.

Ačkoliv je v dosavadní literatuře uváděno, že zámek byl obyvatelný v roce 1720, nepodařilo se prokázat dlouhodobější pobyty vrchnosti.⁵⁷² Možnost obývání Ohrady vyvstala už při opravách hlubocké rezidence v roce 1716, když se kníže ptal hejtmana Václava Antonína Dvořáka, zda kuchyně hlubockého zámku během oprav zvládne pokrýt potřeby kněžny a jejího hofštátu. Pokud ne, měl hejtman zvážit přesun Eleonory Amálie do Třeboně nebo na lovecký zámek.⁵⁷³ Vzhledem k tehdejší minimální vybavenosti Ohrady lze předpokládat, že případný pobyt mimo hlubocký zámek manželka knížete strávila v Třeboni. Naopak již na podzim byla na Ohradě ubytována „*Ihro durchleucht die verwitikte (!) fürstin von Lobkowitz*“⁵⁷⁴ *sambt beder seiths*

⁵⁶⁹ V bakalářské práci jsem uvedl, že apartmán byl tvořen pouze ložnicí a kabinetem, tabulnicí jsem pokládal za samostatnou funkční jednotku. Za korekci děkuji PhDr. Martinu Krummholzovi.

⁵⁷⁰ Její podrobný popis jsem nabídl dříve. J. IVANEGA, *Pavel Ignác Bayer*, s. 55–57. Pokus o interpretaci Tamtéž, s. 65–68; mimo tam citovaných pramenů se malířova práce odrazila i v důchodních účtech panství Hluboká, do nichž byl řádně zanesen výdaj 500 zl za fresku. Srov. SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁵⁷¹ L. OURODOVÁ-HRONKOVÁ, *Johann Georg de Hamilton*, s. 234 an.

⁵⁷² M. SCHWARZ [= A. NIKENDEY], *Schloss*, s. 272. Na základě zkoumaných pramenů se jeví jako nevěrohodné také tvrzení o dlouhodobějším pobytu kněžny na Ohradě po smrti Adama Františka. Srov. D. KOVÁŘ, *Tvrze*, s. 237.

⁵⁷³ Knížecí reskript, Laxenburg, 30. května 1716, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 2, fol. 135.

⁵⁷⁴ Marie Johanna z Lobkovic, třetí manželka zesnulého Ferdinanda Augusta z Lobkovic. Nevlastní matka Eleonory Amálie ze Schwarzenbergu a sestra Adama Františka ze Schwarzenbergu. Důchodní účty panství Hluboká, výdaje za 1. pololetí 1717, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

hoffstatt“, přičemž se svým doprovodem obsadila „*die gesambte Zimmer in dem Mittern- und obern stok*“.

Roku 1723 vznesl Adam František ze Schwarzenbergu v souvislosti se stavebními úpravami hlubockého zámku dotaz, zda může kněžna bydlet během jejich realizace na Ohradě.⁵⁷⁵ Hejtman Dvořák to odmítl s poukazem na to, že kněžna může bezpečně pobývat v zámku.⁵⁷⁶

Téhož roku kníže využil Ohradu i v souvislosti se svým postavením nejvyššího podkoního na císařském dvoře.⁵⁷⁷ V Lipsku z titulu své funkce nechal zakoupit 11 koní pro konírny Karla VI., přičemž koupí pověřil vlastního lovčího Johanna Zikmunda Dreschera z Kadaně.⁵⁷⁸ Během cesty ze Saska do Rakous přes české území byli 11 dní ustájeni v loveckém zámku.⁵⁷⁹ K mimořádné aktivitě v souvislosti s císařem došlo také v roce 1732, kdy měl s dvorem strávit část léta v jižních Čechách po cestě do Karlových Varů.⁵⁸⁰ V červnu měl nový zednický polír Paul Schießl v souvislosti s plánovaným příjezdem panovníka obhlédnout Ohradu, kde bylo nutné vyspravit kamennou podlahu v průjezdu a provést další dílčí úpravy.⁵⁸¹ Již výše jsem připomněl knížecí reskript, jímž byl zmocněn vrchní hejtman k zajištění úpravy prvního patra loveckého zámku k pohodlnému ubytování vrchnosti a hofštátu. Zároveň měl být sklep loveckého zámku naplněn vikuáliemi. Právě na Ohradě tak měl zřejmě během svého pobytu na hlubockém panství císařský pár pobývat.⁵⁸² Nakonec byl objekt využit pouze k ubytování některých projíždějících dvořanů, například hraběte Zinzendorfa.⁵⁸³

Nepochybně v souvislosti s plánovaným příjezdem Adama Františka ze Schwarzenbergu do jižních Čech na jaře 1732 a tehdejšími slavnostmi (oslava jmenin prince Josefa, letní pobyt císaře) došlo k řadě přesunů mobiliáře mezi Ohradou a dalšími schwarzenberskými objekty. V březnu vydala kněžna příkaz k převezení postelí

⁵⁷⁵ Knížecí reskript, Vídeň, 20. dubna 1723, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 508.

⁵⁷⁶ Údajně to bylo dokonce lepší, než aby pobývala na Ohradě, kde prý byly myši. Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 24. dubna 1723, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. B 6J 1a, s. f.

⁵⁷⁷ Ve funkci byl krátce v roce 1711 a posléze od roku 1722. K. SCHWARZENBERG, *Geschichte*, s. 155. K povinnostem, které z funkce vyplývaly, podobně P. LUNIAČKOVÁ, *Dvorní cesty*, s. 35.

⁵⁷⁸ Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 5. ledna 1723, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. IB 6Hy 1a, s. f.

⁵⁷⁹ Knížecí reskript, Vídeň, 11. ledna 1723, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 2, fol. 167–169.

⁵⁸⁰ K tehdejší cestě srov. P. LUNIAČKOVÁ-VOKÁČOVÁ – T. STERNECK, *Letní císařská návštěva*, s. 175 an; P. VOKÁČOVÁ, *Dvorní cesta*, s. 460–465.

⁵⁸¹ Mikuláš Dvořák knížeti, Hluboká, 30. června 1732, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 1, fol. 292–297.

⁵⁸² Srov. výše, opis knížecího reskriptu, Vídeň, 16. dubna 1732, Tamtéž, sign. IB 4A 1a, fol. 236–238; dále Olbricht Dvořákovi, Třeboň, 20. dubna 1732, Tamtéž, fol. 234–235.

⁵⁸³ Svědčí o tom výdaj na koupi „*bettstat vor graff von Zinsendorf [!]*“, duchovní účty panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1732, Tamtéž, sign. I 6R 2.

a dalšího mobiliáře z loveckého zámku na Hlubokou, což hlubocký hejtman obratem provedl.⁵⁸⁴ Mezi schwarzenberskými zámky docházelo také k přepravě drobnějších kusů mobiliáře. Svědčí o tom příklad z roku 1722, kdy byly z Ohrady do Protivína odvezeny stolní hry v souvislosti s momentálními potřebami.⁵⁸⁵

Na jaře stejného roku na Ohradě při cestě do Českého Krumlova pobýval Ludvík Jiří Bádensko-Bádenský.⁵⁸⁶ Zanedlouho měl na Ohradě poobědvat nejvyšší purkrabí hrabě Kokořovský při cestě z Prahy do Českého Krumlova.⁵⁸⁷ Hrabě Kokořovský si hostinu na loveckém zámku zopakoval ještě v červenci 1732 při cestě do Českého Krumlova.⁵⁸⁸

Mimořádně zajímavé jsou ojedinělé doklady návštěv Ohrady spojených s prohlídkou. Poprvé se lovecký zámek stal cílem návštěvy již v roce 1713, dlouho před celkovým dokončením, v době, kdy byla dokončena hrubá stavba a probíhaly práce na fasádě. Ohradu tehdy navštívil pražský pomocný biskup Daniel Josef Mayer z Mayernu.⁵⁸⁹ Biskup s několika konzistoriály a kancléřem navštívili Zahájí, kde na faře přenocovali a ve farním kostele Zvěstování Panny Marie se zúčastnili svatolukášské mše (18. října). Vzápětí se zúčastnili výlovu rybníka Bezdrev, načež projevíli zájem vyslechnout mši v hlubocké zámecké kapli. Na cestě od Bezdrevu „*haben sich die h[err]n Gäste in das Neu erbauende Jagdthauß worbey auch der h[err]. Jägermeister selbsten gewesen verfüget, nach kleiner besichtigung haben sie sich Samentl. nacher Podhrad begeben.*“ Prohlídka loveckého zámku se nejspíše omezila na obhlédnutí dokončovaného zevnějšku, neboť interiér byl pouze zčásti zařízen podlahami a krby. Jiné vybavení, včetně například podlahy hlavního sálu, zcela chybělo. Vzápětí

⁵⁸⁴ Reskript Eleonory Amálie ze Schwarzenbergu, Český Krumlov, 16. března 1732, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 371; Mikuláš Dvořák Eleonoře Amálii ze Schwarzenbergu, Hluboká, 18. března 1732, Tamtéž, fol. 369–370.

⁵⁸⁵ Kassel Dvořákovi, Protivín, 20. dubna 1722, Tamtéž, fol. 523.

⁵⁸⁶ K. SCHWARZENBERG, *Geschichte*, s. 157 an.; srov. schválení nákladů na pobyt markraběte bádenského v Českých Budějovicích a v loveckém zámku Ohrada ve výši 67 zl 12 kr 5 ¼ d, Knížecí reskript, Laxenburg, 3. května 1732, SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f.

⁵⁸⁷ Opis reskriptu Eleonory Amálie ze Schwarzenbergu, Český Krumlov, 3. července 1732 (opis Třeboň, 4. července 1732), SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Hy 2, fol. 507. Do loveckého zámku má být k přípravě oběda hraběte odeslán kuchař. Není jisté, o koho jde – ve funkci nejvyššího purkrabího království Českého byl v letech 1712–1734 Jan Josef hrabě z Vrtby. Václav František hrabě z Kokořova, jediný člen rodu ve vyšších zemských úřadech, držel v letech 1717–1749 úřad prezidenta nad apelacemi. Srov. J. CHARVÁT (ed.), *František Palacký, Přehled*, s. 397–398.

⁵⁸⁸ Koncept reskriptu Eleonory Amálie ze Schwarzenbergu, Český Krumlov, 3. července 1732, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. IB 6Hy 1, s. f.

⁵⁸⁹ Daniel Josef Mayer z Mayernu (1656–1733), v úřadu pomocného biskupa (v pramenech „*Weihbischoff*“) v letech 1711–1731. Jiří KETTNER, *Dějiny pražské arcidiecéze v datech*, Praha 1993, s. 206–207. Návštěva je zachycena v dopise Dvořáka Schwarzenbergovi, Hluboká, 21. října 1713, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. IB 6Hy 1a, s. f.

se duchovní odebrali na hlubocký zámek, kde vykonali přehlídku schwarzenberské gardy a vyslechli mši v kapli. Po obědě u hejtmána Václava Antonína Dvořáka mu poděkovali za čest projevenou jménem knížecí milosti,⁵⁹⁰ a odebrali se do Týna nad Vltavou. Naprosto zásadní pro pochopení postavení loveckého zámku v rámci hlubockého panství je návštěva barona Kunitze 11. ledna 1723.⁵⁹¹ Schwarzenberští úředníci mu ukázali zámecký sál na Hluboké a vzápětí jej provedli Ohradou.⁵⁹² Na konkrétním příkladě se ukazuje provázanost reprezentační strategie panstva – v zámeckém sále baron spatřil okázalou oslavu schwarzenberských ctností a obrazovou galerii předků, dokládajících hloubku urozenosti hostitele. Naopak výzdoba loveckého zámku v duchu oslavy loveckých kratochvílí představovala druhou podobu vrchnostenské vizuální reprezentace. Oprávněně se lze domnívat, že Kunitzův průvodce Johann Sigmund Drescher mu byl schopen ikonografii fresek srozumitelně vysvětlit, neboť bezprostředně spolupracoval s malířem Johannem Georgem Werlem při jejich realizaci. Dreschera tak lze vnímat jako „ciceroneho“, poučeného průvodce a vykladače pamětihodností – na Ohradě ostatně již ve výše citovaném případě z roku 1713 provedl pražského pomocného biskupa s doprovodem. Obdobně byla Ohrada cílem prohlídky na sklonku července 1732, kdy měl při své cestě do Českého Krumlova pražský deklamátor Hubatius „*das hiesige Gestüt [panský hřebčín v Křesíně] und Jägerhaus besichtigt*“.⁵⁹³ Ojedinele doložené návštěvy na loveckém zámku dokládají tezi o zásadním významu Ohrady pro vrchnostenskou reprezentaci.

Během řady mladších příležitostí byl lovecký zámek využíván zřejmě výhradně utilitárně, zejména jako místo občasných zastávek na oběd. Tak zde 25. července 1739 poobědval například kníže Auersperg s manželkou s doprovodem dvou kavalírů („*Chevaliers*“), dalších dvořanů a služebných (hofmistr, komorné, lokaj) i dvou budějovických kapucínů.⁵⁹⁴ Naopak během návratu dvora Marie Terezie z pražské korunovace na Ohradě nejen obědvala, ale i přenocovala, arcivévodkyně Marie Anna.⁵⁹⁵

⁵⁹⁰ „*Alle Ihme auff Euer Durchleucht hiesiger herrschafft beschehene Ehre sich hoch bedanckendt.*”

⁵⁹¹ Václav Antonín Dvořák, přehled hospitalit za leden 1723, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. IB 6Hy 1a, s. f.

⁵⁹² „[...] *den hiesigen Schloss-Saal und das Jagerhaus besichtigt.*”

⁵⁹³ Vyúčtování hospitalit za 2. polovinu roku 1732, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Hy 2, fol. 498–503, zde 499.

⁵⁹⁴ Důchodní účty panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1739, Tamtéž, sign. I 6R 2.

⁵⁹⁵ Olbricht hlubockým úředníkům, Třeboň, 9. června 1743, Tamtéž, sign. IB 4A 1a, fol. 131. Naopak podle M. SCHWARZE [=A. NIKENDEYE], *Schloss Ohrad*, s. 283, bylo v květnu 1743 plánováno přenocování Marie Terezie. Královna nakonec pouze 14. června pobědvala na hlubockém zámku. Srov. dopis krajských úředníků Prácheňského kraje, Písek, 8. června 1743, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 4A 1a, fol. 133–134.

Mimořádnou pozornost věnoval kníže budování smečky loveckých psů.⁵⁹⁶ Systematicky je nakupoval v Anglii. První angličtí psi se na hlubockém panství objevili již po roce 1684, za Ferdinanda Viléma ze Schwarzenbergu.⁵⁹⁷ V soudobé teorii zastávali psi významné postavení – již od Plinia byli pokládáni za zvíře člověku nejméně. ⁵⁹⁸ Podobně je Bohuslav Balbín pokládal za „*moudré a velice obratné tvory*“ a v řadě anekdot připomněl jejich užitečnost při lovu.⁵⁹⁹ Teoreticky i v praxi byli psi dělení podle ras a určení na psy vodiče, kteří stopovali a vedli smečku, honiče (určení k štvání vysoké zvěře), vodní psy (slovy Bohuslava Balbína „*k vynášení usmrčených ptáků z rybníků*“), psy k odchytu zajíců, bažantů, divokých prasat, noraře a další [25, 26].⁶⁰⁰ Dané členění se projevilo i při soustavném budování hlubockého psince v Podhradí a následně na Ohradě. Na anglických psech současníci oceňovali vedle dalších vlastností zejména učenlivost a výdrž.⁶⁰¹

Adam František ze Schwarzenbergu během prvních let své vlády využíval jako zprostředkovatele nákupů psů v Anglii tamního císařského vyslance, hraběte Jana Václava Gallase (1669–1719). Prostřednictvím hraběte se Schwarzenberg opakovaně obracel na anglického obchodníka se psy Williama Powella, jehož služeb využíval i přímo. Cestami pro lovecké psy Schwarzenberg v několika případech pověřil vlastního lovcího Jana Zikmunda Dreschera z Kadaně. V letech 1711 a 1717 jej vyslal přímo do Anglie. Alespoň v jednom případě zajel pro psy také do Rotterdamu. Na zajištění dopravy psů se podílela kromě nákupčích v Anglii i síť schwarzenberských agentů na kontinentě. Jejich služeb ostatně kníže využíval v menší míře i k nákupu dalších psů. Adam František ze Schwarzenbergu získával psy také darem. Psy také ojedinelě obdarovával své současníky.

Na Hluboké byl lovecké smečce vyhrazen psinec, jenž původně stál v Podhradí v sousedství hospodářského dvora. Byl zhotoven ze dřeva, nepochybně v záměrně

⁵⁹⁶ Srov. Jan IVANEGA, *Lovecká smečka Adama Františka ze Schwarzenbergu*, *Prameny a studie* 48, 2012, s. 131–144.

⁵⁹⁷ L. OURODOVÁ-HRONKOVÁ, *Johann Georg de Hamilton*, s. 230; J. ČABART, *Vývoj*, s. 146.

⁵⁹⁸ Plinius, *Naturalis historia* VIII, 40, citováno podle J. HALL, *Slovník*, s. 348.

⁵⁹⁹ Z. TICHÁ (ed.), *Bohuslav Balbín, Krásy*, s. 181–184.

⁶⁰⁰ Teoreticky H. F. FLEMING, *Der vollkommene teutsche Jäger*, s. 178–198; H. W. DÖBEL, *Neueröffnete Jäger-Practica* I, s. 84–124; podle Bohuslava Balbína byla specializace psů běžná již za jeho dětství v psinci Otty z Oppersdorfu na častolovickém panství Otty z Oppersdorfu. Srov. Zdeňka TICHÁ (ed.), *Bohuslav Balbín, Krásy a bohatství české země*, Praha 1986, s. 201–202.

⁶⁰¹ H. W. DÖBEL, *Neueröffnete Jäger-Practica* II, s. 96; zároveň byli pokládáni za nejvhodnější pro pořádání parforsních honů. H. F. VON FLEMING, *Der vollkommene teutsche Jäger*, s. 178. Jelikož parforsní hony nejsou na hlubockém panství přímo doloženy, lze pokládat nákupy anglických psů za prvek reprezentace společenského postavení A. F. ze Schwarzenbergu a odraz jeho osobní záliby.

dočasné podobě.⁶⁰² V těsné blízkosti objektu byla myslivna, kterou nechal v roce 1705 Adam František ze Schwarzenbergu upravit na obydlí pro správce psince Labranche, jemuž byli k ruce pomocníci francouzského původu.⁶⁰³ V Podhradí byl psinec umístěn jen dočasně. Křídlo s kotci pro psy a bytem správce Labranche bylo jednou z prvních provedených částí loveckého zámku Ohrada, kam se smečka přesunula v listopadu 1709.⁶⁰⁴ Náklady na výživu psů byly rozloženy na všechny tehdejší jihočeské majetky Schwarzenbergů, a to s přihlédnutím k jejich velikosti v poměru 2 : 2 : 1 (Hluboká : Třeboň : Protivín).⁶⁰⁵ Schwarzenberg zjevně přikládal psinci význam přesahující hranice hlubockého panství. Jeho umístění na Hluboké umožnilo, díky geografické poloze panství přibližně ve středu domény, posílat psy, lovce i lovecké náčiní podle potřeby na obě další panství, v závislosti na místě momentálního pobytu knížete a uspořádání lovu.⁶⁰⁶

Ačkoliv samotná existence lovecké smečky nesla symbolické sdělení o sociálním postavení svého držitele, jejím prvotním určením byl lov.⁶⁰⁷ Totéž lze tvrdit i o budově loveckého zámku.

Loveckých zábav se na Ohradě ve sledovaném období doloženě uskutečnilo překvapivě malé množství, což lze vysvětlit tím, že nezanechaly stopy v pramenech.⁶⁰⁸ V roce 1723 během podzimního pobytu vrchnosti na hlubockém panství po pobytu dvora v Praze se na nádvoří loveckého zámku konal lov na voly a divoká prasata.⁶⁰⁹ Štvanice volů se zřejmě konaly pravidelně, neboť se s nimi počítalo již během výstavby

⁶⁰² „Neben dem Mayerhoff ist abermahl ein Stall für die Schiencourend [!] von 2 Thiern geworden, unter sich undt eben mit schwartklingen belegt“. Stavby byla pokryta 2000 šindeli. Tamtéž, vydání za 2. pololetí 1705.

⁶⁰³ Hluhočtí úředníci Schwarzenbergovi, Hluboká, 14. března 1705, Tamtéž, sign. IA 6Bβ 2, fol. 112–113.

⁶⁰⁴ Praxl Schwarzenbergovi, Hluboká, 20. listopadu 1709, citováno podle M. SCHWARZ [=A. NIKENDEY], *Schloss*, s. 266.

⁶⁰⁵ Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 13. února 1720, Tamtéž, sign. IB 6Wα 11a, fol. 660. Dále důchodní účty panství Hluboká, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁶⁰⁶ K významu geografické polohy pro vzrůst významu panství na příkladu colloedovského dolnorakouského panství Staatz J. KUBEŠ, *Reprezentativní funkce*, s. 145, pozn. 517.

⁶⁰⁷ Smečku loveckých psů držel například Antonín Rombalt Collalto. Srov. J. NOBICHT, *Lov*, s. 180; věhlasné lovecké psy drželi i mnichovohradištitští Waldsteinové, F. A. Sporck či Czeninové v Petrohradě. Srov. J. ČABART, *Vývoj*, s. 144.

⁶⁰⁸ V literatuře panuje sdílené přesvědčení o soustředěném využívání zámku k lovům bez konkrétních příkladů. Srov. M. SCHWARZ [=A. NIKENDEY], *Schloss*, s. 283. Za konzultace o lovech na Ohradě děkuji Mgr. Martinu Slabovi.

⁶⁰⁹ 25. prosince 1723 bylo schváleno vyplacení 3 zl 40 kr hlubockému řezníkovi Josefu Holzköpfovi za 7 telat a 8 podsvinčat, která byla následně lovena psy v loveckém zámku. Srov. důchodní účet panství Hluboká, vydání za 2. pololetí roku 1723, SOA Třeboň, Vs Hluboká, I 6R 2.

zámku.⁶¹⁰ Následující podzim vrchnost v objektu dvakrát hodovala, přičemž pravděpodobně proběhly i lovy.⁶¹¹ Další panskou hostinu v loveckém zámku na podzim 1728 doprovázela hudební produkce. Tehdejší slavnost proběhla pravděpodobně při příležitosti dvoudenní štvance na jeleny, jež měla podobu hrazeného lovu.⁶¹² O lovecké praxi na Ohradě vypovídá příklad z roku 1731. Na sklonku tehdejší lovecké sezóny informoval hlubocký hejtman Lintner knížete, jenž prodléval ve Vídni, o lovu kněžny s hosty a dvorem.⁶¹³ Po lovu na medvěda v zámeckém příkopu se společnost přesunula do loveckého zámku, kde přihlížela štvanci na býka.⁶¹⁴ Vhodným místem pro pozorování lovu, jenž probíhal na zámeckém nádvoří, byla obslužná chodba v pianu nobile, přičemž lze uvažovat i o využití balkónu na portiku představeném vjezdu na dvůr. Podle soudobé teorie založil tradici lovů na nádvořích budov byzantský císař Anastasios I. (430–518), jenž údajně zakázal lidské boje v arénách a místo nich zavedl lovy divokých zvířat.⁶¹⁵ Vzhledem k bezprostřední blízkosti obou objektů, které podle současníků dělila čtvrt hodinová cesta,⁶¹⁶ lze obdobné propojení lovů na zámku a na Ohradě předpokládat častěji.

Podstatně více informací je dochováno o panských lovech pořádaných mimo Ohradu. I při jejich přípravě hrál lovecký zámek klíčovou roli, neboť v tamní stodole bylo uloženo lovecké náčiní, nezbytně nutné pro jakékoliv hony. Podařilo se však dohledat i informace o lovech z období před realizací Ohrady.

První doložený panský lov se ve sledovaném období měl na panství kolem 25. září 1709 „*an Ihro Gl. Geburtstag geschehen*“.⁶¹⁷ Z drahonického statku bylo třeba na Hlubocko odeslat na 3 dny 250 osob, jež měly přenocovat v oboře. Vzápětí však

⁶¹⁰ Srov. dopis Pavla Ignáce Bayera Václavu Antonínu Dvořákovi, Praha, 13. února 1712, Tamtéž, sign. IA 6Bß 4a, fol. 29; dále Franz HOYDAR, *Statistisch-topographische Beschreibung der hochfürstlich Schwarzenberg'schen Domaine Frauenberg*, Prag 1876, s. 32.

⁶¹¹ Srov. vydání za vepřové maso pro Ohradu, kde vrchnost dvakrát hodovala, důchodní účet panství Hluboká, vydání ze 2. pololetí roku 1724, Tamtéž, sign. I 6R 2.

⁶¹² Muzikantům bylo za hudební produkci poskytnuto víno v ceně 1 zl 36 kr. Mimo dvoudenní štvance na jeleny proběhl v loveckém zámku také hon na divoká prasata. Srov. důchodní účet panství Hluboká, vydání ze 2. pololetí roku 1728, Tamtéž.

⁶¹³ Lintner Schwarzenbergovi, Hluboká, 10. listopadu 1731, SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f.

⁶¹⁴ V zámeckém příkopu byli medvědi chováni ve vyhrazeném prostoru pod mostem. P. ZAHRADNÍK, *Hluboká*, s. 90. Chování medvědů na zámci nebylo nikterak neobvyklé, což dokládá H. F. VON FLEMING, *Der vollkommene teutsche Jäger*, s. 238–240.

⁶¹⁵ Analogicky pozoroval z balkónu hlubockého zámku lovy i malíř Jan Jiří Hamilton. L. OURODOVÁ-HRONKOVÁ, *Johann Georg de Hamilton*, s. 237. K dějinám a průběhu lovů na nádvoří H. F. VON FLEMING, *Der vollkommene teutsche Jäger*, s. 291–292.

⁶¹⁶ Jan Václav Friedl, *Stručný popis panství Hluboká, 1780*, SOA Třeboň, Vs Hluboká, kniha 71, s. f.

⁶¹⁷ Praxl drahonickému správci, Hluboká, 10. září 1709, SOA Třeboň, Vs Protivín, inv. č. 2524, sign. VI Wα 19/1, fol. 48.

přípravy lovu přerušila nemoc knížete. V polovině září se však Adam František uzdravil. Jeho první kroky vedly k děkovné modlitbě do zámecké kaple. Přípravy lovu mohly pokračovat.⁶¹⁸ Dalších 45 honců bylo odesláno ze statku Přečín na drahonickém panství.⁶¹⁹ Šlo o „*alle die gröste und böste*“ poddané, kteří byli doprovázeni třemi rychtáři.⁶²⁰ Jejich úkolem bylo udržet mezi honci pořádek a zabránit případným nepřístojnostem. V září 1710 se hlubocký hejtman hejtman Rudolf Praxl knížete ptal, zda má na nadcházející lov pozvat krajského hejtmana.⁶²¹ Lov byl opět pořádán na sklonku měsíce při příležitosti narozenin knížete. 22. září (tři dny před narozeninami) mělo být na noc připraveno u Olešníka 200 sedláků s vlastním jídlem. Další dva dny měli plachtami vymezovat loviště ve staré oboře k lovu 25. září. Další lov měl proběhnout 11. října u Poněšic či Velechvína.⁶²² O dva roky později bylo nutné připravený lov zrušit. 21. září zpravil vrchní hejtman Dräxler drahonické úředníky o nutnosti odeslání 300 honců vybavených proviantem na třeboňské a hlubocké panství, „*dennach S. fürstl. durchleucht geliebts gott, künfftig Montag alhier einzutreffen, dieselbe wochen hindurch auff der hiesigen, dann zwey nechts folgende wochen darauff, auff der frauenberger herrschafft, die Jagdzuhalten gnädigst intentioniret seyndt.*“⁶²³ Očekávaný příjezd Adama Františka ze Schwarzenbergu se však opozdil „*aus wichtigen ursachen*“, nepochybně kvůli úředním povinnostem na dvoře.⁶²⁴ Kniže měl oproti původním předpokladům přijet až následující týden, proto bylo třeba rozpustit shromážděný personál připravený ve vsi Dunajovice. Zpět na třeboňské panství se měli honci i vozy s loveckým náčiním vrátit den před očekávaným příjezdem vrchnosti.⁶²⁵ Lov na den sv. Michaela proběhl úspěšně a okamžitě začaly intenzivní přípravy dalšího

⁶¹⁸ „[...] *dem allerhöchsten seye ewigen dankh gesaget, heut ist unser gnädigster fürst und herr herr widerumben aufgestanden und zum erstenmahl in die kirchen gegangen, gott gebe die beständigkeit. Nun ist die gespörte Jagdt auf dero Geburthstag festgestelt, und befohlen werden [...] Mein herr gevatter solle auch: 3 oder 4 Richter oder geschwere mit ihnen schikhen, damit keine unordnung oder Verdruss darbey sich ereignen möchte.*“ Praxl na drahonické panství, 15. září 1709, Tamtéž, fol. 49.

⁶¹⁹ Přečínský správce Klement Záhorkovi, Přečín, 17. září 1709, Tamtéž, fol. 45.

⁶²⁰ Clement Praxlovi, Přečín, 21. září 1709, Tamtéž, fol. 52.

⁶²¹ Praxl Schwarzenbergovi, Hluboká, 7. září 1710, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. B 6Wα 9a, s. f. Ke společenské roli lovů Heiko LAß – Norbert STEINAU, *Die höfische Jagd der Herzöge zu Braunschweig und Lüneburg in Celle in der zweiten Hälfte des 17. Jahrhunderts*, in: H. Laß (ed.), *Hof*, s. 181–208.

⁶²² Praxl drahonickým úředníkům, Hluboká, 12. září 1710, SOA Třeboň, Vs Protivín, inv. č. 2524, sign. VI Wα 19/1, fol. 56.

⁶²³ Dräxler drahonickým úředníkům, Třeboň, 21. září 1712, Tamtéž, fol. 68.

⁶²⁴ Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 23. září 1712, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Wα 10a, fol. 62.

⁶²⁵ V této souvislosti se správce dříteňského statku dotazoval Dräxlera, zda má 60 silným mužům na cestu a pobyt na třeboňském panství zakoupit obilí. Srov. dříteňský správce Dräxlerovi, Dříteň, 24. září 1712, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Wα 10a, fol. 64. K vozům na převoz loveckého náčiní H. W. DÖBEL, *Neueröffnete Jäger-Practica II*, s. 33; k honcům a jejich povinnostem H. F. VON FLEMING, *Der vollkommene teutsche Jäger*, s. 273–274.

honu, jenž se měl tentokrát odehrát v blízkosti Hluboké.⁶²⁶ Mathias Dräxler informoval Václava Antonína Dvořáka, že jej Adam František ze Schwarzenbergu pověřil organizací další akce. Lovecká zábava tudíž zaměstnala knížete a jeho případné hosty do pozdních hodin.⁶²⁷ Zároveň je dobře patrné, že si byl hejtman vědom nebezpečnosti události, což bylo v souladu s dobovou teorií.⁶²⁸ Podle ní byly lovy na divoká prasata pro jejich sílu a nevypočitatelnost riskantní nejen pro psy, ale i pro lovce.⁶²⁹ Hlubocký hejtman měl vzápětí zajistit, aby v noci na pondělí 10. října přenocovalo v olešnickém lesním revíru na Hlubocku 300 honců z tamního panství. Naopak dalších 300 silných mužů z protivínského panství, mělo být na lov připraveno až v pondělí v poledne v nedokončeném zámku Ohrada. Opakovaný důraz na sílu a odpočatost vyslaných honců, pro něž byla účast na honech povinnou robotou, odráží fyzickou náročnost manipulace s plachtami i samotného nadhánění.⁶³⁰ Lovecké slavnosti trvaly až do 14. října a kromě uvedených míst probíhaly i ve staré oboře.⁶³¹ Vzápětí se v neděli 17. října konal ještě hon na prasata v poněšickém loveckém revíru. Zajišťovalo jej na 300 honců, kteří nocovali u Chotýčan a Dobřejovic.⁶³² Ze soupisu piva vypitého během říjnových slavností je zřejmé, že na zajištění lovu se mimo honců podílela řada úředníků se služebnictvem, kuchaři a jejich učni, šestice rychtářů (dohlíželi na pořádek mezi honci z řad poddaných a pomáhali organizaci lovu) a třináct myslivců.

Počet třinácti myslivců v zásadě odpovídá stavu v roce 1736, jenž zachytil soupis vrchnostenských myslivců z pera jejich představeného Georga Ferdinanda Kopeczka. Kromě současného působiště a minulých stanovišť myslivce si autor soupisu všímal jejich sociálního postavení (9 poddaných, 2 svobodníci), jazykových znalostí (z 11 myslivců 8 mluvilo oběma jazyky, byť někteří vládli jednou z řečí „*nur bischen*“) a délky služby. Panští myslivci byli organizováni na korporativním principu

⁶²⁶ Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 8. října 1712, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Wα 10a, fol. 65; Dräxler protivínským úředníkům, Třeboň, 8. října 1712, Tamtéž, Vs Protivín, inv. č. 2524, sign. VI Wα 19/1, fol. 70.

⁶²⁷ „[...] *Gottseye dank, g[nä]disten verichter glücklichen Schwein Jagdt, habe umb 10 Uhr nachts dem fürstl[ichen]. g[nä]digsten befehl bekommen, umb als gleich zur bevorstehenden anderten derley Jagde, in dem frauenbergl[ichen]. Woborer Revier die vorkehrung zu thun.*“ SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Wα 10a. Podle H. W. DÖBELA, *Neueröffnete Jäger-Practica II*, s. 79, tvořila součást lovu večerní hostina; podobně H. F. VON FLEMING, *Der vollkommene teutsche Jäger*, s. 279–280.

⁶²⁸ H. W. DÖBEL, *Neueröffnete Jäger-Practica I*, s. 23–25; dále Týž, *Neueröffnete Jäger-Practica II*, s. 57–59; H. F. VON FLEMING, *Der vollkommene teutsche Jäger*, s. 305–306.

⁶²⁹ H. W. DÖBEL, *Neueröffnete Jäger-Practica I*, s. 24.

⁶³⁰ J. ČABART, *Vývoj*, s. 136–137.

⁶³¹ Srov. přehled piva (celkem 115 pint) vypitého ve staré oboře během lovu mezi 11.–14. říjnem 1712, Thomas Fuchs (správce staré obory) Drescherovi, b. m., b. d. (říjen 1712), SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. B 6Wα 9a, s. f.

⁶³² Dvořák protivínským úředníkům, Hluboká, 14. října 1712, SOA Třeboň, Vs Protivín, inv. č. 2524, sign. VI Wα 19/1, fol. 73.

do tzv. „*Jäger-Parthey*“, mysliveckého bratrstva, jehož výlučnost stvrzovala statuta daná knížetem Ferdinandem Vilémem ze Schwarzenbergu v roce 1699. Mezi hlavní práva cechu náležela účast na božetělovém průvodu s vlastní muzikou, slavení svátků sv. Bartoloměje, sv. Eustacha a sv. Huberta v hosínském farním kostele sv. Petra a Pavla, k němuž bylo přifařeno Podhradí. Cechovní charakter uskupení posilovala společná pokladna, právo přijímat uředníky proti složení poplatku 35 kr a právo na organizaci společných hostin. Hlavními povinnostmi vrchnostenských myslivců bylo vedení počestného a křesťanského života, respekt vůči představeným, účast na střeleckých cvičeních, ochrana vrchnostenského majetku a přímluvy za knížecí rodinu během mší.⁶³³

Další podobu lovů lze doložit o dva roky později, kdy z vůle knížete proběhla řada navazujících loveckých zábav. Nejprve proběhl sedmidenní lov u Štěpánovic na pomezí třeboňského a hlubockého panství (2.–8. prosince). Následovaly čtyři dny honitby ve Staré oboře (11.–14. prosince) a pětidenní lov v poněšickém revíru (16.–20. prosince). Lovecké kratochvíle zjevně probíhaly ve vzájemné návaznosti.⁶³⁴

Panské lovy probíhaly i v prosinci 1715. 11. prosince zpravil vrchní hejtman Dräxler protivínské úředníky o záměru knížete zorganizovat hon na prasata příští týden po příjezdu na třeboňské panství. Následující neděli bylo nutné odeslat 90 koní k potahu vozů s loveckými potřebami z Ohrady, dále „*250 gute starcke, keine alte, auch keine schwache, sondern zu dem ende taugliche Persohnen*“. Honcům měli velet tři úředníci v čele s hospodářským písařem.⁶³⁵ Z drahonického panství bylo k pomoci při lovu odesláno 54 osob. Každý z honců byl vybaven čtyřmi chleby na dva dny honů. Podle správce Schmidta s nimi nebylo možné odeslat rychtáře, jenž byl nemocný.⁶³⁶

⁶³³ Srov. Georg Ferdinand Kopeczek, soupis vrchnostenských myslivců, Hluboká, 28. března 1736, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. B 7J 2, s. f.; významu bilingvnosti schwarzenberských lovců si povšiml již J. ČABART, *Vývoj*, s. 139. Srov. statuta vrchnostenských myslivců, Vídeň, 24. října 1699, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. B 7J 1, s. f.; dále potvrzení statut, které vydal Adam František ze Schwarzenbergu 12. března 1706, SOA Třeboň, Vs Hluboká, listina 18. Dějiny loveckého bratrstva shrnul Mili SCHWARZ [= Antonín NIKENDEY], *Die St.-Eustachius Jägerbruderschaft in Frauenberg an der Moldau*, Schwarzenbergischer Almanach 36, 1980, s. 111–186; dále Rš [= Ctirad Rakušan], *Hlubocké myslivecké bratrstvo nebylo jediné*, OT 14, 2003, č. 28, s. 2–3. Podobně jako hlubočtí myslivci byli korporativně organizováni i panští lovci rodu Savoy-Carignan na panstvích Kostelec nad Černými lesy, Škvorec, Uhřetěves v letech 1727–1795; k organizaci myslivců obecně J. ČABART, *Vývoj*, s. 161–162.

⁶³⁴ Důchodní účty panství Hluboká, vydání za 2. pololetí 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁶³⁵ Dräxler protivínským, Třeboň, 11. prosince 1715, SOA Třeboň, Vs Protivín, inv. č. 2524, sign. VI Wa 19/1, fol. 89.

⁶³⁶ Johann Schmidt, Přečín, 15. prosince 1715, Tamtéž, fol. 93.

Další z velkých honů se odehrál na svatého Václava roku 1721 na louce u Štěpánovic.⁶³⁷ Na základě příkazu knížete se vrchní hejtman Mathias Dräxler obrátil na hlubockého hejtmana Václava Antonína Dvořáka s žádostí o poskytnutí nezbytného zajištění. Především požadoval vypravení 19 šestispřeží s plachtami a dalším náčiním z loveckého zámku Ohrada. Dále se z hlubockého panství mělo ke Štěpánovicím vypravit 200 silných mužů, kteří měli přespat ve vsích Dunajovice a Kojákovice v blízkosti dějiště plánovaného lovu. Zároveň zpravil hejtmana o tom, že po svatováclavském lovu na prasata se na hlubockém panství budou konat další dva hony, pro něž bude třeba 100 koní a 300 honců. Z přiloženého přehledu náležitostí pro organizaci štěpánovického lovu vyplývá, že kromě hlubockých poddaných se na honu podíleli i poddaní z protivínského a třeboňského panství, vždy po dvou stech mužích.⁶³⁸ V každé zmíněné vsi (Štěpánovice, Dunajovice, Kojákovice) mělo přespat 200 honců, což nepochybně představovalo značný tlak na místní obyvatelstvo. Kromě lidí bylo nutno na zajištění panské kratochvíle z hlubockého panství poskytnout celkem 114 koní k potahu 19 šestispřeží, 12 koní pro 3 trojspřeží a 24 volů pro 6 čtyřspřeží, vždy s příslušným doprovodem. Již ve čtvrtek před lovem mělo 30 osob z hlubockého panství vyznačit honitbu na štěpánovické louce, kterou měli následně v neděli vymezit honci přivezenými plachtami.⁶³⁹

Lovy probíhaly výhradně v příslušné sezóně, což zcela odpovídá soudobé normě i praxi.⁶⁴⁰ Nejlépe lze sledovat časté panské hony černé zvěře. Příprava lovu divočáků na hlubockém panství zaměstnala v lednu 1722 nejen hlubocké, ale i protivínské úředníky.⁶⁴¹ Protivínský hejtman tehdy poděkoval Dvořákovi za informace o lovu, přislíbil potřebnou pomoc a popřál mnoho štěstí.

Téhož roku mělo být 130 silných a odpočatých mužů se šesti vozy naloženými loveckými potřebami připraveno na hon na divoká prasata na přelomu prosince

⁶³⁷ Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 21. září 1721, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Wα 57a, fol. 22–26.

⁶³⁸ Dräxler, přehled náležitostí svatováclavského lovu na prasata u Štěpánovic, b. m. (Třeboň), b. d. (září 1721), Tamtéž, fol. 25.

⁶³⁹ K vymezování prostoru lovu H. W. DÖBEL, *Neueröffnete Jäger-Practica II*, s. 34–39; H. F. VON FLEMING, *Der vollkommene teutsche Jäger*, s. 276–278.

⁶⁴⁰ Srov. instrukce pro myslivce na opočenském panství, kde byl lov mimo sezónu přísně zapovězen. K. HORÁK, *Z historie*, s. 89; obdobně lovecký řád F. A. Sporcka. K němu J. E. CHADT, *Dějiny*, s. 335–338; kalendárium loveckého roku zachytil H. F. VON FLEMING, *Der vollkommene teutsche Jäger*, s. 357–400; k regulaci lovu během roku právními normami J. ČABART, *Vývoj*, s. 151–155; schwarzenberské instrukce pro panského lesníka z r. 1665 si povšiml Václav ČERNÝ, *Hospodářské instrukce. Přehled zemědělských dějin v době patrimoniálního velkostatku v XV.–XIX. století*, Praha 1930, s. 348–349.

⁶⁴¹ Duscher Dvořákovi, Protivín, 15. února 1722, SOA Třeboň, Vs Protivín, inv. č. 2873, sign. VI Wα 5b, kart. 497, fol. 20.

a ledna,⁶⁴² v době, kdy podle Julia Bernharda von Rohr černá zvěř táhla krajem a hledala potravu.⁶⁴³ Skupina honců vybavených háky na popohánění zvěře se měla řídit příkazy úředníků na koních. Tehdejší „formidable jagdt“ se měl odehrát na pomezí hlubockého a třeboňského panství bezprostředně po příjezdu knížete, o němž měl čekající skupinu zpravit rychlý posel. Vrchní hejtman Ferdinand August Olbricht následně prvotní instrukci upřesnil, když Václavu Antonínu Dvořákovi nařídil, aby bylo dotčených 130 osob připraveno k lovu na třeboňském náměstí v poledne 1. ledna 1723.⁶⁴⁴

Několik „*Sperr Jagden*“, hrazených honů, se na Hlubocku prokazatelně uskutečnilo i v roce 1726. I tehdy se přípravy lovů zúčastnila řada poddaných, o jejichž počtu svědčí výše výdaje na pivo pro honce ve výši 40 zl 25 kr 3 d – spotřebováno bylo přes 538 pint.⁶⁴⁵

V souladu s dobovou praxí probíhala i příprava lovu na prasata na hlubocko-třeboňském pomezí v prosinci 1727. Tehdejší příkaz vrchního hejtmana Ferdinanda Augustina Olbrichta k zaslání 20 vozů s plachtami z Ohrady do Třeboně je mimořádně výmluvný. Lovecký zámek ukazuje jako skladiště loveckých potřeb, nikoliv jako místo konání slavnosti.⁶⁴⁶ Přípravy lovu započaly již v listopadu, kdy Olbricht zajišťoval honce z protivínského panství.⁶⁴⁷ Na 200 poddaných měl tamní hejtman odeslat k Hluboké. Zároveň mu Olbricht popřál „*milion Glück*“ ke shánění zvěře pro lov. Z toho je zřejmé, že zvěř k honitbě byla alespoň v některých případech sháněna i mimo panství, na němž se lov odehrával.

O rok později proběhly při podzimním pobytu panstva na Hluboké rozličné lovy, při nichž bylo třeba celkem 67 vodičů psů.⁶⁴⁸ Vrchnost lovila v němčickém lese, přičemž není jisté, o jaký typ honitby šlo. V případě tohoto lovu lze uvažovat o tom, že

⁶⁴² Olbricht Dvořákovi, Třeboň, 15. prosince 1722, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Wα 10a, fol. 68.

⁶⁴³ J. B. VON ROHR, *Einleitung*, s. 866; přehledy ulovených prasat na hlubockém panství vedené pro období 14. října 1731 – 14. ledna 1732 v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. B 6Wα 9a, s. f.; k sezóně lovu prasat též H. F. VON FLEMING, *Der vollkommene teutsche Jäger*, s. 388 an.

⁶⁴⁴ „*Alß wird der herr hauptmann 20 Plahen Wägen auss dem Jägerhauss auff Wittingau überführen lassen, dann zum treiben 200 Persohn gute taugliche Fueß leute die des treibens kundig seynd bestellen, sich mit dem Wittingauer herrn hauptmann Zelenka, und Frauenberger herrn Forstmeister verstehen, wann so wohl die Plahen Wägen, alss auch die Fuess leute dahin abzuschicken wären, danmit keinerseits ainige Confusion erfolge, und neben der vesaunungs keine vergebliche Umkosten causiret würden.*“ Olbricht Dvořákovi, Třeboň, 25. prosince 1722, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Wα 10a, fol. 70. Zajímavá je dobře patrná snaha o zamezení zmatkům, jež by vedly ke zvýšení nákladů.

⁶⁴⁵ Důchodní účty panství Hluboká, výraje za 2. pololetí 1726, Tamtéž, sign. I 6R 2.

⁶⁴⁶ Olbricht Lintnerovi, Třeboň, 6. prosince 1727, Tamtéž, sign. IB 6Wα 10a, fol. 72.

⁶⁴⁷ Olbricht protivínskému hejtmanovi, 6. listopadu 1727, SOA Třeboň, Vs Protivín, inv. č. 2873, sign. VI Wα 5b, kart. 497, fol. 15.

⁶⁴⁸ Srov. důchodní účet panství Hluboká, vydání za 2. pololetí 1728, Tamtéž, sign. I 6R 2.

měl podobu parforsní štvance. Vodiči se psy však byli využíváni i při obstavených honech a bez dalších pramenných dokladů jde jen o hypotézu. Od ledna 1729 měly být lovy placeny výhradně z důchodů toho panství, na němž se odehrávaly, avšak nové nařízení se neprosadilo.⁶⁴⁹ Téhož roku také doloženě proběhl panský lov na protivínském panství.⁶⁵⁰ Mimo vrchnosti se jeho třídeního průběhu zúčastnilo 14 panských myslivců (z nich bylo 5 z hlubockého panství), 15 psovodů a správce loveckého náčiní z Ohrady. Méně specializované práce, zejména ohrazení loviště a vlastní honecké práce, provedli místní poddaní. Na 336 honců dohlíželo 19 rychtářů. Odbornější činnosti vykonávalo 27 hajných. Trojice mušketyrů hlídala panský majetek. I v tomto případě bylo k lovu potřeba přivést z Ohrady lovecké náčiní – na 20 vozech se o něj staralo 48 knechtů.

Na sklonku následujícího roku proběhly na hlubockém panství hony na divoká prasata. První proběhl v druhé půli října nedaleko Libníče.⁶⁵¹ V prosinci následovala honitba v litoradlickém revíru. První z hrazených štvanců trvala čtyři dny a následující byla pětidenní.⁶⁵² Kníže poskytl zúčastněným honcům viktuálie jako formu stravného.⁶⁵³ Po honech přikázal hlubockému hejtmánovi dát honcům k dispozici 3 sudy piva a dva strychy mouky, přičemž další náležitosti pro zúčastněné honce hodlal upřesnit při budoucím pobytu na panství.⁶⁵⁴ K upřesnění výplat pro poddané došlo až v březnu příštího roku, kdy dostal Felix Maxmilián Lintner příkaz vyplatit těm z honců, kteří nedostali naturálie, 18 kr na uhrazení denní stravy.⁶⁵⁵

Zjevná obliba lovů divočáků stojí v protikladu k příkladu Antonína Rombalta Collalta, jenž při opakovaných pobytech na brtnickém panství na podzim upřednostňoval hon na lišku.⁶⁵⁶ O významu, který lovu na černou Adam František ze Schwarzenbergu přikládal, svědčí již jeho raná instrukce ze 14. listopadu 1703, kdy

⁶⁴⁹ Knížecí reskript, Vídeň, 12. ledna 1729 (opis Třeboň, 16. ledna 1729), Tamtéž, fol. 75; srov. též Olbricht Lintnerovi, Třeboň, 17. ledna 1729, Tamtéž, fol. 74.

⁶⁵⁰ O jeho organizaci svědčí přehled výdajů, které při něm vznikly, Protivín, 17. ledna 1729, SOA Třeboň, Vs Protivín, inv. č. 2873, sign. VI Wα 5b, kart. 497, fol. 20..

⁶⁵¹ Koncept reskriptu, Třeboň, 31. října 1730, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. B 6Wα 9a, s. f.

⁶⁵² Důchodní účty panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1730, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁶⁵³ S vydáním pšeničné mouky, piva a chleba počítal kníže již při přípravě lovů. knížecí reskript, Vídeň, 3. prosince 1730, Tamtéž, sign. IB 6Wα 10a, fol. 77 [koncept uložen v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. B 6Wα 9a, s. f.]. Obdobné příklady uvádí J. ČABART, *Vývoj*, s. 137, 139. Výplaty proviantu probíhaly i na dalších schwarzenberských panstvích – doloženě např. po lovu na prasata r. 1730 na protivínském panství. Prameny v SOA Třeboň, Vs Protivín, inv. č. 2524, sign. VI Wα 19/1.

⁶⁵⁴ Knížecí reskript, Vídeň, 30. prosince 1730, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Wα 10a, fol. 79; srov. též hlubocké důchodní účty, výdaje na druhé pololetí 1730, Tamtéž, sign. I 6R 2.

⁶⁵⁵ Knížecí reskript, Vídeň, 24. března 1731 (opis Třeboň, 1. dubna 1731), Tamtéž, sign. IB 6Wα 10a, fol. 81–82; srov. též Olbricht Lintnerovi, Třeboň, 2. dubna 1731, Tamtéž, fol. 80.

⁶⁵⁶ J. NOBICHT, *Lov*, s. 191.

nařídil, aby treboňský hejtman Höflinger v zimě odklízal sníh na místech, kde se divoká prasata zdržují a umístil na ně spařený slad k nalákání zvěře a usnadnění jejího odstřelu. Zároveň měli panští myslivci poskytnout divočákům dostatek krmiva (sena a žaludů). Vedle toho si na sklonku života vyhradil osobní rozhodnutí o povolení odstřelu černé zvěře, zatímco spárkatou zvěř povolil odstřelit paušálně.⁶⁵⁷ Symbolickou tečkou za panskými hony na prasata učinila Eleonora Amálie ze Schwarzenbergu, jež v říjnu 1733 nařídila hlubockému hejtmanovi ukončit hrazené lovy černé zvěře.⁶⁵⁸

Kromě samotné lovecké zábavy poskytovaly lovy příležitost k sociálním kontaktům, jež bylo možno upevnit kupříkladu na hostině. Ačkoliv bylo pořádání slavnostních tabulí pravidelnou součástí lovů,⁶⁵⁹ ve vztahu ke hlubockému panství se je podařilo prokázat jen ojediněle. Roku 1712 bylo na honu vypito 115 pint piva, což však odráží běžnou spotřebu honci a dalším personálem, nikoliv panskou hostinu.⁶⁶⁰

Naopak v roce 1719 došlo při loveckých slavnostech na sv. Eustacha⁶⁶¹ v loveckém zámku Ohrada k banketu. Zúčastnilo se ho 32 hostů se služebníky a několik členů loveckého bratrstva vrchnostenských myslivců, které mělo značný význam pro vrchnostenskou reprezentaci.⁶⁶² Na stole převažovala hovězí pečeně. Dominantu tabule nepochybně tvořil celý pečený kolouch. Podávány byly také vařené vnitřnosti, trojice krůt, kachen a hus, dvanáct kapounů a ryby s citronem. Přílohu tvořilo bílé pečivo a zelenina. Hosté si mohli pochutnat i na sladkých dezertech. K pití bylo připraveno víno a protivínské pivo. Vedle panské hostiny tvořila součást svátku sv. Eustacha také tabule pro vrchnostenské lovce a další členy mysliveckého bratrstva. U stolu neseděli pouze myslivci z Hluboké, ale i jejich protějšci z jiných panství

⁶⁵⁷ Reskript ze 14. listopadu 1703 je uložen v SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Wa 7, fol. 66; k výživě černé a červené zvěře srov. knížecí reskript z 5. května 1725, Tamtéž, sign. IB 6Wa 8, fol. 3; na začátku 30. let vyhradil Adam František na úhradu krmiva pro zvěř 400 zl. Knížecí reskripty z 14. října 1730 a 21. února 1731 jsou uloženy Tamtéž, fol. 5, 7. Dále J. ČABART, *Vývoj*, s. 139, 173.

⁶⁵⁸ Reskript Eleonory Amálie ze Schwarzenbergu, Český Krumlov, 9. října 1733, Tamtéž, sign. IB 6Wa 10a, fol. 85.

⁶⁵⁹ J. V. VON ROHR, *Einleitung*, s. 862; H. W. DÖBEL, *Neueröffnete Jäger-Practica II*, s. 53; H. F. VON FLEMING, *Der vollkommene teutsche Jäger*, s. 279–280.

⁶⁶⁰ Srov. přehled piva vypitého ve staré oboře během lovu mezi 11.–14. říjnem 1712, Thomas Fuchs (správce staré obory) Drescherovi, b. m., b. d. (říjen 1712), SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. B 6Wa 9a, s. f.

⁶⁶¹ Slavnosti sv. Eustacha tvořily nedílnou součást loveckých zábav. K jejich průběhu srov. H. W. DÖBEL, *Neueröffnete Jäger-Practica II*, s. 116–117; ve vztahu k českému prostředí J. E. CHADT, *Dějiny*, s. 335. Vzhledem k dobové praxi lze předpokládat, že součástí oslav na hlubockém panství byly i jinak nedoložené lovecké zábavy.

⁶⁶² Prozatím jediným známým dokladem hostiny je přehled spotřebovaných viktualií, b. a., b. m. (Hluboká), b. d. (1719?), SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 3Ka 1a/8, s. f. Celková výše nákladů dosáhla 50 zl 52 kr 3 d.

či z majetků jiných vrchností.⁶⁶³ Menu myslivců bylo skromnější, přesto slavnostní – sestávalo z polévky s pečivem, hovězího, zaječího a prasečího masa, hus, přičemž lovci pili pivo. Podobné slavnosti se na loveckém zámku odehrávaly pravidelně.⁶⁶⁴ Již výše jsem ukázal, že se jich ojediněle, kupříkladu v letech 1723 a 1725, zúčastnila i vrchnost. Zároveň bývali k loveckému svátku pravidelně pozváni i vyšebrodští preláti.⁶⁶⁵ O významu slavnosti svědčí, že pobožnosti zpravidla celebrowali faráři z Hosína, Pištína, Bílé Hůrky a Purkarce, tedy z většiny hlubockých farností.⁶⁶⁶

O samotném průběhu lovů se lze jen dohadovat. Na základě soustavně zdůrazňované potřeby velkého množství honců je zcela jasné, že šlo v naprosté většině případů o obstavené hony, což bezesbýtku odpovídá dobové praxi.⁶⁶⁷ Jejich upřednostňování nepochybně souviselo s nižšími náklady a možností zužitkovat ulovenou zvěř.⁶⁶⁸ Domněnku potvrzuje i přivázení loveckého náčiní z Ohrady. Hony nepochybně probíhaly v souladu s dobovou praxí.⁶⁶⁹ Předcházelo jim nalezení zvěře, jež provedl lovčí s myslivci. Vzápětí byl loveckými plachtami ohrazen prostor loviště, na jehož uzavřeném konci byli pod přístřeškem připraveni urození lovci [28].⁶⁷⁰ Na začátku loviště utvořili honci z řad poddaných pod velením lovčího a jeho

⁶⁶³ Počet stolujících dosáhl „vierzig und einige“. V roce 1736 bylo hlubockých myslivců 13. Srov. výše.

⁶⁶⁴ Zcela obdobně probíhala i hostina na slavnostech sv. Eustacha v dalších letech. Vrchnost pravidelně přispívala mysliveckému bratrstvu na organizaci slavnosti. Srov. důchodní účty panství Hluboká, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2; dále ojediněle dochovanou knížecí aprobaci nákladů v reskriptu z 23. února 1723, Tamtéž, sign. IA 3Ka 21a, fol. 25. O pravidelnosti konání svátku sv. Eustacha a hostiny svědčí i knížecí reskript, 23. září 1725, Tamtéž, sign. IB 3Ka 3a, fol. 105: „Unser Jägermeister wird die anstalten machen, damit mit nächsten das Eustachii Fest zu Frauenberg gehalten werde, weillen nun demselben ohnbekandt seyn wird, was eigentlich auff die gewöhnliche mahlzeit vor die Jäger auffgegangen.“

⁶⁶⁵ Např. r. 1724 se svátku zúčastnil vyšebrodský opat se dvěma duchovními. Přehled hospitalit za říjen 1724, Hluboká, 31. října 1724, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. IB 6Hy 1a, s. f.

⁶⁶⁶ Doloženě r. 1725. Srov. přehled hospitalit za říjen 1725, Hluboká, 14. listopadu 1725, Tamtéž

⁶⁶⁷ Podobně se hony se stovkami honců konaly i v první třetině 18. století na opočenském panství a nepochybně i na jiných majetcích. Srov. K. HORÁK, *Z historie*, s. 92; k hrazeným lovům (obstavené honbě) J. E. CHADT, *Dějiny*, s. 343. Přímé doklady parforsních honů, za jejichž centrum je hlubocké panství za Adama Františka ze Schwarzenbergu pokládáno, se dosud nepodařilo dohledat. Srov. L. OURODOVÁ-HRONKOVÁ, *Johann Georg de Hamilton*, s. 230; k parforsním honům H. F. VON FLEMING, *Der vollkommene teutsche Jäger*, s. 294–304.

⁶⁶⁸ Obstavené hony upřednostňoval vzhledem k nižším nákladům i Karel VI. Srov. Ludiše LETOŠNÍKOVÁ, *Lovecké zbraně v Čechách*, Praha 1980, s. 79.

⁶⁶⁹ J. B. VON ROHR, *Einleitung*, s. 859–876. Autor sice dává čtenáři řadu konkrétních doporučení k lovu, nicméně jeho technika stojí oproti platnému ceremoniálu během loveckých slavností v pozadí. K technickým aspektům lovu H. W. DÖBEL, *Neueröffnete Jäger-Practica II*, s. 78–79; H. F. VON FLEMING, *Der vollkommene teutsche Jäger*, s. 271 an.

⁶⁷⁰ Na opravu „Jagd-Schirm“ z loveckého zámku Ohrada bylo v roce 1730 vydáno 287 zl 44 kr. Koncept reskriptu, Vídeň, 2. září 1730, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. B 6Wu 9a, s. f. Podle H. W. DÖBELA, *Neueröffnete Jäger-Practica II*, s. 51–53, měl být stan 16 loktů dlouhý a 11 loktů široký. Dobrý stan, který měl být mimo lov uložen ve skladu loveckých potřeb, mohl podle autora vydržet 20 let. Měl mimo jiné poskytnout panstvu ochranu před případnou nepřízní počasí, kterou obsáhle komentoval H. F. VON FLEMING, *Der vollkommene teutsche Jäger*, s. 268–271.

podřízených, případně dalších vrchnostenských úředníků, rovnou linii. Na signál zahajující lov, často hudební,⁶⁷¹ křikem a pomalým postupem vpřed hnali zvěř k uzavřenému prostoru na konci vymezeného loviště, kde se zvířata stala snadnou kořistí vrchnosti a jejích případných hostí. Právo prvního výstřelu přitom mělo náležet pořadateli honu či zeměpánovi.⁶⁷²

Ojedinělý pohled do každodennosti loveckého života na hlubockém panství poskytl nejvyšší lovčí Jan Zikmund Drescher z Kadaně, jenž v červenci 1719 popsal lov na jelena na pomezí hlubockých a budějovických majetků – zřejmě není náhodou, že konkrétní popis lovu vznikl v souvislosti se sporem.⁶⁷³ Rozepře s budějovickými měšťany se týkala dvojice jelenů, kteří byli po sv. Janu zastřeleni, podle nejvyššího schwarzenberského lovčího „50 schritt von grenzen“ na hlubockém panství. Oproti tomu Budějovičtí tvrdili, že na jelena panský myslivec vystřelil na jejich majetcích. Drescher připustil, že jelen zprvu směřoval k blíže neurčenému budějovickému rybníku, ale psi jej zahnali do knížecích polí a lesů, načež jej uštvali po dvouhodinovém honu – vyznamenala se zejména dvojice štyrských honících psů. Nejvyšší lovčí zároveň zdůraznil, že jelena Budějovičtí honili „bey tag und nacht“, avšak ještě před začátkem lovecké sezóny, což v očích lovčího dále snižovalo jejich údajný nárok na trofej. V závěru připomněl, že jelen se honosil krásným parožím. Hranice panství hrály ve vztahu k lovům zásadní roli, jejich překročení mohlo zavdat příčinu vleklým rozepřím.⁶⁷⁴ Proto nepřekvapí, že když se v roce 1704 objevil na pomezí hlubockého a budějovického majetku jelen vhodný k lovu, neopomněl hospodářský správce Frankstätter zdůraznit, že je na knížecí straně hranic.⁶⁷⁵

⁶⁷¹ K významu hudby během lovu Tereza BERDYCHOVÁ, *Hudba jako součást lovu: její vývoj, typologie a zakořenění v českých zemích v době baroka*, Brno 2009 (diplomová práce Ústavu hudební vědy FF MU).

⁶⁷² H. W. DÖBEL, *Neueröffnete Jäger-Practica* II, s. 78–79; H. F. VON FLEMING, *Der vollkommene teutsche Jäger*, s. 271–279. V tomto ohledu lze jen litovat, že se prozatím nepodařilo podrobněji objasnit naplňování soudobé normy na schwarzenberských panstvích.

⁶⁷³ Srov. například četné spory F. A. Sporcka na hranicích lyského a komorního brandýského panství, P. PREISS, *František Antonín Špork*, s. 107–108; P. BĚLINA – J. KAŠE – J. MIKULEC – I. VESELÁ – V. VLNAS, *Velké dějiny IX*, s. 324; zde Drescher Schwarzenbergovi, Třeboň, 2. července 1719, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Bβ 2a, 1720–1746, fol. 40. Tehdejší lov dobře zapadal do dobově obvyklého způsobu lovu jelenů, kteří mohli být v sezóně loveni i mimo přítomnost vrchnosti, jíž byli zpravidla odesíláni. Srov. K. HORÁK, *Z historie*, s. 89; ke sporům dále J. ČABART, *Vývoj*, s. 156–157.

⁶⁷⁴ Prameny ke sporným lovům na hranicích panství jsou uloženy v SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Wα 1. Hranicím a mezím byla věnována značná pozornost v normativních pramenech. Srov. V. ČERNÝ, *Hospodářské instrukce*, s. 322 (lobkovická instrukce 1609), 331 (lobkovická instrukce 1659), 335 (martinická instrukce 1644), 337 (instrukce pro statky olomouckého arcibiskupství 1656), 346 (saská instrukce 1755), 351 (státní instrukce 1773).

⁶⁷⁵ „Jagd- und Schießbahnen Hirsch“. Srov. Frankstätter Schwarzenbergovi, Hluboká, 12. dubna 1704, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. B 6Wα 9a, s. f.

Kromě toho byly lovy organizovány v okolí zámeckého areálu. V bezprostřední blízkosti Ohrady se například v lese za zámkem nacházela střelnice na bažanty.⁶⁷⁶ Vznikla po vykoupení tamních pozemků od hlubockého zedníka Piláta v roce 1727.⁶⁷⁷ O čtyři roky později byla rozšířena po zrušení dříteňské bažantnice.⁶⁷⁸ Tento krok je důkazem významu nově vybudovaného loveckého zámku v rámci panství. Dříteňská bažantnice totiž byla mimořádně bohatá – její nahrazení prostorem u Ohrady lze vnímat jako doklad snahy o soustředění loveckých příležitostí do větší blízkosti hlubockého zámku.⁶⁷⁹

Při tehdejších úpravách se měli hlubočtí úředníci chovat hospodárně. Použitelné dřevo měli upotřebit v tamní bažantnici ve staré oboře, nevyužitelný materiál měl být k dispozici hospodářskému úřadu.⁶⁸⁰ Zřetelem na hospodárnost byl motivován i příkaz knížete k rozšíření aleje před loveckým zámkem – nově zasazené lípy byly blízko sebe, poškozovaly projíždějící vozy a odíral se o ně dobytek.⁶⁸¹

Snaha po zlepšení podmínek k lovu na hlubockém panství se odrazila mimo jiné v realizaci obory mezi Podhradím, Bavorovicemi, Opatovicemi a Hrdějovicemi po roce 1707.⁶⁸² Zatímco v nové oboře bylo vylámáno 447 centů kamene, při souběžně probíhajících úpravách staré obory bylo nalámáno 283 centů suroviny.⁶⁸³ Materiál

⁶⁷⁶ V pramenech není takto (Fasangarten) výslovně prostor za Ohradou označován – mluví se o něm jako o „*proportionirtes Spatium*“. Z toho je zřejmé, že šlo o pravidelně vyměřený prostor, což odpovídá střelnici. O střelnice i bažantnice Schwarzenberg prokazatelně pečoval – mimo citované střelnice měl zájem i o bažantnice v Červeném Dvoře a Postoloprtech. Srov. J. ČABART, *Vývoj*, s. 131–132; k bažantnicím obecně H. W. DÖBEL, *Neueröffnete Jäger-Practica* I, s. 47, 153 an; H. F. VON FLEMING, *Der vollkommene teutsche Jäger*, s. 326 an.

⁶⁷⁷ Šlo o pozemky v rozloze 3 strychů, za něž bylo Pilátovi vyplaceno 7 zl. Srov. Anton [v jiných pramenech jako Ambrož] Sigmond Schwarzenbergovi, Hluboká, 27. února 1728, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Wα 11b, fol. 90–94.

⁶⁷⁸ Knížecí reskript, Vídeň, 1. prosince 1731, Tamtéž, fol. 81 [koncept SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Wα 9a, s. f.].

⁶⁷⁹ Prameny k chovu bažantů v Dřítině a jejich dodávkám na panský stůl jsou uloženy v SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Wα 9b.

⁶⁸⁰ Podobný utilitární přístup prokázal Adam František ze Schwarzenbergu následujícího roku, kdy nařídil stržení luthauzu v nové oboře. Cenné a použitelné materiály měly být uchovány pro stavbu nového letohrádku, který měl být větší. Srov. Knížecí reskript, Vídeň, 25. července 1731, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Bβ 2i, s. f. Bohužel je zmiňovaná stavba jinak neznámá. S velkou pravděpodobností ji zachytil Petr Kašpar Světecký na plánu nové obory – zpodobnil centrální stavbu polygonálního půdorysu s mansardovou střechou v blízkosti Opatovic. Srov. Petr Kašpar Světecký, mapa nové obory, b. d., Tamtéž, sign. A 6Bβ 2d, s. f. Srov. též 2.

⁶⁸¹ Knížecí reskript, Vídeň, 13. listopadu 1722, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Wα 55, fol. 90.

⁶⁸² Srov. příslušné důchodní účty uložené Tamtéž, sign. I 6R 2. K významu obor obecně J. ČABART, *Vývoj*, s. 127–128.

⁶⁸³ Srov. prameny uloženy v SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Wα 55; dále SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Wα 9, zde dopis hospodářského správce Němce, b. m. (Hluboká), b. d. (říjen 1707), SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Wα 55, fol. 143. Tuto zásadní krajinářskou úpravu opomíjí Marek EHRlich, *Vývoj krajinářských úprav na Hlubocku*, in: M. Gaži (ed.), *Schwarzenberkové*, s. 113–116.

sloužil ke stavbě ohradní zdi, jež byla v různé podobě základním znakem obor.⁶⁸⁴ Jejich dalšími náležitostmi byly mimo jiné vodní zdroje k napájení zvěře či seníky, doložené i na hlubockém panství.⁶⁸⁵ Kromě toho proběhly další dílčí zásahy do hlubocké krajiny, například budování říjišť pro jeleny, jež měla na jaře 1722 vzniknout u Zlatěšovic a na žďárské louce.⁶⁸⁶ Příprava říjišť byla nařízena poddaným formou roboty, avšak v sezóně říje ještě nebyla dokončena.⁶⁸⁷ Po realizaci říjišť dbal kníže na jejich pravidelné zásobení krmivem.⁶⁸⁸

Jeleni byli v centru vrchnostenské pozornosti zejména vzhledem ke své symbolické hodnotě – v očích současníků platili za ušlechtilá zvířata a právo jejich lovu mělo sociálně distinktivní ráz, neboť příslušelo pouze zeměpánům.⁶⁸⁹ Hmotnou připomínku společenské výsady tvořily lovecké trofeje, nedílná součást výbavy loveckých sídel.⁶⁹⁰ Živě se o ně zajímal i Adam František ze Schwarzenbergu. K dekoraci nebyly určeny pouze preparáty, ale i sochy jeleních hlav. Vznikly mimo jiné roku 1732 v českobudějovické dílně Josefa Dietricha a následně je pokovil třeboňský malíř Kašpar Courtin.⁶⁹¹ Zřejmě stejní řemeslníci pracovali na obdobných úlohách dřívě.⁶⁹² Kromě výzdobné funkce měly trofeje i komemorativní funkci, neboť tvořily

⁶⁸⁴ Srov. H. W. DÖBEL, *Neueröffnete Jäger-Practica* I, s. 125–126; H. F. VON FLEMING, *Der vollkommene teutsche Jäger*, s. 54–56.

⁶⁸⁵ Doložené v poněšickém a olešnickém revíru, s velkou pravděpodobností však i v oborách a dalších revírech. Srov. Knížecí reskript, Laxenburg 20. května 1723, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 1, fol. 314; byly k prospěchu zvěře budovány i později. Důchodní účet panství Hluboká, výdaje za 1. pololetí 1731, Tamtéž, sign. I 6R 2. Seník měl vzniknout i u Malešic u Lišova. Knížecí reskript z 27. března 1726, Tamtéž, sign. IB 6Wα 8, fol. 4. Jde o doklad vědomé kultivace lesní krajiny a počátků chovu zvěře. Ve vztahu ke schwarzenberské lesnické instrukci z roku 1713 J. ČABART, *Vývoj*, s. 129–130.

⁶⁸⁶ Knížecí reskript, Vídeň, 4. dubna 1722, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Wα 55, fol. 92; k říjištím srov. W. H. DÖBEL, *Neueröffnete Jäger-Practica* I, s. 128–129; průběh lovu v říji H. F. VON FLEMING, *Der vollkommene teutsche Jäger*, s. 282–283; vyobrazení říje od Josta Ammana např. v J. DU FOUILLOUX, *Adeliche Weydwercke*, s. 60.

⁶⁸⁷ Knížecí reskript, Vídeň, 27. května 1722, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 1, fol. 87. K robotním povinnostem poddaných ve vztahu k lovu srov. J. ČABART, *Vývoj*, s. 120, 136–137; dále Knížecí reskript, Vídeň, 13. listopadu 1722, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 1, fol. 90. Výplata 55 zl 12 kr 3 d za přípravu říjiště proběhla až v druhé polovině roku 1723. Součástí říjišť byly i drobné stavby. Důchodní účty panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1723, Tamtéž, sign. I 6R 2.

⁶⁸⁸ Knížecí reskript ze 12. května 1731, Tamtéž, sign. IB 6Wα 8, fol. 10.

⁶⁸⁹ H. W. DÖBEL, *Neueröffnete Jäger-Practica* I, s. 3–21.

⁶⁹⁰ H. LAB, *Jagd- und Lustschlösser*, s. 32–40.

⁶⁹¹ Knížecí reskript, Laxenburg, 7. května 1732, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 350 (na následujícím foliu opis z 9. května). Josef Dietrich pro Schwarzenbergý pracoval i v dalších případech, podílel se například na realizaci nového oltáře kostela Navštívení P. Marie ve Skočicích v roce 1751. Srov. M. ŠANDA, *Antonio Ehorto Martinelli*, s. 135. Dietrichovi i Courtinovi bylo za 12 hlav vyplaceno po 30 zl.

⁶⁹² Sigmond Schwarzenbergovi, Hluboká, 27. února 1728, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Wα 11b, fol. 90–94. Přehled oprav v loveckém zámku Ohrada za rok 1727. Třeboňskému malíři má být vyplaceno 80 zl za pozlacení 5 kusů nových jeleních hlav, jež vytvořil budějovický sochař. Courtin jelení hlavy pozlatil i v roce 1731. Srov. Knížecí reskript, Vídeň, 14. dubna 1731, Tamtéž, sign. IB 6J 2, fol. 405;

připomínku konkrétních lovů.⁶⁹³ O významu paroží svědčí i pozornost, kterou mu v roce 1780 věnoval při popisu zámeckých interiérů Jan Václav Friedl.⁶⁹⁴

Lovecký zámek Ohrada ve vztahu k většině lovů vystupuje pouze nepřímo, jeho role však byla nezastupitelná. Sloužil zejména jako úložiště loveckých předmětů, které byly pro lovecké zábavy nezbytné. O výsadním postavení Ohrady jako loveckého centra schwarzenberských panství výmluvně svědčí případ z roku 1720, kdy došlo z knížecího příkazu k převozu použitelných vozů na lovecké plachty z nedávno nabytého krumlovského panství na Ohradu.⁶⁹⁵ Obdobně měla být v loveckém zámku o tři roky později umístěna většina z tabulí užívaných honci při lovu, jež namaloval třeboňský malíř Florian Sommer. Z celkového počtu 201 namalovaných tabulí mělo být 114 umístěno na Ohradě, zbylé měly být ponechány v Třeboni.⁶⁹⁶

Prakticky při všech popsanych případech honů mimo hlubocké panství tvořily jejich součást organizace přesuny vozů s loveckým náčiním. Jejich potřebě se podřídila i úprava nádvoří u stodoly v loveckém záku Ohrada, které mělo být vydlážděno, nepochybně kvůli usnadnění jízdy povozů.⁶⁹⁷ Kromě doložené dopravy loveckých nástrojů mezi hlubockým, krumlovským a třeboňským panstvím byly potřeby k lovu z Ohrady prokazatelně přesouvány i na netolický majetek. Svědčí o tom příklad z roku 1728, kdy kněžna nařídila přesun plachet na jeleny („*hirschplahen*“) z Netolic na Hlubokou.⁶⁹⁸ Vzápětí proběhl dvoudenní hrazený lov na jeleny u zámku a jednodenní hon v libníčském revíru. Na tyto zábavy navázaly hrazené honitby černé zvěře u loveckého zámku Ohrada (2 dny) a v němčickém lese (1 den).⁶⁹⁹ Němčický les

neurčenému budějovickému sochaři bylo za práci vyplaceno 45 zl i v roce 1730. Srov. důchodní účet panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1730, Tamtéž, sign. I 6R 2.

⁶⁹³ Knížecí reskript, určený murauskému hejtmanu Pfennigbeckovi, jímž potvrzoval přijetí trofejí z „*dortigem jagdt*“, 5. ledna 1709, SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 60, s. f.; obecně H. LAB, *Jagd- und Lustschlösser*, s. 34.

⁶⁹⁴ „[...] *alwohe* [v loveckém zámku] *ein kostbahr mit kunstbahren bildern ausgezierter Saal, und nebst deme eine große anzahl deren schönsten zimern zufinden ist, in diesem lustgebäu sind sowohl in oberbesagten Saal, als auch auswärts in denen gängen, und auf der Stiege, eine große anzahl von denen seltsamst- und prächtigstens hirsch gewaihen zu sehe.*“ Jan Václav Friedl, Stručný popis panství Hluboká, 1780, SOA Třeboň, Vs Hluboká, kniha 71, s. f.

⁶⁹⁵ Drescher Dvořákovi, Český Krumlov, 25. června 1720, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Wα 11b, fol. 68. Nejvyšší lovčí informoval hejtmana o knížecím rozkazu převzt plachty a další lovecké potřeby z Českého Krumlova na lovecký zámek Ohrada.

⁶⁹⁶ Srov. dopis třeboňských úředníků Dvořákovi, Třeboň, 18. prosince 1723, Tamtéž, fol. 72.

⁶⁹⁷ Koncept kancelářského přípisu, Vídeň, 19. prosince 1714, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (střední oddělení), sign. A 6BB 2a, 1720–1746, fol. 109.

⁶⁹⁸ K pomoci mělo být netolickým 50 koní z protivínského panství. Srov. Leinhard (?) protivínským, Netolice, 9. září 1728, SOA Třeboň, Vs Protivín, inv. č. 2524, sign. VI Wα 19/1, fol. 162.

⁶⁹⁹ Přehled výdajů na lovy na hlubockém panství r. 1728, lesmistr Sigmund, Hluboká, 14. listopadu 1728, SOA Třeboň, Vs Netolice, sign. VI Wα 26, fol. 34.

zjevně patřil mezi kněžniny oblíbené honitby, neboť v něm hodlala lovit i následujícího roku. Po lovu, k němuž bylo třeba 200 honců, chtěla poobědvat u němčického faráře.⁷⁰⁰

Obdobný význam má případ z roku 1730, kdy vrchní hejtman Olbricht nařídil hlubockému hejtmanu Felixi Maxmiliánu Lintnerovi zorganizovat přesun loveckého náčiní z loveckého zámku na třeboňské panství. Jelikož se ovšem některé nezbytnosti nacházely v Netolicích, neměl odesílat nic, dokud se z netolického panství nevrátí i ostatní náležitosti. Vše mělo být v každém případě k lovu připraveno před návratem knížete.⁷⁰¹ Úzus přetrvával i po smrti Adama Františka ze Schwarzenbergu.⁷⁰² Přes Netolicko byly navíc dopravovány lovecké potřeby na vimperské panství, k čemuž bylo třeba vždy zajistit příprež.⁷⁰³

Potřebné nástroje bylo třeba pravidelně opravovat, případně zcela nahradit.⁷⁰⁴ Opotřebenosti bylo dáno intenzivním provozováním lovů.⁷⁰⁵ Veškeré náklady na koupi nových potřeb⁷⁰⁶ i opravu poškozeného náčiní⁷⁰⁷ podléhaly knížecímu schválení. Některé práce přitom bylo nutné zadat specializovaným řemeslníkům, přičemž měli velkou roli knížecí agenti.⁷⁰⁸ Zároveň na práce dohlíželi příslušní schwarzenberští

⁷⁰⁰ Sigmund, Hluboká, 14. října 1729, Tamtéž, fol. 36.

⁷⁰¹ Olbricht Lintnerovi, Třeboň, 22. října 1730, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (střední oddělení), sign. A 6Bß 2a, 1720–1746, fol. 104.

⁷⁰² Srov. dopis hraběte Clary-Aldringen (s velkou pravděpodobností František Karel, hrabě Clary-Aldringen, od r. 1722 nejvyšší lovcí království českého. Srov. OSN V, s. 437) kněžně Eleonoře Amálii ze Schwarzenbergu, b. m., 21. července 1732, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. B 6Wα 9a, s. f. Dopisem hrabě požádal kněžnu o vyslání 15 velkých vozů s loveckým náčiním z Hluboké na Zbiroh. Případ mimo jiné dokládá význam schwarzenberské sbírky loveckých potřeb uložené v Ohradě. Prozatím nelze zjistit, nakolik mohla žádost hraběte ovlivnit mimořádná situace po smrti A. F. ze Schwarzenbergu.

⁷⁰³ Doloženě r. 1730, 1731, 1732. Prameny v SOA Třeboň, Vs Netolice, sign. VI Wα 26.

⁷⁰⁴ K výrobě a opravě plachet H. W. DÖBEL, *Neueröffnete Jäger-Practica* II, s. 18–26; ve vztahu k českému prostředí J. E. CHADT, *Dějiny*, s. 353–355.

⁷⁰⁵ Např. r. 1728 bylo třeba opravit „*die herrschaftliche Plachen, so bey der Jadt geristen worden*“. V ojedinělých případech dokonce lze doložit, při kterém lovu k poškození náčiní došlo. Svědčí o tom příklad z roku 1735, kdy byly na příkaz kněžny vydány 4 zl 39 kr „*von Renovirung der gerrißengewesten Jagt Plachen, welche bey der gesperten Jagdt in Welechwiner Revier Riunirt worden*“. Důchodní účty panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1728, 1735, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁷⁰⁶ Srov. Knížecí reskript, Vídeň, 12. září 1705, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. B 6Wα 9a, s. f., jímž přikázal nakoupit lovecké náčiní a schválil výši nákladů 200 zl; podobně nařídil kníže koupi 5 nových vozů na lovecké náčiní v roce 1710, srov. Knížecí reskript, Vídeň, 5. března 1710, Tamtéž.

⁷⁰⁷ V roce 1725 bylo například nutné opravit vozy na lovecké náčiní uložené v loveckém zámku Ohrada. Práce v celkové výši 98 zl 28 kr provedli třeboňský kolář a kovář. Srov. rozpočet opravy, b. a., Hluboká, 15. května 1725, Tamtéž; po roce 1725 byla hojná korespondence ve věci nutných oprav loveckých plachet, což nasvědčuje jejich intenzivnímu využívání. Prameny jsou uloženy Tamtéž; dále Knížecí reskript, Vídeň, 2. září 1725, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Wα 11b, fol. 86; schválení nákladů na opravu loveckých potřeb v zámku Ohrada, koncept knížecího reskriptu, Vídeň, 29. září 1731, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. B 6Wα 9a, s. f.; hlubocký lovcí Johannes Kaber, rozpočet nutných oprav loveckého náčiní uloženého v loveckém zámku Ohrada, Hluboká, 22. března 1732 (schváleno knížetem v Krumlově, 5. dubna 1732), SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Wα 11b, fol. 143–145.

⁷⁰⁸ Kupříkladu v roce 1727 bylo třeba opravit a nově vyrobit kvalitní lana, čehož se zhostil lanář z Prahy. Jeho služby zprostředkoval sollicitátor Johann Jacob Müller. Srov. Sigmond Schwarzenbergovi, Hluboká, 27. února 1728, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Wα 11b, fol. 90–94. Vdově po pražském lanáři

specialisté.⁷⁰⁹ V případě neúměrně vysokých nákladů kníže upřednostnil koupi nových nástrojů. V roce 1725 například místo oprav za nepřiměřenou cenu nařídil zrušení 6 starých vozů na lovecké plachty a koupi nových.⁷¹⁰ Právě plátno a lovecké plachty [29]⁷¹¹ tvořily převažující součást výbavy stodoly v loveckém zámku Ohrada.⁷¹² Již v roce 1708 byly k jejich uložení pořízeny 2 stolice.⁷¹³

Cenný pohled do vybavení stavby poskytují její příležitostně sepisované inventáře.⁷¹⁴ Vznik prvního soupisu loveckého náčiní byl motivován výše zmíněnou nutností obměny vozového parku.⁷¹⁵ Další inventář z roku 1728 je aktualizovaným opisem staršího pramene.⁷¹⁶ Nejmladší soupis z pera tehdejšího správce loveckých potřeb Leopolda Zieglera je veden nejpodrobněji – zachycuje nástroje na lov jelena,⁷¹⁷ prasat,⁷¹⁸ lovecké plachty s příslušnými vozy a potřeby pro chov psů. Vedle loveckých potřeb tvořily součást vybavení zámku i prostředky požární ochrany.⁷¹⁹ Rozsah

nechal kníže vyplatit celkem 350 zl za práci na loveckém náčiní ještě v roce 1729. Müller Lintnerovi, Praha, 22. dubna 1729, Tamtéž, fol. 101; Müller Lintnerovi, Praha, 10. května 1729, Tamtéž, fol. 102

⁷⁰⁹ Například v roce 1731 byli do Prahy vysláni „Kryštof [Hládek?] a dva sloužící“, aby dohlédli na opravy loveckých plachet u tamního řemeslníka. Srov. důchodní účet panství Hluboká, výdaje za první pololetí 1731, Tamtéž, sign. I 6R 2.

⁷¹⁰ Kupříkladu jen v prvním pololetí roku 1724 bylo na opravu loveckých plachet a sítí vydáno 505 zl 34 kr. Srov. důchodní účet panství Hluboká, Tamtéž, sign. I 6R 2; dále Knížecí reskript, Laxenburg, 2. června 1725, Tamtéž, sign. IB 6Wα 11b, fol. 81. [koncept uložen v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. B 6Wα 9a, s. f.]; 10 nových vozů a 50 sítí na jelena bylo zakoupeno také v roce 1732. Srov. rozpočet na koupi nových loveckých potřeb, Hluboká, 20. července 1732, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Wα 11b, fol. 156–160. K nákupu došlo na základě knížecího reskriptu z 24. května 1732. Srov. Olbricht Dvořákovi, Třeboň, 27. května 1732, Tamtéž, fol. 152.

⁷¹¹ H. W. DÖBEL, *Neueröffnete Jäger-Practica* II, s. 18–26.

⁷¹² Srov. označení stodoly „Plahenhaus“ v konceptu reskriptu, Vídeň, 17. ledna 1731, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. B 6Wα 9a, s. f., jímž kníže nařizoval pořídit nezbytnosti do „Plahenhaus“. V pramenech je stodola běžně označována jako „Plahenschupfe“. Srov. důchodní účty hlubockého panství, 1708–1713, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2. Místo na uložení loveckého náčiní bylo podmínkou lovu. Srov. H. F. VON FLEMING, *Der vollkommene teutsche Jäger*, s. 237–238.

⁷¹³ Zhotovil je podhradský tesař Matthias Hoffmann. Důchodní účty panství Hluboká, vydání za 1. pololetí 1709, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁷¹⁴ Upozornil na ně již M. SCHWARZ [= A. NIKENDEY], *Schloss*, s. 278. Kromě citovaných inventářů z let 1725, 1728 a 1732 vznikly soupisy i v mladším období. Srov. inventář loveckého zámku Ohrada včetně loveckých potřeb, Hluboká, 1. července 1748, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 5, fol. 55–109; inventář loveckých potřeb v loveckém zámku, Hluboká, 12. května 1750, Tamtéž, fol. 33–51.

⁷¹⁵ Srov. Knížecí reskript, Laxenburg, 9. května 1725, Tamtéž, sign. IB 6Wα 11b, fol. 77; soupis z 30. října 1725 je uložen v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. IIG 7Bα 11a, s. f.

⁷¹⁶ Inventář z 30. ledna 1728, Tamtéž, sign. IIG 7J 1a, s. f.

⁷¹⁷ Vysoké sítě, plachta na vodní lov, nové a staré tkané i plátěné plachty, z nichž několik bylo téhož roku přivezeno z Českého Krumlova. K potřebám lovu na jelena srov. H. W. DÖBEL, *Neueröffnete Jäger-Practica* II, s. 26–29.

⁷¹⁸ Zejména obruče na plachty, tkané a plátěné plachty apod. Srov. Tamtéž, s. 57–59.

⁷¹⁹ 8. března 1732 nechal kníže pro lovecký zámek Ohrada zakoupit rozličné protipožární nástroje – hasičské žebříky, vědra, stříkačky. Srov. sekretář Albrecht Heinrich von Wolwarth hlubockému hejtmanovi Mikuláši Dvořákovi, Český Krumlov, 27. března 1732, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. B 6J 1c, s. f.

inventovaného náčiní je zcela mimořádný a v soudobých Čechách nejspíše ojedinělý.⁷²⁰ Lovecké náčiní bylo dominantní součástí výbavy zámku i ve druhé polovině 18. století.⁷²¹

O lovecké náčiní se staral jeho správce ubytovaný v loveckém zámku.⁷²² Ve funkci byl nejprve byl Hans Georg Hoffmann, jenž nastoupil s ročním platem 50 zl a přidělem 2 sudů deputátního piva do služby v srpnu 1710.⁷²³ Nejpozději v roce 1726 zemřel, neboť vdova žádala o možnost zůstat ve služebním bytě, než si najde bydlení v Podhradí.⁷²⁴ Není jisté, zda byl v následujícím období úřad správce loveckých potřeb obsazen, neboť inventář z roku 1728 sepsal hlubocký lovcí Collari. Posléze je jako nový správce uváděn Leopold Ziegler – autor inventáře vybavení loveckého zámku z roku 1732 byl ve funkci ještě na prahu šedesátých let.⁷²⁵ Jeho výplata dosahovala pololetně 30 zl 15 kr.⁷²⁶

Korespondence ve věci organizace loveckých zábav na jihočeských panstvích i hmotná kultura shromážděná v loveckém zámku Ohrada dokládají, že lovy na schwarzenberských majetcích v jižních Čechách probíhaly zcela v souladu s dobovou praxí. Lovy panských myslivců zajišťovaly pravidelný přísun viktualii

⁷²⁰ Na opočenském panství v roce 1794 byly ve skladu polesného uloženy 4 velké sítě, 2 menší sítě, několik starých vlčích sítí, několik nových zaječích sítí, sítě na ptáky. Jde o pouhý zlomek obsahu stodoly na Ohradě. Bohužel chybí větší množství srovnávacího materiálu, z něž by bylo možné vyvodit obecnější závěry. Srov. K. HORÁK, *Z historie*, s. 88; další příklady shromáždil J. E. CHADT, *Dějiny*, s. 355; na ojedinělost hlubockého soupisu a bohatost místního vybavení poukázal i J. ČABART, *Vývoj*, s. 136.

⁷²¹ „*nebst diesen [míněn lovecký zámek] existiret alda ein zeighauß, in welchen von verschiedenen Jagd-Requisiten samt hier zugehörten Wägen ein solche Anzahl zufrieden ist.*“ Jan Václav Friedl, *Stručný popis panství Hluboká, 1780, SOA Třeboň, Vs Hluboká*, kniha 71, s. f.

⁷²² Bohužel se nedochovala případná instrukce, která by jeho pravomoci vymezovala konkrétněji. Srov. SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 7B 1. Služební byt Pavel Ignác Bayer projektoval do přízemí jihozápadního bočního křídla zámku.

⁷²³ „*[...]dem neu auffgenommen Plahenknecht jährlich nebst 2 Vas bier an der besoldung gericht werden baar geld 50 zl so dermahlem von 1m Augusti [...] bies Ende des Jahres.*“; „*dem Johann Georg Hoffmann Plahenknecht in dem neuen gebeu.*“ Důchodní účty panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1710, 1. pololetí 1711, Tamtéž, sign. I 6R 2.

⁷²⁴ Koncept dopisu hejtmana Lintnera Schwarzenbergovi, Hluboká, 23. února 1726, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Hα 1a, fol. 5. Kníže svolil k tomu, aby vdova Hoffmannová obývala prostory loveckého zámku, v nichž žil kontribuční mušketýr, a zároveň jí přiznal roční důchod 10 zl. Knížecí reskript, Vídeň, 9. března 1726, Tamtéž, fol. 6. V matrikách se mi záznam o smrti Hanse Georga Hoffmanna nepodařilo dohledat.

⁷²⁵ Ještě v roce 1760 mu byla vyplacena půlroční mzda 30 zl 15 kr. Odměnu ve stejné výši dostal v roce 1765 nový opatrovatel loveckého náčiní Carl Ziegler, s velkou pravděpodobností Leopoldův syn. Srov. důchodní účty panství Hluboká, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2. Mohlo jít o Karla Zieglera, který zemřel 3. června 1806 ve věku 82 let (*1724) a byl v matrice uveden jako myslivec. Hlubší matriční sondu vzhledem k torzovitosti dochovaných matrik nelze provést. Srov. SOA Třeboň, Sběrka římskokatolických matrik, FÚ Hluboká nad Vltavou, kniha 14 [dostupné online, <http://digi.ceskearchivy.cz/>, přístup 10. března 2012].

⁷²⁶ Důchodní účty panství Hluboká, Tamtéž, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

do dvorní kuchyně – právě zásobování vídeňského dvora bylo, vedle výnosu důchodů, významnou funkcí panství jako hospodářské jednotky.⁷²⁷

Mimo dodávek do Vídně bylo hlubocké panství z příkazu krajských úřadů, zpravidla podepřených knížecími reskripty, využito i k zásobování panovnického hofštátu na cestách.⁷²⁸ Při cestách dvora se venkovského panství Hluboká nad Vltavou dotýkaly „velké“ politické dějiny. Platí to již pro jeden z prvních doložených případů dodávek pro dvůr na cestách. V roce 1704 přes jižní Čechy cestoval španělský král Karel III., budoucí dědic rakouské části habsburského soustátí, do Anglie a Portugalska, odkud hodlal prosazovat své nároky na uvolněný madridský trůn.⁷²⁹ Pro jeho potřebu bylo nutné z hlubockého panství dodat 100 koní a řadu naturálií. Koně byli pro potřeby cest dvořanů dodáváni zcela pravidelně, například při cestě údajné Karlovy nevěsty Marianny z Vídně bylo v každé stanici na cestě pro potřeby hofštátu nutno zajistit 640 tažných a 40 jízdních koní. Povinnost jejich dodávek byla rozložena na řadu šlechtických majetků, přičemž Hluboká měla pro svou velikost mezi zásobiteli výsadní postavení. Konkrétně z panství Strakonice, Štěkeň, Drahonice, Libějovice, Netolice a Orlík mělo být dodáno 300 koní, přičemž nejvíce měli zajistit hluboční úředníci.⁷³⁰ Totéž platilo i pro dodávku 108 koní pro hofštát arcivévodkyně Marie Alžběty při její cestě do místodržitelství ve Španělském Nizozemí. Při všech těchto i dalších událostech menšího rozsahu tvořilo součást povinností schwarzenberských úředníků a panských myslivců zajištění nezbytných viktualií. Mimo zajišťování příprave pro císařský dvůr byli panští koně ojedinele poskytováni i dalším urozeným osobám, vždy po knížecím schválení.⁷³¹

V doložených případech představovaly hony mimořádný zásah do každodennosti panství. Velké panské lovecké zábavy s sebou přinášely nutnost náročného logistického

⁷²⁷ Prameny k dodávkám pro dvorskou kuchyni ve Vídni a příkazy k lovům panských myslivců, jimž kníže zasílal konkrétní požadavky na počty i druhy zvěře, jsou uloženy v SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 60, s. f. (korespondence ve věci dodávek do dvorní kuchyně); SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6C 4–7 (korespondence o dodávkách do dvorní kuchyně), IB 6C 8–10 (cedule o dodávkách do dvorní kuchyně). Dále částečně dochované kvartální přehledy ulovené zvěře, uloženy v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. B 6Wα 9a. Dochovány jsou přehledy lovů na jeleny, kteří byli děleni do 4 tříd podle stáří a kvality paroží. Zcela obdobná situace vládla na panství Brtnice za Antonína Rombalda Collalta a nepochybně i na dalších, dosud z tohoto hlediska neprozkoumaných šlechtických majetcích. Srov. J. NOBICHT, *Lov*, s. 169.

⁷²⁸ Prameny k následujícímu výkladu jsou uloženy v SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 4A 1a.

⁷²⁹ P. LUNIACZKOVÁ, *Dvorní cesty*, s. 19–22. Tamtéž jsou uvedeny podrobné informace k jednotlivým etapám cesty včetně jejích příprav a personálního zajištění, dodávek viktualií i koní.

⁷³⁰ Srov. soupis potřeb pro zajištění hofštátu Marianny, Hluboká, červenec 1708, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 4A 1a, fol. 267. Poskytování koní z Hluboké probíhalo i v dalších případech.

⁷³¹ Prameny jsou uloženy Tamtéž, sign. IB 6Hy 2. V roce 1724 se například jednalo o příprave pro hraběte St. Julien, r. 1730 o koně pro krajského hejtmana Václava Netolického z Eisenberka s manželkou atp.

zabezpečení, spolupráci úředníků na všech hlavních jihočeských panstvích a rozsáhlé přesuny poddaných. K organizaci velkého honu bylo třeba 600 honců, což představovalo necelou desetinu dospělých obyvatel hlubockého panství. Nepochybně právě z důvodu ulehčení tlaku na ekonomiku panství, které s sebou takto rozsáhlá jednorázová robotní povinnost přinášela, byla zpravidla rozložena na obyvatele tří schwarzenberských majetků. Tím sloužily jako nástroj integrace schwarzenberských majetků a prostředek jejich scelení do „jihočeského království Schwarzenberg“.

V mladších dějinách loveckého zámku Ohrada bylo mimořádně dramatické zejména období válek o rakouské dědictví.⁷³² Během tehdejších válečných operací zůstala po uzavření příměří mezi francouzskou posádkou na hradě a obléhajícími císařskými jednotkami v srpnu 1742 na hlubockém panství řada zraněných francouzských vojáků, kteří se statutem válečných zajatců zůstali na doléčení na Ohradě. Mimo vojáků pobýval v objektu i „*feltscher*“ ubytovaný v někdejší bytě lesmistra.⁷³³ Pobyt Francouzů byl pro zámek devastující, což se odrazilo v intenzivních snaze vrchnosti odstranit škody. Dočasní francouzští obyvatelé zámku, jichž bylo na 130, odešli s eskortou 10. dubna, načež zámek obhlédli hlubocký hejtman Antonín Dvořák a obroční písař v doprovodu velitele českobudějovické posádky Maxmiliána svobodného pána von Krottendorf.⁷³⁴ Zprvu odhadli škody na zničeném zasklení oken, dveřích a kováních na 125 zl 36 kr.⁷³⁵ Opravy však dosáhly ceny 200 zl.⁷³⁶ Mimo jiné měl budějovický malíř Jan Pazourek vymalovat nehašeným vápnem pokoje v prvním i druhém patře vyjma sálu.⁷³⁷ Dále bylo nutné obnovit pumpy na nádvoří.⁷³⁸

⁷³² A. SEDLÁČEK, *Hrady VII*, s. 149–150. K politickému kontextu Pavel BĚLINA – Jiří KAŠE – Jiří P. KUČERA, *Velké dějiny země Koruny české X*, Praha-Litomyšl 2001, s. 15–40.

⁷³³ Výplývá to z přehledu práce podhradského truhláře – „*In das abgebeente forstmeisterische quartier in ein Stubel für dem feldscher 2 thier futter samt thiern gemacht*“. Důchodní účty panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1743, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁷³⁴ Maximilián svobodný pán von Krottendorf (1700–1772). Plukovník walliské pěchoty, později generál polní strážmistr velící jedné z rakouských brigád v bitvě u Kolína během sedmileté války. Srov. Gottlob NAUMANN, *Sammlung ungedruckten Nachrichten, so die Geschichte der Feldzüge der Preußen von 1740 bis 1779*, Dresden 1782, s. 75 [dostupné online, <http://books.google.com/>, přístup 20. února 2012]; dále Olbricht Schwarzenbergovi, Hluboká, 1. května 1743, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Bβ 2a, Schloss Ohrad 1709–1793, s. f.; walliské pěchotě rozložené kolem Hluboké dodávala vrchnost proviant. Důchodní účty Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1743, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁷³⁵ dále Olbricht Schwarzenbergovi, Hluboká, 1. května 1743, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Bβ 2a, Schloss Ohrad 1709–1793, s. f.

⁷³⁶ Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 25. května 1743, Tamtéž. Opravy probíhaly po celý květen. Olbricht Schwarzenbergovi, Třeboň, 23. května 1743, Tamtéž.

⁷³⁷ Jan Pazourek pro Schwarzenbergovy pracoval i na úpravách poutního kostela Navštívení P. Marie ve Skočicích. Srov. M. ŠANDA, *Antonio Ehorto Martinelli*, s. 135. Výmalba interiéru vápnem byla nutná z hygienických důvodů.

⁷³⁸ Olbricht Schwarzenbergovi, Třeboň, 30. května 1743, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Bβ 2a, Schloss Ohrad 1709–1793, s. f.

Z pravidelných zpráv vrchního hejtmana Ferdinanda Augustina Olbrichta mimo jiné vyplývá, že obrazy z loveckého zámku byly během válečných akcí umístěny na třeboňském zámku, odkud je bylo nutné převézt zpět na Ohradu.⁷³⁹ To nasvědčuje obezřetnému přístupu vrchnosti, jež před válečným nebezpečím uschovala cenné předměty, nepochybně nejen obrazy, v dobře opevněném městě spíše než na hlubockém zámku.⁷⁴⁰

Další využívání loveckého zámku objasňuje epizoda z roku 1751, kdy byl na hlubocké panství povolán František Jakub Prokyš (1713–1791),⁷⁴¹ jemuž Josef Adam ze Schwarzenbergu svěřil čištění obrazů.⁷⁴² Kromě pláten na zámku mu byla do péče svěřena i díla v loveckém zámku. Kníže ve svém reskriptu adresovaném hejtmanu Antonínu de Bossimu zdůraznil, že správce loveckého zámku má dbát na lepší větrání prostor.⁷⁴³ Pokud se v zámku nevětralo, lze jen stěží předpokládat dlouhodobější přítomnost vrchnosti – Josef Adam mohl být o špatném stavu obrazů informován svými úředníky, případně jej zjistil při některé z krátkodobých návštěv. Kupříkladu 4. září 1751 v loveckém zámku kníže poobědval při cestě z protivínského na českokrumlovské panství. Podobné krátkodobé pobyty probíhaly i dříve, například v roce 1745, kdy Josef Adam ze Schwarzenbergu na Ohradě 25. května obědval a přenocoval, nepochybně kvůli neobyvatelnosti poškozeného hlubockého zámku.⁷⁴⁴ Výklad o využívání Ohrady

⁷³⁹ Olbricht Schwarzenbergovi, Třeboň, 26. května 1743, Tamtéž. Vrchní hejtman osobně lovecký zámek obhlédl 3. června 1743. Srov. přehled hospitalit za 1. pololetí 1743, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Hy 2, fol. 301–305, zde 303.

⁷⁴⁰ K přesunům mobiliáře včetně obrazů zřejmě došlo v roce 1741, kdy byly mimo jiné odeslány poště z Ohrady na prámech po vodě do Prahy. Srov. reskript Josefa Adama ze Schwarzenbergu, Vídeň, 14. října 1741, SOA Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 197. Zároveň byl sepsán inventář mobilií v loveckém zámku, jež ovšem zachycuje především textilie. Vznik inventáře lze chápat jako nezbytnou podmínku odvozu mobilií, neboť snižoval pravděpodobnost zpronevěry či krádeže majetku. Srov. Löbel, Zelenka, inventář hlubockého zámku a loveckého zámku Ohrada, Hluboká, 6. června 1741, Tamtéž, fol. 233–235.

⁷⁴¹ František Jakub Prokyš (1713–1791). Srov. Petr PAVELEC, „Schwarzenberský“ malíř František Jakub Prokyš, in: M. Gaží (ed.), Schwarzenberkové, s. 251–266.

⁷⁴² Reskript Josefa Adama ze Schwarzenbergu, Český Krumlov, 3. března 1751, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 3, fol. 698. Prostředky ve výši 5 kr za vyčištěnou stopu čtvereční měly být malíři vyplaceny po dokončení jeho prací v Krumlově. K výplatě došlo na prahu července. Srov. Antonín de Bossi Prokyšovi, Hluboká, 6. července 1751, Tamtéž, fol. 697. Srov. též P. PAVELEC, „Schwarzenberský“ malíř, s. 252. Prokyš ošetřil celkem 17 obrazů různého formátu, celkem 871 čtverečních stop (změněním byli pověřeni hospodářský písař a zednický polír), za něž mu bylo podle citovaného knížecího reskriptu vyplaceno 72 zl 35 kr. Srov. důchodní účet panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1751, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2. Zájem knížete o patřičný vzhled obrazů nebyl náhodný, již o deset let dříve nařídil očištění soch zemských patronů po stranách zámecké kaple, které byly údajně silně zaprášené a začerněné od plamenů svící. Srov. reskript Josefa Adama ze Schwarzenbergu, Prešpurk, 24. června 1741, Tamtéž, sign. IB 6J 2, fol. 220.

⁷⁴³ „[...] es fast nicht zu begreifen ist, dass weilm diese [...] bilder von Anno 1716 bis 1741 nichthin ganzer 25. Jahr ohne geringsten Mahl bestehen können, wie dieselben nunmehr seit 5 oder 6 Jahren von der fruchte so sehr angegreiffen werden” Reskript Josefa Adama ze Schwarzenbergu, Český Krumlov, 3. března 1751, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 3, fol. 698.

⁷⁴⁴ Srov. důchodní účty panství Hluboká, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

tak lze uzavřít prozatímním konstatováním, že ve druhé generaci majitelů hlubocký lovecký zámek ustoupil do pozadí zájmu.

II.3 Lázeňský komplex v Libníči

II.3.1 Výstavba

Libníčský léčivý pramen byl podle svědectví Bohuslava Balbína známý místním obyvatelům už kolem roku 1650.⁷⁴⁵ Do centra pozornosti vrchnosti se dostal na podzim 1681, kdy Ferdinanda Viléma ze Schwarzenbergu o prameni zpravil tehdejší hlubocký hejtman Matěj Řehoř Hosínský.⁷⁴⁶ V dopise vrchnosti vylíčil odkrytí léčivého minerálního pramene podobného vývěru v Janských Lázních na vlčickém panství.⁷⁴⁷ Na tamním schwarzenberském majetku působil dříve. Po neúspěšném pokusu o kariéru hejtmána na Hluboké byl nejvyšším úředníkem ve Vlčicích.⁷⁴⁸ Hosínského znalost jánskolázeňského pramene mu zjevně umožnila rozeznat význam libníčského zřídla.

Součástí zprávy byla osvědčení o působnosti pramene od budějovického lékárníka Heinricha Menharta Freytaga a vrchnostenského lékaře Johanna Franze Löwa z Erlsfeldu, pozdějšího autora popisu libníčských lázní.⁷⁴⁹ Kníže posléze nařizoval další přezkoumání pramene dr. Löwem.⁷⁵⁰ Došlo k němu ještě v říjnu 1681, kdy byla voda z pramene ohřáta a za přítomnosti pražského lékaře, hlubockých úředníků a stavitele Giaccoma Antonia de Maggiho přezkoušena.⁷⁵¹ Zároveň autor zprávy navrhoval knížeti, aby náklady deputátu budoucího lázeňského hostinského byly hrazeny rovnoměrně

⁷⁴⁵ J. KUBIČKA, *Lázně*, s. 49. Známý však byl odedávna. Srov. *Kronika obce Libníč 1923–1980*, SOkA České Budějovice, Archiv obce Libníč, sign. B1261, s. 5.

⁷⁴⁶ Hosínský Janu Adolfovi ze Schwarzenbergu, Hluboká, 24. září 1681, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Ba 1a, s. f.

⁷⁴⁷ Tamní lázně založili Schwarzenbergové ve stejném období. Srov. S. BUCHAROVIC – S. WIESER, *Encyklopedie*, s. 122–126.

⁷⁴⁸ K. MIKUSCHKOWITZ, *Statistische und geschichtliche Übersicht I*, s. 142; P. MATLAS, *Shovívavá vrchnost*, s. 122–123.

⁷⁴⁹ Johann Franz Löw z Erlsfeldu (1648–1725), lékař a právník, mnohonásobný děkan lékařské fakulty a rektor Karlo-Ferdinandovy univerzity. Mj. císařský dvorní lékař a dvorní lékař řady šlechticů. Do služeb Schwarzenbergů vstoupil v roce 1680, když se uprchl před morovou epidemií z Prahy do Lince, kde se zdržoval i císařský dvůr včetně rodiny Jana Adolfa ze Schwarzenbergu. I. ČORNEJOVÁ, *Deník*, s. 238; k tehdejšímu pobytu K. SCHWARZENBERG, *Geschichte*, s. 144. Mimo Schwarzenbergů působil například ve službách Františka Antonína Sporcka. Kromě literatury citované v úvodu srov. P. PREISS, *František Antonín Špork*, s. 228.

⁷⁵⁰ Reskript Jana Adolfa ze Schwarzenbergu, Oldenbourg, 1. října 1681, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Ba 1, fol. 9.

⁷⁵¹ Budějovický lékárník Janu Adolfovi ze Schwarzenbergu, b. m. (České Budějovice), b. d. (říjen 1681), Tamtéž, sign. IA 6Ba 1, fol. 27.

z důchodů hlubockého a třeboňského panství. Lázně totiž měly sloužit i k jejich užitku. Od nejranějších počátků zájmu Schwarzenbergů o libničský pramen tak lze vysledovat náznaky snah o výstavbu lázeňského centra.⁷⁵² Lékařovy odborné analýzy posloužily jako podklad záhy schváleného záměru sepsat naučení o vývěru.⁷⁵³

O nejranější podobě libničských lázní si nelze učinit podrobnější představu.⁷⁵⁴ Podle všeho šlo o dřevěné stavení či jejich skupinu. Z mladších pramenů vyplývá, že hlavní budovou byl dřevěný hostinec.⁷⁵⁵ Podle důchodních účtů šlo o budovu s koupelnou, třemi místnostmi a třemi komorami.⁷⁵⁶ Výbavu velkého pokoje tvořil stůl pro deset osob, dvojice malých stolů a příslušný sedací nábytek. Obdobně byly vybaveny malé místnosti. V budově bylo na šesti postelích možné ubytovat celkem osm hostů.

Do středu vrchnostenské pozornosti se Libnič opětovně dostala přelomu osmdesátých a devadesátých let 17. století. Z knížecího podnětu byla projednávána možnost výstavby rozsáhleji pojatého lázeňského areálu. Bohužel není zřejmé, z jakých důvodů se Ferdinand Vilém ze Schwarzenbergu rozhodl přikročit k rozšíření lázní.⁷⁵⁷ Zároveň probíhaly přípravné práce, kupříkladu lámání kamene.⁷⁵⁸ Vrchnostenský stavitel Giacomo de Maggi vytvořil několik návrhů lázeňské budovy s patřičnými rozpočty a odeslal je ke schválení do Vídně.⁷⁵⁹ Svou práci měl konzultovat s dr. Löwem, jehož mínění o uspořádání prostor se měl podřídit.⁷⁶⁰ Porady architekta s pražským lékařem následně skutečně probíhaly, kupříkladu v červnu 1691 navštívil areál Löw s Heidelbergerem a de Maggim, jenž naskicoval nedochované plány.⁷⁶¹ Míru jejich spolupráce osvětlil sám doktor. S architektem údajně probíral, zda by bylo lepší

⁷⁵² V. BŮŽEK a kol., *Společnost*, s. 260–261.

⁷⁵³ Reskript Jana Adolfa ze Schwarzenbergu, Vídeň, 26. dubna 1682, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Ba 1, fol. 18–20.

⁷⁵⁴ Podle J. KUBIČKY, *Lázně*, s. 49, byly první lázeňské stavby dřevěné. Vznikly údajně v roce 1683. Oproti tomu S. BUCHAROVÍČ – S. WIESER, *Encyklopedie*, s. 204, uvádějí, že první dřevěná lázeňská budova byla vystavěna již v roce 1681. Srov. níže uvedený výklad o výbavě budovy.

⁷⁵⁵ P. I. Bayer Adamu Františkovi ze Schwarzenbergu, 13. března 1713, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 3Ka 1a/6, s. f.

⁷⁵⁶ Byly vymalovány bílým vápnem. Srov. důchodní účet panství Hluboká, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁷⁵⁷ Korespondence z roku 1689 je uložena v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Bβ 2m, s. f.

⁷⁵⁸ Srov. důchodní účet panství Hluboká za 2. pololetí roku 1690, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁷⁵⁹ Reskript Ferdinanda Viléma ze Schwarzenbergu, Vídeň, 27. května 1691, Tamtéž, sign. IA 6Ba 1, fol. 23 [koncept uložen v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Bβ 2m, s. f.]

⁷⁶⁰ Reskript Ferdinanda Viléma ze Schwarzenbergu, Vídeň, 24. června 1691, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Ba 1, fol. 25–26.

⁷⁶¹ Hejtman Heidelberger Schwarzenbergovi, Libnič, 13. června 1691, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Ba 1a, s. f.

lázně vystavět jako centrální budovu s více pokoji, nebo jednotlivé domy.⁷⁶² Bohužel se příslušné plány ani rozpočty nepodařilo ve schwarzenberských fondech dohledat. Je tudíž otázkou, kterou budovu předchozího roku de Maggi vystavěl – za dokonané vybudování „*Schenkhausu*“ v Libníči mu bylo vyplaceno 115 zl 34 kr 5 d. Stejná stavba byla přikryta 4 000 šindeli, za něž důchodní úřad vyplatil prostředky v druhém pololetí 1691. O tři roky později položil v areálu libničských lázní prkenné podlahy ve všech objektech včetně stájí.⁷⁶³ Naopak další stavitelovu úlohu, projektovou přípravu kaple v lázeňském komplexu, lze částečně rekonstruovat. Zadáním byl de Maggi pověřen na jaře 1692. Plány a rozpočet ve výši 207 zl 59 kr odeslali hlubočí úředníci na sklonku dubna.⁷⁶⁴

Giacomo Antonio De Maggi navrhoval prostou stavbu půdorysu mírně protáhlého obdélníku o velikosti vnitřního prostoru zhruba 6×5 sáhů [30]. Nároží zpevňovaly pilastry na soklu s hlavicemi svázanými nečleněnou římsou, na niž navazoval prostý trojúhelný štít s oculos završený vížkou se zvonem. Vnitřní prostor kaple byl přístupný dveřmi s ostěním s uchy a baldachýnovou nadpražní římsou, na které spočíval schwarzenberský erb coby výrazný prvek vrchnostenské reprezentace. Osvětlení plochostropého interiéru zajišťovala jednoduchá okna po stranách stavby. Za menzou se nacházel výklenek pro oltářní obraz. Na epištolní stranu stavby v prostoru oltáře projektoval stavitel sanktuář. Jediným zdobným prvkem v interiéru byly nárožní pilastry. Kaple představuje typickou ukázkou velmi prostých forem de Maggiho úsporného slohu.⁷⁶⁵ Vycházel z pozdně renesančních vzorů aktualizovaných soudobými prvky, například baldachýnovou římsou nade dveřmi.

Schválení rozpočtu Ferdinandem Vilémem ze Schwarzenbergu v květnu téhož roku dokládá, že byl s návrhem spokojen, nepochybně i vzhledem k nízkým nákladům.⁷⁶⁶ Přesto nebyla stavba provedena. Svědčí o tom například mladší relace Mathiase Dräxlera z prosince 1713. Vrchní hejtman zpravoval knížete Adama Františka

⁷⁶² Löw Ferdinandu Vilémovi ze Schwarzenbergu, Praha, 16. listopadu 1691, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bα 1, fol. 27.

⁷⁶³ Srov. důchodní účet panství Hluboká za 2. pololetí roku 1690, Tamtéž, sign. I 6R 2.

⁷⁶⁴ Heidelberger a hospodářský správce Frankstätter Ferdinandu Vilémovi ze Schwarzenbergu, Hluboká, 23. dubna 1692, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 3Kα 1a/6, s. f. Rozpočet výstavby kaple v Libníči ve výši 207 zl 59 kr, Hluboká, 23. dubna 1692, Tamtéž. G. de Maggi, *Nárys kaple v Libníči*, duben 1692, lavírovaná perokresba s nepopsaným měřítkem, Tamtéž; G. de Maggi, *Půdorys kaple v Libníči*, duben 1692, lavírovaná perokresba s nepopsaným měřítkem, Tamtéž.

⁷⁶⁵ Hodnocení stavitele přináší VN [Věra NAŇKOVÁ], heslo Giacomo Antonio de Maggi, in: P. Vlček (ed.), *Encyklopedie*, s. 489–390; dále M. ŠANDA, *Antonio Ehorto Martinelli*, s. 50. Autor správně uvádí, že konzervativní de Maggiho architektura si zaslouží hlubší pozornost.

⁷⁶⁶ Reskript Ferdinanda Viléma ze Schwarzenbergu, Vídeň, 14. května 1692, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 3Kα 24a, fol. 4. [koncept uložen v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 3Kα 1a/6, s. f.]

o nemožnosti duchovní péče v areálu libničských lázní.⁷⁶⁷ Lázeňští hosté podle něj museli za mší do Rudolfova či do Lišova. To fakticky vylučuje existenci byt' jen dřevěné svatyně, která by bohoslužebným účelům mohla provizorně sloužit.⁷⁶⁸

Rozsáhlejší stavební práce následně v libničském areálu probíhaly až v druhém desetiletí 18. století. S velkou pravděpodobností byly motivovány rozmachem vrchnostenské podpory lázeňským místům lokálního významu, jichž byla v širším okolí Českých Budějovic celá řada. Většinou měly starší kořeny, ale právě na prahu 18. století v nich docházelo k jejich přestavbám. Platí to pro českobudějovické městské lázně v Dobré Vodě u Českých Budějovic⁷⁶⁹ i buquoyské lokality Dobrou Vodu u Nových Hradů⁷⁷⁰ a Lomec,⁷⁷¹ jež vedle center lázeňství sloužila i jako poutní místa. Podobně došlo k propojení lázeňské a poutní funkce i v lázních v Omleničce na Kaplicku⁷⁷² či ve Skočicích u Písku.⁷⁷³ Ve všech zmiňovaných lokalitách docházelo v první čtvrti 18. století k výrazným stavebním aktivitám. Z tohoto širšího kontextu jasně vyplývá, že Adam František ze Schwarzenbergu fakticky k realizaci rozšířeného lázeňského areálu přistoupit musel. Lázně se totiž v daném období stávaly významnou součástí širšího zázemí šlechtických sídel a na Hlubocku zatím chyběly.

Rozšíření libničského lázeňského komplexu nebylo první stavební úlohou tohoto typu, s nímž se Pavel Ignác Bayer setkal. Z titulu knížecího stavitele již mezi lety 1706

⁷⁶⁷ Dräxler Adamu Františkovi ze Schwarzenbergu, Třeboň, 17. prosince 1713, Tamtéž.

⁷⁶⁸ Existenci dřevěné kaple přitom s nevyslovenou samozřejmostí bez odkazů na prameny (zřejmě s oporou v ústní tradici, kterou dokládá i autorův hovor s libničským kostelníkem Karlem Lískovcem, 10. března 2012) předpokládá dosavadní literatura. Srov. výběrově S. BUCAROVIC – S. WIESER, *Encyklopedie*, s. 204–206. Paměť na údajnou dřevěnou kapli dokládá i zápis v Kronice obce Libnič, SOKA České Budějovice, Archiv obce Libnič, sign. B1261, s. 6–8. Ve zkoumaném účetním materiálu ani korespondenci nebyl nalezen žádný doklad existence dřevěné kaple.

⁷⁶⁹ U tamního pramene vznikly lázně již v sedmdesátých letech 17. století. V roce 1720 byly rozšířeny. Následně byl po roce 1733 starší kostel P. Marie Bolestné nahrazen barokní novostavbou podle návrhu Kiliána Ignáce Dientzenhofera. S. WIESER, *Encyklopedie*, s. 56–57.

⁷⁷⁰ V místě staršího pramene nechal Karel Albert Buquoy v letech 1708–1715 vystavět poutní kostel Panny Marie dobré rady. Do roku 1721 zde vznikla i dvojice lázeňských domů včetně vrchnostenské rezidence. Srov. S. BUCAROVIC – S. WIESER, *Encyklopedie*, s. 59–61.

⁷⁷¹ Symbolickým centrem rozsáhlého areálu na libějovickém panství byla kaple Jména Panny Marie, již nechal po roce 1699 vystavět Filip Emanuel Buquoy. Alej, jež vedle ke kapli, začínala u kaple sv. Máří Magdalény ze šedesátých let 17. století, v jejímž sousedství byly vystavěny drobné lázně. Ideový program komplexu se výrazně změnil po dostavbě nového zámku v polovině aleje, k níž však došlo až v polovině 18. století. Srov. P. VLČEK, *Ilustrovaná encyklopedie*, s. 341–342; s odkazy na starší literaturu Pavla STUHLÁ, *300 let poutního kostela Jména Panny Marie na Lomci. Sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 14. září 2004 v Městské galerii ve Vodňanech u příležitosti kulatého výročí vysvěcení chrámu*, Vodňany 2005.

⁷⁷² Srov. S. BUCAROVIC – S. WIESER, *Encyklopedie*, s. 253–254.

⁷⁷³ Tamtéž, s. 296. Tamní lázně byly spjaty zejména s předcházející šternberskou vrchností. Další příklady uvádí K. KRÍŽKOVSKÁ, *Lázeňství*, s. 44 an.

a 1708 projektoval nový hostinec v Jánských Lázních na vlčickém panství.⁷⁷⁴ Už 25. července 1706 předložil návrh hostince na jánskolázeňském náměstí.⁷⁷⁵ Jelikož bylo podle Bayera malé, projektoval sedmiosou patrovou budovu. V nízkém přízemním podlaží navrhoval sklepení, „*damit die gäste ihr fleisch gefluglewerkh und anderes Conserviren können*“. Ve zvýšeném přízemí mělo být devět pokojů, dvě kuchyně a záchod. Patro mělo být rozděleno do dvanácti pokojů. Vždy dva pokoje měla vytápět jedna kamna. Komunikaci zajišťovaly chodby ve středu dispozice a dvojramenné schodiště. Stavba podle Bayera neměla stát více než 2000 zl, což však vzápětí v podrobném rozpočtu korigoval na 2417 zl.⁷⁷⁶ Navrhovaný hostinec byl realizován ve značně pozměněné podobě. Konečný plán devítiosého patrového hostince bez sklepů předložil knížecí stavitel 10. ledna 1708.⁷⁷⁷ Přiložený popis zamýšleného objektu výmluvně vypovídá o ekonomické podmíněnosti návrhu. Stavba měla obsahovat 21 pokojů, přičemž by bylo možné prkennými příčkami rozdělit půdu na 14 komor, „*vor ärmern leuthe*“. Novostavba by podle Bayera „*mit dennen Materialien schwerlich über 3000 fl kosten wird*“. Náklady obhajoval plánovanými výnosy. Pokud by vrchnost za noc ve zděných pokojích účtovala byt' jen 45 kr, měla by při ročním využívání po 20 týdnů příjem 315 zl. Z komor na půdě by při ceně nájmu 10 kr plynuly roční příjmy 70 zl. Důchody by v žádném případě neměly činit méně než 300 zl za rok, což by vedlo k vcelku rychlé návratnosti peněz vynaložených an stavbu. S Bayerovou argumentací se Adam František ze Schwarzenbergu zjevně ztotožňoval, neboť povolil provedení objektu. Zcela dokončen byl v roce 1709. Realizace jánskolázeňského vrchnostenského hostince poskytla Bayerovi zkušenosti s prací na lázeňské budově.

První plán přestavby lázní v Libníči předložil Pavel Ignác Bayer na jaře 1713 [31].⁷⁷⁸ Projekční práci předcházelo osobní obhlédnutí zamýšleného staveniště vrchním hejtmanem, který stavitele ústně zpravil o knížecím záměru vybudovat novou lázeňskou

⁷⁷⁴ V. NAŇKOVÁ, *Architekt a stavitel*, s. 232, s. 251, pozn. 57. Následující výklad vychází z pramenů uložených v SOA Třeboň, Cizí statky, inv. č. 548, kart. 168.

⁷⁷⁵ P. I. Bayer, *Půdorys, nárys a řez hostincem v Jánských Lázních*, červenec 1706, zeleně, šedě a červeně lavírovaná perokresba bez měřítka, 32,8×21,1 cm. SOA Třeboň, Cizí statky, inv. č. 548, kart. 168, fol. 76.

⁷⁷⁶ Tamtéž, fol. 74.

⁷⁷⁷ P. I. Bayer, *Půdorys obou podlaží a nárys hostince v Jánských Lázních*, šedě a červeně lavírovaná perokresba bez měřítka, 47,2×36,3 cm, Tamtéž, fol. 65.

⁷⁷⁸ P. I. Bayer, *Půdorys a nárys kaple v Libníči*, březen 1713, lavírovaná perokresba s měřítkem 10 pražských loktů (31,6×20,3 cm), SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 3Kα 1a/6, s. f.; *Půdorys přízemí a patra lázeňské budovy v Libníči*, lavírovaná perokresba s měřítkem 50 pražských loktů, Tamtéž.

budovu.⁷⁷⁹ Architekt své záměry objasnil v obsáhlém popisu lázeňského komplexu, k němuž byly plány připojeny.⁷⁸⁰

Bayerem projektovaná lázeňská budova byla podsklepenou patrovou stavbou o dvou křídlech. Delší měřilo na délku devět okenních os a na šířku tři osy. Kratší křídlo bylo trojosé. Lázně měly stát v bezprostřední blízkosti stávajícího hostinského domu, o němž Bayer hovořil též jako o domě vrchnostenského myslivce.⁷⁸¹ Dominantou přízemí, členěného do traktu chodby a pokojů, byla klenutá místnost s minerálním pramenem. V bezprostřední blízkosti se nacházelo otopné zařízení pro ohřev vody. Navrhovaná cihlová studna měla nahradit dosavadní vývěr léčivé vody upravený pouze obložením dřevěným rámem. V přízemí dále architekt navrhoval kuchyni a zejména dvě koupelny. Větší z nich měla pojmout neurčený počet van a sloužit hostům. Menší klenutá koupelna byla určena pro urozené lázeňské hosty. Z hlediska funkčnosti je důvtipné umístění záchodu na schodišti tak, aby odpad mohl odnášet vývěr léčivého pramene. Vrchnostenské pokoje se měly nacházet nad klenutou lázní. Podle Bayera měl knížecí apartmán obsahovat rohovou místnost, kuchyni a tři další pokoje s většími a menšími komorami. Navržená budova neměla stát více než 645 zl, což však Bayer nedoložil podrobným rozpočtem. I z toho důvodu je nutné plán i jeho autorův komentář charakterizovat jako ideu primu, prvotní rozvrh díla určený k další diskusi.

Pavel Ignác Bayer již ve svém prvním návrhu počítal s realizací kaple [32]. Měla být vybudována „20 oder 30 schritt“ od lázeňské budovy, aby se v ní mohly konat mše k prospěchu lázeňských hostů. Stavitelova doporučení nepřímo dokládají, že v areálu dosud kaple nebyla, a to ani v dřevěné či jiné dočasné podobě. Bayer projektoval drobnou svatyni na čtvercovém půdoryse o velikosti vnitřního prostoru 6 či 7 loktů, podle vůle knížete. Stěny stavby zastřešené nízkou jehlancovou střechou byly členěny sdruženými pilastry, jež zpevňovaly nároží stavby. Dekorativní účinek měla i bohatě profilovaná římsa. Pro Bayera typické je dveřní ostění, ať už použitím uch s kapkami, nebo vertikálně prolomeným nadpražím podloženým klenákem. Navrhovanému interiéru vtiskl architekt oktogonální půdorys. Prostor byl završen stlačeným kulovým vrchlíkem. V kosých nárožích projektoval Bayer čtveřici nik, nepochybně pro

⁷⁷⁹ Měla sloužit k pohodlí tamních hostů. Draxler Dvořákovi, Třeboň, 6. března 1713, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 7b, fol. 35–36.

⁷⁸⁰ Bayer Adamu Františkovi ze Schwarzenbergu, Hluboká, 13. března 1713, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 3Kα 1a/6, s. f. O odeslání plánů knížeti informoval Dräxler Dvořáka, Třeboň, 16. března 1713, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 7b, fol. 37–38.

⁷⁸¹ Tato budova měla být upravena podle knížecího reskriptu z 12. února 1716, Tamtéž, sign. IB 6Ba 2a, fol. 1–2. V hostinské budově měl být podle knížete k službě hostů lovec.

sochařskou výzdobu. Celkové náklady předběžně odhadl na 120 zl, k čemuž bylo dále nutné připočítat případné náklady na zvonici ve středu střechy. V souladu s názorem hejtmána Václava Antonína Dvořáka navrhoval Bayer trojiční zasvěcení.⁷⁸²

Přípravná fáze stavebních prací na libničském lázeňském komplexu měla začít v sezóně 1713. Vzhledem k nebezpečí moru, který se rozšiřoval od roku 1711 z Balkánu, bylo nutné stavbu odložit.⁷⁸³ Kníže se bohužel nezmínil o důvodech, které jej k rozhodnutí o prozatímním odložení výstavby vedly, s velkou pravděpodobností však bezprostředně souvisely s omezením svobodného pohybu osob a zboží kvůli hrozící morové epidemii. Už v únoru 1713 došlo k uzavření hranic Moravy, Čech a Dolních Rakous. I přes snahu o karanténní opatření se první nemocní v březnu objevili v Praze. V hlavní městě království měla epidemie nejtěžší průběh, což dokládá i pesimistické svědectví Pavla Ignáce Bayera. Podle něj byli ve Vltavě mrtví lidé i dobytek a Pražanům nezbývalo, než aby se svěřili do rukou boží prozřetelnosti.⁷⁸⁴ Zvýšená zbožnost byla podle myšlení současníků jednou z hlavních zbraní proti obávané nemoci,⁷⁸⁵ o čemž svědčí i emocionálně působivá modlitba Pavla Ignáce Bayera ze srpna 1713.⁷⁸⁶ Právě na srpen a na září připadl vrchol úmrtnosti, jež v Praze dosáhla

⁷⁸² Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 21. března 1713, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká sign. A 3Kα 1a/6, s. f.

⁷⁸³ Knížecí reskript, Vídeň, 1. dubna 1713, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 7b, fol. 39–40. K morové epidemii r. 1713 obecně Eduard WONDRAK, *Historie moru v českých zemích. O moru, morových ranách a boji proti nim, o zoufalství, strachu a nadějích i o nezodpovězených otázkách*, Praha 1999, s. 78–92; podrobněji a s odkazy na starší literaturu Eva ROZSÍVALOVÁ, *Morová epidemie v roce 1713 a pražské matriky*, DP 7/II, 1987, s. 409–415; k průběhu epidemie na jihu Čech J. GRULICH, *Populační vývoj*, s. 126–128.

⁷⁸⁴ Bayer Dvořákovi, Praha, 11. srpna 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 4a, fol. 65; Bayer Dvořákovi, Praha, 19. srpna 1714, Tamtéž, fol. 48–49.

⁷⁸⁵ Johann Nicolaus Maubeuge, *Directorium antipestilientiale oder kurze ohnmassgeblige Pest-Ordnung*, Olmütz 1713, uvádí, že hlavní obranu proti moru představuje modlitba, amulety, prosby ke svatým, požehnání a duševní pohoda ve smyslu vyvarování se strachu z nemoci. Citováno podle E. WONDRAK, *Historie*, s. 86–91. Na zvýšení zbožnosti v ohrožené společnosti poukazuje Karel ČERNÝ, *Morová epidemie v Praze roku 1713 a klementinská kolej Tovaryšstva Ježíšova*, Bibliotheca Strahoviensis 6–7, 2004, s. 55–66, zde s. 59; v širších souvislostech P. HERSCHE, *Muße II*, s. 760–763.

⁷⁸⁶ Pavla Ignáce Bayera, datované na Ohradě 4. srpna 1713, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 4a, fol. 41–43, zde 43a: „In übrig bitte gott dem Allmächtigen, daß der heiligsten Mutter undt Jungfrauen Maria wie auch aller liebe heyligen Patronen, daß durchleuchtigste hauß von Schwartzenberg undt alle treue bediente, unterthanen, undt herrschafften bey guter undt bestendiger gesundheit erhalten, von demselbe alles uble in gnaden abwenden, dasselbe schützen, sorgen undt gnädiglichen obsonderlich bey bevorstehenden zeiten beschurmen, undt erhalten wolle. Amen.“ Obdobně se Bayer z důvěry v boží prozřetelnost obsáhle zpovídá v dopise datovaném v Praze, 19. srpna 1713, Tamtéž, fol. 48–49, zde 49a: „Und bite gott dem Allmächtigen, das er alles uble von Uns gnädiglich abwende, undt mit seiner unerntlichen baren hertzigkeit unß armen Sündern genädig seye, bitte mich in ferner Affection zu erhalten, undt ihro gnaden Herrn von Prangk, h. officiren schönstens zu befehlen hoffe euch umb fest S. Galli wan es gottes will ist alle in gutter gesundheit zu sehen. Wo nich, daß ich sterben solle. So bitte alle gute friedl. vor meine arme Seel zu beten.“ Bayerův dopis lze vnímat jako snahu připravit se na dobrou smrt.

téměř 13 000 osob. Po ochlazení se počátkem podzimu úmrtnost snížila.⁷⁸⁷ Ačkoliv se mor dále šířil na Moravu, v Čechách na podzim roku 1713 zavládla všeobecná úleva. O průběh epidemie se však současníci zajímali i později. V únoru 1714 Bayer s úlevou oznámil, že lazarety jsou prázdné a nikdo neonemocněl ani nezemřel. Zároveň projevil naději, že bude možné brzy volně cestovat a bude moci dorazit na Hlubokou. Ještě v srpnu téhož roku však s obavami sledoval zprávy o moru v okolí Olomouce.⁷⁸⁸ Na jaře 1714 se rytmus života na hlubockém panství měl stále podřídit případnému morovému nebezpečí. Například pravidelné floriánské procesí do zámecké kaple na 4. května mělo proběhnout pouze pokud se neobjeví žádné nové případy moru.⁷⁸⁹

Jižním Čechám se morová rána prakticky vyhnula,⁷⁹⁰ čehož si byli vědomi i schwarzenberští zaměstnanci.⁷⁹¹ Přesto místní obyvatelé vnímali nebezpečí moru jako velmi reálné. Ještě 9. října 1713 přijala městská rada v Písku usnesení o stavbě morového sloupu s prosebným, nikoliv votivním charakterem.⁷⁹² Naopak jako poděkování za zdárné přestání moru je třeba vnímat realizaci mariánské statue v Českých Budějovicích. Budějovická městská rada se k ní zavázala v roce 1713.⁷⁹³

Obdobně se už v srpnu 1713 objevila myšlenka kněžny Eleonory Amálie vybudovat na břehu Munického rybníka svatyni k počtě klíčových morových patronů sv. Šebastiána a sv. Rocha. Intenci manželky „*eine Statuam, oder Capperle einrichten zu lassen*“ podpořil i Adam František.⁷⁹⁴ Záměr se setkal i s pochopením českobudějovického děkana Jana Víta Schwantleho, s jehož podporou bylo zajištěno konzistoriální povolení ke stavbě svatyně.⁷⁹⁵ Kaple byla realizována a vysvěcena

⁷⁸⁷ Eva ROZSÍVALOVÁ, *Epidemie z roku 1713 a 1714 ve statistických záznamech a pražských úmrtních matrikách*, HD 3, 1969, s. 77–80; ke každodennosti života v morem ohrožené Praze K. ČERNÝ, *Morová epidemie*, s. 57–66.

⁷⁸⁸ Srov. Bayer Dräxlerovi, Praha, 14. února 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 3Kα 20a, fol. 15; Bayer Dvořákovi, Praha, 11. srpna 1714, Tamtéž, sign. IA 6Bβ 4a, fol. 65.

⁷⁸⁹ Knížecí reskript, Vídeň, 7. dubna 1714, Tamtéž, sign. IB 3Kα 3a, fol. 84.

⁷⁹⁰ Josef Grulich zaznamenal zvýšenou úmrtnost, kterou ovšem nelze průkazně dát do souvislosti s morovou epidemií, pouze v několika farnostech, např. v Lomnici nad Lužnicí. J. GRULICH, *Populační vývoj*, s. 127.

⁷⁹¹ P. I. Bayer, Ohrada, 4. srpna 1713, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 4a, fol. 41–43, zde fol. 41b: „*Gott sey gedankh, niemandt allhir krank worden.*“

⁷⁹² Sloup byl vysvěcen 8. září 1715. Srov. Ivana MAXOVÁ – Vratislav NEJEDLÝ – Pavel ZAHRADNÍK, *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v Jihočeském kraji (okresy České Budějovice, Český Krumlov, Jindřichův Hradec, Písek, Prachovice, Strakonice a Tábor)*, Praha 2009, s. 261–273.

⁷⁹³ Ke splnění slibu však obec přistoupila až v listopadu 1715, kdy realizaci skupiny pověřila Josefa Dietricha a kameníka Christiana Horna, kteří ji měli vytvořit nejpozději do svátku Nanebevzetí P. Marie příštího roku. Tamtéž, s. 24–41. Podobný význam mohl mít i sloup se sochou Panny Marie v Soběslavi. K památce z r. 1714 se neváží písemné prameny, pouze místní pověst uvádí, že vznikla jako poděkování purkmistra za uzdravení syna. Tamtéž, s. 333–334.

⁷⁹⁴ Knížecí reskript, Vídeň, 16. srpna 1713, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 3Kα 3f, fol. 10.

⁷⁹⁵ Jan Vít Schwantle, České Budějovice, 24. srpna 1713, Tamtéž, fol. 8.

v mimořádně krátkém termínu. Přes značný spěch bylo pečlivě zvoleno místo pro kapli – vystavěna byla na křižovatce budějovické silnice a odbočky k budovanému loveckému zámku a vondrovskému hospodářskému dvoru [34]. Stavba se tak stala výrazným krajinotvorným prvkem, který symbolicky i fakticky zvýrazňoval místo křižovatky. Zároveň představovala součást širšího duchovního zázemí loveckého zámku.⁷⁹⁶ „*Marter Saull Sancti Rochii et Sebastiani, unter dem Munitzer teucht*“ provedli místní zednický tovaryš s přidavačem, jimž bylo vyplaceno v říjnu téhož roku 34 zl 45 kr. Následně byla kaple pokryta podhradským pokrývačem (1 zl 45 kr) a vybaven litinovým křížem od budějovického měditepce (6 zl). Třeboňský truhlář dodal 2 sochy světců (23 zl), které namaloval malíř Petr Colloto (15 kr). Vysvěcení na základě vikariátní licence provedl hosínský farář. V lednu 1714 byly adamovskému kameníku Vítu Dvořákovi proplaceny kamenické prvky. Šlo o pro něj typické „sarkofágové“ hlavice vrstvených pilastrů. Zcela obdobné prvky použil při souběžně probíhající realizaci portiků na Ohradě.⁷⁹⁷ Rychlost výstavby svatyně svědčí o zásadním významu, který vrchnost objektu přikládala. Jelikož prvotní impuls k realizaci kaple lze datovat do doby vrcholící epidemie, lze předpokládat, že měla stavba přímluvnou funkci. Naopak votivního rázu byla zásadní změna koncepce svatostánku v libničských lázních.

29. listopadu 1713 adresoval Schwarzenberg vrchnímu hejtmanovi Mathiasi Dräxlerovi reskript, v němž vyjádřil vůli vybudovat kapli jako poděkování „*allermächtiger Gott und deren heyligen Pest-Patronen*“ za ochranu českých majetků před morovým nebezpečím.⁷⁹⁸ Dík se týkal panství Třeboň, Hluboká a Protivín. Kníže prozatím neurčil, kde má votivní kaple stát. Zdůraznil ovšem, že se má nacházet na jednom ze zmíněných panství. Nařizoval, aby stavba byla provedena v obdobné velikosti jako třeboňský kostel sv. Barbory.⁷⁹⁹ Podle stavebníkova mínění se mělo přikročit k výstavbě votivní kaple na hlubockém či protivínském panství. Na Třeboňsku se podle něj řada kaplí v nedávné době realizovala. Kníže se však neváhal obrátit

⁷⁹⁶ V kapli sv. Eustacha na Ohradě jsou ostatně v současnosti uloženy dřevěné sochy z kapličky. Nepochybně nejde o původní sochy z r. 1713, ale o mladší kopie.

⁷⁹⁷ Během roku 1714 navíc proběhly tesařské práce v ceně 5 zl 37 kr. Důchodní účet panství Hluboká, vydaje za 2. pololetí 1713, za 1. a 2. pololetí 1714. SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁷⁹⁸ Knížecí reskript, Vídeň, 29. listopadu 1713, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 3Ka 20a, fol. 101–102 [koncept uložen v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 3Ka 1a/6, s. f.]. Schwarzenbergovo chování bylo zcela v souladu se soudobou mentalitou, v níž hráli moroví patroni zcela zásadní přímluvnou roli. P. HERSCHE, *Muße* II, s. 762–763; k úloze světců jako zprostředkovatelů boží milosti obecně Týž, *Muße* I, s. 609–618.

⁷⁹⁹ Srov. V. NAŇKOVÁ, *Architekt*, s. 234–235.

na vrchního hejtmana s dotazem na jeho názor. Zároveň jej pověřil úkolem zahájit vyjednávání s pražskou konzistoří ohledně zajištění povolení výstavby a přípravou rozpočtu. Zásadní váhu mělo nařízení knížete v témže reskriptu, jímž zmocnil vrchního hejtmana k organizaci dobrovolné sbírky na výstavbu kaple. Výběr dávky se měl odehrát ve všech poddanských vsích a městečkách na dotčených panstvích, podobně jako mezi vrchnostenskými úředníky. Zatímco sumy vybrané od poddaných měl Dräxler vykázat sumárně, příspěvky vrchnostenských zaměstnanců měly být poznamenány jmenovitě. Kromě úředníků se vyhlášená akce týkala i myslivců. Naopak mezi granátníky probíhala sbírka samostatně. Kníže jí 2. prosince pověřil hejtmana Johanna Jacoba Mutha, jenž o týden později Schwarzenberga zpravil o vybrání sumy 17 zl 16 kr.⁸⁰⁰

Na základě knížecího reskriptu z 29. listopadu 1713 se v dalších měsících rozběhla horečná aktivita. 4. prosince zpravil Mathias Dräxler hlubockého hejtmana Václava Antonína Dvořáka o knížecím záměru, přičemž jej zároveň pověřil informovat o vrchnostenském plánu budějovického děkana.⁸⁰¹ Dvořák tak učinil prakticky okamžitě, neboť 10. prosince vyslovil budějovický děkan Jan Vít Schwantle plnou podporu snaze o vybudování kaple.⁸⁰² Následně byl o jeho postoji zpraven vrchní hejtman v Třeboni.⁸⁰³

Mezitím probíhaly intenzivní diskuse o budoucím umístění kaple. Vrchní hejtman Mathias Dräxler už v relaci ze 4. prosince projevil názor, že by stavba měla být umístěna v libníčském areálu, který údajně hojně navštěvovali poddaní ze všech tří panství.⁸⁰⁴ V dopise z 5. prosince s ním souhlasil Václav Antonín Dvořák, podle nějž bylo u Libníče beztak třeba vybudovat „*Kürchl*“.⁸⁰⁵ Mimořádně důležité je hejtmanovo doporučení zmenšit plánovanou kapli oproti kostelu sv. Barbory. V Libníči se podle něj nikdy nenacházelo tolik lidí, aby stavbu podobné velikosti zaplnili.⁸⁰⁶ O výsledku diskusí hejtmanů, jímž bylo doporučení vystavět votivní kapli v Libníči, zpravil

⁸⁰⁰ Knížecí reskript, Vídeň, 2. prosince 1713, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 3Ka 1a/6, s. f.; dále Muth Schwarzenbergovi, Hluboká, 9. prosince 1713, Tamtéž. Dále M. VOŘÍŠEK, *Kapela*, s. 16; Týž, *Kapela schwarzenberské gardy v Českém Krumlově*, Brno 2008 (disertační práce Ústavu hudební vědy FF MU), s. 16.

⁸⁰¹ Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 4. prosince 1713, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 3Ka 20a, fol. 87, 96.

⁸⁰² Schwantle Dvořákovi, České Budějovice, 10. prosince 1713, Tamtéž, sign. IA 3Ka 24a, fol. 17.

⁸⁰³ Dvořák Dräxlerovi, Dříteň, 13. prosince 1713, Tamtéž, fol. 91–92.

⁸⁰⁴ Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 4. prosince 1713, Tamtéž, sign. IE 3Ka 20a, fol. 87, 96.

⁸⁰⁵ Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 5. prosince 1713, Tamtéž, fol. 97–98.

⁸⁰⁶ Tamtéž. Hejtmanův pohled věrně odráží dosavadní návštěvnost libníčského areálu. Srov. níže, graf 1.

Schwarzenberga Mathias Dräxler 17. prosince.⁸⁰⁷ Kromě všeobecné shody úředníků na volbě místa zdůraznil vrchní hejtman, že libničské lázně navštěvují zejména během léta lidé ze všech tří panství v hojném počtu, proto jim kaple může být k užitku. Tři dny poté kníže záměr svých úředníků schválil.⁸⁰⁸ O důvodech umístění stavby v lázeňském areálu výmluvně svědčí také dopis protivínského hejtmána Záhorky. Podle něj byl záměr vybudovat svatyni „*in mitte denen dreyen herrschafften*“ správný, neboť bude dobře dostupná.⁸⁰⁹

Dalším předmětem bedlivé pozornosti schwarzenberských úředníků byla organizace dobrovolné sbírky na výstavbu kaple. Kníže za ni učinil zodpovědným Mathiase Dräxlera, jemuž měly být odeslány vybrané prostředky včetně jejich soupisů.⁸¹⁰ Výběrem prostředků na nejnižší úrovni poddanských vsí byli pověřeni tamní rychtáři.⁸¹¹ Prostřednictvím místních samospráv byla dávka vybírána zřejmě i v městečkách. Už v polovině ledna 1714, necelý měsíc po vyhlášení dobrovolné daně, byly do Třeboně odesílány první soupisy jejího výběru na jednotlivých panstvích.⁸¹² Opisy hejtmani odesílali i do Vídně.⁸¹³ Na konci ledna tak mohl vrchní hejtman zpravit knížete, že se podařilo shromáždit 336 zl 11 kr 3 d,⁸¹⁴ s čímž byl kníže srozuměn.⁸¹⁵ Další sumář výběru dávky vrchní hejtman odeslal v polovině dubna.⁸¹⁶ Kromě výnosů z jednotlivých panství souhrnná suma 397 zl 3 kr zahrnovala i výsledky sbírky mezi panskými myslivci a granátníky. Vedle toho po celý rok 1714 přispívali

⁸⁰⁷ Dräxler Schwarzenbergovi, Třeboň, 17. prosince 1713, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká sign. A 3Kα 1a/6, s. f.

⁸⁰⁸ Knížecí reskript, Vídeň, 20. prosince 1713, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 3Kα 20a, fol. 90 [koncept SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 3Kα 1a/6, s. f.].

⁸⁰⁹ Záhorka Dvořákovi, Protivín, 1. ledna 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 3Kα 20a, fol. 150.

⁸¹⁰ Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 11. prosince 1713, Tamtéž, sign. IA 3Kα 24a, fol. 19–22. Podobně Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 19. ledna 1714, Tamtéž, fol. 45.

⁸¹¹ Vyplývá to z dopisů Dräxlera Dvořákovi, Třeboň, 4. prosince 1713, Tamtéž, fol. 11–13; dále Dvořák Dräxlerovi, Hluboká, 30. prosince 1713, Tamtéž, sign. IE 3Kα 20a, fol. 156–157. K úloze rychtářů ve venkovské společnosti P. MATLAS, *Shovívavá vrchnost*, s. 124–136.

⁸¹² Soupis vybrané dobrovolné daně na stavbu libničské votivní kaple na protivínském panství v celkové výši 97 zl 6 kr 3 d, protivínský hejtman Záhorka Dräxlerovi, Protivín, 16. ledna 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 3Kα 20a, fol. 143–144; Soupis vybrané dobrovolné daně na stavbu libničské votivní kaple na hlubockém panství v celkové výši 125 zl 42 kr 1 d, Dvořák Dräxlerovi, Hluboká, 16. ledna 1714, Tamtéž, fol. 154; Soupis vybrané dobrovolné daně na stavbu libničské votivní kaple na treboňském panství v celkové výši 113 zl 23 kr (s příspěvkem tamního faráře 123 zl 38 kr ½ d), Dräxler, Třeboň, 28. ledna 1714, Tamtéž, fol. 137–139.

⁸¹³ Jsou uloženy v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 3Kα 1a/6, s. f.

⁸¹⁴ Dräxler Schwarzenbegovi, Třeboň, 28. ledna 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 3Kα 20a, fol. 146–147.

⁸¹⁵ Knížecí reskript, Vídeň, 3. února 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 3Kα 20a, fol. 9–10.

⁸¹⁶ Dräxler Schwarzenbergovi, Třeboň, 15. dubna 1714, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 3Kα 1a/6, s. f.

do vrchnostenské pokladny poddaní ze vsí na hlubockém dobrovolnými příspěvky o úhrnné výši 164 zl 56 kr 5 ¼ d.⁸¹⁷

Zájem vrchnosti na dobrovolné dani lze vysvětlit dvojím způsobem. Kníže především sledoval snížení dopadu předpokládaných nákladů výstavby na důchody panství a usiloval o ochranu svých fiskálních zájmů. Mimoto sbírka umožnila poddaným na všech třech panstvích, aby se prostřednictvím svého finančního příspěvku, jakkoliv nepatrného, podíleli na výstavbě děkovné kaple. Její následná realizace tímto způsobem získala charakter kolektivního díla, jež umožnilo upevnit identitu obyvatel panství Hluboká, Protivín a Třeboň jako skupiny osob, které děkují Bohu a morovým patronům za ochranu před morem.⁸¹⁸ Podobné vědomí mohlo následně poddané motivovat k návštěvě lázní, což by se příznivě projevilo na příjmech vrchnosti.

Souběžně také probíhalo rozhodování o podobě kaple. Již jsem naznačil, že podle Schwarzenberga měla být podobná třeboňskému kostelu sv. Barbory. Záměr kníže upřesnil 27. prosince 1713. Rozhodl se nahradit kapli v libničských lázních, projektovanou Pavlem Ignácem Bayerem v březnu téhož roku větší stavbou ve stejné pozici před průčelím lázeňské budovy.⁸¹⁹ Vrchní hejtman měl pověřit pražského stavitele vypracováním variantních plánů v trojím provedení a podrobných rozpočtů, což Dräxler učinil 31. prosince 1713.⁸²⁰ Zároveň knížete zpravil o tom, že podle jeho názoru by měla dostačovat kaple o délce 20 a šířce 11 loktů.⁸²¹ S tímto závěrem se ztotožnil i hejtman Václav Antonín Dvořák poté, co s hlubockým purkrabím a polírem Hansem Georgem Schleicherem ohledal místo stavby.⁸²² Podle nového knížecího záměru měla stavba sledovat vzor kaple sv. Prokopa, kterou Bayer provedl nedlouho předtím v Jinonicích.⁸²³ Od opakovaného návrhu však stavebník upustil – prokopská svatyně je obdélná stavba s bočními kaplemi, zatímco pro Libnič představil architekt

⁸¹⁷ Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 4. února 1715, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 3Ka 20a, fol. 118–119.

⁸¹⁸ P. HERSCHE, *Muße I*, s. 609–618.

⁸¹⁹ Knížecí reskript, Vídeň, 27. prosince 1713, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 3Ka 20a, fol. 88.

⁸²⁰ Dräxler Bayerovi, Třeboň, 31. prosince 1713, Tamtéž, fol. 85–86. Příkaz k trojímu vyhotovení plánů potvrzuje i Knížecí reskript, Vídeň, 3. ledna 1714, Tamtéž, sign. IA 3Ka 24a, fol. 34 [koncept v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká sign. A 3Ka 1a/6, s. f.].

⁸²¹ Dräxler Schwarzenbergovi, Třeboň, 31. prosince 1713, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 3Ka 1a/6, s. f.

⁸²² Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 2. ledna 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 3Ka 20a, fol. 55–56.

⁸²³ Kostel Bayer navrhl v roce 1711, proveden byl o rok později. V. NAŇKOVÁ, *Architekt*, s. 224. Reprodukce plánu Tamtéž, s. 245.

zcela jiné řešení. Hejtman Dvořák jej měl navíc upozornit, že stavba má být větší než jeho první návrh z března 1713, avšak menší než kostel sv. Barbory v Třeboni.⁸²⁴

Stavitel vypracoval návrhy velmi rychle. Již 10. ledna informoval Mathiase Dräxlera o jejich odeslání na jihočeská panství.⁸²⁵ V dopise dále bezděčně upozorňuje na možný vzor své práce, totiž dříteňský kostel sv. Dismase, který realizoval Giacomo de Maggi v roce 1691 [35].⁸²⁶ Stavba byla realizována náhradou za starší svatostánek, který vyhořel již v sedmdesátých letech 17. století. Nejprve bylo třeba zajistit konzistoriální povolení výstavby, které bylo vydáno v Praze, 10. května 1690. Následně probíhala příprava stavebního materiálu. 21. června 1690 odeslal stavitel Giacomo Antonio de Maggi do Vídně plán kaple. Vzápětí s ním byla 30. července uzavřena smlouva o výstavbě kaple, za niž mu během realizace mezi 9. zářím 1690 a 1. zářím 1691 bylo vyplaceno 530 zl. Plat doplňoval deputát viktuální a naturálií. Podle kontraktu měla být kaple vystavěná zgruntu, široká, dlouhá a vysoká 13 pražských loktů, má být vybavena velkým zpěváckým chórem přístupným po točitém schodišti podle schváleného plánu. 9. srpna 1691 již kníže Ferdinand Vilém pověřil své úředníky zahájením příprav vysvěcení kaple, které podle jeho dalšího reskriptu z 13. září mělo proběhnout 8. října (konzistoriální povolení svěcení bylo vydáno 3. října 1691). V září 1691 měl být vystavěn oltář, jenž však byl již v roce 1693 nákladem 36 zl přestavěn.

Dříteňská kaple připomíná plány Pavla Ignáce Bayera pro Libníč celkovou kompozicí centrálního oktogonu s připojenou předsíní a mansardovou střechou, podobně jako řešením fasád i detailů. V této souvislosti je nutné odmítnout Věrou Naňkovou naznačovanou souvislost Bayerova užití oktogonálního půdorysu v kostele sv. Barbory v Třeboni s Alliprandiho řešením prakticky souběžně budovaného kostela Nejsvětější Trojice v Kuksu.⁸²⁷ Není jisté, jak by se pražský stavitel mohl seznámit s východočeskou realizací, jež byla graficky znázorněna až později.⁸²⁸ Naopak kostel v Dřítině na Hlubockém panství Bayer z titulu své funkce knížecího stavitele znal. Zdůraznil například, že chór svatostánku v Libníči má být utvářen obdobně jako

⁸²⁴ Vyplývá to z dopisu Dräxlera Dvořákovi, Třeboň, 1. ledna 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 3Ka 24a, fol. 28–30.

⁸²⁵ Bayer Dräxlerovi, Praha, 10. ledna 1714, Tamtéž, sign. IE 3Ka 20a, fol. 115.

⁸²⁶ Emanuel POCHE a kol., *Umělecké památky Čech I A–J*, Praha 1977, s. 329. Prameny v SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 3Ka 29q; dále Tamtéž, inv. č. 208, kart. 4.

⁸²⁷ V. NAŇKOVÁ, *Architekt*, s. 235.

⁸²⁸ Ke grafikám Kuksu jako prostředku vizuální reprezentace majitele panství F. A. Sporecka Jiří ŠERÝCH, *Michael Rentz fecit. Michael Jindřich Rentz, dvorní rytec hraběte Šporka*, Praha 2007. Současné vyobrazení Kuksu ve spisu Mauritia VOGTA, *Das Jetzt-lebende Königreich Böhmen...*, Leipzig-Frankfurt 1712, je pouze schematické.

v Dřítňi.⁸²⁹ Kapli sv. Barbory tak nově nevnímám jako redukci návrhu v Kuksu, ale naopak jako rozvinutí podnětů z Dřítně. Vliv tamního svatostánku je v libničské kapli srovnatelného měřítká ještě patrnější.

Čtveřici variantních plánů libničské kaple [33] doprovodil pražský stavitel obsáhlým komentářem.⁸³⁰ Návrhy 1–3 byly založeny na osmiúhelném půdorysu, variantu 4 tvořila kaple šestiboká. Všechny plány představovaly variace tématu centrální polygonální sakrální stavby, která typologicky odkazuje k memoriální a votivní funkci.⁸³¹ Bayer přitom neopomněl zdůraznit, že zachycené varianty představují podklad pro další diskusi a lze je obměnit změnou proporcí či přidáním různých architektonických prvků. Jako příklad uvedl zpěvácký chór.

První varianta představovala oktogonální kapli mírně protáhlou v podélné ose s mansardovou střechou. Centrálnímu tělesu byla představena předsíň se zpěváckou tribunou přístupnou po dvou točitých schodištích.⁸³² Obdobně řešený byl i druhý Bayerův návrh. Odlišoval se pravidelností osmiúhelného půdorysu a vložením schwarzenberského erbu do parapetní výplně okna zpěvácké tribuny nad hlavním vchodem. Fasády obou staveb byly poměrně prosté. Jediným výraznějším dekorativním prvkem byly lisénové rámce a pro Bayera typické etážové římsy. Osovost kaplí byla zdůrazněna prostým trojúhelným štítem nad předsíní. Třetí plánová varianta představovala redukci prvního návrhu. Šlo o podélně protáhlý oktogon bez předsíně a s jednoduchou jehlancovou střechou. Naopak poslední navrhovaná kaple se vracela k použití mansardové střechy, byla však založena na šestiúhelném půdorysu a bez předsíně. Na rozdíl od předchozí stavby byl nad vchodem umístěn schwarzenberský erb. Oproti prvním dvěma možnostem byly fasády třetí a čtvrté varianty pojednány pouze lisénovými rámci. Všem kaplím byla společná zvonička ve vrcholu střechy a polygonální valená klenba s lunetami, podobně jako členění interiéru prostými

⁸²⁹ „Undt das andere ist widerumb ein Regular 8 Eckh, undt zeuchne ich ein kleines Chor vor die singer darein, auff die Manier wie bey der Cappelen S. Dismas, zu Zirnau.“ Bayer Dräxlerovi, Praha, 10. ledna 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 3Ka 20a, fol. 115.

⁸³⁰ P. I. Bayer, *Čtyři variantní plány votivní kaple N. Trojice a morových patronů v Libníči*, leden 1714, lavírovaná perokresba s měřítkem 20 pražských loktů (kaple 1, 2 – 42,2×33 cm, kaple 3 – 43,4×15,9 cm, kaple 4 – 42,2×15,2 cm), SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 3Ka 1a/6, s. f.; dále Bayer Schwarzenbergovi, Praha, 14. ledna 1714, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 3Ka 1a/6, s. f. Shodný komentovaný rozpočet návrhů kaple, Praha 27. ledna 1714 dostal hejtman Dvořákovi. SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 3Ka 24a, fol. 38–43; srov. též shodný komentovaný rozpočet P. I. Bayera, Praha, 11. ledna 1714, Tamtéž, sign. IE 3Ka 20a, fol. 140–142.

⁸³¹ K sémantice centrálních staveb přehledně Jarmila KRČALOVÁ, *Centrální stavby české renesance*, Praha 1976², ve vztahu k dynamické centrále (ovál, protažený polygon) s. 58–65.

⁸³² Tomuto plánu odpovídá i varianta uložená v SOA Třeboň, Vs Hluboká, mapy a plány, ev. č. 80. Liší se pouze mírně odlišnými proporcemi a heraldickou výzdobou štítu v průčelí.

pilastry. Rozdílná míra náročnosti jednotlivých řešení se projevila v projektovaných nákladech, jež Bayer odhadoval na 1105 zl 24 kr pro první, respektive 1048 zl 54 kr pro druhou, 662 zl 9 kr pro třetí a 642 zl 15 kr pro čtvrtou variantu.

Podle názoru vrchního hejtmána Mathiase Dräxlera byl k realizaci nejvhodnější třetí návrh, oktogonální protáhlá kaple s jednoduchou střechou a bez předsíně.⁸³³ Svůj názor odůvodnil nízkými náklady na výstavbu kaple zastřešené stanovou střechou namísto dražší mansardové. S Dräxlerovým názorem se ztotožnil i kníže, který plány 3. února schválil.⁸³⁴ Bayer poté připravil jejich kopie.⁸³⁵ Aprobované návrhy následně obdržel vrchní hejtman na Třeboni.⁸³⁶ Ačkoliv byly plány schváleny, bylo nutné provést jejich dílčí úpravy, jež se týkaly zejména nemožnosti přístupu na půdu. Knížete Schwarzenberga na nedostatek projektu upozornil dvorní rada von Prang.⁸³⁷ Podle Mathiase Dräxlera neměl být problém chybu odstranit, což stavitel učinil připojením předsíně s dvěma postranními točitými schodišti a nevelkým zpěváckým chórem.⁸³⁸ Podobných přehlédnutí v architektonických návrzích se Bayer dopouštěl opakovaně. V případě kaple pro Libnič lze předpokládat, že měl na nedostatky dokumentace vliv spěch při jejich přípravě.⁸³⁹

Následně se rozpoutala diskuse o přesném umístění kaple v rámci lázeňského areálu. Pavel Ignác Bayer prosazoval, aby byla svatyně vystavěna ve svahu nad dobrovodským potokem směrem k Třeboni. Zároveň měla být realizována v takové výškové úrovni, aby hosté z protilehlé lázeňské budovy mohli otevřenými dveřmi kaple slyšet mši.⁸⁴⁰ Ve stejném smyslu se na knížete obrátil ještě v květnu, kdy navíc

⁸³³ Dräxler knížeti, Třeboň, 28. ledna 1714, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 3Ka 1a/6, s. f.

⁸³⁴ Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 8. února 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 3Ka 24a, fol. 47; jeho přílohou byl opis knížecího reskriptu ze 3. února 1714 (opis Třeboň, b. d.), Tamtéž, fol. 49. Koncept reskriptu je uložen v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 3Ka 1a/6, s. f.

⁸³⁵ Nejvyšší hejtman informoval knížete o obdržení dvou kopií schváleného plánu od stavitel. Srov. Dräxler Schwarzenbergovi, Třeboň, 21. února 1714, Tamtéž, s. f.

⁸³⁶ Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 19. února 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 3Ka 24a, fol. 55–59; vzápětí o obdržení plánů informoval knížete. Srov. Dräxler Schwarzenbergovi, Třeboň, 21. února 1714, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 3Ka 1a/6, s. f.

⁸³⁷ Knížecí reskript, Vídeň, 10. března 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 3Ka 20a, fol. 28 [koncept v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 3Ka 1a/6, s. f.]; knížecí reskript, Vídeň, 24. března 1714, Vs Hluboká, sign. IE 3Ka 20a, fol. 42–43.

⁸³⁸ Dräxler Schwarzenbergovi, Třeboň, 14. března 1714, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 3Ka 1a/6, s. f.; Týž témuž, Třeboň, 23. května 1714, Tamtéž (koncept v SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 3Ka 20a, fol. 4–5).

⁸³⁹ Nejúplnějším soupisem přepracovávání Bayerových plánů zůstává práce F. MAREŠE, *Stavitel; V. NAŇKOVÁ, Architekt*, s. 249, pozn. 46.

⁸⁴⁰ Bayer Dräxlerovi, Praha, 14. února 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 3Ka 20a, fol. 15 (nedatovaný opis Tamtéž, sign. IA 3Ka 24a, fol. 62). Poukázala na to již V. NAŇKOVÁ, *Architekt*, s. 256, pozn. 77.

doporučoval zvolit niveletu kaple tak, aby stojící lidé v horním patře lázní mohli mším nejen naslouchat, ale také přes hlavy osob ve svatostánku vidět k oltáři.⁸⁴¹

Zároveň s projektovou přípravou probíhalo postupné zajišťování budoucího staveniště materiálem. Během ledna zpravoval Václav Antonín Dvořák knížete opakovaně o potřebě přivezení vápence, kamene a mramoru na staveniště.⁸⁴² Nakonec materiál pocházel zčásti z místa, neboť v blízkosti Libníče měl být založen kamenolom.⁸⁴³ Kromě lomového kamene na stavbu v něm byl lámán i vápenec. Práce se měl ujmout kameník Johann Georg Müller, toho času jeden z panských granátníků.⁸⁴⁴ Při lámání se potýkal s tvrdostí materiálu – pevnou skálu bylo nutné k nelibosti granátnického hejtmána Mutha odstřelovat střelným prachem. Po 35 dnech nákladem 28 zl 19 kr nalámal 150 kusů použitelného stavebního materiálu, přičemž se dostal do hloubky osmi loktů. K pálení vápence se měla na staveništi vybudovat pec.⁸⁴⁵ Přípravu staveniště kontrolovat osobně hejtman.⁸⁴⁶ Dohlédl také na přezkušování vápence a konstatoval, že je místní surovina bez problému použitelná.⁸⁴⁷ Její lámání bylo dokončeno na samém začátku stavební sezóny, ale vzápětí bylo třeba dalších dodávek.⁸⁴⁸ I jiný materiál pocházel z geografické blízkosti Libníče. Stavební dříví bylo z místních lesů. Cihly nestačila panská cihelna dodávat a materiál bylo nutné objednat

⁸⁴¹ Bayer Schwarzenbergovi, Hluboká, 23. května 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 3Ka 20a, fol. 76, 81.

⁸⁴² Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 6. ledna 1714, Tamtéž, fol. 53–54; Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 25. ledna 1714, Tamtéž, fol. 52, 59.

⁸⁴³ Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 8. ledna 1714, Tamtéž, sign. IA 3Ka 24a, fol. 32–36. O intenzivním zájmu vrchnosti po objevu kvalitního zdroje stavebního materiálu svědčí i relace Pavla Ignáce Bayera, datovaná v Hluboké 7. prosince 1715, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bß 2, Ohrada, fol. 107–108: „*Wir haben zwar mit herrn wirttschafftstrath neulich zwischen dem dorff woselny [Úsilné] unst Libnitsch auff der strassen seithwerths wo einige anzeugungen von Marmelstein sein, einschlagen lassen, ob wir aber große stücker finden werden, stehet zu erwarten. wenigstens hoffen wir kalchsteiner zu bekommen.*“ V dalších pramenech je lom označován jako „*ohnweith Adamstadt befindlichen Steinbruch.*“ Srov. výběrově knížecí reskript datovaný na Hluboké, 10. srpna 1708, Tamtéž, sign. IA 3Bß 8, fol. 19. Tamtéž jsou i další prameny ke kamenolomu. Ačkoliv se měl pokusit o snížení nákladů, měl v lámání kamene pokračovat. Srov. knížecí reskript, Laxenburg, 19. května 1714, Tamtéž, fol. 41.

⁸⁴⁴ Tamtéž, fol. 20–22 an. Granátník Müller byl kameníckými pracemi pověřován na vrchnostenských stavbách poměrně často. Již výše jsem připomněl jeho účast na pokládání kamenné dlažbě v hlavním sále hlubockého zámku (1718). V roce 1717 měl pracovat v libníčském dole lámat kámen pro výstavbu věže v Kestřanech atp.

⁸⁴⁵ Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 16. února 1714, Tamtéž, sign. IE 3Ka 20a, fol. 60–61. Pec byla již dříve použita na některém staveništi, s velkou pravděpodobností na Ohradě. Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 12. února 1714, Tamtéž, sign. IA 3Ka 24a, fol. 53. Z hlubockých důchodů bylo za její výstavbu vyplaceno 28 zl 59 kr zedníku Adamu Lysovi a dalším tovaryšům. Důchodní účet panství Hluboká, vydaje za 1. pololetí 1714, Tamtéž, sign. I 6R 2. Fungovala přinejmenším do roku 1730, kdy byla jistým zedníkem vylepšena. Srov. důchodní účet panství Hluboká, vydaje za 2. pololetí 1730, Tamtéž.

⁸⁴⁶ Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 16. února 1714, Tamtéž, sign. IE 3Ka 20a, fol. 60–61.

⁸⁴⁷ Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 12. února 1714, Tamtéž, sign. IA 3Ka 24a, fol. 53.

⁸⁴⁸ Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, Tamtéž, sign. IE 3Ka 20a, fol. 62–64; Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 2. dubna 1714, Tamtéž, fol. 21.

v měšťanské cihelně v Lišově.⁸⁴⁹ Zároveň proběhla dodávka cihel z dokončovaného loveckého zámku Ohrada, kde již neměly být zapotřebí.⁸⁵⁰ Příprava staveniště probíhala pod značným tlakem vrchnosti, neboť kníže trval na tom, aby po zahájení stavební sezóny na jaře nedocházelo k případným prodlevám vlivem nedostatku materiálu.⁸⁵¹ Za tím účelem měla být cesta do Libníče v dobrém stavu.⁸⁵² Z téhož důvodu napomínal Mathias Dräxler Václava Antonína Dvořáka, aby příprava materiálu „*fleißig fort fahren*“.⁸⁵³ Ze zájmu o využívání místního materiálu a předzásobení staveniště je dobře patrný ekonomický zájem Schwarzenberga, neboť doprava ze vzdálenějších lokalit a prostoje během stavební sezóny by výstavbu značně prodražily.⁸⁵⁴

Ještě před zahájením výstavby libníčské kaple probíhaly přípravy k jejímu budoucímu institucionálnímu zajištění.⁸⁵⁵ Bez předložení fundační listiny a složení základního kapitálu nebyla pražská konzistoř ochotna vydat povolení k výstavbě kaple.⁸⁵⁶ Na jeho urychlené vystavení vrchní hejtman Mathias Dräxler na popud vrchnosti naléhal.⁸⁵⁷ Podle knížete měla být svatyně v Libníči nadána podobně jako kaple sv. Prokopa v Jinonicích 300 zl.⁸⁵⁸ Přípravou zakládací listiny (soudobě *Dotations Instrument* či *instrumentum dotationis*) byl na počátku března pověřen pražský právník Franz Wilhelm Sontag.⁸⁵⁹ Vrchní hejtman naznačoval, že by základem fundace mohl být dotační instrument připravený dříve pro dříteňskou kapli sv. Dismase.⁸⁶⁰ Ještě na konci března nebylo jisté, zda bude jmění kaple pojištěno z důchodů panství nebo

⁸⁴⁹ Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 12. února 1714, Tamtéž, sign. IE 3Kα 20a, fol. 13. Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 10. února 1714, Tamtéž, fol. 11–12.

⁸⁵⁰ Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 12. února 1714, Tamtéž, sign. IA 3Kα 24a, fol. 53. Na Ohradě již byly v roce 1713 hlavní zednické práce dokončeny. Srov. výše; P. VLČEK, *Ilustrovaná encyklopedie*, s. 397.

⁸⁵¹ V tomto smyslu se vyjádřil Dräxler v dopise Dvořákovi, Třeboň, 8. února 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 3Kα 24a, fol. 47.

⁸⁵² Knížecí reskript, Vídeň, 3. února 1714 (opis Třeboň, b. d.), Tamtéž, fol. 49.

⁸⁵³ Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 19. února 1714, Tamtéž, fol. 55–59.

⁸⁵⁴ O zájmu vrchností na ekonomickou úspornost při dopravě materiálů svědčí kupříkladu fakt, že součástí většiny rozpočtů předkládaných na hlubockém panství byly náklady na transport.

⁸⁵⁵ Po způsobu finančního zajištění se ptal hlubocký hejtman již na začátku února. Srov. Dvořák Dräxlerovi, Hluboká, 9. února 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 3Kα 20a, fol. 127–128; Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 13. února 1714, Tamtéž, fol. 48–50. Opisy knížecího reskriptu z 29. listopadu 1713, fundační listiny, konzistoriálního svolení k výstavbě a svěcení kaple jsou součástí účtů kostela libníčské lokálie. SOKA České Budějovice, FÚ Libníč, kniha 30.

⁸⁵⁶ Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 9. března 1714, Tamtéž, sign. IA 3Kα 24a, fol. 65–67.

⁸⁵⁷ Dräxler konzistoři, Třeboň, 4. března 1714, Tamtéž, sign. IE 3Kα 20a, fol. 32.

⁸⁵⁸ Knížecí reskript, Vídeň, 28. února 1714, Tamtéž, fol. 30–31.

⁸⁵⁹ Dvořák Sontagovi, Hluboká, 11. března 1714, Tamtéž, fol. 40; Sontag Dvořákovi, Praha, 15. března 1714, Tamtéž, fol. 38–39. Pro knížete pracoval i v jiných případech. Srov. A. VALENTA, *Lesk*, s. 234.

⁸⁶⁰ Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 9. března 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 3Kα 24a, fol. 65–67. Bez srovnání obou zakládacích listin nelze určit, zda se Dvořákův názor prosadil. Zakládací listinu dříteňské kaple se mi však nepodařilo ve fondech ústřední kanceláře dohledat. Prameny k založení dříteňské kaple jsou uloženy Tamtéž, sign. IA 3Kα 29q.

z jiných prostředků.⁸⁶¹ Dotčených 300 zl bylo nakonec uhrazeno z prostředků vybraných v dobrovolné sbírce na jihočeských panstvích.⁸⁶² V zakládací listině ze 4. dubna 1714 byl věnován mimořádný prostor objasnění důvodů, které vedly k jejímu založení. Zdůrazněn byl votivní rozměr fundace. Zároveň kníže neopominul podtrhnout, že děkonné mše se mají v kapli konat na věčné časy, čímž mělo dojít ke zvěčnění jeho památky coby fundátora. Jelikož mladší prameny takřka bezvýhradně Adama Františka coby zakladatele připomínají, byla jeho komemorativní strategie úspěšná.⁸⁶³

Bezprostředně po vydání zakládací listiny stupňovali schwarzenberští úředníci tlak na konzistoř, aby vydala povolení k zahájení výstavby,⁸⁶⁴ což nepochybně souviselo se snahou o brzkou realizaci kaple. Kromě vrchního hejtmana Dräxlera a budějovického děkana Schwantleho byl do získávání konzistoriálního konsenzu zapojen i pražský sollicitátor Johann Jacob Müller, který v konzistoři osobně naléhal na urychlení schvalovacího procesu.⁸⁶⁵ Ten byl dovršen 21. dubna 1714, kdy kancléř pražské konzistoře vydal svolení k založení libníčské kaple.⁸⁶⁶ Následně hlubocký hejtman

⁸⁶¹ Dräxler knížeti, Třeboň, 25. března 1714, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 3Kα 1a/6, s. f.; srov. též Dvořák knížeti, Hluboká, 25. března 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 3Kα 20a, fol. 41.

⁸⁶² Zakládací listina kaple N. Trojice a morových patronů, Vídeň, 4. dubna 1714, Tamtéž, fol. 33–34. Koncept je uložen v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 3Kα 1a/6, s. f. Text zní: „*Wir Adam Franz [...] urkunden, und bekennen hiemit öffentlich vor Jedermännlig., absonderlich da, wo es vonnöthen, demnach Wir die grundgütige Vorsorge des allerhöchsten zu unendlich- dankbahnen gemüth gezogen, daß deßen allgewaltige Schutzhand bey vor gewesenen gefährh. infectionis Zeiten, von unseren herrschafften, Wittingau, Frauenberg, und Protiwin, alle krankheits gefahr allermildreichs abgewendet habe, Wir also unser schuldigst dankbahres opffer dargegen nicht füglich ablegen mögen, als wan Wir uns entschloßen haben, seinen allerheiligsten dienst, und Ehre Zubefordern, und auszubereiten, dannenhero mit bewilligung des löbl. Pragerl. Erzbischöffl. Consistorii eine Capellen auf unserer herrschafft Frauenberg bey denen so genanten mineralischen baad Lybnitsch, förderiß zum lob der allerheiligsten dreyfaltigkeit, dann zu Ehren deren heiligen Pest-Patronen auf unsere Unkosten aufrichten zulaßen, in welche zu immerwoehrenden [!] ewigen Zeiten, sein allerheiligster dienst, zu unendl. danksagung vor diese allerhöchste gnad gebührend verrichtet worden könne und solle [...].“*

⁸⁶³ Například součástí účetní knihy libníčské lokalie z r. 1786 jsou opisy klíčových pramenů z doby výstavby kaple. SOKA České Budějovice, FÚ Libníč, kniha 30.

⁸⁶⁴ V tomto smyslu se ještě před vydáním zakládací listiny vyjádřil Dräxler v dopise Dvořákovi, Třeboň, 2. dubna 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 3Kα 24a, fol. 70; dále srov. Dräxler konzistoři, Třeboň, 8. dubna 1714, Tamtéž, sign. IE 3Kα 20a, fol. 27; Knížecí reskript, Vídeň, 18. dubna 1714, Tamtéž, fol. 22–23. Podmínečné povolení k zahájení výstavby, jež bylo vydáno v Praze 5. března 1714, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 3Kα 1a/6, s. f., očividně nebylo dostačující.

⁸⁶⁵ Müller Dräxlerovi, Praha, 21. dubna 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 3Kα 20a, fol. 113. Sollicitátor svůj podíl na úspěšném získání konzistoriální licence později neopomněl zdůraznit. Srov. Müller Dräxlerovi, Praha, 28. dubna 1714, Tamtéž, fol. 125.

⁸⁶⁶ Kancléř Franz Anton Langer Schwarzenbergovi, Praha, 21. dubna 1714, Tamtéž, fol. 4–5; kopie určená pro Adama Františka ze Schwarzenbergu je uložena v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 3Kα 1a/6, s. f. Schwarzenberga o obdržení konzistoriálního konsenzu zároveň informoval i Dvořák. Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 25. dubna 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 3Kα 20a, fol. 19. Kníže potvrdil obdržení konzistoriální licence v reskriptu datovaném v Laxenburgu 2. května 1714, Tamtéž, fol. 57–58. Listina konzistoriálního konsenzu je uložena Tamtéž, inv. č. 201, kart. 4, fol. 2.

požádal o povolení i budějovického děkana Schwantleho, nicméně vzhledem k získání konzistoriální licence šlo spíše o formalitu.⁸⁶⁷

Po vydání zakládací listiny a získání konzistorního povolení nic nestálo v cestě zahájení výstavby, neboť staveniště i stavební materiál byly předem přichystány.⁸⁶⁸ Zásadním momentem bylo vyměření základů kaple podle rozkazu knížete.⁸⁶⁹ Proběhlo 4. května v přítomnosti Pavla Ignáce Bayera, políra Hanse Georga Schleichera, hlubockého purkrabího a hejtmana.⁸⁷⁰

Symbolickým zahájením realizace svatostánku bylo slavnostní položení základního kamene.⁸⁷¹ Příprava probíhala bezprostředně po obdržení konzistorní licence. Již 5. května zpravoval hejtman Václav Antonín Dvořák o konání slavnosti Mathiase Dräxlera, jehož zároveň do Libníče pozval.⁸⁷² Aktu se 15. května 1714 mimo hlubockého a třeboňského hejtmana zúčastnil hlubocký purkrabí s dalšími úředníky.⁸⁷³ Ve středu pozornosti přihlížejících diváků z řad lázeňských hostů, mezi nimiž byl mimo jiné hejtman Bechyňského kraje Václav Antonín Netolický z Eisenberka,⁸⁷⁴ hraběnka Kořenská z Terešova se dvěma dcerami⁸⁷⁵ či provdaná dcera někdejšího krajského

⁸⁶⁷ Dvořák Schwantlemu, Hluboká, 24. dubna 1714, Tamtéž, fol. 18; Schwantle Dvořákovi, České Budějovice, 25. dubna 1714, Tamtéž, sign. IA 3Ka 24a, fol. 74 (nedatovaný opis určený Adamu Františku Schwarzenbergovi je uložen Tamtéž, sign. IE 3Ka 20a, fol. 7); potvrzení o platnosti listin konzistoře i děkana ze 7. května 1714 Tamtéž, sign. IE 3Ka 20a, fol. 6.

⁸⁶⁸ Na soklech, které měly být zhotoveny z kamene, nikoliv z cihel, pracoval blíže neurčený polír již v březnu. Srov. Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 5. března 1714, Tamtéž, sign. IA 3Ka 24a, fol. 61.; Dvořák Dräxlerovi, Hluboká, 5. března 1714, Tamtéž, sign. IE 3Ka 20a, fol. 17; Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 6. března 1714, Tamtéž, fol. 69–70; téhož dne Dvořák připravil i rozpočet kamenických prací, Tamtéž, sign. IA 6Bβ 7b, fol. 48–49.

⁸⁶⁹ Kopie reskriptu, Vídeň, 2. května 1714, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 3Ka 1a/6, s. f.

⁸⁷⁰ Bayer informoval již 29. dubna o svém brzkém příchodu na panství a na staveniště v Libníči. Zároveň zpravil nejvyššího hejtmana o nutnosti své přítomnosti v Plasích, kde zedníci začali pracovat na sýpce. Bayer Dräxlerovi, Praha, 29. dubna 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 3Ka 20a, fol. 114. Není jasné, jaké práce tehdy probíhaly, neboť v Plasích Bayer pracoval pro tamní cisterciáky podle plánů J. B. Matheye v letech 1693–1698. V. NAŇKOVÁ, *Architekt*, s. 227. Zřejmě šlo o dílčí práce úpravy či opravy sýpky nebo prelatury. Srov. Pavel VLČEK – Petr SOMMER – Dušan FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997, s. 425; dále Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 5. května 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 3Ka 24a, fol. 76.

⁸⁷¹ J. VON ROHR, *Einleitung*, s. 59–60; J. TRAJER, *Historisch-statistische Beschreibung*, s. 91.

⁸⁷² Dvořák Dräxlerovi, Hluboká, 5. května 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 3Ka 20a, fol. 112, 136.

⁸⁷³ Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 15. května 1714, Tamtéž, fol. 72–73; další relaci datovanou na Hluboké zaslal Dvořák Schwarzenbergovi 19. května. Je uložena v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 3Ka 2a/9, s. f. Na slavnost bez další interpretace upozornil J. ČERNÝ, *Poutní místa*, s. 119; byla i v povědomí J. TRAJERA, *Historisch-statistische Beschreibung*, s. 91.

⁸⁷⁴ OSN XVIII, s. 228–229.

⁸⁷⁵ Zřejmě Františka Antonie Hrobčická, hraběnka Kořenská z Terešova, vdova po Janu hraběti Kořenském z Terešova († 1712), matka dvou dcer a čtyř synů. OSN XIV, s. 833; případně druhá manželka krajského hejtmana Netolického z Eisenberka Máří Magdaléna Kořenská z Terešova. OSN XVIII, s. 228–229.

hejtmana hraběte Paradis,⁸⁷⁶ byl českobudějovický děkan Jan Vít Schwantle, jenž slavnostně vysvětil staveniště. Dalšími hosty byli stavitel Bayer a nejmenovaný zednický polír (v této době Hans Georg Schleicher). O bližším průběhu slavnosti bohužel hejtman Dvořák ve své relaci pomlčel. Další informace doplnil o několik dní později vrchní hejtman, podle nějž během slavnosti slavil budějovický děkan běžné církevní obřady a vysvětil relikvie.⁸⁷⁷ Z účetního materiálu vyplývá, že po slavnosti proběhla v Libníči za účasti děkana Schwantleho, hlubockého purkrabího a důchodního písaře hostina.⁸⁷⁸

Kníže vyjádřil s průběhem položení základního kamene spokojenost. Z jeho slov je zřejmé, že slavnost proběhla v souladu s dobovou normou zachycenou Juliem Bernhardem von Rohr.⁸⁷⁹ Položení základního kamene měla v souladu s katolickým ritem doprovázet slavnostní mše, modlitby, postříkání staveniště svčnou vodou a uložení relikvií do základů, které se v Libníči podle výše citovaného dopisu Mathiase Dräxlera odehrálo. Součástí oslavy nepochybně tvořila hudební složka, podobně jako vůně kadidla a vonných svící. Lze se tak domnívat vzhledem k církevním charakteru události. Naopak slavobrány a další efemérní architektura, kterou von Rohr vnímal jako nedílnou součást slavnosti, s velkou pravděpodobností v Libníči nebyly.⁸⁸⁰

Ojedinelý popis slavnostního položení základního kamene přestavby františkánského kláštera v Klosterdorfu u Schwarzenbergu v roce 1732 umožňuje objasnit, nakolik byla dobová norma na schwarzenberských panstvích dodržována.⁸⁸¹ Tamní slavnost lze pokládat přímo za modelový příklad – pisatel dopisu Josef Václav Pelikán si byl velmi dobře vědom toho, že založení stavby provází festivity zcela

⁸⁷⁶ Neurčená dcera Antonína († 1721) či Jana Václava († 1759), hrabat Paradis. Srov. OSN XIX, s. 197.

⁸⁷⁷ K tomu níže. Dräxler Schwarzenbergovi, Třeboň, 23. května 1714, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 3Ka 1a/6, s. f.

⁸⁷⁸ Srov. důchovní účty panství Hluboká, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2. Slavnostní menu bylo tvořeno hovězí pečení, srnčím a zaječím masem. Podávaly se také citróny, kapoun a drůbež. Hosté měli k dispozici pivo.

⁸⁷⁹ „Wir haben gnädigst gern genommen, dass zu der neuen Libnitzer Capelle bereits der erste grundstein durch den budweiser herrn Dechant mit gewöhnl. Ceremonien geweiht, und geleet.“ Knížecí reskript, Laxenburg, 26. května 1714, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 3Ka 1a/6, s. f.; obecně J. VON ROHR, *Einleitung*, s. 59–60.

⁸⁸⁰ O hudbu Schwarzenberg projevoval soustavný zájem. Hypotézu o hudební složce slavnostního pokládání základního kamene podporuje i průběh svčení kaple. K tomu níže. Naopak realizace efemérní architektury by se odrazila v důchodních účtech, případně v korespondenci. Slavnostní iluminace byla ve sledovaném období na hlubockém panství doloženě realizována pouze v roce 1716 při narození arciknížete Leopolda Johanna. Srov. výše.

⁸⁸¹ Ke klášteru v Klosterdorfu Jesko VON DOHNA – Robert SCHUH (edd.), *Auf den Spuren der Fürsten Schwarzenberg in Franken*, Scheinfeld 2006, s. 28–29; popis slavnosti obsahuje dopis Josefa Václava Pelikána Schwarzenbergovi, Vídeň, 11. června 1732, SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, odd. F. P. b./Adam Franz, fasc. 421, s. f.

běžně.⁸⁸² Hlavní úlohy ve slavnosti, jež proběhla 2. června 1732, se ujal würzburgský světící biskup. Panství Schwarzenberg spadalo do tamní diecéze a jeho angažmá dokládá vysoký význam události i schwarzenberského rodu. Po příjezdu a krátkém odpočinku prelát vysvětil provizorní oltář na budoucím staveništi. Následně pokropil základní kámen solí a svěcenou vodou, třikrát pronesl slavnostní formuli.⁸⁸³ Vzápětí připomněl roli vrchnosti, jež stavební akci financovala. K základnímu kameni vložil biskup destičku s pamětním nápisem a relikvií ve skle, zatímco schwarzenberský hejtman na kámen položil zlatou minci. Následně začalo pršet, což vnímal Pelikán jako zásadní vybočení z očekávaného průběhu rituálu.⁸⁸⁴ Církevní i světské hodnostáři s hosty se vzhledem k dešti přesunuli do kostela, kde pronesl biskup kázání. Jeho leitmotivem byla oslava schwarzenberské zbožnosti – stěžejní význam měla připomínka Erkingera ze Sensheimu jako zakladatele astheimské kartouzy, jehož příkladu následovali veškerí potomci.⁸⁸⁵ Příklad položení základního kamene v Klosterdorfu ukazuje, že na schwarzenberských panstvích probíhalo slavnostní zahájení zcela v souladu s běžnou normou. Jelikož se v tomto smyslu vyjádřil i kníže Adam František ve vztahu k libničské kapli, je zřejmé, že také tamní slavnost proběhla obdobně, byť nepochybně v menším měřítku.

Výstavba libničské kaple, na níž pracovalo 8 zednických tovaryšů,⁸⁸⁶ probíhala velmi rychle.⁸⁸⁷ V červenci 1714 byla vyžděna až po korunní římsu, neboť bylo připraveno pokládání krovu.⁸⁸⁸ Zároveň Mathias Dräxler nastolil otázku řešení zvoničky ve vrcholu střechy. Podle jeho názoru by bylo nejlepší, kdyby zvon pro libničskou kapli odlil zvonař Joseph Haag z Českých Budějovic.⁸⁸⁹ Zároveň naznačil, že by bylo vhodné

⁸⁸² „*Legung des ersten Steins, wie sonst in solchen Fällen [...] üblich ist.*“ Tamtéž.

⁸⁸³ „*in Nahmen der allerheiligsten dreyfaltigkeit P. F. et S. S.*“ Tamtéž.

⁸⁸⁴ Vyplývá to z pozornosti, kterou změně počasí v své relaci věnoval: „*nachdeme einlegung mit denen weitergebräuchl. Ceremonien beschehen wäre, habe herr Weyhbischoff in dem oratorio für dem hoch altar widersitzend, weiln es wegen angefangenen Regen an dem ort der neuen kirche nicht thun können, eine Sermon gehalten.*“ Tamtéž.

⁸⁸⁵ „*habe [!] herr Weyhbischof bey diesen punct die Merita des hochfürstl. hauses Schwarzenberg absonderlich belobet, und von Erckingero, welcher die Carthaus zu Ostheim schon vor 300. Jahren gebauet anfangend weiters ausgefuhret, wie deßen hochgräfl. und unnehro hochfürstl. Descendanten solchen löbl. Exempel nachgefolget, und ein großen in dem dortigen Lande zu Franken pro gloria Dei ex incremento Religionis beygetragen hätten.*“ Tamtéž.

⁸⁸⁶ Dvořák Schwarzenbergovi, 5. června 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 3Ka 20a, fol. 44–46.

⁸⁸⁷ Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 4. června 1714, Tamtéž, sign. IA 3Ka 24a, fol. 82–84.

⁸⁸⁸ Dräxler Schwarzenbergovi, Třeboň, 15. července 1714, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 3Ka 2a/9, s. f.

⁸⁸⁹ Zvonař Joseph Haag je doložen kupříkladu jako autor zvonu z roku 1710 v kostele sv. Jana Křtitele v zaniklé obci Münichschlag na Novobystřicku. Josef NOVÁK, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese jindřichohradeckém*, Praha 1901, s. 336; Dále v roce 1716 odlil zvon v kostele Nanebevzetí P. Marie v Drahově. František MAREŠ – Jan SEDLÁČEK, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese třeboňském*, Praha 1900, s. 18; téhož roku odlil také zvon pro

zaplatit zvon ze zbylých prostředků ze sbírky na kapli. Stále z ní zbývalo 97 zl 3 kr. Kníže návrh schválil.⁸⁹⁰ V polovině srpna již byl Haag se zvonem hotov.⁸⁹¹ Jeho svěcení však proběhlo až v listopadu, kdy byl s dalšími čtyřmi zvony vysvěcen preláty ze Zlaté Koruny.⁸⁹² Zároveň měl třeboňský malíř Florian Sommer na kapli namalovat alianční erb knížete a kněžny ze Schwarzenbergu, za což mu mělo být vyplaceno celkem 9 zl.⁸⁹³ Kromě toho připravoval v létě vrchní hejtman ve spolupráci s Václavem Antonínem Dvořákem zajištění pobytu vrchnostenského pokrývače. Po dokončení prací v panském dvoře ve Zborově se měl přesunout do Libniče a pokrýt střechu kaple. Navíc Dräxler připomněl, že třeboňský kostel sv. Barbory bude brzy vysvěcen a podobné svěcení by mělo proběhnout i v Libniči.⁸⁹⁴ Nakonec se však slavnost uskutečnila až dalšího roku.⁸⁹⁵

Ačkoliv řada dokončovacích prací probíhala i později, hrubá výstavba kaple proběhla poměrně rychle během jedné sezóny.⁸⁹⁶ Aktivita vrchnostenských úředníků ve vztahu ke svatostánku se však nesnížila ani po jeho dokončení. V prosinci 1714 začal třeboňský sochař Georg Andreas Bürger pracovat na oltáři pro Libnič⁸⁹⁷ a o měsíc později zpravil pražský malíř Petr Keck hlubockého hejtmana o přijetí zakázky na zhotovení oltářních obrazů.⁸⁹⁸ Podle dopisu měl zhotovit oltářní plátina dobrými barvami. Malířovu poznámku o tom, že na díle bude pracovat „mit aller fleiß“ lze

rudolfovský kostel sv. Víta. J. BRANIŠ, *Soupis*, s. 116. Pro Schwarzenbergu pracoval i při obnově podhradské vodárny. Srov. výplatu 16 zl za dodávku 8 nových litinových ventilů, důchodní účty panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁸⁹⁰ Koncept reskriptu, Vídeň, 18. července 1714, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 3Kα 2a/9, s. f.

⁸⁹¹ Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 17. srpna 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 3Kα 24a, fol. 86.

⁸⁹² Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 16. listopadu 1714, Tamtéž, fol. 93. Za připomínku stojí, že pozdější svěcení hlubockých zvonů prováděli preláci z Vyššího Brodu.

⁸⁹³ Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 16. listopadu 1714, Vs Hluboká, sign. IA 3Kα 24a, fol. 93. K Florianu Sommerovi F. MAREŠ – J. SEDLÁČEK, *Soupis*, s. 76. Podle dopisu Dräxlera Dvořákovi, 19. listopadu 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 3Kα 24a, fol. 95–97, mu již byly vyplaceny 4 zl, zbývá tedy k výplatě 5 zl. Z tehdejšího popisu je zřejmé, že kapli nezdobil pouze erb Schwarzenbergů, ale též Lobkowiczů, resp. alianční erb Adama Františka a Eleonory Amálie: „Das Wappen beiden Durchleuchten als unsers gnädigsten fürsten und fürstin, daß solches der hiesige Mahler Florian bey der Lybnitscher Capellen recht verfertigt.“ Srov. též důchodní účet panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1714, Tamtéž, sign. I 6R 2 – prostavěno bylo 136 zl 50 kr 1 ½ d.

⁸⁹⁴ Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 17. srpna 1714, Tamtéž, sign. IA 3Kα 24a, fol. 86.

⁸⁹⁵ Srov. níže.

⁸⁹⁶ Kupříkladu ještě v roce 1717 bylo vyplaceno adamovskému kameníkovi Vítu Dvořákovi, 122 zl 29 kr 3 d. Srov. SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁸⁹⁷ Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 13. prosince 1714, Tamtéž, sign. IA 6Bβ 7b, fol. 44–45. Termín dokončení oltářů není zcela zřejmý, neboť teprve 27. září 1715 byl vydán příkaz k vyplacení (nejspíše zpětnému) 150 zl malíři Petru Collotovi za jejich pomalování iluzivním mramorováním. Za instalaci oltářů bylo Bürgerovi vyplaceno 101 zl 15 kr 30. září. Srov. důchodní účty panství Hluboká, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁸⁹⁸ Keck Dvořákovi, Praha, 25. ledna 1715, Tamtéž, sign. IE 3Kα 20a, fol. 109–110. Základní literatura k Petru Keckovi s další bibliografií: Kol. autorů, *Dějiny českého výtvarného umění* II/1 Praha 1989, s. 345.

vyložit jako příslib rychlé práce, tradiční součást smluv s umělci a řemeslníky. Pro Petra Kecka mohla mít zakázka také osobní význam, i s přihlédnutím k vysokému společenskému postavení objednavatele a jeho možným dalším objednávkám. Na Kecka se schwarzenberští úředníci obrátili zřejmě kvůli dobrým zkušenostem z dřívějšíka. O šest let dříve pražský malíř vytvořil dva obrazy pro třeboňský augustiniánský kostel sv. Jiljí a Panny Marie Královny a v sérii pokračoval v roce 1714.⁸⁹⁹ Ačkoliv práce pro augustiniány zdánlivě nezávisela na Schwarzenbercích, je pravděpodobné, že se na jejím placení alespoň zčásti podíleli.⁹⁰⁰ Obrazy byly dokončeny na počátku března, kdy pražský umělec zpravil Mathiase Dräxlera o tom, že jsou srolované a bez rámu připraveny k odvezení do jižních Čech.⁹⁰¹ Dopravu do Třeboně zajistil sollicitátor Johann Jacob Müller.⁹⁰² Následně se ještě Petr Keck přihlásil o proplacení sumy 40 zlatých za zhotovenou dvojici oltářních obrazů.⁹⁰³

Petr Keck vytvořil pro libničskou dvojici pláten, jež byla určena pro dynamicky utvářený edikulový oltář [36a, b]. V retáblu byl umístěn menší obraz mandlového formátu s konvexně a konkávně projímanými stranami. Motivem byla v souladu se zasvěcením kaple Nejsvětější Trojice. Větší oltářní plátno na nástavci představuje sv. Karla Borromejského a sv. Františka Xaverského, kteří se obrací k Nejsvětější Trojici s přímou modlitbou za morem trpící lidstvo. Lidské trápení výmluvně ilustruje žánrová scéna pohřbívání mrtvých ve spodní části díla. Významnou součástí výzdoby oltáře byl alianční erb Schwarzenbergů a Lobkowiczů, který upevňoval paměť na zakladatele kaple a jeho manželku.⁹⁰⁴

Práce na interiérové výzdobě libničské kaple probíhaly ještě v květnu roku 1715, kdy třeboňský sochař Bürger dokončoval tamní oltář.⁹⁰⁵ Zároveň probíhaly usilovné

⁸⁹⁹ F. MAREŠ – J. SEDLÁČEK, *Soupis*, s. 66.

⁹⁰⁰ Příslušné prameny mohou být uloženy v SOA Třeboň, Vs Třeboň, případně v NA Praha, Archivy českých klášterů zrušených za Josefa II. Ke Keckově podílu v třeboňském augustiniánském klášteře srov. též Anna ROZLIVKOVÁ, *Cyklus lunetových obrazů s výjevy z legendy sv. Augustina v Třeboni*, Brno 2009 (bakalářská práce Semináře dějin umění FF MU).

⁹⁰¹ Keck Dräxlerovi, Praha, 8. března 1715, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 3Kα 20a, fol. 107–108.

⁹⁰² Müller Dräxlerovi, Praha, 16. března 1715, Tamtéž, fol. 126.

⁹⁰³ Keck Dräxlerovi, Praha, 25. března 1715, Tamtéž, fol. 105–106.

⁹⁰⁴ Pověšili si jej i autoři inventáře z roku 1782, kteří oltář popsali: „*Grosses altar, mit bild der aller heiligsten dreyfahligkeiten, und 2en Heyligen Pest Patronen an denen Seithen, oben mit 4 Engln mit Schwarzenbergische- und Lokowizischen Wappen, unter an denen Seithen Statuen S. Sebastiani et Rochi, dan in der Mitten Statua S. Rosalia hinterm Glaß, liegend mit vergoldten holtzernen kreutz.*“ Srov. inventář libničských lázní, Libnič, 23. prosince 1782, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Ba 2b, fol. 228–235.

⁹⁰⁵ Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 18. května 1715, Tamtéž, fol. 1–3. Platba za instalaci proběhla zpětně 30. září 1714. Tamtéž, sign. I 6R 2.

přípravy k vysvěcení kaple, jež mělo proběhnout na prahu června.⁹⁰⁶ Docházelo k nákupům liturgických potřeb a urychlené opravě špatně provedených kování dveří a oken svatostánku.⁹⁰⁷ Kníže povolil paramenta zakoupit prostřednictvím budějovického děkana Schwantleho.⁹⁰⁸ Dále bylo třeba zajistit povolení konzistoře k slavnostnímu svěcení, které nemohl budějovický děkan Schwantle vykonat o své vůli.⁹⁰⁹

Veškeré případné problémy se podařilo překonat a slavnostní vysvěcení kaple 3. června 1715 proběhlo se vši patřičností.⁹¹⁰ Významnou úlohu při svěcení měl českobudějovický děkan Jan Vít Schwantle. Se dvěma budějovickými kaplany dorazil koleskou do Libniče brzy ráno. Děkan se následně v budově hostince – vrchnostenský lázeňský dům ještě nestál – oblékl do kompletního liturgického oděvu. Obdobně byli vystrojeni i další duchovní přítomní na slavnosti: hlubocký zámecký kaplan a faráři z poddanských vsí Hosína, Pištína, Zahájí, ale také farář z nedalekého města Rudolfova. Jeho účast dokládá, že slavnost neměla význam pouze pro obyvatele schwarzenberských panství. V čele kněžského procesí, které se vydalo na krátkou cestu ke kapli, byl zámecký kaplan s krucifixem. Po jeho bocích kráčeli dva ministranti s prapory, jež následovali další kněží seřazení do dvojic. Jakmile skupina dorazila k čerstvě dokončené svatyni, počkal děkan na jejích schodech na kněžnu Eleonoru Amálii ze Schwarzenbergu, již doprovázel hlubocký hejtman Václav Antonín Dvořák. Schwantle manželku knížete náležitě pozdravil a následně předčítal ze žalmů. Posléze obešel i s dalšími duchovními celou kapli, přičemž zpívali žalmy, vykuřovali její okolí kouřem yzopu lékařského⁹¹¹ a postříkali ji svěcenou vodou. V další části svěcení děkan s průvodem poklekl před kaplí a pronesl modlitbu k Nejsvětější Trojici a Panně Marii,⁹¹² načež duchovní vstoupili do kaple, poklekl před oltářem a přednesli litanii. Dalším krokem rituálu bylo poodstoupení od oltáře a opětovné pokleknutí, po němž

⁹⁰⁶ Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 27. května 1715, Tamtéž, sign. IA 3Kα 24a, fol. 106. Rozbor ikonografie obrazů ve vztahu k zasvěcení kaple přinesl M. GAŽI, *Schwarzenberkové*, s. 154.

⁹⁰⁷ Dvořák knížeti, Hluboká, 7. května 1715, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 3Kα 1a/6, s. f.

⁹⁰⁸ Knížecí reskript, Laxenburg, 11. května 1715, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 3Kα 24a, fol. 101 [koncept v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 3Kα 1a/6, s. f.]. K vyplacení peněz za nákup liturgických potřeb došlo až 25. října 1715, kdy bylo z hlubockých důchodů na dané účely vydáno 198 zl 24 kr. SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁹⁰⁹ Schwantle Schwarzenbergovi, České Budějovice, 8. května 1715, Tamtéž, sign. IA 3Kα 24a, fol. 99. Konzistorní povolení bylo nepochybně vydáno, nepodařilo se mi jej však dohledat.

⁹¹⁰ Následující popis a výklad svěcení vychází z obsáhlé relace hlubockého hejtmana Dvořáka Schwarzenbergovi, Hluboká, 8. června 1715, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 3Kα 1a/6, s. f.

⁹¹¹ Jeho použitím odráželo vliv duchovní písně Asperges me Domine, jež k užití yzopu přímo vyzývala, podobně jako žalmy (Ž 51,9). Srov. níže. Dále šlo o odraz starozákoní tradice (Ex 12,22, 1K 5,13), podle níž byl yzop využíván k očištění obětí. Obecně Jan ROYT – Hana ŠEDINOVÁ, *Slovník symbolů. Kosmos, příroda a člověk v křesťanské ikonografii*, Praha 1998, s. 93.

⁹¹² „Heyl. dreyfaltigkeit ein einiger gott, erbarne dich unser hey. Maria, bitt für uns.“ Dvořák knížeti, Hluboká, 8. června 1715, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 3Kα 1a/6, s. f.

děkan třikrát opakoval benedikční formuli.⁹¹³ Duchovní posléze povstali a požehnali svatostánku znamením kříže a za dalších modliteb postříkali interiér svčenu vodou. Posléze hlasitě zazpívali píseň *Asperges me Domine*,⁹¹⁴ opět poklekl před oltární menzou a připravili ji pro první slavnostní mši v nové svatyni. Nedílnou součástí mše byla hudební produkce, již zajišťovaly vedle dalších nástrojů zejména staré varhany přenesené do kaple z Hosína.⁹¹⁵ Jakmile se celebranti mešního obřadu dostali ke zpěvu hymnu *Gloria in excelsis Deo*, vydal granátnický hejtman povel k výstřelu jedné salvy k počtě morových patronů ze tří malých děl. Posléze se konaly ještě menší mše.

Slavnosti se zúčastnil nemalý dav schwarzenberských poddaných i lázeňských hostů. Přihlízející do obřadu na řadě míst vstupovali a patřičným zpěvem, modlitbami a dalšími očekávanými reakcemi na průběh rituálu se spolupodíleli na slavnosti vysvěcení. Mimořádnost momentu podtrhl Václav Antonín Dvořák tím, že nechal z vůle vrchnosti narazit k prospěchu diváků dva sudy piva a rozdávat chléb z dobré mouky. O počtu přihlížejících svědčí, že vydávání chleba všem zájemcům trvalo přes třičtvrtě hodiny. Zatímco prostí hosté se zřejmě posléze na místě slavnosti veselili, odebrali se duchovní, vrchnostenští úředníci a kněžna Eleonora Amálie na hostinu k počtě duchovních a dalších hostů do vsi Libnič.⁹¹⁶ Během jídla byly proneseny přípitky na zdraví kněžny a princezny Marie Anny.⁹¹⁷ Na konci banketu byli duchovní podarováni vrchnostenskými mincemi – děkan obdržel dva dukáty a další kněží po jednom, za což všichni kněžně poděkovali. Svou obsáhlou relaci hejtman Dvořák uzavřel konstatováním „[...] *und ist alles in gutter Manier abgelassen und geschehen*“.

Rituál svěcení kaple Nejsvětější Trojice a morových patronů byl regionální barokní slavností, jež podtrhla vrchnostenský záměr poděkovat za ochranu jihočeských

⁹¹³ „O gott deme, dier in der drey Einigkeit, und denen heyl. Pest Patronen zu Ehren, dise Capellen benediciret wird.“ Tamtéž.

⁹¹⁴ Jde o píseň o třech slokách, která měla v soudobé liturgii pevné místo před začátkem mše. V roce 1719 byla zachycena v kancionálu Jana Josefa Božana, *Slaviček rájský na stromě života slávu tvůrci svému prozpěvující...*, Hradec Králové 1719. Srov. databázi českých duchovních písní z tištěné kancionálové produkce Hymnorum Thesaurus Bohemicus, která je dostupná na adrese: <http://www.clavmon.cz/htb/> (přístup 6. února 2012); <http://www.knihopis.org/>, záznam K01247 (přístup 6. února 2012).

⁹¹⁵ „Hat das von Hofin dahin [...] gebrachte alte Positiv, wie auch die, von hier [Hluboká] dahin mitgenom[m]ene Musicalische Instrumenta ein absonderlich-schön Liebl. Resonanz gegeben.“ Dvořák knížeti, Hluboká, 8. června 1715, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 3Ka 1a/6, s. f.

⁹¹⁶ Pohoštění sestávalo z hovězí pečeně, zvěřiny, dvou zajíců, velkého množství drůbeže, citronů apod. K pití se podávalo víno. Důchodní úřad vyšla panská hostina na 15 zl 38 kr ½ d, avšak k veselí přispěl i obroční úřad, jenž vydal naturálie v hodnotě přesahující 9 zl pro obecný lid. Šlo o zmíněné obilí a pivo. Srov. důchodní účet panství Hluboká, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁹¹⁷ Srov. též obdobnou hostinu při slavení jmenin budějovického primátora Antonína Donáta z Braegentu u nově dokončeného kostela Panny Marie Bolestné v Dobré Vodě u Českých Budějovic 7. srpna 1736, jíž se kněžna zúčastnila. Na tehdejší banketu údajně kněžna připila na zdraví oslavenci. Václav VONDRA, *Návštěva kněžny Eleonory ze Schwarzenbergu v Dobré Vodě*, OT 16, 2005, č. 31, s. 51–52.

panství před morem. Jeho jednotlivé kroky měly svůj neměnný a pro současníky dobře čitelný význam.⁹¹⁸ Sbor několika duchovních lze vnímat jako duchovní armádu. Silou svých modliteb a dalšími akty očistila zevnějšek i interiér kaple a připravila ji ke službě Bohu. Zájem knížete na události je patrný z toho, že se festivity zúčastnila jeho manželka. Fakticky a symbolicky zastupovala svého manžela, pracovními povinnostmi připoutaného ke dvoru.

Ukazuje se, že barokní rituály svěcení byly na schwarzenberských panstvích v souladu se soudobou normou poměrně časté. Jako příklad lze uvést vysvěcení nového hlavního oltáře v kartouze v Astheimu na panství Schwarzenberg, k němuž došlo v roce 1726 během dokončení barokizace středověkého klášterního areálu.⁹¹⁹ Jak uvedu dále, podobné události probíhaly i na Hlubocku.

Vysvěcením bylo úspěšně dovršeno budování libníčské kaple. Hmotovou, pohledovou i symbolickou protiváhu svatostánku měl tvořit vrchnostenský lázeňský dům. Zatímco kaple byla centrem duchovního odpočinku, lázně představovaly místo očisty těla. Jejich první plán předložil Pavel Ignác Bayer již na jaře 1713. Vzhledem k následující morové epidemii a překotné výstavbě votivní kaple byla budova odsunuta do pozadí pozornosti. Přesto byly průběžně připravovány alespoň její plány.

Již v květnu 1714 předložil Pavel Ignác Bayer situační plán projektovaného lázeňského areálu [37].⁹²⁰ Návrh zachycuje kapli podle schváleného plánu ve vzdálenosti zhruba 35 loktů od průčelí budovy o dvou křídlech. Průčelní křídlo stojí kolmo k podélné ose kaple a je dlouhé devět os a široké tři osy. Boční trakt o délce sedmi okenních os a šířce tří os je rovnoběžný s osou kaple. K průčelnímu stavení se připojuje v jeho pravé části. Celkový rozvrh budovy představuje variantu prvního předloženého plánu, což platí i pro členění vnitřních prostor. V přízemí projektoval architekt oválnou studnu pro vývěr minerálního pramene. V jejím těsném sousedství měla být umístěna nádoba na ohřev vody. Ohřívání vody probíhalo podle Löwových instrukcí nepřímo, pomocí horkých kamenů vložených do kotle s vodou.⁹²¹ Po obou

⁹¹⁸ Vyplyvá to z pozornosti, kterou jim ve své zprávě věnoval hejtman Václav Antonín Dvořák.

⁹¹⁹ Slavnost stručně popsal Prang v dopise Schwarzenbergovi, Vídeň, 12. října 1726, SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, odd. F. P. b./Adam Franz, fasc. 421, s. f.; základní informace ke klášteru v Astheimu: J. VON DOHNA – R. SCHUH (edd.), *Auf den Spuren*, s. 136–141.

⁹²⁰ P. I. Bayer, *Situační plán libníčského lázeňského areálu*, lavírovaná peroresba, měřítko 30 pražských loktů, 30,2×43,8, Tamtéž, ÚK Hluboká, sign. A 3Ka 1a/6, s. f. Plán se změněnými proporcemi publikovala V. NAŇKOVÁ, *Architekt*, s. 246.

⁹²¹ Svědčí o tom vydání na nákup kamenů na ohřívání vody 18. srpna 1694. Srov. důchodní účet panství Hluboká, vydání za 2. pololetí 1694, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2. „Bäder Steiner“ z Jánských Lázní, určené zřejmě k ohřevu vody, byly do Libniče převezeny r. 1779. Vlčický hejtman Bernard Leteu (?) hlubockému řediteli, Vlčice, 2. července 1779, Tamtéž, sign. IB 6Ba 7b, fol. 225.

stranách místnosti se studnou se nacházely koupelny. Blíže ke kapli byla panská lázeň. Naopak ve vzdálenější části křídla Bayer navrhl dvojici koupelen s osmi, respektive deseti vanami. Komunikaci v budově, rozložené v několika výškových úrovních v závislosti na svažitém terénu, umožňovalo jednoramenné schodiště v průběžné chodbě. Vedlo do průčelního traktu členěného do chodby a dvojice místností nejasného určení s komorami. Zároveň bylo ve stavení umístěno dvouramenné schodiště, po kterém bylo přístupné patro budovy. Jeho dvojtraktové půdorysné schéma v zásadě opakovalo rozvrh přízemí. Celkem obsahovalo patro deset místností, jejichž funkční náplň lze jen odhadnout. Sedm kamny vytápěných místností bylo určeno pro lázeňské hosty. Naopak dvojice pokojů s připojenou komorou měla být vytápěna krby – lze se domnívat, že šlo o projektovaný apartmán pro vrchnost, byť nikoliv v exaktní podobě formalizovaného sledu prostor. V každém případě se jednalo o venkovskou stavbu, v níž platil uvolněný ceremoniál.⁹²² Lázeňská budova byla v následujících letech realizována mírně rozšířená.

Zároveň s předložením plánů informoval Mathias Dräxler knížete, že s hlubockým hejtmanem, purkrabím, zednickým polírem Schleicherem a Pavlem Ignácem Bayerem osobně obhlédli budoucí staveniště, přičemž měl stavitel zaměřit základy lázeňské budovy. Samotné stavební práce však začaly až ve stavební sezóně 1715.⁹²³ Kopání základů mělo probíhat ve spolupráci s budějovickým důlním dozorcem a adamovským rychtářem, aby nedošlo k narušení výkopů starými důlními díly.⁹²⁴ Zároveň se úředníci museli potýkat s neochotou poddaných k plnění robotních povinností, zejména dopravy materiálu.⁹²⁵ Jeho příprava současně probíhala.⁹²⁶ Největší objem zednických prací proběhl v sezónách 1717 a 1718.⁹²⁷ V březnu 1717 navíc předložil hlubocký hejtman soupis nutných kamenických prací v ceně 244 zl 4 kr 3 d.⁹²⁸ Ačkoliv byl rozpočet

⁹²² J. B. VON ROHR, *Einleitung*, s. 83 an.

⁹²³ Prostavěno bylo 287 zl 44 kr. Srov. důchodní účet panství Hluboká, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁹²⁴ Koncept knížecího reskriptu, Vídeň, 22. června 1715, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Bβ 2m, s. f. O důlní činnosti v okolí Rudolfova a Adamova směrem k Libníči svědčí i mapy stříbrných dolů. SOA Třeboň, Vs Hluboká, mapy a plány, ev. č. 7, 8. Dále Dvořák Dräxlerovi, Hluboká, 5. února 1715, Tamtéž, sign. IE 3Kα 20a, fol. 116–117. Mapování trvalo šest dní. Bayerovi za něj bylo vyplaceno 9 zl. Na práci se podílel i zeměměřič Fabián Svoboda (výplata 3 zl). Srov. důchodní účet panství Hluboká, 2. pololetí roku 1715, Tamtéž, sign. I 6R 2.

⁹²⁵ Olbricht Dvořákovi, Třeboň, 4. ledna 1715, Tamtéž, sign. IA 6Bβ 1, fol. 339–340.

⁹²⁶ Srov. kupříkladu vyúčtování 53 zl 50 kr za lámání 190 sáhů kamene pro budovu libníčských lázní, případně výplatu 31 zl 40 kr za 10 000 cihel v lišovské cihelně. Důchodní účet panství Hluboká, 1. pololetí 1716, Tamtéž, sign. I 6R 2.

⁹²⁷ Ještě v říjnu 1717 objednával Dvořák dalších 6000 cihel pro tamní stavbu. Zelenka Dvořákovi, Třeboň, 19. října 1717, Tamtéž, sign. IA 6Bβ 7b, fol. 52–53.

⁹²⁸ Dvořák knížeti, Hluboká, 9. března 1717, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Bβ 2m, s. f.

vídeňskou schwarzenberskou kanceláří schválen, měla být ostění podle Schwarzenberga realizována v levnějším dřevěném provedení,⁹²⁹ podobně jako obložení studně, o němž kníže rozhodl již předchozího roku.⁹³⁰ V roce 1718 již v lázních pracoval jistý německý zámečník.⁹³¹ Následující stavební sezónu hlubocký hejtman hlásil, že lázně jsou prakticky hotovy a vyjma bytu hostinského i zařízeny.⁹³² Hlavním úkolem roku 1719 měla být výstavba stájí v lázeňském areálu, neboť úvodní kapacity pro ustájení již nedostačovaly.⁹³³ Nové stáje s vozovnou projektoval Pavel Ignác Bayer v kamenném provedení, avšak podle hejtmana Václava Antonína Dvořáka by bylo vhodnější použít dřevo.⁹³⁴ K tomuto názoru se následně kníže přiklonil, přičemž hlavní roli hrály nižší náklady.⁹³⁵ V závěru stavební akce v roce 1719 vypracoval Pavel Ignác Bayer projekt stájí.⁹³⁶

Lázeňská budova byla realizována na půdorysu L o delším průčelním křídle o délce jedenácti a šíři pěti okenních os [39]. Zatímco ke kapli se objekt obracel patrovým průčelím, do nádvoří se vzhledem ke svažitosti terénu otvíralo i suterénní podlaží. V jeho podélném křídle se nacházely zaklenuté místnosti, jež procházely výškou dvou podlaží. Šlo zejména o prostor se studnou označenou v plánu jako kuchyně, nepochybně kvůli přítomnosti kotle pro ohřev minerální vody.⁹³⁷ Pro ohřev vody v lázních měla být pořízena nová měděná nádoba. Dosud užívaný kotel měl být převezena k dalšímu použití do některého z vrchnostenských hospodářských dvorů. V sousedství „kuchyně“ byla panská lázeň a na druhé straně k ní přiléhaly mužská a ženská koupelna. Místnost určená pro ženy byla zřetelně menší. V suterénu průčelního křídla byla umístěna čtveřice sklepů. Jeden měl sloužit jako pivnice a druhý jako lednice.⁹³⁸ Podle dřívějšího příkazu knížete však byl jeden ze sklepů určen

⁹²⁹ Knížecí reskript, Vídeň, 17. března 1717, Tamtéž.

⁹³⁰ Koncept knížecího reskriptu, Vídeň, 12. června 1716, Tamtéž.

⁹³¹ Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 7. května 1718, Tamtéž, sign. A 6Bβ 2a, 1665–1719, s. f.

⁹³² Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 4. července 1719, Tamtéž, sign. A 6Ba 1, s. f.

⁹³³ Staré stáje bylo třeba ustavičně podrobovat dílčím úpravám. SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁹³⁴ Dvořák knížeti, Hluboká, 20. května 1719, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Bβ 2m, s. f.

⁹³⁵ Knížecí reskript, Vídeň, 26. května 1719, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 7b, fol. 54–56 [koncept v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Bβ 2m, s. f.].

⁹³⁶ P. I. Bayer, *Plán lázeňské budovy v Libníči (půdorys přízemí, nárys nádvořího průčelí příčného křídla a řež podélným křídlem)*, lavírovaná perokresba s měřítkem 30 pražských loktů, 38,8×27,3, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Bβ 2m, s. f. (dvě kopie); P. I. Bayer, *Půdorys suterénu lázeňské budovy v Libníči a projekt stájí*, lavírovaná perokresba s měřítkem 30 pražských loktů, 30,2×40,8 cm, Tamtéž; P. I. Bayer, *Půdorys prvního patra lázeňské budovy v Libníči*, lavírovaná perokresba s měřítkem 30 pražských loktů (varianta bez měřítka), 16,6×22,8 cm, Tamtéž.

⁹³⁷ Knížecí reskript, Vídeň, 15. února 1719, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Ba 1b, fol. 1–2.

⁹³⁸ Od roku 1719 do ní byl dodáván led v hodnotě 35 kr. Tamtéž, sign. I 6R 2.

vrchnosti, zatímco další tři k pronájmu hostů.⁹³⁹ V sousedství jednoramenného schodiště do zvýšeného přízemí byly umístěny toalety. Místnosti ve zvýšeném přízemí měly obslužný charakter – šlo o kuchyni s přílehlou spíží a byt správce lázní o dvou pokojích s komorou. Patro stavby bylo kvůli snížení nákladů provedeno ze dřeva [38]. Tamní prostory byly určeny jako hostinské pokoje, konkrétně šlo o trojici komor, devět kamny vytápěných místností a jednu kuchyni o dvou prostorách. Dvě místnosti byly určeny pro vrchnost. Bohužel je nelze přesně lokalizovat. S velkou pravděpodobností šlo o pokoje s kamny. Povědomí o vrchnostenském využívání pokojů se odrazilo i v inventáři z r. 1782, jehož autoři označili dvě z prostor jako „so genandte alte fürstl. zimmern“.⁹⁴⁰ Na chodbě byly umístěny toalety.

Bayerem navrhovaná zděná stáj tvořila hmotový protějšek příčného křídla lázeňské budovy. Měla se tak podílet na dotvoření lázeňského nádvoří, jehož čtvrtou část uzavírala zeď proražená širokou bránou. Stáj byla členěna do čtyř prostor – kočárovnu a sklad dřeva, dvě stáje pro hosty o celkové kapacitě 20 koní a stáj nájemce.⁹⁴¹ Ačkoliv byla stáj realizována v dřevěné podobě, lze se domnívat, že její vnitřní členění bylo v zásadě zachováno. Dokončovací práce se neobešly bez nehody – na stavbě v roce 1719 zahynul poddaný Martin Plojhar ze Zahájí.⁹⁴²

Načrtnutou podobu lázní, jež byly dokončeny před dubnem 1720,⁹⁴³ zachytily i drobné veduty z doby před výraznou přestavbou komplexu v šedesátých letech 18. století [40–42].⁹⁴⁴ Nelze je vnímat jako díla s dokumentární hodnotou, spíše jako stylizovaný doklad specifického vidění jejich autora. Přesto umožňují poznat celkovou dispozici komplexu a jeho působení v krajině. Mimo jiné dokládají krajínovorný

⁹³⁹ Koncept knížecího reskriptu, Vídeň, 12. června 1716, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Bβ 2m, s. f. Podobně jsou jako „Gastkeller“ označeny tři ze sklepů na výše citovaném plánu z roku 1719. Týž plán zachycuje i poněkud odlišné členění traktu se studnou.

⁹⁴⁰ Srov. SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Ba 2b, fol. 228–235. Údaje si bez další interpretace povšimli D. KOVÁŘ, *Lázeňství*, s. 78.

⁹⁴¹ Pražský stavitel pro něj použil pojem „Schenker“. Odráží to jeho povědomí o tom, že součástí povinností hostinského bylo šenkování vrchnostenského piva. Srov. níže.

⁹⁴² Podle knížecího reskriptu z 12. srpna 1719 měly být jeho vdově vyplaceny náhradou 4 zl 40 kr. Důchodní účty panství Hluboká, vydání za 2. pololetí 1719, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁹⁴³ Knížecí reskript, Vídeň, 17. dubna 1720, Tamtéž, sign. IA 6Bβ 1, fol. 327–329. Kníže vyjádřil potěšení nad dokončením lázní, v nichž je třeba dostavět, a to co nejdříve, již jen hostinskou budovu.

⁹⁴⁴ Jedná se o výřezy ze soudobých map, které jsou dostupné online na adrese <http://digi.ceskearchivy.cz/> (přístup 12. prosince 2011). Konkrétně jde o výřez z mapy silnice z Kamenného Újezda do Hluboké nad Vltavou zhruba z roku 1712 (<http://digi.ceskearchivy.cz/cs/515/180>), výřez z mapy pozemků obcí Hůry a Libnič od Johanna Georga Planskera, 1765 (<http://digi.ceskearchivy.cz/cs/515/215>), výřez z mapy stříbrných dolů u vsí Libnič a Hůry, cca 1746 (<http://digi.ceskearchivy.cz/cs/515/219>), výřez z obdobné mapy z téhož období (<http://digi.ceskearchivy.cz/cs/515/220>).

význam votivní Bayerovy kaple, jejíž střecha pokrytá červenými šindeli⁹⁴⁵ a završená zvonicovou vízkou nepochybně v očích současníků představovala dominantu údolí dobrovodského potoka.

Libničský komplex dotvářel blíže neurčený počet dřevěných chalup na protější straně údolí dobrovodského potoka. Poprvé se o nich zmiňuje v prosinci 1714 Mathias Dräxler, podle nějž měly mít chalupy podobu dřevěných staveb se dvěma pokoji s komorami a jednou kuchyní.⁹⁴⁶ Později ovšem bylo rozhodnuto, že má jít o podsklepené dřevěné budovy o čtyřech pokojích.⁹⁴⁷ S největší pravděpodobností sloužily méně majetným lázeňským hostům.⁹⁴⁸ Západně od lázní stál hostinec a lovecký dům. Původně dřevěná stavba byla v neurčeném období nahrazena zděným objektem.⁹⁴⁹

Celkově lze libničské lázně vnímat jako kultivovaný soubor mimořádných urbanistických kvalit daných promyšlenými funkčními vztahy jednotlivých objektů. V rámci tvůrčího profilu Pavla Ignáce Bayera je třeba areálu vymezit zásadní místo – stavitel pracoval s jedinečným respektem vůči okolí staveb a vytvořil v údolí dobrovodského potoka dodnes životaschopný celek.⁹⁵⁰ Svým celkovým pojetím i dílčími formami odpovídá dobové koncepci lázní jako místa duchovního a fyzického odpočinku.⁹⁵¹ Omezit hodnocení staveb pouze na jejich výtvarnou stránku, na základě knížecí snahy po dosažení co možná nejnižších nákladů nezbytně lapidární, je zavádějící.⁹⁵² Na místě je připomenout, že podobný cit pro urbanistické a krajinářské působení staveb projevil Bayer i na dalších místech, například při realizaci poutního kostela P. Marie Pomocné v Luži, úpravách kostelů sv. Haštala a sv. Ignáce, stavbě kostela sv. Karla Borromejského v Praze aj. V Luži a na dalších místech měli na volbu místa staveniště bezprostřední vliv objednavatelé, kteří zároveň schvalovali architektony plány. Přesto je třeba urbanistické kvality Bayerových staveb vyzdvihnout.

⁹⁴⁵ K přípravě červeně napuštěných šindelů pro střechu kaple v Libniči srov. Dräxler Schwarzenbergovi, Třeboň, 14. března 1714, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 3Kα 1a/6, s. f.

⁹⁴⁶ Dräxler Dvořákovi, 13. prosince 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 7b, fol. 44–45.

⁹⁴⁷ Třeboňský hospodářský rada Dvořákovi, Praha, 7. července 1715, Tamtéž, fol. 46–47.

⁹⁴⁸ K tomu níže.

⁹⁴⁹ Jako taková je zachycena na výše citované mapě pozemků obcí Hůry a Libnič od Johanna Georga Planskera z r. 1765. Této době vzniku odpovídá stavba i slohově. Táž veduta zachycuje také jinak neznámou budovu lázeňských sloužících.

⁹⁵⁰ Kvality místa svérázně ocenil i libničský kronikář ve 20. letech 20. století: „*Je útulný a čistounký náš kostelíček utajený v zeleni lázeňského parku – ale maličký pro nynější počet osadníků.*“ Kronika obce Libnič, SOkA České Budějovice, Archiv obce Libnič, sign. B1261, s. 7.

⁹⁵¹ Vrcholným příkladem byl samozřejmě monumentální areál v Kuksu. K nim nejnověji s odkazy na starší literaturu K. KŘÍŽKOVSKÁ, *Lázeňství*, s. 9–14.

⁹⁵² Učinila tak například V. NAŇKOVÁ, *Architekt*, s. 236.

Lázeňský areál v Libníči prodělával během 18. století četné stavební úpravy. Symbolickým ukončením hlavní fáze výstavby komplexu byla realizace slunečních hodin na kapli v roce 1720. Doporučení realizovat v lázních hodiny předložil vrchnosti již Johann Franz Löw z Erlsfeldu v roce 1691, jeho představa však byla uskutečněna až během vrcholícího rozšíření areálu. Podle Václava Antonína Dvořáka je k užítku lázeňských hostů navrhl zkušený inženýr císařských dělostřelců, který byl právě v Libníči ubytován. Štukový rám hodin připravil za půl sudu piva jeden z granátníků a hodiny samotné namaloval českobudějovický malíř Johann Preyss, jemuž bylo vyplaceno 8 zl. „*Sonnen Compass*“ byl logicky umístěn „*an der dasselbstiger Cappeln gegen auff mittagseite*“.⁹⁵³

O něco později vyšlo najevo, že se snaha o co nejnižší stavební náklady nevyplatila. Už v roce 1728 totiž hejtman Felix Maxmilián Lintner při návštěvě Libníče, kam doprovázel s dvorním radou Pelikánem a sekretářem Wolrathem kněžnu, zjistil, že cihlové podlahy v traktu se studnou jsou zcela opotřebené a bude třeba nahradit je kamennými deskami.⁹⁵⁴ Podle jeho mínění je mohl dodat českokrumlovský poddaný Urban Pusser z Omlenice, což následně kníže schválil.⁹⁵⁵ Důvodem využití služeb obyvatele jiného panství byl nedostatek kvalitního materiálu na hlubockém panství, jehož si byli vrchnostenští úředníci dobře vědomi.⁹⁵⁶ Služby Pussera zprostředkoval krumlovský hejtman Vávra.⁹⁵⁷ Nevýhodu značných nákladů na dopravu ze vzdáleného lomu na Pusserově gruntu měly vyvážit vysoká kvalita tamního materiálu. Vliv měl i fakt, že se Pusser uvolil lámat kámen ve vlastní režii svými lidmi a svým nářadím. Zdánlivě výhodná nabídka přinesla řadu obtíží.⁹⁵⁸ Zedníci Thobias Böhm, Mathias Kletzenbauer a Mathias Lausecker najatí na práci Pusserem později usilovali o zvýšení platby za nalámaný sáh materiálu.⁹⁵⁹ Nakonec jim bylo za 434 nalámaných sáhů

⁹⁵³ Knížecí reskript, Laxenburg, 1. června 1720, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Ba 2a, fol. 6; Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 28. května 1720, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Ba 1, s. f.). Erlsfeld knížeti, 16. listopadu 1691, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Ba 1, fol. 27. Dále důchodní účty panství Hluboká, vydání za 2. pololetí 1720 Tamtéž, sign. I 6R 2.

⁹⁵⁴ Lintner Schwarzenbergovi, Hluboká, b. d. (podzim 1728), SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Bβ 2m, s. f. Zcela obdobně byla koupelna a chodba vydlážděna kameny již v předcházejícím dřevěné lázeňské budově. Srov. důchodní účty panství Hluboká, výdaje za 1. pololetí 1701, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁹⁵⁵ Knížecí reskript, Vídeň, 12. února 1729, Tamtéž, sign. IA 6Bβ 7b, fol. 67–68 [koncept v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Bβ 2m].

⁹⁵⁶ Popis panství Jiřího Vavřince z Escherichu, SOA Třeboň, Vs Hluboká, kniha 69, fol. 256–257.

⁹⁵⁷ Vávra Lintnerovi, Český Krumlov, 22. ledna 1729, Tamtéž, sign. IB 6Bβ 1b, fol. 35–36.

⁹⁵⁸ Zmiňuje je například Vávra v dopise Lintnerovi, Český Krumlov, 21. prosince 1729, Tamtéž, fol. 37.

⁹⁵⁹ Lámaní kamene bylo zahájeno již v lednu 1729. Vávra Lintnerovi, Český Krumlov, 11. ledna 1730, Tamtéž, fol. 41. Vávra Lintnerovi, Český Krumlov, 1. dubna 1730, Tamtéž, fol. 43–44; Vávra Lintnerovi, Český Krumlov, 19. dubna 1730, Tamtéž, fol. 45.

kamene vyplaceno 50 zl 38 kr.⁹⁶⁰ Dláždění se týkalo celého studničního traktu lázeňské budovy – podlahy musely být obnoveny u studny, ve všech koupelnách i na chodbě. Celkem bylo na opravu potřeba 438 sáhů kamene.⁹⁶¹

V následujícím desetiletí probíhaly jen drobné práce. Větší význam měla pouze realizace nepomucenské sochy na návsi Libníče u cesty do lázní v roce 1736 [43].⁹⁶² Podstavec sochy realizovali místní řemeslníci, zatímco světcovu postavu vytesal nejmenovaný sochař z Netolic. Vysvěcení se ujal budějovický děkan Johann Bormann. Stavební akci lze vnímat nejen jako doklad vlivu nepomucenského kultu ve schwarzenberském rodu, ale především jako odraz snahy o symbolické posvěcení a kultivaci širšího okolí lázeňského areálu.⁹⁶³ Vedle toho prostřednictvím schwarzenberského erbu, umístěného na podstavci, sloužila statue k prezentaci vrchnosti. Připomínám, že o rok později vznikla z podnětu kněžny nepomucenská socha u Ohrady. Sakralizace krajiny tudíž byla systematická. Je na místě doplnit, že na kraji Libníče při cestě do Adamova vznikl i mariánský sloup.⁹⁶⁴

Další úpravy byly pouze dílčí, zahrnovaly například budování nové lednice, jež mělo proběhnout v roce 1748.⁹⁶⁵ Zásadnější stavební akce proběhla v roce 1750, kdy bylo přestavěno obydlí panského lovce v lázních.⁹⁶⁶ Záměr přestavět obydlí myslivce vyjádřil Josef Adam ze Schwarzenbergu již v reskriptu ze 13. prosince 1749. Stavebníková intence byla motivována výhradně utilitárně. Rozšíření mělo proběhnout „zu besserer bequemlichkeit deren in grosser Anzahl ankommenden baad gästen und absonderlich bey glücklicher Anwesenheit Euer Durchleucht zu unterbringung höchst ihroselben hofstadt“.⁹⁶⁷ Místní stavební polír Lorenz Habel „zu folge solche gnadigsten befehls“ stavbu navrhl a připravil rozpočet, které hlubocký hejtman odeslal na sklonku ledna k aprobaci. Vzápětí kníže rozpočet přestavby bytu myslivce ve výši 1140 zl

⁹⁶⁰ Důchodní účet panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1730, Tamtéž, sign. I 6R 2.

⁹⁶¹ V listopadu zaslal hejtman Lintner Schwarzenbergovi rozpočet na koupi 212 sáhů kamene s informací, že je položeno již 226 sáhů kamene. Lintner Schwarzenbergovi, Hluboká, 19. listopadu 1729, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Bβ 2m, s. f. Rozpočet schválil kníže reskriptem, jenž je dochován v konceptu, Vídeň 5. prosince 1729, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 7b, fol. 70. Zhruba polovina z nich byla položena do listopadu 1729. K lámání a pokládání zbylých desek došlo až příštího roku. Vávra Lintnerovi, Český Krumlov, 1. dubna 1730, Tamtéž, sign. IB 6Bβ 1b, fol. 43–44.

⁹⁶² Prameny Tamtéž, sign. IB 3Kα 3f, fol. 13 an.

⁹⁶³ Ke krajinotvornému významu soch v okolí sakrálních areálů na příkladu kláštera Hradisko Pavel SUCHÁNEK, *K větší cti a slávě. Umění a mecenát opatů kláštera Hradisko v 18. století*, Brno 2007.

⁹⁶⁴ Bohužel se mi k památce nepodařilo dohledat prameny. Stylově se sloup hlásí do 18. století, špatný stav zvětralé sochy neumožňuje bližší dataci.

⁹⁶⁵ Třeboňský hejtman hlubockému hejtmanovi, Třeboň, 3. března 1748, Tamtéž, sign. IA 6Bβ 7b, fol. 73.

⁹⁶⁶ Prameny Tamtéž, sign. IA 6Bβ 4a, fol. 230–232.

⁹⁶⁷ Koncept dopisu hlubockého hejtmana de Bossiho, 20. ledna 1750.

schválil a aprobovaný plán odeslal na panství.⁹⁶⁸ Úprava zahrnovala vybudování samostatného bytu v nově přistavěném patře nad polovinou myslivny a sjednocení její fasády.

V bezprostřední blízkosti lázeňské budovy byla v roce 1765 vybudována tzv. Židovna určená pro návštěvníky lázní židovského vyznání.⁹⁶⁹ Vzhledem k rostoucímu počtu lázeňských hostů bylo nutné libničský areál po polovině 18. století rozšířit, neboť obytná budova byla pro hosty „zu klein und unbequem“.⁹⁷⁰ Ačkoliv následná příprava potřebného materiálu proběhla poměrně rychle, samotná stavba se uskutečnila teprve na sklonku šedesátých let 18. století.⁹⁷¹ Tehdejší úpravy zahrnovaly zejména rozšíření lázeňského domu o třetí křídlo rovnoběžné se studničním traktem [45]. Dosavadní dispozice půdorysu L byla zásahem změněna na půdorys U o nestejně délce ramen, neboť nové trojpodlažní a podsklepené křídlo o délce deseti okenních os bylo výrazně delší než stavení na protější straně nádvoří. Zatímco sklepy nového křídla měly charakter sníženého přízemí a byly určeny jako stáje nájemce lázní a hostů, ve vyšších podlažích bylo umístěno celkem 23 nových hostinských pokojů.⁹⁷² Zároveň došlo k výstavbě zděné vozovny, která nahradila dřevěnou stavbu z doby knížete Adama Františka,⁹⁷³ a úpravě zahrady.⁹⁷⁴ Dále měl pramen získat reprezentativní vzhled v klasicizujících formách podle návrhu stavebního inspektora Schmidta.⁹⁷⁵ Nezbytná

⁹⁶⁸ Reskript Josefa Adama ze Schwarzenbergu, 14. února 1750; plán Lorenze Habela na přestavbu libničské myslivny – šedě, červeně a žlutě lavírovaná perokresba, 21,7×33,7 cm.

⁹⁶⁹ Daniel KOVÁŘ a kol., *Libnič a okolí*, Rudolfov-Jelmo 1995, s. 30; J. KUBIČKA, *Lázně*, s. 50.

⁹⁷⁰ Reskript Josefa Adama ze Schwarzenbergu, Český Krumlov, 8. srpna 1761, Tamtéž, sign. IB 6Bβ 1b, fol. 78–79 [koncept v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Bβ 2m, s. f.].

⁹⁷¹ Srov. reskript Josefa Adama ze Schwarzenbergu, Český Krumlov, 8. října 1761, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 7b, fol. 82, jímž kníže vyjádřil spokojenost se zprávou hlubockého hejtmána o stavu přípravy 2 000 cihel pro libničské lázně v lišovské cihelně. O průběhu stavební akce podrobně informoval provádějící stavitel Jan Němec, jehož pravidelné relace ze stavebních sezón 1769 a 1770, kdy probíhaly dokončovací práce (osazení oken, dveří aj.), jsou uloženy Tamtéž. Na podrobný rozbor tehdejších prací není v předložené studii vzhledem k jejímu odlišnému zaměření prostor. Již v lednu 1768 byl zhotoven soupis potřebného mobiliáře pro zařízení nového traktu libničské budovy – dopis z 29. ledna 1768, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Bα 1b, fol. 9. 13. listopadu 1769 hlubocký hejtmán Johann Carl Zelenka předložil aktualizovaný soupis vybavení, který mimo jiné zahrnoval 23 postelí, 30 stolů, 12 polstrovaných a 100 obyčejných židlí či 6 paravánů. Tamtéž, fol. 20.

⁹⁷² Srov. dopis neznámého autora, Hluboká, 13. listopadu 1769, Tamtéž, sign. IA 6Bβ 7b, fol. 140–141; k členění interiéru libničských lázní po přestavbě Kreydl Schwarzenbergovi, Hluboká, 31. července 1774, Tamtéž, sign. IA 6Bα 2b, fol. 179. Podle popisu bylo ve staré budově 11 pokojů a 2 sklepy. V dřevěném stavení se nalézaly 2 komory, v nové budově bylo 24 místností, z nichž 14 mělo stejnou dispozici.

⁹⁷³ Nedatované starší plány na výstavbu zděných stájí nebyly realizovány. I s průvodní korespondencí jsou uloženy Tamtéž, fol. 75 an. Rozpočet výstavby stájí a vozovny od Christiana Smrsche z 27. února 1770 v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Bβ 2m, s. f. Plán „marštalé“ a „kolny“, zřejmě od Jana Němce, je uložen v SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 7b, fol. 178.

⁹⁷⁴ Jan Němec Schwarzenbergovi, Libnič, 13. prosince 1769, Tamtéž, sign. IA 6Bα 2b, fol. 132–137.

⁹⁷⁵ Aprobovaný plán a aprobační dopis Josefa Adama ze Schwarzenbergu, Hluboká, 17. listopadu 1770, je uložen Tamtéž, sign. IA 6Bβ 7b, fol. 182–183. Plán měl být proveden v následující sezóně. Rozpočet

byla i dílčí úprava okolí – na nově vykoupených pozemcích byla vybudována dlážděná cesta k novostavbě.⁹⁷⁶ Výslednou podobu libníčských lázní vnímal Jan Václav Friedl jako „*ein weithsichtig- und mit grossen aufwand aufgeföhrendes gebau*“.⁹⁷⁷ O značném rozsahu provedených prací svědčí i náklady vydané na stavbu – v roce 1768 bylo prostavěno 3946 zl 25 kr 3 d, o dva roky později pak 4713 zl.⁹⁷⁸

K zajímavé epizodě v dějinách lázeňského centra v Libníči došlo v polovině osmdesátých let 18. století, kdy vrchnostenský zednický mistr Christian Smrsch projektoval pro tamní areál další kapli [44]. Vrátil se přitom k typu drobné pravouhlé svatyně, kterou pro komplex navrhovali Giacomo Antonio de Maggi i Pavel Ignác Bayer. Vzhledem k podobě dvou plánových variant se dokonce lze domnívat, že Smrsch Bayerův plán znal. Mohl mít povědomí o nedochovaných kopiích plánů Bayerových plánů z hlubocké kanceláře. Knížeti představil stavbu na čtvercovém půdorysu s osmibokým vnitřním prostorem podobným Bayerovu projektu. Od něj se liší pouze absencí nik v kosých nárožích, naopak shodně je formou kupole řešena klenba interiéru.⁹⁷⁹ Tvorbu Pavla Ignáce Bayera Smrschův návrh připomene i mansardovou stanovou střechou, jejíž blízké analogie pražský architekt projektoval například pro kostely v Nákří či Pištíně,⁹⁸⁰ případně užitím baldachýnově formované nadpražní římsy, prvku typického pro Bayera. Naopak prosté členění fasád Smrschovy kaple jednoduchým lisénovým rámcem zdánlivě odkazuje ke shodnému řešení Giacomma Antonia de Maggiho. Pravděpodobněji však jde o odraz dobových klasicizujících tendencí a snahy po snížení nákladů. Totéž platí i pro užití dveřního ostění s jednoduchou profilací a bez uch. Druhá Smrschem navržená varianta je užitím přílbové střechy slohově aktuálnější. Zároveň použitím segmentově vzduť nadpražní římsy (typ Ω) odkazuje ke starší tvorbě. Vzhledem k orientaci Christiana Smrsche na Bayerovu tvorbu nepřekvapí, že i tento dynamicky působící prvek tvořil zásadní součást jeho tvarosloví (Bayer jej nejtypičtěji použil na Ohradě, případně na domě čp. 4 v Českých Budějovicích a na dalších profánních realizacích). V připravovaném, ale nedokončeném rozpočtu Smrsch počítal s potřebou 18 sáhů kamene, 4 000 cihel,

stavební akce, datovaný na Hluboké 5. listopadu 1770, dosahoval značné výše 439 zl 2 kr. Srov. SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6B β 2m, s. f.

⁹⁷⁶ Prameny v SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6B β 8, fol. 96 an.

⁹⁷⁷ Jan Václav Friedl, stručný popis panství Hluboká, 1780, Tamtéž, kniha 71, s. f.

⁹⁷⁸ Srov. příslušné důchodní účty panství Hluboká, Tamtéž, sign. I 6R 2.

⁹⁷⁹ Christian Smrsch, *Plán kaple v Libníči (půdorys a dva variantní návrhy)*, lavírovaná kresba tužkou vytažená perem, nepopsané měřítko, 1786 (?), SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 3K α 24a, fol. 133.

⁹⁸⁰ Nákří – SOA Třeboň, Vs Hluboká, mapy a plány, ev. č. 81; SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 3K α 2a/10, s. f.; Pištín – Tamtéž, sign. A 3K α 2a/6, s. f.

80 strychů vápna a 20 zl na plat zedníků. Naopak nedokončil odhad platu tesařů a neodhadl počet potřebných prejzů a háků, což nepochybně souvisí s jeho očekáváním vrchnostenského rozhodnutí ve věci podobě střechy, od níž se tyto položky odvíjely.⁹⁸¹ Nerealizovanou stavbu lze hodnotit jako doklad historizujících tendencí tvorby konzervativně uvažujícího venkovského stavitele. Smrsch zastupoval vrstvu místních řemeslníků, kteří neměli kontakt s aktuálními slohovými projevy a řídili se vzorem na panství stojící architektury, jíž vtiskl podobu v řadě případů právě Pavel Ignác Bayer.

Potřeba návrhu kaple byla dána současně probíhající zásadní přestavbou Bayerovy oktogonální votivní svatyně. Proběhla v souvislosti se zřízením farní lokálie (1785) roku 1788.⁹⁸² Nutnost úprav votivního svatostánku souvisela s jeho skromnými rozměry, jež nedostačovaly bohoslužebným potřebám.⁹⁸³ Motivací povýšení kaple na kostel lokálie byly josefínské reformy. Jejich podstata se měla odrazit i v podobě připravovaného kostela: „[...] *das altar so wie überhaupt die kapelle selbst nach Gesinnungen des Monarchen ganz einfach und ohne alle unnutzen Verzierungen nach römischer Bauart* [tj. v klasicizujících formách] *hergestellt wurde.*“⁹⁸⁴ Celková cena plánovaných úprav kaple dosáhla výše 1 306 zl 30 kr.⁹⁸⁵ Rozšíření postihlo hmotu Bayerovy stavby, jejíž část byla stržena a loď byla podélně rozšířena. Ponechána byla předsíň a k ní přiléhající nakoso postavené zdi. Svědčí o tom podoba oken i rub klenby, jejíž větší část směrem k presbytáři je provedena odlišnou technikou, než zaklenutí kůru a první části lodě. Během úprav došlo k výměně ostění hlavního vchodu. Vzápětí byl vznikající kostel doplněn o jednoduchou věž a sakristii. Vedle toho měl při svatyni vzniknout hřbitov a kostnice v ceně 449 zl 42 kr. Dále bylo pro kostel třeba pořídit liturgické potřeby za 500 zl, neboť staré byly opotřebované.⁹⁸⁶ Se zřízením lokálie bezprostředně souvisela příprava bytu pro duchovního v někdejším hostinci a loveckém

⁹⁸¹ Nedatovaný rozpočet (1786?), SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 3Kα 24a, fol. 132.

⁹⁸² První podnět ke zřízení lokálie v Libníči vznesl Václav Josef Friedl, Hluboká, 13. května 1782, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 3Kα 1a/1, s. f. V jeho soupisu obcí na hlubockém panství, v nichž je třeba zřídit lokálie, měl okrsek Libníče, Jelma, Jivna a Hůrky se svými 709 dušemi zásadní postavení.

⁹⁸³ Podle dopisu datovaného v Hluboké, 22. prosince 1785, Tamtéž, je kaple malá a je třeba postavit presbytář.

⁹⁸⁴ Reskript Jana Nepomuka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 28. prosince 1785, Tamtéž.

⁹⁸⁵ Srov. rozpočet stavebních úprav libníčské kaple, Christian Smrsch, Hluboká, 17. srpna 1786, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 3Kα 24a, fol. 128–129.

⁹⁸⁶ Christian Smrsch, Hluboká, 17. srpna 1786, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 3Kα 24a, fol. 128–129.

domě.⁹⁸⁷ Ačkoliv povýšení kaple na lokálii zpřístupnilo duchovní péči širšímu okruhu osob, nebyl význam nového duchovního okrsku nijak zásadní.⁹⁸⁸

Ačkoliv byly Smrschovy úpravy někdejší votivní kaple poměrně razantní, nedošlo k zásadnímu narušení celkového působení lázeňského komplexu. Nový kostel zřejmě i nadále sloužil, mimo farních účelů, i k naplnění duchovních potřeb lázeňských hostů. Pro jejich uspokojení sice Christian Smrsch navrhoval menší pravouhlou kapli, nicméně k její realizaci vrchnost nepřistoupila.

Oproti 18. věku, kdy docházelo ke zhodnocování libníčského areálu, byly mladší úpravy ryze užitkové. V letech 1859–1860 bylo pozměno vnitřní členění lázeňské budovy.⁹⁸⁹ V osmdesátých letech došlo k výměně čerpadla kyselky.⁹⁹⁰ Další stavební práce v ceně 10 858 korun proběhly v roce 1911.⁹⁹¹ Zahrnovaly přepříčkování a obměnu vybavení interiéru. Mladší přestavby souvisely s funkčními proměnami objektu, který po druhé světové válce začal sloužit jako domov důchodců. Nejrazantnější stavební akcí byla realizace kubusu imitujícího historické tvarosloví budovy k někdejšímu studničnímu traktu lázeňské budovy.⁹⁹² Zásah doplnil dispozici stavby do podoby U se stejnou délkou ramen. Tato ani další současné utilitární přístavby nemají zásadnější vliv na hmotnou podstatu budovy, jež si až dosud i se svým okolím uchovala původní ráz.

⁹⁸⁷ Náklady této akce, k níž se bohužel nedochovala plánová dokumentace, činily 106 zl 50 kr. Srov. Rozpočet zřízení bytu pro duchovního v loveckém domě v Libníči, Christian Smrsch, Hluboká, 13. září 1786, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 3Kα 2a/9, s. f.

⁹⁸⁸ Svědčí o tom kupříkladu výše ročních nákladů, které dosahovaly zlomku výše nákladů starých farností. Například v roce 1792 činily výdaje libníčské lokálie 8 zl 50 kr oproti výdajům 122 zl 14 ½ kr ve farnosti Zahájí. Srov. souhrnný přehled církevních účtů na panství Hluboká za rok 1792, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 3Kα 21c, fol. 48.

⁹⁸⁹ Tamtéž, mapy a plány, ev. č. 2386. Později úpravy pokračovaly. Tamtéž, ev. č. 2388–2392. Další prameny k tehdejší úpravám jsou uloženy v SOA Třeboň, odd. ČK, Schwarzenberská ústřední stavební správa České Budějovice. Pro účely předkládané práce, jež nemá charakter SHP, nebylo nutné provádět zkoumání fondu. Stačí připomenout, že v roce 1859 proběhla „*Ausbau des Libnitscher Badhauses*“ nákladem 8 348 zl 23 kr, v následujícím roce byl vyhlouben nový sklep (1494 zl 24 kr) a proběhly rozličné opravy (2270 zl 46 kr). Opravy v Libníči pokračovaly i roku 1861, kdy bylo prostavěno 5304 zl 36 kr). Srov. přehled stavebních prací na hlubockém velkostatku, 1892 (?), SOA Třeboň, odd. ČK, Schwarzenberská ústřední stavební správa České Budějovice (dále ÚSS ČB) inv. č. 592, kart. 98, s. f.

⁹⁹⁰ Včetně nového kotle na ohřev minerální vody stály práce r. 1889 kolem 4810,-. Srov. popis staveb na panství Hluboká k 5. říjnu 1914, Tamtéž, s. 187.

⁹⁹¹ Tamtéž; obecně D. KOVÁŘ a kol., *Libnič s okolím*, s. 32.

⁹⁹² Podle ústního sdělení Mgr. Aloise Ambrože (18. prosince 2011), současného ředitele Domova Libnič a Centra sociálních služeb Empatie, jež v areálu někdejších lázní sídlí, byla zvolená forma podmínkou výkonných orgánů památkové péče k povolení rozšíření budovy. Projektant přístavby dal její moderní původ jasně najevo výraznou spárou mezi historickou a současnou částí budovy. Za povšimnutí stojí, že úprava proběhla zřejmě bez odborného dozoru Státního ústavu památkové péče (podle e-mailu Mgr. Martiny Novákové z 20. ledna 2012 obsahuje archiv NPÚ, ú. o. p. České Budějovice pouze evidenční kartu památky, nikoliv elaboráty SHP či OPD).

II.3.2 Využívání

K poznání způsobů využívání libničských lázní lze přistoupit na základě prolnutí výpovědi několika různých typů pramenů. Na prvním místě je vhodné zkoumat normativní rámec soudobého lázeňství. Ve vztahu k Libníči jej zastupuje spis *Hydriatria nova* Johanna Franze Löwa z Erlsfeldu. Ačkoliv nejde o dílo historické vědě neznámé, nebylo dosud využito jako pramen kulturně historického bádání.⁹⁹³ Zároveň je třeba pokusit se o uchopení naplnění normy v každodenním životě lázeňského areálu prostřednictvím úřední korespondence, zejména v souvislosti s tamní hmotnou kulturou.

Mimořádně dochovaná pramenná základna umožňuje poznat vznik Löwova díla. Rozbor přispěje k objasnění důvodů sepsání práce a její vrchnostenské podpory. Odpovědi na naznačené otázky pomohou odhalit koncepci využívání libničského lázeňského komplexu a zároveň poskytnou cenný vhled do barokního knižního mecenátu Schwarzenbergů.⁹⁹⁴

Již výše jsem uvedl, že Johann Franz Löw z Erlsfeldu prováděl bezprostředně po objevení libničského minerálního pramene jeho zkoušky. Kromě prokázání užitku kyselky posloužily Löwovy rozbory také jako podklad pro přípravu odborného spisu o lázních, s čímž na jaře 1682 souhlasil Jan Adolf ze Schwarzenbergu.⁹⁹⁵ Německy psaný rukopis byl alespoň zčásti připraven již v osmdesátých letech.⁹⁹⁶ K jeho vydání nedošlo, což snad lze dát do souvislosti se smrtí Jana Adolfa a nástupem Ferdinanda Viléma do čela schwarzenberského domu v roce 1683.⁹⁹⁷ Nový majorátní pán nejspíše neměl, i vzhledem k politické situaci, na dalším rozvoji libničských lázní momentální zájem.

Postoj Ferdinanda Viléma se výrazně změnil po roce 1689, kdy poprvé zmínil záměr rozšířit libničské lázně. Prakticky zároveň vyjádřil kníže zájem uhradit náklady Löwa z Erlsfeldu vzniklé v souvislosti s přípravou knižního popisu libničských lázní.⁹⁹⁸

⁹⁹³ Srov. S. BUCAROVIC – S. WIESER, *Encyklopedie*, s. 206; V. KŘÍŽEK, *Obrazy*, s. 256–258; z hlediska moderní balneologie Löwovu práci zhodnotil J. KUBIČKA, *Lázně*, s. 49–53.

⁹⁹⁴ V tomto ohledu jsou inspirativní práce o knižní kultuře v soudobém eggenberském prostředí. Srov. Jitka RADIMSKÁ, *Knihovna šlechtičny. Francouzské knihy Marie Ernestiny z Eggenbergu na zámku v Českém Krumlově*, České Budějovice 2007 (= Bibliotheca viva 1).

⁹⁹⁵ Srov. výše citovaný reskript Jana Adolfa ze Schwarzenbergu, Vídeň, 26. dubna 1682.

⁹⁹⁶ Svědčí o tom fragment německého rukopisu *Hydriatria Nova*, na jehož titulním listě je vynecháno jméno tiskáře a místo vrocení je uveden pouze fragment letopočtu „168.“, uložený v SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Ba 1.

⁹⁹⁷ K. SCHWARZENBERG, *Geschichte*, s. 145.

⁹⁹⁸ Reskript Ferdinanda Viléma ze Schwarzenbergu, Vídeň, 18. května 1690, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Ba 1, fol. 20.

Lékařova práce mimo jiné zahrnovala opětovné zkoušky tamního pramene. Vyplynulo z nich údajně, že se místní voda kvalitou vyrovná karlovarské kyselce.⁹⁹⁹ Vrcholem tehdejšího úsilí byl memoriál neznámého autora z 13. července 1690. Text doporučoval vybudovat v Libníči lázně k užítku všem obyvatelům panství.¹⁰⁰⁰ Pamětní spis vedl vrchnost k podpoře naznačeného záměru, která dostala podobu konkrétní formulace stavební úlohy lázeňského komplexu a snahy o propagaci zamýšleného centra prostřednictvím jeho knižního popisu. Svědčí o tom zpráva hlubockého hejtmána Heidelbergera. Na základě knížecího reskriptu nechal dohledat starší Löwův rukopis popisu libníčských lázní.¹⁰⁰¹ Opis dohledaného díla byl následně odeslán do Vídně. Vzápětí o rukopis k dopracování požádal i Johann Franz Löw.¹⁰⁰² Zároveň se knížete tázal, zda mu může dedikovat spis. Příprava pokračovala ještě v roce 1695, kdy si schwarzenberský hofmistr Ignác Baratti stěžoval na Löwovu liknavost.¹⁰⁰³ Podle jeho názoru měl tehdy lékař nedostatek času, což se promítlo do jeho přístupu k práci na knize. Samotný rukopis hodnotil Baratti jako dobrý, ale příliš dlouhý. Domníval se, že je třeba nástin publikace zkrátit a předat jinému doktorovi k úpravám, aby bylo možné knihu dokončit. Z další pozornosti vrchnosti a jejích úředníků se kniha vytratila a k jejímu vydání prozatím z neznámých důvodů nedošlo.

Zájem o publikaci práce projevil až Adam František ze Schwarzenbergu na prahu dvacátých let 18. století, nepochybně v souvislosti s tehdejšími dokončeními lázeňské budovy v Libníči. V průběhu jara 1720 byl knížeti předložen rukopis knihy.¹⁰⁰⁴ S žádostí o 1 000 exemplářů spisu se následně obrátil na třeboňského lékaře Ferdinanda Josepha Staudigela, jenž se poté vrchnosti dotazoval po způsobu podpory vydání.¹⁰⁰⁵ Podrobnější okolnosti vzniku tisku, jenž byl vydán v roce 1721 v pražské jezuitské

⁹⁹⁹ Heidelberger Schwarzenbergovi, Hluboká, 12. července 1690, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Ba 1a, s. f.

¹⁰⁰⁰ Memoriál z 13. července 1690, b. m., Tamtéž. Podporuje výše naznačenou tezi marginálním významu libníčských lázní v osmdesátých letech.

¹⁰⁰¹ Jeho torzem je s velkou pravděpodobností výše citovaný fragment rukopisu z osmdesátých let. Srov. Heidelberger Schwarzenbergovi, nedatovaný koncept (podzim 1691?), SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Ba 1, fol. 22.

¹⁰⁰² Löw Schwarzenbergovi, Praha, 16. listopadu 1691, Tamtéž, fol. 27. Zmiňovaný rukopis obdržel až v srpnu následujícího roku. Löw Schwarzenbergovi, Praha, 7. srpna 1692, Tamtéž, fol. 31.

¹⁰⁰³ Ignác Baratti v této době působil jako hofmistr Adama Františka ze Schwarzenbergu, jenž v Praze studoval. Následně jej provázel na kavalírské cestě. Později byl schwarzenberským radou. Jako svědek je 28. ledna 1710 doložen na svatbě knížecího stavitele Antona Erharda Martinelliho s dcerou Barattiho podřízeného, správce vídeňského městského schwarzenberského paláce. Srov. SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, F. P. h., sign. 416; M. ŠANDA, *Antonio Ehorto Martinelli*, s. 20. Zde Baratti Frankstätterovi, Praha, 26. srpna 1695, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Ba 1, fol. 34.

¹⁰⁰⁴ SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Ba 1a, s. f.

¹⁰⁰⁵ Knížecí reskript, Laxenburg, 9. června 1720, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Ba 1a, s. f.; Staudigel Schwarzenbergovi, Třeboň, 16. června 1720, Tamtéž.

tiskárně,¹⁰⁰⁶ nelze určit. Časově však snaha knížete o vydání popisu libničských lázní bezprostředně navazuje na dokončení tamního areálu. Knížecí podpora tisku, již lze nepřímo doložit dedikací Adamu Františkovi, tudíž nejspíše souvisela s jeho snahou rozšířit povědomí o nově vystavěném centru lázeňství.

V obsahu Löwova spisu se prolíná popisný výklad o minulosti, objevení a vlastnostech libničského minerálního pramene s rozsáhlejším lékařským naučením. Hlavním cílem knihy bylo poučit případné lázeňské hosty o způsobech užívání lázní. Podle Johanna Franze Löwa z Erlsfeldu vynalezl lázeň bůh skrze svou prozřetelnost k prospěchu vnitřních pochodů lidského těla.¹⁰⁰⁷ S odvoláním na barokního polyhistora Athanasia Kirchera, jenž platil mimo jiné i za autoritu v oblasti balneologie,¹⁰⁰⁸ vyvrátil názory starověkých filozofů o neúčinnosti lázeňských pramenů a uvedl výčet významných evropských a českých lázní. Mezi nimi zmínil kromě západočeských center v Karlových Varech a Teplicích i schwarzenberské Jánské Lázně. Ke karlovarským lázním odkazuje už titul Löwova spisu. Je obměnou názvu jejich knižního popisu z roku 1638 *Hydriatria Carolina*, jenž platil za ukázkové dílo svého druhu.¹⁰⁰⁹ V návaznosti na svá zkoumání z osmdesátých let 17. století a tehdejší korespondenci hlubockého hejtmána Matěje Řehoře Hosínského dával pražský lékař vývěr minerální mastné, modré a velmi chladné vody do souvislosti s důlní činností v okolí Libníče.¹⁰¹⁰

V další kapitole doktor Löw v souvislosti se soudobou praxí rozebral vlastnosti pramene.¹⁰¹¹ Zásadní byla v jeho očích stálost průtoku bez závislosti na ročním období. Vedle toho zařadil vývěr do souvislostí s obdobnými zřídly, od nichž se nelišil. Podle pražského lékaře obsahovala minimálně jednu užitečnou minerální látku, což odvozoval z „*ojedinělé barvy*“. Podle příchuti a vůně odhadoval, že nejvýznamnější složkou

¹⁰⁰⁶ K jejímu významu Monika KOLDOVÁ, *Jezuitská tiskárna v Praze (1635–1773) a porovnání jejího fungování s jezuitskými tiskárnami v okolních zemích*, in: Rostislav Krušínský (ed.), *Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska*. Sborník z 16. odborné konference Olomouc, 13.–14. listopadu 2006, Brno 2008, s. 245–254.

¹⁰⁰⁷ J. F. LÖW Z ERLSFELDU, *Hydriatria nova*, s. 9–16.

¹⁰⁰⁸ Athanasius Kircher (1602–1680) ve svém spisu *Mundus Subterraneus* položil základy vědecké balneologie. V. KRÍŽEK, *Obrazy*, s. 121. Löw citoval knihu V, sekci 3, paragraf 1. J. F. LÖW Z ERLSFELDU, *Hydriatria nova*, s. 12. Löw prokazatelně vlastnil Kircherovo souborné dílo. Srov. E. ROZSÍVALOVÁ, *Knihovna*, s. 55.

¹⁰⁰⁹ Wenceslaus HÜLLINGER, *Hydriatria Carolina das Weitberühmte Keyser Carls-Badt Was vor köstliche Mineralien solches mit sich führt zu was Kranckheiten und wie man solches recht brauchen soll*, Zwickau 1638 [dostupné online, <http://books.google.com/>, přístup 11. února 2012].

¹⁰¹⁰ Srov. D. KOVÁŘ, *Lázeňství*, s. 79. Obsáhlá agenda sporů o škody způsobované důlní činností je uložena v SOA Třeboň, Vs Hluboká, inv. č. 170, kart. 3.

¹⁰¹¹ J. F. LÖW Z ERLSFELDU, *Hydriatria nova*, s. 16–23.

kyselky byla síra. Další příměsi vody tvořily sanytr, kovy, soli a různé olejnaté látky. Léčebné účinky pramene byly podle Johanna Franze Löwa z Erlsfeldu mimořádné.¹⁰¹²

Následně Johann Franz Löw krátce zhodnotil účinky minerálů obsažených ve vodě.¹⁰¹³ Mezi příznaky, při jejichž výskytu doporučil schwarzenberský lékař užívat lázně, převažovaly vnitřní choroby. Kromě podagry, dny, zácpy, těžkostech na prsou a ochrany proti zimnici však měla libničská voda ulevit i při seschnutí kůže a prašivíně. Naopak přitížit mohla při určitých druzích vodnatosti, růži, malomocenství, slepotě, menstruačních bolestech a při „*nemoci ohavné, již se ani jmenovat nesluší*“, tedy při syfilitidě.¹⁰¹⁴

Zásadní částí Löwova spisu je *Oznámení a vysvětlení, kdy a kterak lázeň tato užívána býti má*. Autor v ní popisuje jednotlivé druhy léčebných procedur v Libnici.¹⁰¹⁵ Podle pražského lékaře nebylo vhodné užívat pramen ve velkém horku ani za tuhé zimy. Nejlepší dobou pro návštěvu lázní bylo vrcholící jaro a počátek podzimu, což odpovídalo soudobé normě.¹⁰¹⁶ Pražský lékař zároveň zcela zásadně zdůrazňoval, že léčba má probíhat vždy v souladu s doporučením lékaře.

Doktor Löw rozeznával několik druhů lázeňských kúr. Přestože si byl vědom nechutnosti vody a případné nebezpečnosti jejího vnitřního užití, doporučoval hojně a především pravidelné pití ohřáté minerálky. Z pohledu moderní balneologie byly Löwem doporučované dávky, jež se během kúry postupně zvyšovaly, nevhodně vysoké.¹⁰¹⁷ Dosahovaly 3–4 litrů v poslední den léčby. Pít měli lázeňští hosté postupně z kameninových žejdlíků, přičemž jednotlivé dávky měli prokládat zhruba čtvrthodinou chůzí. Celý pitný cyklus měl proběhnout během jedné a půl až dvou hodin.

V návaznosti na pitnou kúru měly proběhnout koupele.¹⁰¹⁸ Jejich délka závisela na teplotě vody, čím byla teplejší, tím kratší měla být koupel. Za nejvhodnější označoval Löw teplotu mírnou. Ohřívání vody mělo proběhnout v kotli umístěném v blízkosti pramene. Kyselka neměla být zahřívána nad přímým ohněm, ale pomocí rozpálených kamenů či cihel. Aby nedošlo k nežádoucím reakcím minerálních látek obsažených ve vodě s okolním prostředím, měl mít kotel podobu dřevěné kádě. Do vany, jež měla být během lázně z větší části zakryta kvůli omezení tepelných ztrát,

¹⁰¹² K obsahu minerálů z moderního hlediska srov. J. KUBIČKA, *Lázně*, s. 52–53.

¹⁰¹³ J. F. LÖW Z ERLSFELDU, *Hydriatria nova*, s. 24–43.

¹⁰¹⁴ Tamtéž, s. 44–54.

¹⁰¹⁵ Tamtéž, s. 56–78.

¹⁰¹⁶ V. KŘÍŽEK, *Obrazy*, s. 55–57.

¹⁰¹⁷ J. KUBIČKA, *Lázně*, s. 49.

¹⁰¹⁸ J. F. LÖW Z ERLSFELDU, *Hydriatria nova*, s. 61–65.

se měli lázeňští hosté postupně ponořit až po krk. K ochraně před nebezpečnými výpary z horké minerální vody měli mít hlavu přikrytou rouškou. Podobně jako po pitné kůře měla i po koupeli, jejíž trvání nemělo překročit jednu a půl až dvě hodiny, následovat krátká procházka a zejména pečlivé osušení. Podle doktora Löwa si měli hosté stížení při kůře náhlou slabostí posloužit lehkým občerstvením (jahodami, případně citronem) či přípravkem na posílení srdce. Slabým jedincům doporučoval po koupeli posílnění pivem se skořicí či cukrem.

Dalším druhem léčebné procedury bylo kapání minerální vody na hlavu lázeňského návštěvníka.¹⁰¹⁹ Hodinu a půl trvajícím kúru, jež měla probíhat v ranních hodinách, měli hosté prodělat nalačno, což platí i pro další druhy užívání lázní. Aby byl účinek co největší, měli mít dohola vyholenou alespoň čtvrtinu hlavy. Kapání bylo podle Löwa možno užívat i lokálně na otoky a některé druhy povrchových zranění.

Ačkoliv Johann Franz Löw von Erlsfeld ve své příručce popsal ještě léčbu v parní lázni a prostřednictvím přikládání minerálů prohřátých v kyselce,¹⁰²⁰ největší význam přikládal kombinaci pitné a koupelové kúry. Jednotlivé procedury probíhaly shodně v tří- či pětidenních turnusech, jež se mohly opakovat. Návštěvníci přitom měli první den pobytu odpočívat. Nejkratší návštěva hostů měla tudíž trvat čtyři dny. Maximální délka léčby, potažmo pobytu v lázních, neměla přesáhnout dobu jednoho měsíce.

Podle doktora Löwa bylo nezbytné dodržovat během léčby pravidelný denní režim. Po brzkém ranním vstávání se měl lázeňský host vyprázdnit, načež následovaly patříčné procedury. Teprve po nich doporučoval Löw jídlo, jehož doba neměla přesáhnout jednu hodinu. Soustavnou pozornost věnoval složení pokrmů.¹⁰²¹ Podle pražského lékaře vedly náročné léčebné kúry k hladu. Přesto přesvědčoval čtenáře, že je třeba být v jídle a pití skromný, neboť mírnost a střídmost podle něj zvyšovala účinnost jednotlivých procedur. Přísně hostům radil, aby se vyhýbali těžkým jídlům, zejména hovězímu a telecímu masu, případně pokrmům ze „starého kuřecího“ a kapounského masa. Základem pokrmu měly být bylinné polévky a zelenina. Lázeňští hosté, kteří prodělávali pitnou kúru, měli žaludku dopřát odpočinek a polévkám se vyhnout. Jejich stravu měla podle Löwa tvořit kaše z ječných krup. Případný druhý chod se měl skládat z mladého a lehkého masa s dobře propečeným pšeničným či žitným chlebem. V postních dnech měly být servírovány ryby. Autor zásadně trval

¹⁰¹⁹ Tamtéž, s. 78–82.

¹⁰²⁰ Tamtéž, s. 82–84.

¹⁰²¹ Tamtéž, s. 84–109.

na tom, že „to však vše dobře a chutně připraveno býti musí, jakož i vejš představené ryby mají jenom v dobrých a zdravých jídlách vařené a nebo dobře pečené býti, žádná z nich ale smažiti se nemá.“¹⁰²² Stejně tak rozhodný byl jeho zákaz konzervovaných pokrmů (uzených, sušených, marinovaných, zadělávaných, solených). Ve všech bodech se pražský lékař shoduje s poznatky moderní dietologie a gastronomie. Platí to zejména pro jeho důraz na lehká masa, řádnou tepelnou přípravu a omezení koření (doporučoval pouze trochu muškátu či šafránu a minimum soli). Podobně inspirativní je Löwův pohled na dezerty a sladkosti, obzvláště nakládané ovoce. Nezavrhoval konzumaci rozinek, v cukru nakládaného anýzu, koriandru, fenyklu, citrusů a nakládaných kdoulí či jiného zralého sezónního ovoce. Rázně však nesouhlasil s přílišnou náklonností hostů k sladkému ovoci, jež podle něj snižuje účinky léčebných procedur. Z lékařových formulací je přitom patrné, že právě nadměrná spotřeba ovoce patřila k všeobecně rozšířeným stravovacím nešvarům.¹⁰²³

Značnou pozornost věnoval Johann Franz Löw i pití. Jako nejvhodnější vnímal moselské a rýnské, případně české víno. „*Obecním a chudším lidem*“ doporučoval lehké pšeničné či ječné pivo namíchaného s pramenitou vodou. Naopak za nepřijatelné měl těžké pivo, špatnou vodu, mléko či kořalku. Nekompromisní byl i jeho postoj vůči kouření tabáku.¹⁰²⁴

Dalšími náležitostmi řádného lázeňského pobytu byl v očích pražského lékaře zejména pravidelný pohyb a řádný odpočinek. Sestával ze snížení energetického výdeje během dne a spánku, jenž neměl přesáhnout 7–8 hodin.¹⁰²⁵ V každém případě se měli návštěvníci vyhýbat spánku ve dne. Pouze v případě největší únavy po náročných procedurách Löw připouštěl možnost čtvrt hodinového odpočinku vsedě. Důraz kladl i na užitek plynoucí z pravidelného vyměšování. Zároveň si byl autor spisu v galénovské tradici vědom toho, že zdraví těla souvisí se stavem mysli. Proto se měli libníctí hosté pokusit o zmírnění hněvu, jenž by mohl zhoršit jejich stav. Vedle toho se měli vyvarovat přílišné starosti o svůj stav, zármutku, truchlení a lekavosti. Škodlivá

¹⁰²² Tamtéž, s. 89–90.

¹⁰²³ „Radím upřímně všem, zvláště těm, kteří mlsní a takovým ovocovým lahůdkám příliš navyklí jsou, od takové mlsnosti (ač nedím lehkomyšlnosti) se zdrželi. [...] Ale darmo jest, v některých ta právě nezřízená lačnost po ovoci tak velice vkořeněná jest, že ji téměř vyplnění nelze, nebo mnozí hůře nežli těhotné ženy, hned jak něco od ovoce spatřují, jakoby jim nemožné bylo se od něho zdržeti, oběma tak říká rukama a plnými ústy se do sebe cpají, takže se i chřtán i žaludek náramně děsí.“ J. F. LÖW Z ERLSFELDU, *Hydriatria nova*, s. 92, 95–96.

¹⁰²⁴ „Přitom se také přísně zapovídá všelikeré kouření tabáku, byť tomu krásně někdo tak navyklý byl, že by se mu zdálo, že se od téhož kouření zdržeti nemůže“, Tamtéž, s. 98.

¹⁰²⁵ Tamtéž, s. 100.

ovšem byla podle Löwa i přílišná radost. Naopak vhodná se jevila mírnost v duchu hesla „*mírnost přetrvává*“.¹⁰²⁶ Zásada platila i pro sexuální styk, jemuž se měli během léčby hosté vyhýbat.¹⁰²⁷ Naopak karetní hry a jiné „*kratochvilné zábavy*“ lékař pokládal za vhodné doplnění lázeňského pobytu. Překvapivě nevěnoval žádnou pozornost duchovní péči v lázních. Z mimořádné pozornosti, kterou vrchnost již od devadesátých let 17. století věnovala přípravám, a po roce 1713 i realizaci kaple, je však zřejmé, že Libnič měla sloužit jako místo očisty těla i ducha. Bohoslužebná činnost v libničské kapli neprobíhala pravidelně, ale pouze v případech přítomnosti administrátora – faráře kostela sv. Prokopa na českobudějovickém Staré Městě či jiných duchovních.¹⁰²⁸

V závěru tisku se doktor Löw zamýšlel nad možným významem libničských lázní.¹⁰²⁹ Podle jeho názoru se v budoucnu mohl nově založený komplex stát důstojným protějškem starobylých lázeňských center, kupříkladu Karlových Varů. Neopominul vyzdvihnout význam dedikanta spisu Adama Františka ze Schwarzenbergu, který „*těm, jenž [!] též Vody vedle předepsaného lékařského způsobu a času užívati chtějí obzvláště pohodlné stavení při ní nákladně založiti a vyzdvihnouti rozkázal*“.¹⁰³⁰ Nezbytná však měla být další vrchnostenská podpora, již se Löw z Erlsfeldu dovolával. Domníval se, že kníže by měl vystavět i další lázeňské domy. Nutnou podmínkou úspěšného růstu lázní podle pražského lékaře byl kvalifikovaný personál či zřízení lékárny a obchodu.

Celkovým pojetím Löwův spis odpovídá soudobé praxi a lze jej zařadit vedle obdobných děl, jež o proslulejších lázních vydali autorovi předchůdci a současníci.¹⁰³¹ Za bezprostřední vzor předpisu užívání libničského pramene je možné označit

¹⁰²⁶ „*Moderata durant*.“ Přísloví vychází z díla Lucia Aenea Senecy (4 př. n. l. – †65 n. l.), jenž jej použil v divadelní hře *Troades*. Srov. OSN XXII, s. 853–855; Anthony A. LONG, *Hellénistická filozofie. Stoikové, epikurejci, skeptikové*, Praha 2003, s. 281–283, k recepci Senecova díla v raném novověku s. 286–290.

¹⁰²⁷ J. F. LÖW Z ERLSFELDU, *Hydriatria nova*, s. 109; srov. též výstražnou anekdotu uvedenou Tamtéž, s. 113: její hrdinkou byla podle autora „*ženská osoba (jejížto stav schválně tajím), kterážto přes celý čas lázně neustále a neuvěřitelně s nestydatou Venuší tovaryšovala a z jejího návodu mnohé nešlechetnosti, jichžto zde ani psáti nesluší, právě nestydatě provozovala, spolu též i s čeledí svou mnohé rozbroje a různice tropila, ale s jakým užítke a prospěchem se to vše dalo, vědí ti, jenž [!] přítomni byli*.“ Srov. též výklad o disciplinaci sexuálního chování, P. HERSCHE, *Muße II*, s. 729–736.

¹⁰²⁸ Srov. popis panství Hluboká od Jiřího Vavřince z Escherichu, 1731, SOA Třeboň, Vs Hluboká, kniha 69, fol. 14: „[...] *welcher [Capelle] zwar unter des budweiser altstädter Pfarrers Jurisdiction gehörig ist, jedoch wird dahin nicht de ordinario, sondern nur zu zeiten, da nemblichen ein- so anderer Geist[lich]er allda das baad-Cur brauchet, oder sonsten ohngefähr dahin eintritt, die heil. Meeß gehalten zu werden pfliget*.“

¹⁰²⁹ J. F. LÖW Z ERLSFELDU, *Hydriatria nova*, s. 114–120.

¹⁰³⁰ Tamtéž, s. 116.

¹⁰³¹ Z řady děl pojednávajících o regionálních lázeňských místech stojí za připomenutí např. díla Walentina Kirchmaiera z Reichovic o prameni v Hradišti či v Kuksu (1696, resp. 1718), Jana Adama Veitha o podolském prameni (1728), Ferdinanda Josefa Částky o Svatoňovicích (1736) a Vysokém Mýtě (1739) aj. V. KRÍŽEK, *Obrazy*, s. 256–259.

Hüllingerovu knihu *Hydriatria Carolina*. Byla publikována v roce 1638 a dočkala se řady dalších vydání.¹⁰³² Mimo inspirace v názvu má Löwova práce stejnou strukturu. Po obecném zařazení lázní do širšího balneologického kontextu následují výsledky analýz pramenů, příznaky nemocí, při nichž je vhodné lázně navštěvovat a způsoby užívání jednotlivých kůr.¹⁰³³

Z důrazu opakovaně kladeného na nutnost užívat lázní podle doporučení lékaře, je patrná autorova snaha o disciplinaci těla.¹⁰³⁴ V očích Johanna Franze Löwa bylo v zájmu návštěvníků svěřit péči o své zdraví do rukou odborníků, kteří se měli postarat o jeho prospěch. Lékařské příkazy se přitom dotýkaly nejprivátnějších oblastí lidského života včetně vyměšování či stravovacích návyků. Autorita spisovatele spočívala na zdánlivě pevných základech – citacích klasiků rodící se vědy, užívání odborných termínů a na společenském postavení schwarzenberského lékaře zdůrazněném v předmluvě. Opominutí dalších prestižních titulů autora, jenž byl opakovaně děkanem pražské lékařské fakulty a rektorem tamní univerzity, svědčí o orientaci spisu na dedikanta a čtenáře z řad šlechty.¹⁰³⁵

S Löwovým nevyjádřeným názorem na disciplinaci těla se ztotožňovali i schwarzenberští úředníci. Už v roce 1690 se hlubocký hejtman pokusil z vůle knížete přimět lišovské měšťany, aby využívali výhradně služeb lazebníka v libničských lázních.¹⁰³⁶ Podle Pavla Matlase byl tlak na poddanské město vyvolán fiskálními zájmy panstva. Setkal se s nesouhlasem městské rady, která se nepokusila prosadit vrchnostenské stanovisko. Na prahu devadesátých let 17. století tudíž nebyly lázně v Libníči v širší míře vnímané jako vhodný cíl návštěvy ani v rámci hlubockého panství.

¹⁰³² W. HÜLLINGER, *Hydriatria Carolina*. Kromě výše citovaného vydání z r. 1638 vyšlo dílo opakovaně v letech 1670 (Altdorf), 1679 (Norimberk), 1692 (Praha) a 1715 (Cheb), 1733 (Cheb) aj.

¹⁰³³ Podrobné srovnání těchto a dalších soudobých popisů lázní by vydalo na samostatnou práci. Již z prvotního přehlednutí problematiky je však zjevné, že Löwovou inspirací nebyl spis Tomáše JORDÁNA Z KLAUSENBURKU, *Knih o vodách hojitedlných neb Teplících Moravských*, Olomouc 1580 [dostupné online, <http://www.manuscriptorium.com/>, přístup 14. února 2012], jak naznačoval J. KUBIČKA, *Lázně*, s. 50 – podobnost obou spisů je zcela obecná. V inventářích knihovny dr. Löwa se podařilo identifikovat jen několik balneologických spisů, mezi nimi i „*Begeriis von Karlsbad*“, nepochybně popis karlovarských lázní. Ztotožnění s Hüllingerovým dílem se přímo nabízí. Srov. E. ROZSÍVALOVÁ, *Knihovna*, s. 60.

¹⁰³⁴ Diskusi kolem konceptu disciplinace těla a medikalizace společnosti, které jsou vnímané jako jedny z klíčových modernizačních pochodů raného novověku, shrnula v českém prostředí Daniela TINKOVÁ, *Tělo – věda – historie. K otázce formování „moderního těla“ v historiografii a novověké vědě*, in: Martin Nodl – Daniela Tinková (edd.), *Antropologické přístupy v historickém bádání*, Praha 2007, s. 13–52.

¹⁰³⁵ J. F. LÖW Z ERLSFELDU, *Hydriatria nova*, nestránkovaná předmluva. K roli rostoucí odbornosti lékařů na proměnu užívání lázní V. HANULÍK, *Návštěvnost*, s. 125.

¹⁰³⁶ P. MATLAS, *Shovívavá vrchnost*, s. 151.

Za jeho hranicemi pak byl ohlas libníčského komplexu zřejmě minimální. Během následujících dvou desetiletí sloužily jako lázeňské středisko lokálního významu.¹⁰³⁷

Schwarzenberská podpora vydání Löwova balneologického spisu nebyla jejich jediným počinem na poli barokního mecenátu balneologické literatury. Již v roce 1707 totiž vyšel obdobně koncipovaný popis Jánských Lázní od královéhradeckého lékaře Melchiora Wentzla Lodgmana de Auen.¹⁰³⁸ Z ojedinělých pramenných zmínek je přitom zřejmé, že stejně jako Löw vycházel z osobních znalostí zkoumaného pramene. V roce 1708 například po dvě hodiny rozprávěl s jánskolázeňskými hosty.¹⁰³⁹

Stavební akci ve druhém desetiletí 18. století lze vnímat jako pokus o pozdvižení významu místa. Vydání Löwova spisu bylo součástí vrchnostenské strategie k rozšíření povědomí o libníčských lázních. Z 1 000 výtisků byla polovina zřejmě polovina v českém a polovina v německém jazyce.¹⁰⁴⁰ Je otázkou, zda se kniha dostala do běžné distribuce prostřednictvím sítě knihkupců. Pravděpodobněji práci šířila vrchnost ve své režii, nejspíš formou darů, jak bylo v soudobé společnosti obvyklé.¹⁰⁴¹ Hypotézu podporuje i korespondence z roku 1730, kdy se Adam František ze Schwarzenbergu obrátil na hlubockého hejtmana Felixe Maxmiliána Lintnera s dotazem, zda se v hlubocké registratuře nacházely německé popisy libníčských lázní.¹⁰⁴² Hlubocký úředník následně do Vídně odeslal 8 německých a 4 české výtisky knihy *Hydriatria nova* (jejich přijetí kníže následně potvrdil),¹⁰⁴³ přičemž na zámku bylo podle Lintnera uloženo ještě 32 německy a 160 česky psaných exemplářů.¹⁰⁴⁴ Bohužel o důvodech, jež knížete vedly k poptávce po knize, se lze jen dohadovat. S velkou pravděpodobností jimi chtěl podarovat konkrétní osoby, což mohlo sloužit jako způsob pozvání na hlubocké panství.¹⁰⁴⁵ Ze stručné výměny dopisů je zřejmé, že ve dvacátých letech

¹⁰³⁷ Srov. níže uvedený výklad o návštěvnosti. Zajímavou otázkou jsou případné analogie – jaká byla návštěvnost a složení hostů ve srovnatelných lázních? Prozatím bohužel chybí srovnávací materiál.

¹⁰³⁸ Melchior Wentzl LODGMAN DE AUEN, *Ursprung deß Lebens Das ist: Beachtsambe, und warhafftige Beschreibung der mineralischen Wassern, in denen S. Joannis Bädern*, Prag 1707. Tyž autor sepsal také popis lázní v Modletíně. Srov. V. KŘÍŽEK, *Obrazy*, s. 258.

¹⁰³⁹ Lodgmanovu návštěvu zmiňuje vlčický hejtman v dopise z 2. srpna 1708, SOA Třeboň, Cizí statky, inv. č. 548, kart. 168, fol. 48–51.

¹⁰⁴⁰ Podobnou praxi zvolil Josef Adam ze Schwarzenbergu při mladším dotisku Löwova spisu. Srov. níže.

¹⁰⁴¹ Obecně P. BĚLINA – J. KAŠE – J. P. KUČERA, *Velké dějiny IX*, s. 609. Ve vztahu ke Schwarzenbergům srov. níže výklad o návštěvě Eleonory Amálie v Jánských Lázních.

¹⁰⁴² Koncept knížecího reskriptu, Laxenburg, 31. května 1730, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Bα 1a, s. f.

¹⁰⁴³ Koncept knížecího reskriptu, Vídeň, 21. června 1730, Tamtéž.

¹⁰⁴⁴ Lintner Schwarzenbergovi, Hluboká, 10. června 1730, Tamtéž.

¹⁰⁴⁵ Obdarovávání knihami nebylo v daném období neobvyklé – proslul jím kupříkladu František Antonín Sporck. Srov. P. PREISS, *František Antonín Špork*, s. 150–152; Ignác Antonín HRDINA – Hedvika KUCHAROVÁ, *Kacířský proces s hrabětem F. A. Šporkem v právně-historickém a teologickém kontextu*, Ostrava 2011, s. 205–210; Jiří KUBEŠ, „*Votre Excellence est trop philosophe*“. *Pobyt Františka Antonína*

18. století byly rozebrány čtyři pětiny nákladu, přičemž větší zájem byl o německou jazykovou mutaci.

Ukázat způsob, jímž byl spis *Hydriatria nova* distribuován, lze na příkladu mladšího spisu *Hydriatria recusa*, jenž vyšel v roce 1767 a představoval druhé, mírně rozšířené vydání Löwova knižního popisu libničských lázní.¹⁰⁴⁶ Přípravy k vydání probíhaly přinejmenším od roku 1763, kdy třeboňský vrchnostenský lékař Josef Antonín Lintz pořídil výtah z knihy *Hydriatria nova*.¹⁰⁴⁷ Na jeho základě Josef Adam ze Schwarzenbergu svolil k její publikaci.¹⁰⁴⁸ Doktor Lintz vzápětí prováděl zkoušky libničské vody, přitom nejel do Libníče, ale tamní voda byla odeslána do Třeboně.¹⁰⁴⁹ Vzápětí vrchnosti odeslal rukopisný nástin užitekosti a předpisů užívání lázní v Libníči.¹⁰⁵⁰ Z neznámých důvodů bylo tehdejší vydání spisu pozdrženo. Vliv na pozdější publikaci mohlo mít i cenzurní řízení, které probíhalo v roce 1766.¹⁰⁵¹ Neustálé prodlevy podráždily doktora Lintze, jenž na začátku prosince důrazně požadoval uspíšení vytištění 500 českých a 500 německých exemplářů knihy.¹⁰⁵² Na výplatu jindřichohradeckému tiskaři Ignáci Hilgartnerovi vyžadoval z hlubockých důchodů 168 zl, jež obdržel 27. ledna a následně Hilgartnerovi vyplatil.¹⁰⁵³ V únoru byly vytištěné knižní archy v Třeboni, odkud Lintz odeslal 500 exemplářů na Hlubokou.¹⁰⁵⁴ Zároveň zorganizoval rozsáhlou distribuční akci: knihy *Hydriatria*

Šporka u císařského dvora v roce 1727, *Theatrum historiae* 9, 2011, s. 25–43. Srov. též níže uvedený výklad o návštěvě E. A. ze Schwarzenbergu v Jánských Lázních.

¹⁰⁴⁶ Fragment německého vydání je uložen mimo jiné v SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Ba 1a, fol. 64–121; spisu si jako dokladu vyspělé knižní kultury schwarzenberského dominia všimá Zdeněk KALISTA, *Století andělů a ďáblů. Jihočeský barok*, Jinočany 1993, s. 226.

¹⁰⁴⁷ Je uložen v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Ba 1a, s. f. Nelze vyloučit, že práce na knize začaly již dříve, neboť si Lintz v roce 1766 stěžoval, že je rukopis hotov již devět let. Lintz hlubockému hospodářskému řediteli, Třeboň, 1. prosince 1766, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Ba 1, fol. 78.

¹⁰⁴⁸ Patent Josefa Adama ze Schwarzenbergu, Vídeň, 16. března 1763, Tamtéž, fol. 37.

¹⁰⁴⁹ Lintz hlubockému hospodářskému řediteli, Třeboň, 28. března 1763, Tamtéž, fol. 45–46.

¹⁰⁵⁰ Tamtéž, fol. 50–67; kniže nástin vzápětí zdárně obdržel. Srov. reskript Josefa Adama ze Schwarzenbergu, Vídeň, 21. května 1763, Tamtéž, fol. 73.

¹⁰⁵¹ Srov. dopis cenzora Johanna Marchanda Schwarzenbergovi, Praha, 21. dubna 1766, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Ba 1a, s. f., jímž knižete informoval o průběhu cenzurního řízení. Bylo ukončeno v červenci. Srov. Marchand Schwarzenbergovi, Praha, 23. července 1766, Tamtéž. Problémy s cenzurou, jež zdržovala vydání knižního popisu libničských lázní však kniže zmiňoval ještě v reskriptu z 27. prosince 1766, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Ba 1, fol. 81.

¹⁰⁵² Lintz hlubockému hospodářskému řediteli, Tamtéž, fol. 78.

¹⁰⁵³ K významu tiskařského podniku Františka Petra a Ignáce Vojtěcha Hilgartnerů srov. Z. KALISTA, *Století*, s. 226–228. Zde dopisy Lintze hlubockému hospodářskému řediteli, Třeboň, 1. prosince 1766, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Ba 1, fol. 78; Třeboň, 27. ledna 1767, Tamtéž, fol. 86–87. Kvitanci na přijetí sumy vydal tiskař Ignatz Adalbert Hilgartner v Jindřichově Hradci 30. ledna 1767, Tamtéž, fol. 89; o zaplacení následně zpravil Lintz hlubockého hospodářského ředitele, srov. Lintz hlubockému hospodářskému řediteli, Třeboň, 8. února 1767, Tamtéž, fol. 88–90.

¹⁰⁵⁴ Lintz hlubockému hospodářskému řediteli, Tamtéž, fol. 95.

recusa zaslal do Jindřichova Hradce hraběnce Czerninové,¹⁰⁵⁵ jejímu sekretáři, nejvyššímu hradeckému hejtmanovi, krajskému lékaři a tamním františkánům.¹⁰⁵⁶ Do Vídně odeslal Lintz výtisky hraběti Schallenbergovi,¹⁰⁵⁷ jeho doktorovi a schwarzenberskému domovnímu lékaři dr. Habermannovi. Do Prahy Lintz zaslal knihy hraběti ze Sternbergu,¹⁰⁵⁸ hraběti Czerninovi,¹⁰⁵⁹ knížeti Josefu Adamovi ze Schwarzenbergu (později obdržel ještě 8 knih v exkluzivní taftové vazbě)¹⁰⁶⁰ a cenzorovi Johannu Marchandovi. V Třeboni obdrželi výtisky zámeční úředníci a lékárník. Další svazky putovaly do archivu. Za překlad rukopisu z němčiny do češtiny dostal exempláře v obou jazykových verzích Petr Kašpar Světecký.¹⁰⁶¹ Během únorové distribuce dostali knihy i novobystřičtí pauláni. Celkově bylo z Třeboně odesláno 26 německých a 11 českých knih. Později některé výtisky svázal třeboňský knihvazač Antonín Jakeš.¹⁰⁶² Unikátně dochované prameny z období knížete Josefa Adama umožňují rozkrýt sociální síť, v jejímž rámci knížecí úředníci rozesílali knihy. Podobným způsobem velmi pravděpodobně postupoval v dřívější generaci i Adam František.

Řada ustanovení lázeňského řádu Johanna Franze Löwa z Erlsfeldu se odrazila i v hmotné kultuře shromážděné v libníčském areálu. Platí to v první řadě pro interiérové členění, zcela pochopitelně podřízené potřebám lázní. Z konkrétních potřeb, jež uvádí pražský lékař, lze přímo doložit zejména kotel na ohřev minerální vody v těsném sousedství pramene. Byl nezbytnou podmínkou fungování lázeňského provozu a jako takový tvořil i součást starší podoby libníčských lázní. Pro dokončovanou lázeňskou budovu nechal kníže v únoru 1719 zakoupit novou nádobu, jež byla oproti Löwovu doporučení z mědi.¹⁰⁶³ Starý kotel měl být opraven a následně využit

¹⁰⁵⁵ Terezie Czerninová, rozená Rajska z Dubnic (†1779), druhá manželka Prokopa Vojtěcha hraběte Czernina z Chudenic. OSN VI, s. 626.

¹⁰⁵⁶ Josef Antonín Lintz, soupis distribuce spisu *Hydriatria recusa*, Třeboň, 23. února 1767, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bα 1, fol. 99.

¹⁰⁵⁷ Dosud neidentifikovaný člen šlechtické rodiny Schallenbergů. Srov. J. H. ZEDLER, *Grosses vollständiges Universal-Lexicon* XXXIV, sl. 832–835.

¹⁰⁵⁸ Pravděpodobně František Leopold hrabě ze Sternberka (1680–1745), manžel Marie Anny ze Schwarzenbergu a pozdější poručník Josefa Adama ze Schwarzenbergu, OSN XXIV, s. 784.

¹⁰⁵⁹ Prokop Vojtěch hrabě Czernin z Chudenic. OSN VI, s. 626.

¹⁰⁶⁰ Lintz Schwarzenbergovi, Třeboň, 9. května 1767, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bα 1, fol. 104.

¹⁰⁶¹ Petr Kašpar Světecký (1708–1788), zeměměřič na třeboňském panství. Srov. Z. KALISTA, *Století*, s. 226–228, 277. Na obsáhlou Světeckého pozůstalost uloženou v NA Praha upozornil I. CERMAN, *Šlechtická kultura*, s. 476.

¹⁰⁶² Srov. jeho účet za vázání knihy *Hydriatria recusa* ve výši 36 zl 45 kr ze 7. května 1767 uložený v SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bα 1, fol. 102.

¹⁰⁶³ Stará nádoba měla objem 3,5 věder (cca 198 l), nová 5 věder (cca 283 l). Srov. Knížecí reskript, Vídeň, 15. února 1719, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Bα 1b, fol. 1–2. Podle důchodních účtů

v některém ze schwarzenberských hospodářských dvorů. Nádoba na ohřev vody je uváděna i ve stručném inventáři z roku 1756, který zachycuje také dřevěné překryty van.¹⁰⁶⁴ V souladu se spisem pražského lékaře sloužily k omezení úniků tepla z ohřáté kyselky.

Další informace o podobě a vybavení libničského komplexu poskytuje inventář libničských lázní z roku 1782.¹⁰⁶⁵ Jeho autoři zachytili výbavu staré budovy, přístavby křídla a dalších budov včetně Židovny¹⁰⁶⁶ a kaple. Ze soupisu vybavení z roku 1789 je patrné, že voda byla ohřívána na dvou měděných pánvích.¹⁰⁶⁷ Lázeňskou výbavu tehdy doplňovalo 42 van a 33 dřevěných krytů. Některé ze 42 van byly určeny pro Židovnu, neboť do trojice koupelen v lázeňské budově by se jich takové množství nevešlo. Několik van nebylo využíváno a zřejmě sloužily jako náhradní, čemuž odpovídá menší počet krytů. Svou výbavou se libničský lázeňský dům nijak neodlišoval od dobové praxe – kupříkladu buquoyská lázeň o dvou koupelnách v Dobré Vodě na novohradském panství byla v roce 1733 vybavena 24 vanami i měděnou pánví pro ohřev vody.¹⁰⁶⁸ V roce 1767 již bylo v dobrovodském lázeňském domě zachyceno 54 van, což svědčí o vzrůstu významu místa.¹⁰⁶⁹

Vstřícný postoj lékaře vůči hrám a dalším kratochvílím odrážel soudobé zvyklosti, neboť ještě před vydáním jeho spisu byl v libničských lázních k zábavě příchozích zhotoven kuželník.¹⁰⁷⁰ Naopak vybavení místnosti ve zvýšeném přízemí kulečnickem proběhlo se vši pravděpodobností až po smrti Adama Františka ze Schwarzenbergu.¹⁰⁷¹

Doktor Löw měl bezprostřední vliv i na realizaci hodin v lázních.¹⁰⁷² Ve svém spisu opakovaně zdůraznil nutnost přesného dodržování denního rozvrhu. Z toho důvodu už v roce 1691 upozorňoval knížete, že by bylo nanejvýš vhodné umístit

panství Hluboká, výdaje za 1. pololetí 1719, Tamtéž, sign. I 6R 2, byla pánev zakoupená u budějovického mědítepce rozměry 2 lokty 4 palce × 1 lokte 16 palců × 20 palců a stála 169 zl 4 kr.

¹⁰⁶⁴ Hospodářský inventář panských objektů za rok 1755, leden 1756, Tamtéž, sign. IB 6J 7, fol. 429–459.

¹⁰⁶⁵ Inventář lázní v Libníči, 23. prosince 1782, Tamtéž, sign. IA 6Ba 2b, fol. 228–235.

¹⁰⁶⁶ 10 pokojů vybavených celkem 10 postelemi. V dosavadní literatuře je pramen interpretován odlišně. Podle D. KOVÁŘE, *Lázeňství*, s. 78, bylo v Židovně 8 pokojů.

¹⁰⁶⁷ Tematický inventář objektů na hlubockém panství za rok 1789, Tamtéž, sign. IB 6J 7, fol. 429–459, pro Libnič fol. 450–454. Kromě lázeňských potřeb uvádí sumárně i vybavení kuchyně a velmi povšechně i vybraný mobiliář.

¹⁰⁶⁸ Inventář panství Nové Hrady, 1733, NA Praha, Fideikomisní spisy, inv. č. 155, sign. VII E 53, kart. 1159, fol. 136–364.

¹⁰⁶⁹ Inventář panství Nové Hrady, 1767, Tamtéž, kart. 1160, s. f.

¹⁰⁷⁰ „*Kugelspiel*“. Srov. důchodní účet panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1713, Tamtéž, sign. I 6R 2.

¹⁰⁷¹ Srov. údaj o „billiard *zimmer*“ v inventáři z roku 1782, Tamtéž, sign. IA 6Ba 2b, fol. 228–235.

¹⁰⁷² K vnímání času v barokní Evropě srov. P. HERSCHE, *Muße* II, s. 753–758. Na základě jeho výkladu lze Löwův důraz na nutnost dodržování časového rozvrhu vnímat jako pokus o „medikalizaci“ času.

v blízkosti lázeňské budovy hodiny.¹⁰⁷³ Realizace Löwova záměru v rámci de Maggiho dřevěného lázeňského areálu je nepravděpodobná. Pokus o pořízení hodin do Libniče proběhl i v souvislosti se stavbou kaple Nejsvětější Trojice a morových patronů, nicméně ani tehdy nebyl stroj pořízen.¹⁰⁷⁴ Přehled o čase hostům poskytly až sluneční hodiny v roce 1720. O pět let později kníže nařídil hlubockému hejtmanovi, aby u třeboňského hodináře objednal hodinový stroj k pohodlí hostů v lázních.¹⁰⁷⁵ Třeboňskému hodináři Johannu Jacobu Amplatzovi za ně bylo vyplaceno 30 zl.¹⁰⁷⁶ Ve dvacátých letech 18. století se hodiny na vrchnostenských objektech objevovaly poměrně často.¹⁰⁷⁷ Oprávněně lze hovořit o tom, že hodiny měly vedle praktického i symbolický význam – tím, že sloužily k užitku obyvatel okolí, jednoznačně poukazovaly na užitek poskytovaný poddaným vrchností. Hodinový stroj byl pro Libnič opětovně připravován v roce 1763, zřejmě kvůli opotřebování starých hodin.¹⁰⁷⁸ Kníže Josef Adam se posléze důrazně ptal po důvodech prodlevy přípravy libničských hodin, z nichž podle jeho slov hostům neplynul žádný užitek.¹⁰⁷⁹ Teprve poté byl lázeňský areál vybaven přístrojem, jenž byl schopen měřit čas na čtvrt hodiny.¹⁰⁸⁰ Právě doba patnácti minut byla podle spisu *Hydriatria nova* základní časovou jednotkou, v jejíž násobcích se počítala doba jednotlivých procedur.¹⁰⁸¹

Nezbytnost umístění hodin v soudobých lázeňských areálech potvrzuje příklad schwarzenberských Jánských Lázní. V panském hostinci byly hodiny umístěny již dříve. Podle svědectví vlčíckého hejtmana patřil pokoj pod hodinami k nejoblíbenějším. Například v roce 1714 měl hned několik zájemců o místnost. Bydlel v ní hrabě Josef Morzin, avšak zájem projevil také hrabě z Bubny.¹⁰⁸²

¹⁰⁷³ Johann Franz Löw z Erlsfeldu Ferdinandu Vilémovi ze Schwarzenbergu, Praha, 16. listopadu 1691, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bα 1, fol. 27.

¹⁰⁷⁴ Návštěvu u budějovického hodináře kvůli hodinám pro Libnič zmiňoval Dräxler v dopise Dvořákovi, Třeboň, 17. srpna 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 3Kα 24a, fol. 86.

¹⁰⁷⁵ Knížecí reskript, Vídeň, 23. února 1725, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 2, fol. 186–187.

¹⁰⁷⁶ Důchodní účty panství Hluboká, výdaje za 1. pololetí 1725, Tamtéž, sgin. I 6R 2.

¹⁰⁷⁷ Hodinová věž byla vystavěna namátkou na Ohradě, v kostele sv. Petra a Pavla v Nákří, na zámku v Dřítině, nové hodiny byly připraveny v hlubockém zámku aj. Prameny k hodinám vrchnostenských objektů jsou uloženy v SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 3.

¹⁰⁷⁸ Dopis hlubockého hejtmana Johanna Carla Zelenky, Hluboká, 4. dubna 1763, Tamtéž, fol. 561. Hejtman se ptá, zda může krumlovský hodinář upravit hodiny, původně připravované pro Libnič, k instalaci na zámku v Červeném Dvoře. Pokud ano, má tak učinit a pro Libnič zhotovit jiný stroj.

¹⁰⁷⁹ Reskript Josefa Adama ze Schwarzenbergu, Vídeň, 15. června 1763, Tamtéž, fol. 593.

¹⁰⁸⁰ Srov. zápis v inventáři z r. 1782 – „1 Uhr auf den Thurm, die stund und ¼ Schlagt.“ Tamtéž, sign. IA 6Bα 2b, fol. 228–235.

¹⁰⁸¹ Již v roce 1770 však bylo nutné hodiny opravit. Srov. Johann Nicolaus Heinemann (krumlovský hodinář), soupis nutných oprav na hodinovém stroji v Libniči, Český Krumlov, 19. května 1770, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 3Kα 2a/9, s. f.

¹⁰⁸² Vlčícký hejtman, 20. června 1714, SOA Třeboň, Cizí statky, inv. č. 548, kart. 168, fol. 43–45.

O libničské lázně se měl starat hostinský, jenž je měl vrchností propachtované.¹⁰⁸³ „*David lazebník v panské lázni*“ je poprvé uveden k roku 1691. Od roku 1693 v lázních žil se ženou Kateřinou a posléze 3 dětmi, v roce 1699 se odstěhoval na panství Mšec a byl nahrazen Johannesem Millerem/Müllerem (v lázních 1700–1703). O dva roky později přibyla k panské lázni druhá panská chalupa, již obýval blíže neurčený podruh.¹⁰⁸⁴ Lazebníci měli areál v nájmu a vrchnosti odváděli vybrané prostředky. Za první sezónu provozu nového hostince v roce 1691 získali Schwarzenbergové od lázeňských hostů 25 zl 39 kr 3 d.¹⁰⁸⁵

Po nástupu Adama Františka ze Schwarzenbergu nebyl v lázních žádný sloužící (1704–1720). Souběžně s dokončovacími pracemi v lázeňském areálu však začalo hledání vhodného uchazeče. Již v únoru 1719 doporučoval třeboňský nejvyšší hejtman František Šimon Lužický k funkci libničského hostinského někdejšího třeboňského pivovarníka Tomáše Povolného.¹⁰⁸⁶ Nároky kladené na kandidáta podle Lužického nebyly velké. Domníval se, že bude stačit, když bude schopen postarat se o hosty a jeho žena jim uvaří jídlo. Odměnou jim měl být blíže neurčený plat a propůjčení osmi strychů vrchnostenských polí jako deputátu. Naopak hlubocký hejtman Václav Antonín Dvořák podle Lužického tvrdil, že Povolný nemá dostatečné znalosti. Na druhou stranu se prý potýkal s nedostatkem zájemců. Povolný nakonec nebyl vybrán. Následujícího roku se jako o budoucím nájemci libničských lázní hovoří o Karlu Leopoldu Patrasovi, někdejším granátnickém mušketýrovi.¹⁰⁸⁷ Podle Adama Františka ze Schwarzenbergu, který jej 1. června jmenoval hostinským v Libníči, měl být k službě hostům připraven co nejdříve.¹⁰⁸⁸ Z toho plyne, že lázeňská budova byla využívána bezprostředně po dostavbě, nebo dokonce ještě během dokončovacích prací. Zároveň vydal pokyn, aby byl rychle připraven Patrasův kontrakt. Hostinskému měly náležet vedle 30 zl platu

¹⁰⁸³ Srov. zmínku u P. MATLASE, *Shovívavá vrchnost*, s. 151.

¹⁰⁸⁴ Srov. poddanské seznamy panství Hluboká nad Vltavou, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 5AU 1.

¹⁰⁸⁵ Bohužel bez povědomí o ceně za lůžko nelze říci, kolik hostů bylo tehdy v Libníči ubytováno. Srov. důchodní účty panství Hluboká za 2. pololetí 1691, 11. listopadu 1691, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2. K vývoji návštěvnosti srov. níže, graf 1.

¹⁰⁸⁶ Lužický Schwarzenbergovi, Třeboň, 26. února 1719, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Bα 1, s. f.

¹⁰⁸⁷ Vyhledání věrohodného zájemce nařídil kníže reskriptem datovaným v Laxenburgu, 18. května 1720, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Bα 2a, fol. 4.; Patrase jako zájemce zmiňuje Dvořák v dopise knížeti, Hluboká, 28. května 1720, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Bα 1, s. f.

¹⁰⁸⁸ Reskript, Laxenburg, 1. června 1720, SOA Třeboň, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Bα 2a, fol. 6.

ze sirotčí pokladny ještě rozličné viktualie. Zároveň docházelo k rozšiřování hospodářského zázemí libničských lázní.¹⁰⁸⁹

Smlouva o nájmu libničských lázní s Karlem Leopoldem Patrasem byla uzavřena na Hluboké 4. června 1720.¹⁰⁹⁰ Dokument určoval jeho povinnosti v libničských lázních a ceny pronájmu pokojů. Hlavní povinností Patrase bylo vést zbožný a křesťanský život. Neměl v lázních dopustit žádné hádky a nepravosti. Dále byl pověřen požárním dozorem v lázních i v přilehlé kapli a měl udržovat v čistotě lázeňské pokoje. Zároveň byl pověřen správou peněz darovaných hosty na svíčky v kapli. Byl osobně zodpovědný za stav vybavení ve vrchnostenské budově. Po odjezdu hostů měl kontrolovat mobiliář jednotlivých pokojů, aby zjistil jeho případné poškození. Druhý bod smlouvy určoval, že Patras měl zajišťovat píci pro koně příchozích. Zásadní podle instrukce bylo, aby byl připraven posloužit hostům jídlem a vrchnostenským pivem, a to ve dne i v noci. Dále kontrakt stanovoval nájem pokojů. Ceny pokojů v patře se pohybovaly od 7 kr za noc v malých pokojích s krby přes 10 kr za velký pokoj s kamny a 12 kr za noc v pokoji s jednou komorou (ložnicí) až k 15 kr za noc v největším pokoji se dvěma komorami. V patře byla kuchyně se dvěma ohništi k potřebě hostů. Ve zvýšeném přízemí se nacházel byt hostinského a kuchyně. Dále zde byl hostinský pokoj s kamny, v níž stál pronájem na noc 10 kr.

Podsklepená část libničských lázní byla rozdělena do čtyř sklepů, jež přiléhaly k lednici. Jeden ze sklepů byl dán k užívání Patrasovi. Zbylé tři si mohli pronajmout hosté za 2 kr za den. Další ubytovací prostory se nacházely v dřevěné budově vedle lázní. Šlo o čtveřici komor v ceně po 5 kr, k nimž přiléhal předpokoj se čtyřmi ohništi. Za jejich využívání měl hostinský účtovat 2 kr denně. Poslední součástí lázeňského areálu s ubytovacími prostory byl dřevěný byt myslivce. Nacházel se v něm dvojice pokojů s komorou, jejichž nájem dosahoval výše 5 kr. Zpoplatněno bylo podle smlouvy i užívání lázeňských van, za každou koupel 3 kr. Příjmy z prodeje piva, podobně jako vína, měly být pod hrozbou neurčeného trestu odvedeny do hlubocké důchodní pokladny. Zároveň měl hostinský dbát na dodržování vrchnostenského monopolu a neměl dovolit, aby si hosté přivezli vlastní pití. V devátém ustanovení byly Patrasovi přiděleny deputátní pozemky, mezi něž patřilo 6 strychů pole u mojčského lesa a část

¹⁰⁸⁹ Například 7. června 1719 došlo k výměně patrimoniální louky Ve Strůhách u Skalky za pozemek libničského poddaného Prokopa Němce. Prameny jsou uloženy Tamtéž, inv. č. 119, sign. I 1Aα 26.

¹⁰⁹⁰ Kontrakt uzavřený mezi Karlem Leopoldem Patrasem a hlubockými úředníky, Hluboká, 4. června 1720, Tamtéž, sign. IB 6Ba 2a, fol. 9–11. Opis je uložen v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Ba 1, s. f.

louky v příkopu za dřevěnou budovou u lázní. V zimě měl obdržet 12 sáhů dřeva na topení. O případném platu smlouva pomlčela, přesto ji v dané podobě kníže schválil.¹⁰⁹¹ Svým celkovým pojetím odpovídá soudobým instrukcím pro schwarzenberské úředníky, jejichž formulace byly mimo vymezení konkrétních pravomocí spíše obecné a přes hrozbu přísnými tresty v nich sankce nebyly určeny.¹⁰⁹²

Zajímavé srovnání se nabízí ve vztahu ke schwarzenberským Jánským Lázním. Tamní panské provozy již na konci 17. století dosáhly značných příjmů. Dosáhly jich přitom zjevně díky počtu hostů – cena týdenního noclehu v nejlepším pokoji dosahovala pouze 1 zl 30 kr (1 noc 12 kr 4 ½ d). Malé světnice pak bylo možné pronajmout za 45 kr týdně. Mimoto si hosté mohli pronajmout sklepy, kuchyňku či komory v cenovém rozpětí 15–30 kr týdně. Je zjevné, že pobyt v libničském areálu byl ve srovnání s jánskolázeňským komplexem podstatně nákladnější. Může to svědčit o odlišném zaměření obou lázní. Zatímco podkrkonošské koupele zjevně čerpaly z postavení na rušné obchodní cestě mezi Polskem, Slezskem a Čechami, libničské centrum mohlo být určeno pro majetnější klientelu. V Jánských Lázních jsou ovšem mimo slezských obchodníků a šlechticů doloženi i významní urozenci z Čech (František a Josef hrabata z Waldsteinu, hrabě z Bubny, hrabě Kajetán Wratislav z Mitrowicz, hrabě Josef Morzin aj.).¹⁰⁹³

Personál v Libníči zprvu tvořili Karel Leopold Patras se ženou a lovcem, jehož služby měly být k dispozici hostům.¹⁰⁹⁴ Panští myslivci byli v libničské „*herrschaftl. badt*“ již před vydáním reskriptu, o čemž svědčí příslušné poddanské seznamy. Panský myslivec se v Libníči vyskytoval poprvé v letech 1707–1708. Zprvu šlo o myslivce Řehoře (1707–1708). Hypoteticky jej lze ztotožnit s lesním správcem Řehořem Jeřábkem.¹⁰⁹⁵ V době své smrti byl již měšťanem v Podhradí, resp. v Zámostí. Vlastnil dům „*hinter der brucken*“ oceněný na 268 zl 20 kr. Pozůstalostní inventář

¹⁰⁹¹ Knížecí reskript, Laxenburg, 1. června 1720, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Ba 2a, fol. 6.

¹⁰⁹² K instrukcím úředníků vrchnostenské správy a samosprávy a na hlubockém panství a jejich neschopnosti zajistit plnění služebních povinností P. MATLAS, *Shovívavá vrchnost*, s. 146 aj. Prameny (texty služebních přísah, instrukce pro úředníky aj.) v SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 7 1.

¹⁰⁹³ Jmenovaní urozenci jsou mezi návštěvníky Jánských Lázní zmiňováni v dopise vlčického hejtmána z 20. června 1714, SOA Třeboň, Cizí statky, inv. č. 548, kart. 168, fol. 43–45; dále Schmidt Schwarzenbergovi, Vlčice, 11. září 1729, Tamtéž, fol. 13: „*In dem Joannesbaad seynt heuer die h.baade gäste nicht zu gedrang gewesen, maßen di Schleißische Kauffleuth sich gar schlecht eingestellt, von Adel aber hat sich nir ein graff, und ein Paar Edel leuth auss besagten Schlesien, und theyls Pfarrern auß Böhmen eingefunden.*“ O vysoké návštěvnosti svědčí také zmínka vlčického hejtmána Rosendorna z 10. července 1710, Tamtéž, fol. 24: „*Im Joannesbrun seindt die badgäst heuer so viel, daß alle Zimmer voll.*“

¹⁰⁹⁴ Knížecí reskript, Vídeň, 12. února 1716, Tamtéž, sign. IB 6Ba 2a, fol. 1–2.

¹⁰⁹⁵ Řehoř Jeřábek (+1713). Jeho pozůstalost je uložena Tamtéž, sign. IB 5AE 7a/1.

poskytuje pozoruhodný vhled do světa každodennosti někdejšího panského myslivce. Kromě řady mobilií vlastnil Jeřábek i 12 loveckých pušek a pár pistolí. Jeho obydlí bylo vyzdobeno řadou obrazů v celkové ceně 5 zl 24 kr. V dolní světnici šlo o malbu a grafiku Panny Marie Klatovské, Panny Marie Svatohorské a sv. Barbory. V horní světnici se nacházela malba sv. Jana Nepomuckého, Madony, sv. Eustacha, výjev Ecce Homo a Bolestná Panna Marie oválného formátu. Motivy obrazů odrážejí ideální obraz myšlenkového světa obyvatele barokních Čech. Celkem byla myslivcova pozůstalost oceněna na 439 zl 11 kr 1 d.

V roce 1711 působil v Libníči myslivec Martin Hušák, jenž byl nahrazen Ferdinandem Höffenstockem (do r. 1715) a dalšími členy mysliveckého bratrstva (Jan Jandůrek aj). Do roku 1715 šlo o svobodného myslivce Ferdinanda Höffenstocka, od roku 1716 je v Libníči uváděn „*myslivec Jan [Jandůrek] mezi Jägerparthey psanej se ženou*“.¹⁰⁹⁶ Ve dvacátých letech je ve funkci zmiňován Vít Mierkl (?).¹⁰⁹⁷ O významu, který panským myslivcům v Libníči kníže přikládal, svědčí i jeho podpora výstavby nové libníčské myslivny.¹⁰⁹⁸ Šlo o „typizovanou“ jednopodlažní budovu, jejíž podoba vycházela z formálního rejstříku Antona Erharda Martinelliho zprostředkovaného Lorenzem Habelem. V tomto případě však byla myslivna provedena podle návrhu zednického políra Paula Schießla. Obdobné stavby byly na přelomu 20. a 30. let 18. století realizovány i v dalších hlubockých polesích. Libníčská myslivna však musela být již následujícího roku nákladem 61 zl 45 kr opravena. Lovit mohli tamní myslivci zejména v tamním revíru, který patřil mezi menší, ale na zvěř bohaté honitby – Například v roce 1735 se nacházelo pouze v mojčském lese a na „*kayserslicher Passek*“, které patřily do správy libníčského myslivce, 8 jelenů a 3 kolouši. V celém libníčském revíru pak bylo 73 kusů dospělé a 20 kusů mladé vysoké zvěře. O rok později bylo v dotyčné části revíru 16 jelenů a 2 kolouši, v roce 1737 pak 17 jelenů a 3 kolouši.¹⁰⁹⁹ O vhodnosti okolí Libníče k lovům ostatně svědčí i výše dokumentované panské honitby, které se zde opakovaně konaly.

¹⁰⁹⁶ Srov. poddanské seznamy panství Hluboká, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 5AU 1; dále Georg Ferdinand Kopeczek, soupis vrchnostenských myslivců, Hluboká, 28. března 1736, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. B 7J 2, s. f.

¹⁰⁹⁷ Důchodní účty panství Hluboká, výdaje za 1. pololetí 1727, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

¹⁰⁹⁸ Knížecí reskript, Vídeň, 1. prosince 1731, Tamtéž, sign. IA 6B 4a, fol. 136 an. Výstavba byla vyčíslena na 536 zl 53 kr. Rozpočet je uložen Tamtéž, fol. 146; Tamtéž, fol. 151, uložen a probovaný plán (šedě, zeleně a červeně lavírovaná perokresba s měřítkem 10 sáhů, 22,8×37,6 cm). K Paulu Schießlovi němu stručně M. ŠANDA, *Antonio Ehorto Martinelli*, s. 60, 169.

¹⁰⁹⁹ Srov. přehledy jelenů, kteří se během říje nachází v loveckých revírech na hlubockém panství, Tamtéž, sign. IB 6Wα 7, fol. 98–103 (1735), 104–108 (1736), 109–112 (1737).

V roce 1723 Adam František ze Schwarzenbergu hodlal zvýšit Patrasův deputát o 6 strychů obilí, neboť hostinský měl nově k ruce dva pomocníky, kteří uklízeli lázeňské pokoje.¹¹⁰⁰ S velkou pravděpodobností šlo o odraz stoupající návštěvnosti [graf 3, tabulka 3]. K dalšímu zvýšení deputátu došlo v roce 1736, tentokrát o další 4 strychy obilí, bohužel bez udání důvodu.¹¹⁰¹ První hostinský v rozšířených libničských lázních byl ve službě do roku 1743, kdy proběhlo hledání nového správce tamního areálu. Karel Leopold Patras byl zároveň umístěn v lišovském špitále.¹¹⁰² Zemřel 20. srpna 1744 ve věku 67 let. Byl pohřben na lišovském hřbitově.¹¹⁰³ Není jisté, kdo nastoupil na jeho místo. V letech 1748–1755 a následně v letech 1761–1762 působil jako libničský hostinský Antonín Hořejší, zeť pokojského z třeboňského zámku. Podle jeho nájemní smlouvy do lázní každý týden docházel lékař a hlubocký chirurg, jejichž návštěvy byly v souladu i s Löwovými doporučeními. Hostinský byl povinen lékaře i chirurga během jejich pravidelných pobytů pohostit. Návštěvy odborníků nepochybně sloužily ke konzultacím s lázeňskými hosty. Je otázkou, kdy do lázní začal lékař dojíždět. Patrasova smlouva o podobné povinnosti mlčí, podle Löwa však měl být lékař k dispozici.¹¹⁰⁴

Odlišný pohled na povinnosti nájemce lázní uvedl Jiří Vavřinec Escherich ve svém popisu hlubockého panství z roku 1731.¹¹⁰⁵ Podle hejtmána měl Patras odvádět do rentovní pokladny 23 kr z šenkovaného sudu piva. Oproti nájemní smlouvě uvedl Escherich cenu za absolvovanou koupel ve výši 4 kr. Lázně nabízely „zu fügl[ichen]. accomoda[ti]on derer baad-gästen [...] sowohl in obern als untern Stock ganz bequeme Zimmer, und Gelegenheiten,“ přičemž uvedené ceny odpovídaly údajům v Patrasově

¹¹⁰⁰ Knížecí reskript, Praha, 7. září 1723, Tamtéž, sign. IB 6Ba 2a, fol. 13.

¹¹⁰¹ Reskript Eleonory Amálie ze Schwarzenbergu, Hluboká, 25. srpna 1736, Tamtéž, fol. 17.

¹¹⁰² Lišovský špitál založil r. 1676 Jan Adolf ze Schwarzenbergu pro 12 špitálních (6 žen a 6 mužů). Nadaci rozšířil o 2 chovance Ferdinand Vilém ze Schwarzenbergu r. 1697. Srov. Tamtéž, listiny 11, 15; k podpoře špitálních za Adama Františka popis panství z r. 1731, Tamtéž, kniha 59, fol. 50 an.

¹¹⁰³ Zmínku o odchodu Patrasy do Lišova obsahuje dopis třeboňského nejvyššího hejtmána Ferdinand August Olbricht hlubockému hejtmánovi, Třeboň, 27. března 1743, Tamtéž, fol. 20. Srov. SOA Třeboň, sbírka římskokatolických matrik, FÚ Lišov, kniha 3, fol. 208 [dostupné online, <http://digi.ceskearchivy.cz/>, přístup 12. února 2011]. Prameny k Patrasovým nástupcům jsou uloženy Tamtéž, Vs Hluboká, sign. IA 6Ba 2a–b; cenný je zejména návrh nájemní smlouvy s Antonínem Hořejším z 19. dubna 1748, Tamtéž, sign. IA 6Ba 2a, fol. 10–12; dále srov. důchodní účty panství Hluboká, Tamtéž, sign. I 6R 2. Po Hořejším působil jako nájemce Jan Němec (pronájem 1756–1758), „hiesige herrschaftliche oberschaffer“. Tamtéž, sign. IA 6Ba 2b, fol. 33–36. Tamtéž, sign. IA 6Ba 2b, jsou uloženy i smlouvy s dalšími nájemci – Martinem Schmidmayerem (1759–1760), Josefem Tománkem (1762–1764), Františkem Fáberou (1765–1769), Antonem Bourgeoisem (1770), adamovským měšťanem, rychtářem a cínořijcem Petrem Jungem (1771–1774), Janem Orlem (1775–1777, se spolunájemcem Johannem Schuckannem) aj. Obecně D. KOVÁŘ, *Lázeňství*, s. 77–78.

¹¹⁰⁴ Srov. nájemní smlouvu s Antonínem Hořejším, citovanou v předchozí pozn.

¹¹⁰⁵ Popis panství Hluboká, 1731, SOA Třeboň, Vs Hluboká, kniha 69, fol. 204–206.

nájemní smlouvě, což zvyšuje její věrohodnost.¹¹⁰⁶ Z hejtmanova popisu je zřejmá péče o fiskální zájmy vrchnosti, která byla spjata s prospěchem lázeňských hostů.

Spíše na okraj lze uvést, že v libničských lázních se opakovaně vyskytovala žebračka Mandelína, jíž vrchnost pravidelně poskytovala almužnu.¹¹⁰⁷ Zřejmě šlo o uznanou chudou s nárokem na podporu.¹¹⁰⁸ Povolení žebření v lázeňském areálu nejspíše Mandelíně mělo umožnit získat další almužny od lázeňských hostů.

Zásadní otázku představuje vývoj návštěvnosti a složení lázeňských hostů. Vývoj návštěvnosti nepřímou dokládají důchodní účty hlubockého panství, v nichž se odráží příjmy plynoucí vrchností z lázeňského komplexu.¹¹⁰⁹ Řada údajů počíná rokem 1691. Na základě toho lze tvrdit, že v osmdesátých letech v Libníči vrchnostenské lázně nebyly, případně nefungovaly na principu pronájmu a odvodu zisků do vrchnostenské důchodní pokladny. V prvních dvou desetiletích existence panských lázní příjmy stagnovaly na nepatrných hodnotách. Pouze na prahu devadesátých let 17. století přesahovaly příjmy 20 zl, posléze mírně poklesly. Může jít o doklad mírného opadu prvotního zájmu o novou instituci, případně o důkaz neúspěšné snahy vrchnosti přinutit poddané k jejímu využívání.¹¹¹⁰ Příkrým protikladem zanedbatelných důchodů z libničského panského provozu jsou značné zisky, které Schwarzenbergům plynuly z Jánských Lázní. V prvním pololetí roku 1698 přesáhly 309 zl (227 zl z šenkování panského piva, 82 zl 4 kr 3 d za nájem pokojů), ve stejném období dalšího roku pak 290 zl (214 zl 30 kr za prodej piva, 76 zl 26 kr nájemného).¹¹¹¹ Jasně se ukazuje, že již na přelomu 17. a 18. století mohly být příjmy z lázní zajímavou položkou panských důchodů. Přesto v Libníči Ferdinand Vilém ze Schwarzenbergu o zvýšení příjmů

¹¹⁰⁶ Naopak oproti smlouvě i mladšímu knížecímu reskriptu uvedl Escherich, že jsou Patrasovi k dispozici pouze 3 strychy pozemků, malou zahradu, palivové dříví a seno zdarma. Urbář je v tomto ohledu zřejmě věrohodnější, než „normativní“ reskript a smlouva.

¹¹⁰⁷ Například v roce 1711 dostala „*Mandeline beym bad*“ ze vsi Libnič od vrchnosti almužnu 20 kr. Srov. rejstříky panské almužny, uložené v Tamtéž, sign. IA 3Ka 21b, fol. 5. Je otázkou, jak dlouho se žebračka v lázních (či v jejich blízkosti) zdržovala.

¹¹⁰⁸ K udělování tzv. *Abschied* jako povolení k žebrotě s odkazy na další literaturu J. DIBELKA, *Obranné strategie*, s. 121.

¹¹⁰⁹ Pro dané období nejsou dochované seznamy hostů, jež vznikaly nesystematicky až ve druhé polovině 18. století. Výzkum důchodních účtů jsem provedl kombinací sondy do období předcházejících a následujících sledované době (roky 1691, 1694, 1695, 1740–1745, 1750–1751, 1764–1765, 1770, 1775, 1780) a soustavného výzkumu let 1700–1735. Jelikož jsou v položce příjmů z libničských lázní uváděny odvedené prostředky získané od lázeňských hostů za pronájem pokojů a další služby, jde o relevantní pramen ke sledování celkového vývoje návštěvnosti, byť je na jejich základě sestavený model nutně schematický. Použitelnost účtů ke sledování návštěvnosti je omezena po roce 1755, kdy vrchnost získávala od nájemců paušální částku 220, resp. 300 zl. Srov. SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2; Tamtéž, sign. IA 6Ba 2b, fol. 33 an.

¹¹¹⁰ Takto situaci hodnotí na příkladu Lišova P. MATLAS, *Shovívavá vrchnost*, s. 151.

¹¹¹¹ Extrakt z vlčických důchodů, 22. září 1699, SOA Třeboň, Cizí statky, inv. č. 548, kart. 168, fol. 41.

neusiloval. Vzhledem k zanedbatelnosti příjmů z tamních lázní v celkových důchodech panství lze souhlasit s Pavlem Matlasem, podle nějž bylo založení lázní aktem vrchnostenské péče o poddané.¹¹¹²

Zlom ve vývoji panských důchodů z Libníče nastal po roce 1713, kdy začalo období růstu, nepochybně v souvislosti s výstavbou votivní kaple Nejsvětější Trojice a morových patronů. Tempo vzrůstu příjmů zrychlilo po roce 1720, kdy byla dokončena nová lázeňská budova. Může jít také o odraz doplňkové činnosti nájemce lázní – Karel Leopold Patras začal provozovat v lázních vrchnostenský šenk. Příjem ze šenkování panského piva se v důchodních účtech objevuje samostatně. Nikdy nepřesáhl desetinu celkového příjmu lázní.¹¹¹³ Na vzrůstu počtu návštěvníků s velkou pravděpodobností mělo vliv i vydání Löwova knižního popisu lázní v roce 1721. Vrchol návštěvnosti spadá do poloviny dvacátých let, načež následuje podobně rychlý pokles příjmů. Mohlo jít o doklad zhoršeného stavebního stavu lázní a výměny dlažby, jež probíhala od roku 1728. Nejhlubší propad nastal v období po náhlé smrti knížete Adama Františka. To by mohlo naznačovat, že jeho skon případně návštěvníky paralyzoval. Ještě v první polovině třicátých let 18. století začala návštěvnost opět postupně růst. Účty dokládají také proměnu období návštěvy lázní. Z Löwova spisu a dalších materiálů je zřejmé, že sezóna měla vrcholy v červnu a září. Do poloviny dvacátých let byly příjmy – a tudíž i návštěvnost – vybrané v obou pololetích příslušných let vyrovnané, v dalším období důchody za druhé pololetí zaznamenaly výrazný propad. O příčině jevu však lze jen spekulovat.

Během války o rakouské dědictví zaznamenaly vrchnostenské příjmy z Libníče zásadní propad, neboť po celé první pololetí 1742 se v nich léčila neurčená milice.¹¹¹⁴ Nejednalo se o výjimku – válečné události přiškrtily i příjmy janskolázeňského panského hostince během sedmileté války. Tamní hejtman příčinu pojmenoval jednoznačně: „*Der Baddnutzen [...] vorn Jahr geringer aussgefallet, ist keine andere*

¹¹¹² V daném období přesahovaly hlubocké důchody 90 000 zl ročně. Srov. důchodní účty panství Hluboká, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2; srov. P. MATLAS, *Shovívavá vrchnost*, s. 56.

¹¹¹³ K významu panských šenků ve venkovském prostředí P. MATLAS, *Shovívavá vrchnost*, s. 130–132.

¹¹¹⁴ „*Weillen das baad mit kranker Miliz besezet gewesen, so haben sich weiter dies ½ Jahr alda keine baad gäste eingefunden [...]*.“ Důchodní účet panství Hluboká, příjmy za 1. pololetí 1742, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2; vojáci navštěvovali lázně pravidelně, o čemž svědčí výkaz příjmů z lázní za roky 1756–1758, Jan Němec, Libnič, 28. března 1759, sign. IA 6Bα 2a, fol. 49–52.

*ursach als der vorgeweste Krieg.*¹¹¹⁵ V následujícím období zisky z libníčských lázní stoupaly [graf 4, tabulka 4].¹¹¹⁶

Na totožnost návštěvníků libníčského areálu poukazují jen ojedinělé zmínky v korespondenci. Výše jsem ukázal, že v lázních během slavnostního pokládání základního kamene kaple 15. května 1714 pobývali kromě jiných také hejtman Bechyňského kraje, hraběnka Kořenská z Terešova a provdaná dcera hraběte Paradis. Urození lázeňští hosté byli přítomní i při vysvěcení kaple v červnu následujícího roku, nicméně hejtman Václav Antonín Dvořák nezaznamenal jejich jména.

Kromě šlechty využívali lázně také schwarzenberští úředníci, kupříkladu Václav Antonín Dvořák zpravil vrchního hejtmana Mathiase Dräxlera o tom, že jeho matka přišla do Libníče, kde se chtěla plně vyléčit.¹¹¹⁷ Podobně se vyjádřil i pozdější vrchní hejtman Johann Thomas von Burghard, který obnovu městské rady v Lišově zpravidla spojoval s pobytem v nedalekých libníčských lázních. Na jejich návštěvu jindy údajně neměl čas.¹¹¹⁸ V libníčských lázních se léčil i soběslavský rentmistr.¹¹¹⁹

Nejúplněji lze na základě zkoumaných pramenů rekonstruovat libníčské pobyty Eleonory Amálie ze Schwarzenbergu, což souvisí s rozlukou manželství s Adamem Františkem.¹¹²⁰ Vedla k částečné izolaci kněžny na hlubockém panství, zprvu ve zchátralém chřešřovickém zámku a následně na Hluboké. Kníže své manželce dovolil, aby se obklopila nevelkým dvorem, nicméně trval na přísné kontrole jejích finančních nákladů. Z toho důvodu vznikla řada účtů umožňujících mimo jiné poznat průběh návštěv kněžny v lázních.

¹¹¹⁵ Vlčický hejtman Schwarzenbergovi, Vlčice, 20. prosince 1756, SOA Třeboň, Cizí statky, inv. č. 548, kart. 168, fol. 6.

¹¹¹⁶ Povědomost schwarzenberských úředníků o vztahu mezi válečnými událostmi a propadem návštěvnosti názorně dokládají výtahy z hlubockých rentovních účtů z r. 1755, jejichž autoři porovnávali vybrané údaje (příjmy od lázeňských hostů, příjmy z šenkování piva, příjmy z prodeje palivového dřeva aj.) v libníčských lázních v sedmi letech před (1734–1740) a po (1748–1754). Výtahy jsou uloženy Tamtéž, sign. IA 6Ba 2b. Na základě pramene lze usuzovat, že došlo k proměně struktury příjmů z libníčských lázní – ve sledovaných sedmi letech došlo k celkovému nárůstu příjmů, avšak za výrazného úbytku peněz od hostů. Naopak výnosy z prodeje vrchnostenského piva stoupaly. Do lázní zřejmě přicházelo méně návštěvníků, kteří více pili (ceny za pivo nerostly nijak výrazně).

¹¹¹⁷ Dvořák Dräxlerovi, Hluboká, 7. července 1714, Tamtéž, sign. IE 3Ka 20.a, fol. 134–135.

¹¹¹⁸ Srov. P. MATLAS, *Shovívavá vrchnost*, s. 138.

¹¹¹⁹ Soběslavský rentmistr Orel hlubockému řediteli, Soběslav, 17. října 1774, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Ba 2b, fol. 182.

¹¹²⁰ Pravidelné pobyty v lázních patřily v dané období k obvyklému způsobu trávení času mimo dvůr. Srov. J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 81–82. K rozluce manželství Kristina SWIDEROVÁ, „*Mein lieber Herr Hoffmeister...*“, s. 357–374

První z doložených návštěv kněžny Eleonory Amálie v Libníči proběhla mezi 14.–30. červnem 1716.¹¹²¹ Z hlubockých účtů (purkrabského, duchodního, obročního, hospodářského) bylo za čtrnáctidenní pobyt vyplaceno celkem 140 zl 58 kr 3 ¼ d. Další náklady byly hrazeny z jiných prostředků. Mezi jinými nechala kněžna v Libníči zakoupit svíčky, nepochybně určené pro tamní kapli. Prostředky za blíže neurčené služby vydala i granátnickému hejtmanovi, který ji do Libníče doprovázel. Dala poříditi také ocet, zřejmě pro potřeby tamní kuchyně. Z téhož důvodu byly vydány prostředky na koupi ryb. Kněžna zaplatila i za užívání lázní – dalo by se čekat, že jí jako vrchnosti bude pronájem prominut. O ničem takovém se však mladší Patrasova smlouva, která zčásti nepochybně odráží dřívější úzus, nezmiňuje. Její čtrnáctidenní pobyt podle Dvořákova vyúčtování odpovídal normě zachycené Johannem Franzem Löwem z Erlsfeldu, zejména délkou návštěvy. Bydlela tehdy nepochybně v dřevěné hostinské budově, neboť lázeňská zděná stavba nebyla dokončena. Tehdejší pobyt dokládá i zmínka knížete, jenž se na sklonku května dotazoval hlubockého hejtmana, zda stihne provést opravy zámecké kuchyně během deseti- či dvanáctidenního pobytu kněžny po svátcích, nepochybně Letnicích.¹¹²² Schwarzenbergem zmiňovaný termín kněžniny návštěvy byl dodržen jen obecně. Pobyt v lázních během druhé poloviny června nicméně odpovídá doporučení doktora Löwa.

Mimořádně důležitá byla účast kněžny na slavnostním svěcení libníčské votivní kaple Nejsvětější Trojice a morových patronů v červnu 1714. Její tehdejší návštěva Libníče se však omezila pouze na slavnost. Ačkoliv lázně ve starém hostinci fungovaly, byly podle svědectví hejtmana Václava Antonína Dvořáka plně lázeňských hostů, kteří přihlíželi slavnosti. Za daných okolností nelze předpokládat, že by si Eleonora Amálie dopřávala koupele. Tuto domněnku podporuje i fakt, že na ni sbor duchovních, kteří se předtím oblékli v hostinské budově (v témže stavení, v němž by v případě lázeňského pobytu bydlela kněžna) před kaplí musel počkat.

Další pobyty kněžny v Libníči během druhého desetiletí 18. století nelze prokazatelně doložit. Naopak po roce 1720 lázně navštěvovala poměrně často, například v druhé půli května 1721, kdy měla odjet z Libníče do Krumlova.¹¹²³ Následující měsíc

¹¹²¹ Vyúčtování sestavil hejtman Dvořák, Hluboká, 4. července 1716, SOA Třeboň, odd. ČK, RASů, F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f.

¹¹²² Knížecí reskript, Vídeň, 30. května 1716, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 2, fol. 135. V roce 1716 připadly Letnice na 1. červen.

¹¹²³ Knížecí reskript, Laxenburg, 24. května 1721, SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f.

v lázeňském areálu opět jistou dobu pobývala. Měly pro ni být připraveny tamní pokoje v patře zděné budovy.¹¹²⁴

Podle účetního materiálu si Eleonora Amálie lázněmi posloužila i v červnu 1723. Tehdejší návštěva libničského lázeňského areálu byla součástí její cesty do Prahy na korunovaci Karla VI. a Alžběty Kristýny.¹¹²⁵ Cesta byla připravována již v dubnu, kdy Adam František informoval hlubockého hejtmána o plánovaném týdenním pobytu své manželky na Hluboké během červnové cesty do Prahy.¹¹²⁶ Z vyúčtování cesty od kněžnina hofmistra Johanna Ulricha Gerwiggga je patrné, že při krátké návštěvě panství stihla navštívit libničské lázně.¹¹²⁷ Využila přitom služeb kováře ze vsi, který jí za 5 kr okoval koně.¹¹²⁸ Při téže příležitosti bylo v Libníči z kněžniny apanáže vydáno 18 zl za jídlo pro Eleonoru Amálii a její hosty, bohužel neurčené.¹¹²⁹ Tehdejší pobyt zajistil důchodní úřad také poskytnutím 4 sudů a 60 pint piva z podhradského pivovaru granátníkům, kteří kněžnu do Libniče doprovázeli.¹¹³⁰ Z Hluboké kněžna s doprovodem směřovala na Orlík a následně do Prahy.¹¹³¹

Pobyty vrchnosti v lázních provázely i pravidelné podzimní návštěvy hlubockého panství. Z dochovaných pramenů však není patrné, zda kromě hostiny knížecí pár prodělal i léčebnou kúru.¹¹³² V přítomnosti vrchnosti proběhlo v roce 1727 i vysvěcení libničského hostince provedené kapucíny. Sedm z nich přišlo z Jihlavy a jeden Českých Budějovic.¹¹³³ Slavnost pokračovala hostinou. Vrchnost v lázních při cestě na Hlubokou strávila alespoň několik dní, neboť panští myslivci dodávali do Libniče po odjezdu vrchnosti z Třeboně viktualie. Obdobný postup byl zachován i při návštěvách vrchnosti v jiných letech.

Ve dvacátých letech 18. století samotná Eleonora Amálie v Libníči průkazně byla ještě v roce 1729. V srpnu informoval kníže hejtmána Felixe Maxmiliána Lintnera

¹¹²⁴ Knížecí reskript, Laxenburg, 24. května 1721, Tamtéž.

¹¹²⁵ Za cestu z Vídně do Prahy přes Hlubokou mělo být vyplaceno hofmistru Gerwiggovi 400 zl. Srov. příkaz Adama Františka ze Schwarzenbergu ústřední pokladně, Praha, 13. září 1723, Tamtéž, ÚP České Budějovice, kart. 196, inv. č. 1255, sign. III B 3b/2, s. f.

¹¹²⁶ Knížecí reskript, Vídeň, 20. dubna 1723, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 508.

¹¹²⁷ Vyúčtování cesty, jež hofmistr Gerwigg sestavil v Praze 30. června 1723, je uloženo v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚP České Budějovice, kart. 196, inv. č. 1255, sign. III B 3b/2, s. f.

¹¹²⁸ Václav Antonín Dvořák, vyúčtování nákladů kněžny za červen 1723, Hluboká, 30. června 1723, Tamtéž, RASů, F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f.

¹¹²⁹ Účet vydány hlubockým obročním písařem, Hluboká, 26. června 1723, Tamtéž.

¹¹³⁰ Účet vydaný hlubockým důchodním písařem, Hluboká, 30. června 1723, Tamtéž.

¹¹³¹ Gerwigg, účet červnové cesty kněžny z Vídně do Prahy, Praha, 30. června 1723, Tamtéž, ÚP České Budějovice, kart. 196, inv. č. 1255, sign. III B 3b/2, s. f.

¹¹³² Důchodní účet, vydání za 2. pololetí 1724, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

¹¹³³ Důchodní účet panství Hluboká, vydání za 2. pololetí 1727, Tamtéž.

o jejím odjezdu z Vídně na Hlubokou a do Libníče.¹¹³⁴ Během lázeňského pobytu kněžna uspořádala také hostinu, jíž se zúčastnili přední představitelé správy panství.¹¹³⁵ Další zpráva o kněžnině pobytu v lázních se dochovala až z listopadu, kdy Lintner Schwarzenberga zpravil o nedostatecích cihlových podlah v lázeňské budově. Zároveň zmínil, že si chyb povšiml, když do Libníče doprovázel kněžnu a její dvořany.¹¹³⁶

Zajímavé je svědectví pramenů o návštěvě knížecího páru v Libníči v červnu 1730.¹¹³⁷ Třeboňského vrchního hejtmána Olbrichta zpravil kníže o tom, že 22. června vyrazí z Vídně do Třeboně, kam hodlal dorazit následujícího dne a přespat na zámku. Následně se chtěl vypravit rovnou do Libníče, aby si posloužil lázeňskou kúrou. Manželka se synem Josefem jej měli následovat o dva dny později. Z toho důvodu nařídil Adam František Olbrichtovi, aby včas připravil pokoje na zámku k pohodlí knížecí rodiny i dvora. Vrchní hejtmán měl knížete osobně přivítat na hrázi rybníka Rožmberka u Třeboně, kde Schwarzenberg hodlal obhlédnout neurčené prováděné práce. Dále Olbrichta pověřil osobní kontrolou příprav pokojů na hlubockém zámku i v Libníči. Zásadní je knížecí rozkaz, aby tamní hostinský od 20. června nepřijímal v lázních žádné hosty. Z toho může vyplývat, že si kníže přál soukromí. Příkaz k uvolnění kapacit může nepřímo svědčit o tom, že na „sociálním švu“ v libníčských lázních mohlo docházet ke kontaktu mezi knížetem a jinými hosty včetně neurozených. Snahou zabránit podobným kontaktům byla zřejmě motivována realizace samostatné vrchnostenské koupelny, jež s sebou zároveň nesla sociálně distinktivní význam. Lze uvažovat také o tom, že velikost jeho jinak nedoloženého doprovodu vyžadovala plnou kapacitu libníčského lázeňského domu.¹¹³⁸ Mimo to měl Patras připravit pro vrchnost nové vany namísto těch, které kněžna užívala při pobytu předchozího roku.

Olbricht reagoval obratem a 18. června Schwarzenbergovi hlásil, že je vše podstatné provedeno.¹¹³⁹ Přípravy v Libníči obhlédl osobně v přítomnosti hejtmána Lintnera, který zajistil dopravu viktualíí. Oba úředníci prošli místností v lázních, jež

¹¹³⁴ Koncept knížecího reskriptu, Vídeň, 10. srpna 1729, SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f. Podle knížete měla Eleonora Amálie na cestu vyrazit 16. srpna. Na Hlubokou tudíž mohla dorazit 17., pravděpodobněji až 18. srpna.

¹¹³⁵ Důchodní účet panství Hluboká za 2. pololetí 1729, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

¹¹³⁶ Lintner Schwarzenbergovi, listopad 1729, Tamtéž, ÚK Hluboká, sign. A 6Bβ 2m.

¹¹³⁷ Srov. koncept knížecího reskriptu, Laxenburg, 14. června 1730, Tamtéž, RAS, F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f.

¹¹³⁸ Zcela obdobně byl velikostí doprovodu nucen požádat karlovarské, aby uvolnili ubytovací kapacity pro potřeby hofštátu Karel VI. při cestě do Karlových Varů v roce 1732. Srov. P. VOKÁČOVÁ, *Dvorní cesta*, s. 462.

¹¹³⁹ Olbricht Schwarzenbergovi, Třeboň, 18. června 1730, SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f.

byly „mit fleiß gepuzt“. Zároveň zkontrolovali nové vany a další nutné vybavení. Na příjezd majitelů panství bylo vše připraveno i v Třeboni. Podobnou aktivitu vyvíjel i Felix Maxmilián Lintner. Kníže jej pověřil kromě přípravy pokojů v lázních i přichystáním apartmánů na hlubockém zámku, kam se hodlala knížecí rodina odebrat po návštěvě Libníče.¹¹⁴⁰ Z pramenů není zřejmé, jak dlouhá tehdejší návštěva lázní byla, ale navázal na ni dlouhodobý pobyt kněžny a prince na zámku. Do Libníče přibyl z Třeboně na konci června, kdy si lázeňskou kúrou nepochybně posloužil. Že v lázních pobyl delší dobu dokládá i dodávka panského nádobí do tamní kuchyně.¹¹⁴¹ V každém případě se během pobytu knížete Libnič stala živým centrem, neboť za Adamem Františkem do lázní přijížděli hosté. Z důchodních účtů vyplývá kromě jménem nedoložených urozených návštěvníků pobyt budějovického kapucína P. Angelína. Pobýval v lázních na počátku knížecí návštěvy a také poté, co vrchnost na podzim doprovodil do Třeboně na jejich zpáteční cestě do Vídně. Při podzimním lázeňském pobytu jej doprovázel řádový bratr P. Medard.¹¹⁴² K užitku návštěvníků byl vystavěn stan, nepochybně ke slavnosti, během níž byl odpálen ohňostroj.¹¹⁴³ Kníže se po pobytu na Hlubocku vrátil ve druhé polovině července do Vídně. Na podzim si Adam František opět dopřál pobyt v Libníči, přičemž neopomněl zdůraznit blahodárny účinek léčby na své zdraví.¹¹⁴⁴

V následujícím roce si hodlala lázněmi posloužit opět samotná kněžna, jež se rozhodla strávit konec srpna na hlubockém panství.¹¹⁴⁵ Příprava probíhala podobně jako předchozího roku. Adam František vydal příkaz k dovezení nezbytných viktualii, zejména vína, z Českého Krumlova do Třeboně, kde měla jeho manželka přenocovat po cestě z Vídně, a na Hlubokou, kam se hodlala odebrat po lázeňské kúře v Libníči. Zároveň byl o záměru Eleonory Amálie přijet do Čech zpraven vrchní

¹¹⁴⁰ Srov. koncept knížecího reskriptu, Laxenburg, 14. června 1730, Tamtéž.

¹¹⁴¹ „Wir mögen umselben gnädigst hiermit ohn verfalte welcher gestallten wir verwichenen freytag bey noch zeths abends, unter sichern [...] des allerhöchstens in Wittingau, so fort gestrigen tages darauf zu Libnitsch glücklich eingelanget seynd.“ Koncept knížecího reskriptu Pelikánovi, Libnič, 25. června 1730, SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, odd. F. P. b./Adam Franz, fasc. 421, s. f.; k nádobí důchodní účty panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1730, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

¹¹⁴² Srov. důchodní účty panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1730, Tamtéž.

¹¹⁴³ „Zu Lybnitsch ein zelt aufgestellt, und zum feyerwerck das Nöthige fertiget.“ Tamtéž.

¹¹⁴⁴ „Ansonsten seynd Wir auf Unseren dahiesigen herrschafften, Gott lob, glücklich und frisch, und gesund angelanget, und seynd nunmehr in der Liebntzer baad-Chur [...] begrieffen, wor von Wir Uns dann auch mittels göttlichen beystandt einem guthen Effect promittiren.“ Knížecí reskript, Hluboká, 7. října 1730, SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, odd. F. P. b./Adam Franz, fasc. 421, s. f.

¹¹⁴⁵ Vyplývá to z konceptu knížecího reskriptu, 15. srpna 1731, Tamtéž, inv. č. 15, kart. 52, s. f.

hejtman Olbricht.¹¹⁴⁶ Podle knížete se jeho manželka rozhodla navštívit lázně a dopřát si lov.¹¹⁴⁷ Za tím účelem měl Olbricht zajistit dostatečné množství honců. Na podzim roku 1731 v lázních mimo kněžny pobýval i kníže s princem Josefem.¹¹⁴⁸ Pro jejich potřeby byly nutné dodávky viktualií, což poukazuje na delší pobyt. Návštěva hlubockého panství nakonec trvala tři týdny.

V doložených případech návštěv vrchnosti v libničských lázních lze hovořit o určitém trendu. Všechny pobyty proběhly ve vrcholech lázeňské sezóny – v květnu, červnu a na sklonku srpna či v raných podzimních měsících. To přesně odpovídá dobovému úzu i doporučení Löwa z Erlsfeldu. Zároveň se lze domnívat, že řada dalších návštěv, zejména krátkodobých, se uskutečnila bez stop ve zkoumaných pramenech.

Na místě je připomenout, že Eleonora Amálie nenavštěvovala pouze libničské lázně. Roku 1724 pobývala i v Jánských Lázních na vlčickém panství. Ještě před započítím cesty vydal kníže příkaz k vyplacení 1 000 zl hotovosti hofmistrovovi Johannu Ulrichu Gerwiggovi, jenž po návratu do Vídně v polovině července předložil podrobné vyúčtování.¹¹⁴⁹ Z Vídně Schwarzenbergova manželka vyrazila s doprovodem 23. května, přenocovala v Pulkau a přes Jindřichův Hradec a Třeboň dorazila na Hlubokou. Na další cestu se k hofštátu Schwarzenbergovy manželky připojili budějovický kapucín P. Angelín a třeboňský lékař Ferdinand Joseph Staudigel.¹¹⁵⁰ Z jihočeského panství se po krátké zastávce Eleonora Amálie vydala 28. května do Prahy.¹¹⁵¹ V hlavním městě Království českého se Schwarzenbergova manželka zdržela tři dny, během nichž se hojně stýkala s rozličnými šlechtici. Pohostila hraběte Josefa Wurmba, jistého pana Thorwalda, svou matku kněžnu z Lobkowitz. Velký význam měly veřejné manifestace kněžniny zbožnosti. Mši navštívila hned po příjezdu do Prahy

¹¹⁴⁶ Knížecí reskript, Vídeň, 11. srpna 1731 (opis Třeboň, 15. srpna 1731), SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Wa 10a, fol. 84.

¹¹⁴⁷ „Nachdeme der Fürstin unserer frauen gemahlin [...] werdet [...] sich von hier in Böhmen nacher Libnitsch zu gebrauchen der baad-Cur zubegeben, mithin auch hac occasione auff ein-so anderer herrschaffts den Jagd-lust sich zu bedienen entschlossen seynd.“ Tamtéž.

¹¹⁴⁸ Důchodní účty panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1731, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

¹¹⁴⁹ Adam František ze Schwarzenbergu ústřední pokladně, Laxenburg, 24. května 1724, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚP České Budějovice, kart. 196, inv. č. 1255, sign. III B 3b/2, s. f. ; vyúčtování Johanna Ulricha Gerwigga, Vídeň 16. července 1724, Tamtéž.

¹¹⁵⁰ Svědčí o tom vydání na jejich dopravu v důchodních účtech panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1724, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

¹¹⁵¹ O aktivitách kněžny během třídního pobytu Gerwigg pomlčel, ale podle účtů šlo zejména o hostiny, během nichž mohlo docházet k utužování sociálních vazeb s případnými hosty. Srov. důchodní účty panství Hluboká, vydání za 2. pololetí 1724 (výdaje byly podle účtů knížetem schváleny 16. srpna), Tamtéž. Cesta do Prahy vedle přes Tábor, kde v hostinci kněžna poobědvala, a Votice, kde přenocovala. Další zastávky byly v Bystřici a Nespekách. V Bystřici se s kněžninou družinou setkal posel z Vídně, jenž s velkou pravděpodobností předal hofmistrovovi směnku či hotovost proplacenou ústřední pokladnou. Kníže příkaz k výplatě vydal až po odjezdu kněžny.

29. května. Následujícího dne navštívila mši v čerstvě dokončeném hračanském kostele sv. Jana Nepomuckého, vyplatila jistému paulánovi peníze na almužnu chudým od sv. Víta. Další prostředky svěřila novoměstským trinitářům. Z Prahy se vydala 1. června do Jánských Lázní.¹¹⁵² O dva dny později za ní dorazil princ Josef Adam. Podobně jako v Praze se kněžna i ve východních Čechách věnovala hojným společenským aktivitám a okázale projevovala svou zbožnost. Opakovaně hostila posly hraběte Františka Antonína Sporcka, kteří ji mimo jiné přinesli knihy jako dary pána na Kuksu. Pohostila také Leopolda hraběte Waldsteina (tou dobou v Hostinném) a řadu poslů od neurčených urozců. Navštívila také Leopolda hraběte z Rottalu a jeho manželku, rozenou Paarovou. Zároveň hojně přispívala almužnami do různých kaplí. Během jánskolázeňského pobytu také několikrát koupila brambory chudým ženám z vlčického panství.¹¹⁵³ Pobyt v Jánských Lázních kněžna naplnila kromě lázeňských procedur také rozličnými nákupy. Cestovali za ní obchodníci s textilem z nedalekého Trutnova, zakoupila broušené sklenice apod. Na zpáteční cestu se Eleonora Amálie vydala 6. července a opět se věnovala pěstování svých společenských kontaktů.¹¹⁵⁴ Při cestě na jihočeská panství se zastavila v mariánském poutním místě na Svaté Hoře u Příbrami.¹¹⁵⁵ Přes Protivín, kde podarovala ženy na cestě (přinesly jí ovoce), kněžna dorazila na Hlubokou. Na tamním panství se zdržela přinejmenším do 14. července.¹¹⁵⁶ Zpět ve Vídni byla o dva dny později.

Podrobně doložená cesta Eleonory Amálie ze Schwarzenbergu do Jánských Lázní umožňuje poznat modely jejího chování. Během lázeňského pobytu kněžna projevovala svou zbožnost a milosrdnost, což odpovídalo soudobému kánonu ženských ctností.¹¹⁵⁷ Podobně se chovala i při jiných příležitostech, kupříkladu při opakovaných cestách do Mariazell,¹¹⁵⁸ při návštěvě českobudějovické Dobré Vody¹¹⁵⁹ či ve vztahu

¹¹⁵² Cesta vedla přes Nymburk, kde se družina naobědvala. Po noclehu v Hradci Králové se přes Jaroměř kněžna po drobném zdržení, kdy bylo nutné odstranit spadlý strom na cestě, dostala do Vlčic a následně Jánských Lázní.

¹¹⁵³ Srov. OSN XXVI, s. 339; OSN XXI, s. 1012.

¹¹⁵⁴ Zpáteční cesta směřovala přes Hradec Králové do Kolína a Českého Brodu. Do Prahy dorazila 7. července. V hlavním městě království prohrála v kartách s hraběnkou Marií Alžbětou Serényiovou, rozenou z Waldsteina (?), pohostila pana Thorwalda, kněžnu z Lobkowicz. Srov. OSN XXII, s. 876.

¹¹⁵⁵ Předtím nocovala v Dobříši. Ke Svaté Hoře a jejímu místu v kultuře barokních Čech s odkazy na starší literaturu Markéta HOLUBOVÁ, *Die Jesuitenresidenz Heiliger Berg bei Pribram in der Barockzeit*, in: Petronilla Čemus (ed.), *Bohemia Jesuitica 1556–2006 I*, Praha 2010, s. 439–448.

¹¹⁵⁶ Tehdy vyplatila peníze hlubockým lovcům.

¹¹⁵⁷ Milena LENDEROVÁ (ed.), *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*, Praha 2010, s. 185–193.

¹¹⁵⁸ Do štyrského mariánského poutního místa Mariazell se kněžna vypravila v červenci 1725 a na přelomu května a června dalšího roku (?). Srov. vyúčtování cesty kněžny s doprovodem do Mariazelli přes St. Pölten, Johann Ulrich Gerwigg, Vídeň, 20. července 1725; vyúčtování cesty

k budějovickým kapucínům.¹¹⁶⁰ Proto lze oprávněně předpokládat, že podobné chování kněžna uplatnila i v Libníči, byť se neodrazilo ve zkoumaných pramenech.

Kromě Schwarzenbergů byl častým návštěvníkem v Libníči hejtman Prácheňského kraje baron Carl Gottlieb svobodný pán von Bissingen.¹¹⁶¹ Coby představitel krajské správy byl pravidelným hostem hlubocké vrchnosti. Poprvé požádal o tři pokoje v Libníči v roce 1724. Do lázní hodlal přijet kolem 17. června. Ve jménu Adama Františka ze Schwarzenbergu, slovy knížete „*in Unsern Namen*“, mu měly být z panských důchodů poskytnuty rozličné vikuálie. Opětovně si chtěl posloužit lázněmi o dva roky později, přičemž se hejtman Felix Maxmilián Lintner dotazoval Schwarzenberga, „*ob man Ihme herrn Creys-Haubtmann in ansehung seiner gegen hiesige herrschafft noch iederzeith erzeigender wohlmeinung eine Ehre anthun, oder etwas in die Kuchel überschicken solle.*“¹¹⁶² Podle Schwarzenbergova rozhodnutí měli hluboční úředníci krajskému hejtmanovi posloužit po všech stránkách. Mimo uhrazení ceny pokojů a koupelí měli do hejtmanovy kuchyně dodat rozličné vikuálie, zejména nedávno uloveného jelena. „*Etweliche Tag*“ hodlal Karl Gottfried von Bissingen strávit v Libníči i na přelomu května a června 1728. Podle knížecího příkazu měl hlubocký hejtman nechat pro váženého hosta zastřelit jelena a nějaké zajíce. Další vikuálie měl dodat podle vlastního uvážení. Adam František přitom neopomněl zdůraznit, aby Lintner vyřídil baronu Bissingenovi jeho pozdravy a prosbu, aby krajský hejtman pohlížel dobře na schwarzenberská panství i poddané. Obdobný postoj měla i Eleonora Amálie ze Schwarzenbergu, jež schválila uhrazení Bissingenových lázeňských nákladů a dodávky na jeho stůl v roce 1733. Příklad konkrétních pobytů krajského hejtmana, jenž v Libníči opakovaně pobýval, jasně ukazuje na sociální rozměr využívání tamních lázní. Vrchnost si svým dary Bissingena zavazovala. Korespondence přitom jasně ukazuje, že si toho byly obě strany vědomy.

kněžny s doprovodem do Mariazellu přes St. Pölten, Johann Ulrich Gerwigg, b. m. (Vídeň), b. d. (červen 1726?), SOA Třeboň, odd. ČK, ÚP České Budějovice, kart. 196, inv. č. 1255, sign. III B 3b/2, s. f.

¹¹⁵⁹ V. VONDRA, *Návštěva*, s. 52. Při návštěvě nově dokončeného dobrovodského kostela kněžna projevila zájem přispět k jeho zařízení. Následně objednala oltář sv. Jana Nepomuckého.

¹¹⁶⁰ Pravidelně pro ně nechávala zhotovit svaté obrázky. Srov. důchodní účty hlubockého panství, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

¹¹⁶¹ Prameny k jeho pobytům, z nichž vychází následující výklad, jsou uloženy SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. IB 6Hy 1aa, s. f. Konkrétně jde o dopis Dvořáka Schwarzenbergovi, Hluboká, 10. června 1724; koncept reskriptu, Laxenburg, 14. června 1724; dopis Lintnera Schwarzenbergovi, Hluboká, 8. června 1726; koncept reskriptu, Laxenburg, 18. června 1726; dopis Lintnera Schwarzenbergovi, Hluboká, 18. května 1728; koncept reskriptu, Vídeň, 22. května 1726; Körner Eleonoře Amálii ze Schwarzenbergu, Hluboká, 6. června 1733; koncept kněžnina reskriptu, Český Krumlov, 10. června 1733. K osobě Carla Gottfrieda von Bissingen, r. 1746 povýšeného do hraběcího stavu, srov. C. VON WURZBACH, *Biographisches Lexikon I*, Wien 1856, s. 412.

¹¹⁶² Lintner knížeti, Hluboká, 8. června 1726, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. IB 6Hy 1a, s. f.

Ojediněle lázně využil i Josef Adam ze Schwarzenbergu, jehož návštěvy se odrazily v důchodních účtech.¹¹⁶³ V jeho éře pokračovala tradice šlechtických pobytů v lázních – například v roce 1743 v Libníči pobýval hrabě Malovec se švagrem.¹¹⁶⁴ O pět let později se lázně staly cílem cesty hraběte a hraběnky „von Thierheimb“. Šlo o majitele omlenického panství na Krumlovsku Josepha Gundakara von Thürheim s manželkou Marií Dominicou.¹¹⁶⁵ V Libníči hodlali pobývat se dvěma kapucíny, páterem Hermenegildem a bratrem Medardem. Kníže Josef Adam schválil, aby jejich pobyt byl hrazen z hlubockých důchodů.¹¹⁶⁶ Hraběnka von Thürheim si lázeňskou kúrou posloužila ještě v roce 1752, „*umb daselbst ihre gesundheit zu pflagen.*“¹¹⁶⁷

Výjimečně dochované přehledy nákladů na pohoštění umožňují poznat i další návštěvníky libníčských lázní, jimž vrchnost hradila pobyt. Konkrétně jde o pobyt novobystřického paulána Raimunda Gallase v roce 1738. Z příkazu vrchnosti mu byla návštěva proplacena a návdavkem dostal 2 zl jako almužnu pro potřebné. Raimunda Gallase gesto schwarzenberské vrchnosti natolik potěšilo, že na něj reagoval obsáhlým memoriálem.¹¹⁶⁸ Jeho zpráva je mimořádně cenná, neboť umožňuje zjistit motivaci pisatele k návštěvě lázní. Do Libníče jel Gallas kvůli zdravotním potížím „*auf einem rath des budweißßer Medici hern Kirchmayr*“, neboť tamní pramen mu přinesl „*schon das verwichenen Jahreine grosse linderung nach dessen gebrauch*“. Ukazuje se, že alespoň v tomto případě byl přesně dodržen postup doporučený v Löwově předpisu užívání lázní – pacient je navštívil s vědomím a na doporučení lékaře.

Zaujme také návštěva „*herrn Altomonte*“ s lékařem Dr. Fockim a dvěma služebníky v červenci 1747 – přímo se nabízí ztotožnění s vrchnostenským stavitelem Andreasem Felixem Altomontem, podle jehož projektu v byla dokončována

¹¹⁶³ Šlo například o pobyt „*mit ganzem Hofstadt*“ mezi 5. a 24. červnem 1745. SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

¹¹⁶⁴ Srov. zápis v přehledu hospitalit za 2. pololetí 1743, Tamtéž, sign. IB 6Hy 2, fol. 294–298, zde 296: „*herr Mallowetz von Hradeck nebst seinem herrn Schwiegersohn ins Lybnitscherbath gefahren, und über Mittagmahl geblieben*“.

¹¹⁶⁵ Joseph Gundakar von Thürheim (1709–1798), v letech 1743–1783 majitel panství Omlenice. Marie Dominica roz. Hager von Allensteig (1721–1792), sňatek 1745. Srov. C. VON WURZBACH, *Biographisches Lexikon* XLIV, Wien 1882, s. 300–301.

¹¹⁶⁶ Žádost de Bossiho Schwarzenbergovi, Hluboká, 8. července 1748, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. IB 6Hy 1a, s. f.; schválení v konceptu knížecího reskriptu z 16. července 1748 Tamtéž.

¹¹⁶⁷ Žádost de Bossiho Schwarzenbergovi, Hluboká, 1. července 1752, Tamtéž; v konceptu dopisu z 5. července 1752 kníže nařizuje, aby náklady na pobyt hraběnky byly zaneseny do souhrnného vyúčtování a odeslány ke schválení. Tamtéž.

¹¹⁶⁸ Koncept reskriptu, Český Krumlov, 16. července 1738, Tamtéž; Körner Eleonoře Amálie ze Schwarzenbergu, Hluboká, 21. července 1738, Tamtéž. Přílohou hejtmanovy relace je Gallasův memoriál.

českokrumlovská zámecká jízdárna a prováděl i další práce.¹¹⁶⁹ Pobyt obou panských hostů v Libníči, kam měli dorazit z Českého Krumlova, měl trvat osm dní. Dr. Focki se lázeňské kúře podrobil ještě v roce 1750.¹¹⁷⁰

Podle dosavadní literatury v dalších desetiletích návštěvnost lázní soustavně stoupala, což vrchnost vedlo k rozšíření hlavní budovy lázeňského komplexu.¹¹⁷¹ Tezi o vzrůstajícím počtu návštěvníků nepřímo podporuje i vzrůst nájmu libničských hostinských. Zatímco v první fázi existence lázní byly zisky odváděny vrchnosti přímo, byl v roce 1755 zaveden roční paušální nájem 220 zl (při uzavření smlouvy s novým nájemcem Janem Němcem), nepochybně jako doklad snahy o zvýšení majetkového prospěchu z lázní. Přímý odvod dávek v předchozích letech vynášel menší částky, řádově do 200 zl. V sedmdesátých letech byl paušál navýšen na 300 zl. Skokové zvýšení paušálu o 36 % fakticky vylučuje, že by šlo o odraz inflace.¹¹⁷² Spíše jde o doklad snahy vrchnosti zvýšit fiskální užitek z podniku. V popisu panství z roku 1780 je tak úřad lázeňského hostinského uveden výslovně jako nájemný.¹¹⁷³

O další rovině využívání lázeňského komplexu vypovídá stížnost treboňského vrchního hejtmána Johanna Thomase von Burkhard z roku 1751, kdy do Libniče přitáhlo na 150 nemocných pěšáků. Brali léčebnou kúru a narušovali hlavní léčebnou sezónu – přišli totiž 14 dní před letnicemi, kdy údajně lázně navštěvovalo nejvíce lidí.¹¹⁷⁴ Zmiňovaný termín odpovídá dobovým zvyklostem i Löwovu lázeňskému řádu. Podobné pobyty vojáků probíhaly i při jiných příležitostech.¹¹⁷⁵

¹¹⁶⁹ K A. F. Altomontemu (1699–1780) obecně P. VLČEK, *Encyklopedie architektů*, s. 23; k jeho práci pro Schwarzenberg v Českém Krumlově Týž, *Ilustrovaná encyklopedie*, s. 209–211.

¹¹⁷⁰ Srov. knížecí příkaz k úhradě nákladů, Český Krumlov, 12. července 1747; žádost o schválení nákladů, de Bossi Schwarzenbergovi, Hluboká, 29. července 1747; žádost o schválení nákladů na pobyt Dr. Fockiho, de Bossi Schwarzenbergovi, Hluboká, 3. prosince 1750. Prameny v Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. IB 6Hγ 1a, s. f..

¹¹⁷¹ V roce 1787 šlo o 72 hostů, v roce 1788 v Libníči pobývalo 94 návštěvníků (k seznamu hostů z roku 1788 níže). Srov. D. KOVÁŘ, *Libnič a okolí*, s. 30–31; dále J. KUBIČKA, *Lázně*, s. 50.

¹¹⁷² Srov. smlouvu o pronájmu libničských lázní adamovským měšťanem Peterem Jungem, Hluboká, 1. ledna 1770, Tamtéž, sign. IA 6Bα 2b, fol. 149–152, v níž je poprvé uveden roční paušální nájem 300 zl. Ve smlouvách s předchozími nájemci byly uváděny pololetní nájmy 110 zl. Před rozšířením lázní proběhlo další ověřování kvality libničského pramene, které provedl mimo schwarzenberského lékaře Lintze ještě pražský doktor. Srov. důchodní účty panství Hluboká, výdaje za rok 1770 (včetně zpětného vyplacení prostředků za předchozí období), Tamtéž.

¹¹⁷³ „Ein zeitlicher baad-Würth zalet von allem ein [...] von dieses baad-hauses samt denen ihme zu getheilten ackerbahren feldern unter 7 strych aus saath, und 2 strych Wießer unter 3 färtl hau Jährlichen aus zins 300 fl.“ Jan Václav Friedl, stručný popis panství Hluboká, 1780, SOA Třeboň, Vs Hluboká, kniha 71, s. f.

¹¹⁷⁴ Burkhard Schwarzenbergovi, Hluboká, 20. května 1751, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. A 6Bα 1a, s. f.

¹¹⁷⁵ Svědčí o tom příslušné položky důchodních účtů. Srov. SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

Zájemci o návštěvu lázní mohli o Libníči získat informace několika způsoby. Kromě ústního podání šlo zejména o sdělení tiskem vydaných knižních popisů *Hydriatria nova* a jeho rozšířeného doplněného vydání *Hydriatria recusa* z roku 1767. Byly určeny zejména pro konkrétní osoby, jimž je posílali schwarzenberští úředníci. Zjevnou novinkou v propagaci libníčských lázní byly tištěné reklamy z přelomu šedesátých a sedmdesátých let 18. století rozesílané na jihočeská panství.¹¹⁷⁶ Cílem akce bylo zvýšit návštěvnost lázní a příjmů nájemce i vrchnosti. Propagační akce byly prokazatelně úspěšné. V roce 1769 například v lázních pobývala hraběnka Terezie Czerninová, adresátka nově vydaného popisu lázní. K potřebě hraběnky a jejího hofštátu bylo třeba zarezervovat 7 pokojů.¹¹⁷⁷

Případní návštěvníci ze vzdálenějších lokalit se mohli o libníčských lázních dozvědět, kromě originálních popisů *Hydriatria nova* a *Hydriatria recusa*, také díky soubornému dílu Heinricha Crantze *Gesundbrunnen der Oesterreicher Monarchie* z roku 1777, jež obsahovalo zmínku o Libníči.¹¹⁷⁸ Zdrojem autorova poučení o tamním prameni byla Löwova kniha, včetně nového vydání z roku 1767. Vedle toho samozřejmě byly libníčské lázně vyobrazeny na soudobých mapách, jejichž autoři zdůrazňovali lázeňskou funkci místa.¹¹⁷⁹

Mimo případných urozených hostů Schwarzenbergů byli hlavními potenciálními návštěvníky lázní především obyvatelé blízkých rodových majetků. Jejich strukturu umožňuje poznat seznam z roku 1788.¹¹⁸⁰ Pramen zachycuje jméno a sociální postavení hosta, místo původu a data příjezdu a odjezdu. Celkem je v soupisu zaznamenáno 94 osob převážně ze schwarzenberských statků a jejich okolí. Nejvzdálenějšími lokalitami byla města Týn nad Vltavou a Písek, výjimečně dorazil i návštěvník z Prahy, Plzně či Jindřichova Hradce. Zcela ojediněle se v Libníči vyskytli příchozí z Rakous, kupříkladu duchovní z kláštera Schlögl. Většina hostů pocházela z Českých Budějovic, Podhradí, Třeboně, Protivína, Českého Krumlova a dalších míst na schwarzenberských

¹¹⁷⁶ Vzorčky tištěné reklamy, jež zvaly k návštěvě lázní v Libníči, které prodělaly rozšíření o 21 (oproti 23 pokojům uváděným ve stavebních spisech!) pokojů, jsou uloženy v SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Bα 1a, fol. 128 an (několik kopií). Vzorek obdržel dr. Lintz v Třeboni, což potvrzuje jeho dopis z 13. dubna 1770, Tamtéž, fol. 132; kníže ve svém reskriptu z téhož dne datovaného na Hluboké přikazoval rozeslat po 12 kusech tisků na panství Protivín, Netolice, Orlík a Hluboká. Srov. Tamtéž, fol. 133. K roli reklamy pro lázně ve druhé polovině 18. století V. HANULÍK, *Návštěvnost*, s. 124.

¹¹⁷⁷ Lintz hlubockému hospodářskému radovi, Třeboň, 27. ledna 1769, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Bα 1b, fol. 105–106.

¹¹⁷⁸ H. J. N. VON CRANTZ, *Gesundbrunnen*, s. 256.

¹¹⁷⁹ Müllerova mapa Čech, 1744 – *thermae*; 1. vojenské mapování, 1764–1768 – *Baad*. Srov. <http://oldmaps.geolab.cz> [přístup 10. září 2012].

¹¹⁸⁰ Nájemce lázní Jacob Kurtz, soupis lázeňských hostů v Libníči za rok 1788, Libnič, 29. října 1788, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Bα 1c, fol. 56–57.

panstvích. Řada osob, zejména duchovního stavu, navštívila v daném roce lázně opakovaně. Převažovaly pobyty v hlavní sezóně květen–září. Hosté se v lázních zdržovali nejméně po 4 dny a nejdéle zhruba měsíc, přičemž převažovaly pobyty přibližně dvoutýdenní. Mezi návštěvníky se vyskytovali i Židé. Tehdejší způsob využívání měl i rozměr vrchnostenského milosrdenství, neboť kněžna Marie Terezie ze Schwarzenbergu jistému chudému zaplatila pokoj a lázeň s veškerými náklady na dobu 14 dnů.

Soupis lázeňských hostů ze sklonku 18. století jasně ukazuje, že se libničské lázně nestaly druhými Karlovými Vary, v což se zjevnou nadsázkou doufal Johann Franz Löw z Erlsfeldu. K tomu zde chybělo větší množství silných pramenů¹¹⁸¹ a nepochybně také dostatečná podpora vrchnosti a poptávka návštěvníků. Při srovnání s doloženou návštěvností Karlových Varů a Teplíc se dokonce libničský areál ukazuje jako poměrně oblíbená lokalita.¹¹⁸² Údaje z jediného dochovaného seznamu libničských hostů nelze zobecňovat. Přesto je na místě předpoklad (i vzhledem k rozšíření lázní v šedesátých letech), že do libničských lázní ročně směřovala zhruba stovka hostů. Vedle západočeských lokalit, které se mohly opřít o větší množství pramenů, lázeňských domů i nepoměrně větší známost, tak Libnič představuje významné centrum lázeňství v jihočeském regionu.

¹¹⁸¹ Podle Floriana FENCLA, *Lázně Libnič s okolím*, Vodňany 1912, s. 2, se v Libniči ještě na počátku 20. století nacházelo několik pramenů, z nichž „povšimnutí hodné“ byly tři.

¹¹⁸² V. HANULÍK, *Návštěvnost*, s. 133, graf 2 – počet návštěvníků Teplíc se pohyboval mezi 653 (1750) a 376 (1770), do Karlových Varů cestovalo řádově na 400 hostů ročně (1750 – 405, 1760 – 193, 1770 – 388, 1780 – 353, 1790 – 500).

III. Závěr

V předložené práci jsem se pokusil pohlédnout na panství Hluboká nad Vltavou za Adama Františka ze Schwarzenbergu. Mým hlavním cílem bylo objasnit, jakým způsobem vrchnost využívala zámku Hluboká nad Vltavou a Ohrada, podobně jako lázeňského komplexu v Libníči, a zjistit jejich vzájemné vazby. Výchozí prameny zastupovala úřední korespondence schwarzenberské proveniencie, doplněná o výpověď starých tisků. Osou výkladu jsou stavební dějiny zkoumaných objektů, k nimž se přirozeně připojují další témata.

Zámek Hluboká nad Vltavou představoval pro vrchnost příležitostné sídlo na jednom z největších jihočeských panství. I přes rozsáhlé renesanční a barokní úpravy stavba nezapřela svůj středověký původ. Jeho zdůraznění zhmotněné v samostatné stavební úloze zámecké věže mohlo být dáno snahou vrchnosti o připomenutí hloubky paměti místa. Kromě symbolické hodnoty měl zámek i ryze praktické účely. Slučoval v sobě funkce sídla vrchnostenské správy, pevnosti a panské rezidence. Na zámku kníže pravidelně pobýval zejména během podzimní lovecké sezóny, což odpovídá dobové praxi.

Původní záměr rekonstruovat knížecí itinerář se nepodařilo naplnit, zejména vzhledem k omezené výpovědní hodnotě zkoumaných pramenů. Snaha využít k sestavení itineráře korespondenci byla neschůdná. Shromážděný vzorek datovaných Schwarzenbergových dopisů nebyl pro podobný výzkum dostatečně reprezentativní. Další možností je zkoumání účtů jednotlivých velkostatků, v nichž se odráží pobyt vrchnosti na panství. Takový průzkum přesahuje hranice předkládané práce a především neumožňuje podchycení pobytů na statcích schwarzenberských klientů a příbuzných. Samostatný účetní materiál k cestování je pro sledované období dochován pouze torzovitě. Dosažené výsledky přesto plně potvrzují poznatky dosavadního bádání o urbanizaci české barokní šlechty – Adam František ze Schwarzenbergu byl po valnou část roku připoután k císařskému dvoru, který doprovázel i na cestách. Na místě je položit si otázku, zda lze při dosavadním stavu bádání zobecňovat kusé poznatky. Domnívám se, že prozatím je třeba zaměřovat se spíše na zkoumání konkrétních rezidenčních sítí.¹¹⁸³

V případě Adama Františka ze Schwarzenbergu podávají datace dopisů výmluvné svědectví o obecné podobě jeho ročního rytmu. Pozdní jaro (přelom května a června

¹¹⁸³ Četné příklady shromáždil P. MAŤA, *Svět*, s. 432 an.

v různé délce) pravidelně trávil s císařským dvorem v Laxenburgu. Většinu roku následně trávil ve Vídni s výjimkou pravidelného podzimního pobytu na českých panstvích. Pro přesnou analýzu Schwarzenbergova itineráře je třeba zkoumat větší množství pramenů. Na česká panství se vyjma podzimních pobytů dostal spíše výjimečně. Pohled na barokního urozence „zdola“, z úrovně venkovského panství, plně prokazuje nutnost zásadního přizpůsobení životního rytmu potřebám dvorskému úřadu. Jak naznačují zatím ojedinělé výzkumy rezidenčních strategií barokních urozenců, byly závislé zejména na jejich dvorské funkci. Například zdatný národohospodář hrabě František Karel Swéerts-Sporck jen ojediněle opouštěl své venkovské východočeské dominium. Zjevně vědomě rezignoval na veřejné funkce, vyjma postu boleslavského krajského hejtmana za panský stav.¹¹⁸⁴ Naopak kupříkladu tereziánský nejvyšší kancléř Rudolf Chotek trávil většinu roku v úřadě a své venkovské sídlo Veltrusy navštěvoval pouze v létě a občas během lovecké sezóny.¹¹⁸⁵

Hlubocký zámek sloužil i přes neúspěch snahy knížete o získání farních práv pro zámeckou kapli jako centrum duchovního života. Zámecká kaple hrála mimořádnou roli zejména během pravidelných floriánských procesí, jejichž konání podnítil Adam František ze Schwarzenbergu. Zásadní význam měl svatostánek na zámku i během občasných komemorativních mší, které měly připomenout památku význačných zesnulých.

Ve vztahu k loveckému zámku Ohrada jsem objasnil dosud neznámé okolnosti nabývání psů a fungování psince. Jasně se ukázal význam osobních kontaktů Adama Františka ze Schwarzenbergu, neboť většinu smečky získával nákupy v Anglii, případně dary od svých klientů. Ohradu jsem zároveň představil jako centrum loveckých zábav. Je třeba zdůraznit překvapivý fakt, že se ve sledovaném období nepodařilo přímo doložit žádný parforní hon, s nimiž je éra Adama Františka spojována. To samozřejmě nevylučuje jejich možné konání. Vzhledem k podstatě nákladné parforní štvance je víc než oprávněné předpokládat, že by se její případné přípravy (zajištění koní z Ohrady a posléze z křesínského hřebčína, nutné přesuny personálu, doklady v účetním materiálu) ve zkoumaných pramenech odrazily výrazným způsobem. Stejně tak je zarážející jen minimální množství lovů doložených přímo v loveckém zámku. Jejich příprava se nemusela odrazit v pramenech, jelikož potřebné prostředky a personál byly bezprostředně k dispozici.

¹¹⁸⁴ V. PRCHAL, *Sídlo a jeho pán*, s. 51–52, 70.

¹¹⁸⁵ I. CERMÁN, *Chotkové*, s. 238.

Areál v Libníči je možné ve světle archivního výzkumu označit za komplex mimořádného významu, jenž doplňoval soustavu vrchnostenských objektů na panství o dobově módní lázně. Rozbor stavební historie, známé dosud jen v základních faktografických rysech, umožnil vhléd do myšlení Adama Františka ze Schwarzenbergu i jeho úředníků. Platí to zejména pro výstavbu votivní kaple Nejsvětější Trojice a morových patronů. Její realizaci vnímám jako kolektivní akt díkuvzdání za ochranu před morovou ranou. Mimo vrchnosti se na něm prostřednictvím finančního příspěvku podíleli i poddaní. Analyzoval jsem také tištěný popis libníčských lázní od Johanna Franze Löwa z Erlsfeldu. V prolnutí se zkoumáním zčásti doložené hmotné kultury v lázních a výpovědi dalších písemných pramenů jsem objasnil každodennost jejich provozu včetně personálního zázemí. Výzkum účetního materiálu prokázal, že příjmy z lázní byly pro Schwarzenbergovy alespoň zpočátku zanedbatelné. Většího významu dosáhly po komplexní přestavbě areálu ve druhém desetiletí 18. století a po vydání knihy *Hydriatria nova* v roce 1721. Soudě podle příkladu jejího mladšího vydání a soudobých analogií byl spis distribuován krajským lékařům a spřízněným šlechticům Schwarzenbergů. Do jejich povědomí se tak mohl Adam František zapsat jako majitel panství se všemi náležitostmi. Libníčský areál tudíž získával zásadní význam pro Schwarzenbergovu sebe prezentaci. Závažným úkolem je zjistit, jak byly lázně vnímány Schwarzenbergovými současníky. Za tím účelem je nutné provést v návaznosti na analýzu jeho dvora a sociální sítě zkoumání případných osobních svědectví knížecích korespondentů o lázních.

Na základě předložené práce lze tvrdit, že před nabytím eggenberského dědictví představovalo panství Hluboká nad Vltavou hlavní český majetek Schwarzenbergů. Jeho význam byl zdůrazněn několika způsoby. Předně šlo o rozsáhlou přestavbu hlubockého pozdně renesančního zámku. Během řady vzájemně propojených stavebních akcí byl ve druhém a třetím desetiletí 18. století přeměněn na reprezentativní barokní rezidenci. Její význam Adam František symbolicky podtrhl i umístěním sboru granátníků v zámeckém areálu, podobně jako určením Hluboké za místo pobytu kněžny Eleonory Amálie během dlouhodobé rozluky manželství. K úloze rodového sídla byla stavba vhodná svým starobylým původem. Výslovně byla připomenuta památka předcházejících majitelů hlubockého zámku z rodu Marradasů, jejichž dochované a za Schwarzenbergů opravené erby prohlubovaly paměť místa. Zároveň byla v zámku zdůrazněna role předků. Jejich památce byl věnován hlavní sál a zhmotňovaly ji četné heraldické památky v areálu.

Zásadní roli hrálo vybudování loveckého zámku Ohrada v zázemí hlubockého zámku. Realizací stavby, jež neměla svým měřítkem v soudobých Čechách obdobu, Adam František ze Schwarzenbergu jednoznačně vyjádřil své mocenské ambice a zájem o společenské postavení příslušející jeho rodu.

Důraz na hlubocké panství vyplýval i z jeho geografické polohy, neboť leželo zhruba ve středu rodící se jihočeské domény. Z toho vyplývající užitek opakovaně zdůrazňovali vrchnostenští úředníci, s nimiž Adam František souhlasil. Konkrétním projevem významu výhodného umístění byly například panské lovy na přilehlých panstvích. Jejich organizace by nebyla možná bez loveckého náčiní uloženého v zámku Ohrada. Fakt, že měla stavba význam přesahující hranice jediného panství, názorně potvrzuje dělba nákladů na stravu místní lovecké smečky. Její výživa byla mimo hlubockých výnosů hrazena i z důchodů třeboňského a protivínského panství.

Postavení hlubockého panství mezi schwarzenberskými majetky se odrazilo i v intenzivním využívání jeho hospodářské základny. Ačkoliv dodávky viktualii a naturálií do schwarzenberské vídeňské dvorní kuchyně či pro hořtát habsburského arcidomu na cestách, plynuly ze všech knížecích majetků, právě hlubocké panství mělo pro zásobování stěžejní význam.

Podobně je důležitost Hlubocka patrná z realizace lázní v Libníči. Výstavba komplexu nebyla podmíněna pouze přírodními podmínkami – lázně byly i ve Skočicích na protivínském panství. Zatímco tradici poutí ke skočickému kostelu Navštívení Panny Marie Adam František podporoval, na rozvoji tamních lázní neměl zájem a místo toho podnítil rozšíření libníčského areálu. Jeho nadregionální význam potvrzuje i realizace votivní kaple Nejsvětější Trojice a morových patronů. Podle záměrů stavebníka i jeho úředníků měla sloužit k prospěchu poddaných všech tří tehdejších jihočeských panství. Na základě analýzy návštěvnosti se libníčský areál ukazuje jako významné jihočeské centrum lázeňství. Tuto tezi je však třeba ověřit analýzou návštěvnosti blízkých lázní, zejména buquoykové a českobudějovické Dobré Vody. Jako nosné téma se ukazuje také srovnání návštěvnosti a využívání lázeňských areálů v Libníči a Jánských Lázních.

Ke konečnému zodpovězení otázky po podobě schwarzenberské rezidenční sítě je třeba podniknout rozsáhle pojatý srovnávací výzkum využívání dalších panství. Bez návratu k pramenům z provenience dalších českých, rakouských a německých majetků rodu zůstanou závěry předložené práce pouze pracovními hypotézami. Jejich předběžnost potvrzuje kupříkladu i struktura schwarzenberské správy, jejíž nejvyšší představitel, vrchní hejtman, sídlil v Třeboni. Rozpor mezi předloženou tezí o klíčovým

významu hlubockého panství a tím, že centrální správa sídlila jinde, je podle mého názoru jen zdánlivý. Domnívám se, že třeboňský zámek poskytoval pro rozsáhlejší správní aparát lepší zázemí než stísněné kanceláře v hlubockém předzámčí. Levnější než úprava hlubockého zámku pro vrchního hejtmána bylo využití příhodnějších prostor v Třeboni. Stejně tak nevylučují názor o významu Hluboké ani četné pobyty vrchnosti na třeboňském, případně protivínském panství.

Naopak po získání Českého Krumlova a potvrzení jeho držby došlo k postupnému, avšak nepochybnému přesunu těžiště českých statků na tamní zámek. V období Adama Františka ze Schwarzenbergu lze hovořit o prolínání významu hlubockého a českokrumlovského panství. Za jeho nástupce však důležitost českokrumlovské rezidence zásadně vzrostla. Jak ukázal Martin Voříšek, je výmluvným dokladem poklesu významu Hluboké na úkor Českého Krumlova přesun sídla schwarzenberské granátnické gardy na tamní zámek v roce 1742.

Přes zjevné zdůraznění významu některých panství (zprvu Hluboké, následně Českého Krumlova) tvořily schwarzenberské majetky propojený celek, jehož fungování představuje nutně otázku dalšího zkoumání.

Mimo velkých staveb jsem se zabýval i drobnějšími objekty v jejich okolí, zejména kaplemi a světeckými sloupy. Shromáždění dosud neznámých údajů ukazuje krajinu hlubockého panství jako důsledně sakralizovaný prostor, který byl formován náboženským smýšlením šlechtických majitelů i jejich poddaných.

Nedílnou součástí předložené práce bylo i zkoumání konkrétních lidských osudů a dobové mentality. Za tím účelem jsem provedl výzkum řady barokních slavností, jež se na hlubockém panství odehrávaly. V jednotlivých festivitech se odrážely ideální hodnoty soudobého katolického myšlení, zejména úcta ke světcům a víra v jejich přímluvnou moc. V celé rozpravě jsem nepřímou sledoval povinnosti schwarzenberských úředníků a příležitostných zaměstnanců. Pokusil jsem se ukázat šíři jejich pracovního záběru, který sahal od zajišťování stavebního materiálu přes dopravu knížecích zavazadel až ke krmení medvědů v zámeckém příkopu. Podobně široká byla působnost schwarzenberských agentů, například sollicitátor Johanna Jacoba Müllera či právního poradce Franze Wilhelma Sontaga z Prahy nebo Nicolý de Graven z Lince. I z tohoto úhlu pohledu se schwarzenberským panství Hluboká nad Vltavou v době Adama Františka ze Schwarzenbergu jeví jako mimořádně zajímavý sociální organismus hodný dalšího výzkumu.

IV. Seznam použitých pramenů a literatury

IV.1 Archivní prameny

NA Praha

Fideikomisní spisy

inv. č. 120, sign. VII E 7, kart. 794 schwarzenberský fideikomis
inv. č. 155, sign. VII E 53, kart. 1159, 1160 buquouský fideikomis

SOA Třeboň

Cizí statky

inv. č. 548 návštěvnost Jánských Lázní, výstavba hostince

Sbírka římskokatolických matrik

FÚ Lišov, kniha 3 (kniha narozených, oddaných a zemřelých 1726–1754)

FÚ Hluboká nad Vltavou, knihy 13, 14, 15 (knihy zemřelých 1784–1883)

Vs Hluboká

inv. č. 11, listina 11 zakládací listina lišovského špitálu, 1676

inv. č. 15, listina 15 rozšíření nadace lišovského špitálu, 1697

inv. č. 18, listina 18 potvrzení statut mysliveckého bratrstva, 1706

inv. č. 77, kniha 59 urbář panství Hluboká, 1740

inv. č. 87, kniha 69 popis panství, 1731

inv. č. 89, kniha 71 popis panství, 1780

inv. č. 124, kart. 1, inv. č. 170, 171, kart. 3 lázně Libníč – sporná agenda

inv. č. 201, kart. 4 Libníč – patronátní záležitosti

inv. č. 208, kart. 5 Dříteň – patronátní záležitosti

sign. I 1A α 26, 31 akvizice majetku

sign. I 8F α 1 záležitosti knížecí rodiny

sign. I 6K 1 vápenky a cihelny

sign. I 6R 2 důchodní účty

sign. IA 3K α 21, 24, 29

patronátní záležitosti

sign. IA 6B α 1 minerální pramen v Libníči

sign. IA 6B α 2 nájemci libníčských lázní

sign. IA 6B β 1 stavby a opravy voluptárních budov

sign. IA 6B β 2–3 stavby a opravy zámeckých budov

sign. IA 6Bβ 8	kamenolom u Libníče
sign. IA 6Hα 1a	přidělování bytů a kanceláří
sign. IA 6W 1	Karl Mikuschkowitz, <i>Statistische und geschichtliche Übersicht der hochfürstlich Schwarzenberg'schen Herrschaft Frauenberg</i> , Hluboká 1852 (rukopis).
sign. IA 6Wα 55	obory a bažantnice
sign. IA 6Wα 57	hony
sign. IB 4A 1	panovnické cesty a události v panovnickém rodu
sign. IB 4E 1	církevní záležitosti
sign. IB 5AE 5, 8	pozůstalostní řízení v rámci velkostatku
sign. IB 5AU 1	poddanské seznamy
sign. IB 6Bα 1	minerální pramen v Libníči, lázeňští hosté
sign. IB 6Bα 2	nájemci libníčských lázní
sign. IB 6Bβ 1	knížecí nařízení o stavbách a opravách
sign. IB 6Hγ 2	hospitality, doprava hostů
sign. IB 6J 2–3	zámecké mobilie
sign. IB 6J 5–7	hospodářské inventáře
sign. IB 6Wα 1, 7, 8, 9, 10, 11	lovecké záležitosti
sign. IB 7B 1	knížecí nařízení a instrukce pro úřední personál
	mapy a plány, ev. č. 30, 80, 81, 124, 1584–1619, 1625–1640, 2077–2081, 2386–2392

Vs Protivín

inv. č. 2524, sign. VI Wα 19/1	lovecké záležitosti
inv. č. 2873, sign. VI Wα 5b	lovecké záležitosti

SOA Třeboň, odd. ČK

RAS, odd. F. P. h.

inv. č. 1, sign. F. P. h./1, kart. 1	literární mecenát
inv. č. 2, sign. F. P. h./2, kart. 14, 22	výtvarný mecenát
inv. č. 4, sign. F. P. h./4, kart. 27	mobilie
inv. č. 5, sign. F. P. h./5, kart. 28	předměty denní potřeby
inv. č. 6, sign. F. P. h./6, kart. 31	šperky a cennosti
inv. č. 13, sign. F. P. h./9, kart. 48	vozy a stájové potřeby

inv. č. 14, sign. F. P. h./10, kart. 50	psi a další zvířata
inv. č. 15, sign. F. P. h./11, kart. 50–52	víno, pivo, lihoviny
inv. č. 18, sign. F. P. h./14, kart. 56, 60, 61	potřeby pro domácnost

RAS, odd. F. P. d.

inv. č. 1, sign. F. P. d./1, kart. 1	služebnictvo obecně
inv. č. 4, sign. F. P. d./4, kart. 6	sloužící, služebné
inv. č. 23, sign. F. P. d./23, kart. 16	výtvarní umělci
inv. č. 29, sign. F. P. d./29, kart. 21	stolníci
inv. č. 34, sign. F. P. d./34, kart. 22	stavební inspektoři

ÚK Hluboká (staré oddělení)

kniha 311	repertář spisů
sign. A 3Kα 1–3	patronátní záležitosti, stavby a opravy svatyně
sign. A 6Bα 1	zřízení lázní v Libníči
sign. A 6Bβ 2	stavby a opravy zámeckých budov
sign. B 6J 1	mobiliář
sign. B 6J 2	inventáře mobiliáře
sign. A 6Wα 9	obora a bažantnice, psinec
sign. B 6Wα 9	lovecké záležitosti
sign. B 7D 8	stavební personál
sign. B 7J 1	lovecký řád
sign. B 7J 2	lovecký personál
sign. B 7J 4	lovecký personál
sign. IIG 7Bα	lovecké potřeby

ÚP České Budějovice

inv. č. 1252, sign. III B 3b, kart. 169–170	výdaje na domácnost
inv. č. 1255, sign. III B 3b/2, kart. 196	výdaje na cestách
inv. č. 1260, sign. III B 3b/6, kart. 217	výdaje na textilie
inv. č. 1263, sign. III B 3b/9, kart. 224	výdaje na mobiliář

ÚSS ČB

inv. č. 592, sign. 5a	popisy staveb na panství Hluboká
-----------------------	----------------------------------

Sbírka rukopisů

inv. č. 10, kniha 54	soupis panství a poznámek o nich, 1768
----------------------	--

SOKA České Budějovice

Archiv obce Libníč

sign. B1261

kronika obce Libníč 1922–1988

NPÚ, ú. o. p. České Budějovice

SZ Hluboká nad Vltavou

inv. č. 292, 467, 529/13, 3217/1, 3217/2, 3977, 5819, 6166, 6217

lovecké zbraně

SHZ Český Krumlov

*Inventarium über die in der Hochfürstliche Rüstkammer aufbewahrten
Armaturen, Möbeln, Geräte, und andere merkwürdige Gegenstände,
1854, fotokopie*

IV.2 Staré tisky

BROMLEY, William, *Europäische Fama, welche den gegenwärtigen Zustand der vornehmsten Höfe entdeckt* 157, 1714.

VON CRANTZ, Heinrich Johann Nepomuk, *Gesundbrunnen der Oesterreicher Monarchie*, Wien 1777.

DÖBEL, Heinrich Wilhelm, *Neueröffnete Jäger-Practica, oder der wohlgeübte und Erfahrene Jäger, darinnen eine vollständige Anweisung hohen und niedern Jagd-Wissenschaft in vier Theilen*, Leipzig 1754.

DU FOUILLOUX, Jacques, *Adeliche Weydwercke, das ist außführliche Beschreibung von Jagen*, Franckfurt am Mayn 1661.

VON FLEMING, Hanns Friedrich, *Der Vollkommene Teutsche Jäger*, Leipzig 1749.

HÜLLINGER, Wenceslaus, *Hydriatria Carolina das Weitberühmte Keyser Carls-Badt Was vor köstliche Mineralien solches mit sich führt zu was Kranckheiten und wie man solches recht brauchen soll*, Zwickau 1638.

JORDÁN Z KLAUSENBURKU, Tomáš, *Kniha o vodách hojitedlných neb Teplicech Moravských*, Olomouc 1580.

LÖW Z ERLSFELDU, Johann Franz, *Hydriatria nova, To jest krátké vypsání o nově nalezené hlubocké lázni, od starodávna Smradlavá voda nazvané*, Praha 1721.

NAUMANN, Gottlob, *Sammlung ungedruckten Nachrichten, so die Geschichte der Feldzüge der Preußen von 1740 bis 1779*, Dresden 1782.

VON ROHR, Julius Bernhard, *Einleitung zur Ceremoniel-Wissenschaft der großen Herren*, Berlin 1729.

SCHALLER, Jaroslaus, *Topographie des Königreich Böhmens XIII*, Prag-Wien 1797.

STURM, Leonhard Christoph, *Kurtze Vorstellung der gantzen Civil-Bau-Kunst worinnen die vornehmsten Kunst-Wörter so darinnen innerzu vorkommen in fünfferley Sprachen angeführet und erklärt*, Augsburg 1745.

TANTZER, Johann, *Notabilia Venatoris oder Jagd-Weidwercks Anmerckungen von der hohen und niedern Jagd*, Nürnberg-Altendorf 1699.

VON WURMBRAND, Johann Wilhelm, *Collectanea genealogico-historica ex archiva*, Wien 1705.

IV.3 Vydané prameny

KLIMESCH, Matthäus (ed.), *Norbert Heermann's Rosenberg'sche Chronik*, Prag 1897.

CHARVÁT, Jaroslav (ed.), *František Palacký, Přehled současný nejvyšších úředníků království českého*, Praha 1941.

TICHÁ, Zdeňka (ed.), *Bohuslav Balbín, Krásy a bohatství české země*, Praha 1986.

IV.4 Literatura

Allgemeine deutsche Biographie XLIV, München 1898.

BĚLINA, Pavel – KAŠE, Jiří – MIKULEC, Jiří – VESELÁ, Irena – VLNAS, Vít, *Velké dějiny země Koruny české IX. 1683–1740*, Praha-Litomyšl 2011.

BERGER, Adolph, *Das Fürstenhaus Schwarzenberg*, Wien 1866.

BERNS, Jörg Jochen, *Herrscherliche Klangkunst und höfische Hallräume. Zur zeremoniellen Funktion akustischer Zeichen*, in: Michael Peter Hahn (ed.), *Zeichen und Raum. Ausstattung und höfisches Zeremoniell in den deutschen Schlössern der Frühen Neuzeit*, München 2006 (= RFzR 3), s. 49–64.

BEYER, Andreas (ed.), *Bildnis, Fürst und Territorium*, München 2000 (= RFzR 2).

BÍLEK, Tomáš Václav, *Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618*, Praha 1882.

BLASCHKO, Franz, *Die böhmische Besitzungen*, Schwarzenbergischer Jahrbuch 29, 1950, s. 7–60.

BUCHAROVIČ, Stanislav – WIESER, Stanislav, *Encyklopedie lázní a léčivých pramenů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2001.

BŮŽEK, Václav, *Úvěrové podnikání nižší šlechty v předbělohorských Čechách*, Praha 1989.

BŮŽEK, Václav a kol., *Společnost českých zemí v raném novověku. Struktury, identity, konflikty*, Praha 2010.

- BŮŽEK, Václav a kol., *Světy posledních Rožmberků*, Praha 2011.
- BŮŽEK, Václav – KRÁL, Pavel (edd.), *Paměť urozenosti*, Praha 2007.
- BŮŽEK, Václav – HRDLIČKA, Josef – KRÁL, Pavel – VYBÍRAL, Zdeněk, *Věk urozených. Šlechta v českých zemích na prahu novověku*, Praha-Litomyšl 2002.
- CERMAN, Ivo, *Chotkové. Příběh úřednické šlechty*, Praha 2008.
- CERMAN, Ivo, *Šlechtická kultura v 18. století. Filozofové, mystici, politici*, Praha 2011.
- CERMAN, Ivo, *Mezi Vídní a Veltrusy (Rudolf Chotek a jeho letní rezidence)*, Confluens. Sborník historických a vlastivědných prací z Mělnicka 1, 2005, s. 92–97.
- ČABART, Jan, *Vývoj české myslivosti*, Praha 1958.
- ČAPEK, František Josef, *Vodárna na hradě Hluboká v letech 1551–1610*, Výběr 19, 1982, s. 76–79.
- ČECHURA, Jaroslav, *Hluboká za pánů z Hradce. Vznik podnikatelského velkostatku*, SNM-A, 46, 1992, s. 1–67.
- ČERNÝ, Jiří, *Poutní místa jižních Čech. Milostné obrazy, sochy a místa zvláštní zbožnosti*, České Budějovice 2006.
- ČERNÝ, Karel, *Morová epidemie v Praze roku 1713 a klementinská kolej Tovaryšstva Ježíšova*, Bibliotheca Strahoviensis 6–7, 2004, s. 55–66.
- ČERNÝ, Václav, *Hospodářské instrukce. Přehled zemědělských dějin v době patrimoniálního velkostatku v XV.–XIX. století*, Praha 1930.
- ČORNEJOVÁ, Ivana – MIKULEC, Jiří – VLNAS, Vít a kol. *Velké dějiny zemí Koruny české VIII. 1618–1683*, Praha-Litomyšl 2008.
- ČORNEJOVÁ, Ivana, *Deník Jana Františka Lva z Erlsfeldu – pozoruhodný a nevyužitý pramen*, in: Zdeněk Hojda – Jiří Pešek – Blanka Zilynská, *Seminář a jeho hosté. Sborník prací k 60. narozeninám doc. dr. Rostislava Nového*, Praha 1992, s. 237–245.
- DIBELKA, Jaroslav, *Obranné strategie mužů a žen obviněných ze smilstva a cizoložství na třeboňském panství na přelomu 17. a 18. století. Venkované jako aktéři všedního života ve světle trestně právní agendy*, České Budějovice 2010 (disertační práce Historického ústavu FF JU).
- DOBALOVÁ, Sylva, *Zahrady Rudolfa II. Jejich vznik a vývoj*, Praha 2009.
- VON DOHNA, Jesko – SCHUH, Robert (edd.), *Auf den Spuren der Fürsten Schwarzenberg in Franken*, Scheinfeld 2006
- DOLÍNEK, Vladimír, *Čeští puškaři*, Praha 2005.
- DRUFFNER, Frank, *Vom Brennpunkt zum Blickfang: Kamin und Offen im Schloßbau*, in: Michael Peter Hahn (ed.), *Zeichen und Raum. Ausstattung und höfisches*

Zeremoniell in den deutschen Schlössern der Frühen Neuzeit, München 2006 (= RFzR 3), s. 253–264.

DURDÍK, Tomáš, *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*, Praha 1999.

EHRlich, Marek, *Vývoj krajinářských úprav na Hlubocku*, in: Martin Gaži (ed.), *Schwarzenberkové v české a středoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2008, s. 113–116.

FIDLER, Petr, „*Form follows Function*“. *Zur Funktionalität der Profanarchitektur der frühen Neuzeit*, in: Olga Fejtová – Václav Ledvinka – Jiří Pešek (edd.), *Život pražských paláců. Šlechtické paláce jako součást městského organismu od středověku na práh moderní doby*, Praha 2009 (= DP XXVIII), s. 25–58.

FIDLER, Petr, *Pomník, památník a památka*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Paměť urozenosti*, Praha 2007, s. 15–22.

FIDLER, Petr, *Über den Quellencharakter der frühneuzeitlichen Architektur*, in: Josef Pauser – Martin Scheutz – Thomas Winkelbauer (edd.), *Quellenkunde der Habsburgermonarchie (16.–18. Jahrhundert). Ein exemplarisches Handbuch*, Wien-München 2004, (= Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung, Ergänzungband 44), s. 952–970.

FORBELSKÝ, Josef, *Španělé, Říše a Čechy v 16. a 17. století. Osudy generála Baltasara Marradase*, Praha 2006.

GAŽI, Martin (ed.), *Český Krumlov. Od rezidenčního města k památce světového kulturního dědictví*, České Budějovice 2010.

GAŽI, Martin (ed.), *Schwarzenberkové v české a středoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2008.

GAŽI, Martin, *Schwarzenberkové a „jejich“ svatá místa v předmoderních Čechách. Ke kultovním funkcím šlechty a památkám na ně*, in: týž (ed.), *Schwarzenberkové v české a středoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2008, s. 141–166.

GOMBRICH, Ernst Hans, *The Uses of Images: Studies in the Social Function of Art and Visual Communication*, London 1999.

GRANCSAY, Stephen V., *Italian Seventeenth Century Pistols: Genuine and False*, The Journals of the Walters Art Gallery 11, 1948, s. 62–75.

GRUBHOFFER, Václav, *Paměť na Rožmberky u Buquoyů, Eggenberků a Schwarzenberků*, in: Václav Bůžek a kol., *Světy posledních Rožmbersů*, Praha 2011, s. 616–631.

- GRULICH, Josef, *Populační vývoj a životní cyklus venkovského obyvatelstva na jihu Čech v 16. až 18. století*, České Budějovice 2008 (= MH 10).
- HAHN, Michael Peter (ed.), *Zeichen und Raum. Ausstattung und höfisches Zeremoniell in den deutschen Schlössern der Frühen Neuzeit*, München 2006 (= RFzR 3).
- HALL, James, *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*, Praha-Litomyšl 2008².
- HANULÍK, Vladan, *Návštěvnost lázní v českých zemích mezi lety 1750–1850*, in: Jaroslav Lorman – Daniela Tinková (edd.), *Post tenebras spero lucem. Duchovní tvář českého a moravského osvícenství*, Praha 2009, s. 118–144.
- HERSCHE, Peter, *Muße und Verschwendung. Europäische Gesellschaft und Kultur im Barockzeitalter I–II*, Freiburg-Basel-Wien 2006.
- HOJDA, Zdeněk, *Rezidence české šlechty v baroku. Několik tezí*, in: Lenka Bobková (ed.), *Život na šlechtickém sídle v 16.–18. století. Sborník příspěvků z konference na pedagogické fakultě UJEP v Ústí nad Labem 30.–31. října 1991, Ústí nad Labem 1992*, s. 161–178.
- HOLEC, František, *Obchod s dřívím v Praze ve 14.–17. století*, Pražský sborník historický 6, 1971, s. 5–100.
- HOLUBOVÁ, Markéta, *Die Jesuitenresidenz Heiliger Berg bei Pribram in der Barockzeit*, in: Petronilla Čemus (ed.), *Bohemia Jesuitica 1556–2006 I*, Praha 2010, s. 439–448.
- HORÁK, Karel, *Z historie myslivosti na panství opočenském, Orlické hory a Podorlicko. Sborník vlastivědných prací*, 1, 1968, s. 85–97.
- HOYDAR, Franz, *Statistisch-topographische Beschreibung der hochfürstlich Schwarzenberg'schen Domaine Frauenberg*, Prag 1876.
- HRDINA, Ignác Antonín – KUCHAROVÁ, Hedvika, *Kacířský proces s hrabětem F. A. Šporkem v právně-historickém a teologickém kontextu*, Ostrava 2011.
- CHADT, Jan Evangelista, *Dějiny lovu a lovectví (myslivosti) v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Louny, b. r. (1908).
- IVANEGA, Jan, *Lovecká smečka Adama Františka ze Schwarzenbergu*, *Prameny a studie* 48, 2012, s. 131–144.
- IVANEGA, Jan, *Lovecký zámek Ohrada u Hluboké nad Vltavou. Archivní rešerše. I. (1708–1789)*, České Budějovice 2012 (strojopis uložený v archivu NPÚ, ú. o. p. České Budějovice)
- IVANEGA, Jan, *Pavel Ignác Bayer, Adam František ze Schwarzenberku a zámek Ohrada*, *Theatrum historiae* 9, 2011 s. 397–418.

- IVANEGA, Jan, *Pavel Ignác Bayer, Adama František ze Schwarzenberku a zámek Ohrada. Lovecký zámek jako součást rezidenční sítě barokního šlechtice*, České Budějovice 2011 (bakalářská práce Ústavu dějin umění FF JU).
- KADLEC, Jaroslav, *Dějiny kláštera Svaté Koruny*, České Budějovice 1949.
- KALISTA, Zdeněk, *Století andělů a ďáblů. Jihočeský barok*, Jinočany 1993.
- KETTNER, Jiří, *Dějiny pražské arcidiecéze v datech*, Praha 1993.
- KLUSÁKOVÁ, Luďa, *Cestou do Cařihradu. Osmanská města v 16. století viděná křesťanskými očima*, Praha 2003.
- KNOZ, Tomáš, *Šlechtická paměť v uměleckém ztvárnění moravských renesančních zámků*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Paměť urozenosti*, Praha 2007, s. 23–36.
- Kol. autorů, *Biografický slovník pražské lékařské fakulty II*, Praha 1993.
- Kol. autorů, *Dějiny českého výtvarného umění II/1* Praha 1989.
- KOLDOVÁ, Monika, *Jezuitská tiskárna v Praze (1635–1773) a porovnání jejího fungování s jezuitskými tiskárnami v okolních zemích*, in: Rostislav Krušinský (ed.), *Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska. Sborník z 16. odborné konference Olomouc, 13.–14. listopadu 2006*, Brno 2008, s. 245–254.
- KOVÁŘ, Daniel, *Lázeňství na Českobudějovicku*, Rudolfov-Jelmo 1996.
- KOVÁŘ, Daniel, *Tvrze, hrady a zámky Českobudějovicka*, České Budějovice 2011.
- KRÁL, Pavel, *Mezi životem a smrtí. Smrt a pohřby české šlechty na prahu novověku*, České Budějovice 2004 (= MH 4).
- KRČÁLOVÁ, Jarmila, *Centrální stavby české renesance*, Praha 1976².
- KRČÁLOVÁ, Jarmila, *Zámek Hluboká za pánů z Hradce*, in: Dobroslav Líbal – Milada Vilímková (edd.), *Umění věků. Sborník k sedmdesátým narozeninám profesora Dr Josefa Cibulky*, Praha 1956, s. 76–85.
- KROUPA, Jiří, „*Palác ve tvrzi*“: *umělecká úloha a zámecká architektura v raném novověku. (Dvě úvahy k výzkumu světové architektury raného novověku)*, *Opuscula historiae artium. Studia minora Facultatis philosophicae Universitatis Brunensis F 45*, 2001, s. 13–37.
- KROUPA, Jiří, *Alchymie štěstí. Pozdní osvícenství a moravská společnost 1770–1810*, Brno 2006² (první vydání 1987).
- KROUPA, Jiří, *Palazzo in villa, memoria a bellaria. Poznámky k sémantice architektonické úlohy v baroku*, in: Jiří Kroupa (ed.), *Ars naturam adiuvans. Sborník k počtě prof. PhDr. Miloše Stehlíka*, Brno 2003, s. 117–135.
- KROUPA, Jiří, *Umělci, objednavatelé a styl. Studie z dějin umění*, Brno 2006.

- KRUMMHOLZ, Martin, *Clam-Gallasův palác, Johann Bernhard Fischer von Erlach. Architektura, výzdoba, život rezidence*, Praha 2007.
- KRUMMHOLZ, Martin, *Die Bilder des Hieronymus Graf von Colloredo (1674–1726). Zu den Anfängen der Colloredo-Mannsfeld'schen Gemäldesammlung in Opočno und zur Baugeschichte des Prager Palais*, in: Roswitha Juffinger (ed.), *Zentrum der Macht. Die Kunstsammlungen der Salzburger Fürsterzbischöfe Gemälde / Graphik / Kunstgewerbe II*, Salzburg 2011, s. 561–604.
- KRUMMHOLZ, Martin, *Obrazová sbírka Jana Václava Gallase*, *Umění* 53, 2005, s. 273–285.
- KRUMMHOLZ, Martin, *Vídeňské rezidence Schwarzenberků a Johann Bernhard Fischer z Erlachu*, in: Martin Gaži (ed.), *Schwarzenberkové v české a středoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2008, s. 207–218.
- KŘÍŽEK, Vladimír, *Obrazy z dějin lázeňství*, Praha 2002.
- KŘÍŽKOVSKÁ, Kateřina, *Lázeňství jako kulturní fenomén českého baroka. Ideová koncepce lázní v Kuksu, Duchcově, Karlových Varech, Křesoboru a jinde*, Brno 2011 (diplomová práce Ústavu hudební vědy FF MU).
- KUBEŠ, Jiří, „*Votre Excellence est trop philosophe*“. *Pobyt Františka Antonína Šporka u císařského dvora v roce 1727*, *Theatrum historiae* 9, 2011, s. 25–43.
- KUBEŠ, Jiří, *Reprezentační funkce sídel vyšší šlechty z českých zemí (1500–1740)*, České Budějovice 2005 (disertační práce HÚ JU).
- KUBIČKA, Jiří, *Lázně Libnič – historická studie*, *Fysiatrický věstník* XXXVII/1959, s. 49–53.
- KUBÍKOVÁ, Anna, *Barokní přestavby českokrumlovského zámku*, in: Václav Bůžek (ed.), *Život na dvorech barokní šlechty (1600–1750)*, České Budějovice 1996 (= OH5), s. 467–482.
- KUBÍKOVÁ, Anna, *Schwarzenberská ústřední pokladna 1647–1948. Inventář*, Český Krumlov 1986.
- KUBISKA, Irene, *Der kaiserliche Hof- und Ehrenkalender zu Wien als Quelle für die Hofforschung. Eine Analyse des Hofpersonals in der Epoche Kaiser Karls VI. (1711–1740)*, Wien 2009 (diplomová práce Institut für Geschichte, Universität Wien).
- LAB, Heiko – STEINAU, Norbert, *Die höfische Jagd der Herzöge zu Braunschweig und Lüneburg in Celle in der zweiten Hälfte des 17. Jahrhunderts*, in: Heiko Laß (ed.), *Hof und Medien im Spannungsfeld von dynastischer Tradition und politischer Innovation zwischen 1648 und 1714*, München 2008 (= RFzR 4), s. 181–208.

- LAB, Heiko (ed.), *Hof und Medien im Spannungsfeld von dynastischer Tradition und politischer Innovation zwischen 1648 und 1714*, München 2008 (= RFzR 4).
- LAB, Heiko, *Jagd- und Lustschlösser. Kunst und Kultur zweier landesherrlicher Bauaufgaben. Dargestellt an thüringischen Bauten des 17. und 18. Jahrhunderts*, Petersberg 2006.
- LEDVINKA, Václav, *Pernštejská epizoda v dějinách jižních Čech. (Páni z Pernštejna na Hluboké a Protivíně 1490–1540)*, in: Petr Vorel (ed.), *Pernštejnové v českých dějinách*, Pardubice 1995, s. 91–103.
- LENDEROVÁ, Milena (ed.), *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*, Praha 2010.
- LETOŠNÍKOVÁ, Ludiše, *Lovecké zbraně v Čechách*, Praha 1980.
- LONG, Anthony A., *Hellénistická filozofie. Stoikové, epikurejci, skeptikové*, Praha 2003.
- LORENZ, Hellmut, *Geschichte der bildenden Kunst in Österreich IV. Barock*, München-London-New York 1999.
- LORENZ, Hellmut, *Kunstgeschichte či Künstlergeschichte? Bemerkungen zur Forschungslage der Wiener Barockarchitektur*, in: *Artibus et historiae* IV, 1981, s. 99–123.
- LUNIAČKOVÁ, Petra, *Dvorní cesty Karla VI. do zemí Koruny české*, Brno 2000 (diplomová práce Historického ústavu MU Brno).
- LUNIAČKOVÁ-VOKÁČOVÁ, Petra – STERNECK, Tomáš, *Letní císařská návštěva v královském městě. Průjezd Karla VI. a jeho dvořanů Českými Budějovicemi v srpnu 1732*, JSH 72, 2003, s. 175–207.
- MACEK, Petr, *Standartní nedestruktivní stavebně-historický průzkum*, Praha 1997.
- MALÝ, Tomáš, *Komemorativní kultura v českých zemích raného novověku*, in: Ondřej Jakubec (ed.), *Ku věčné památce : Malované renesanční epitafy v českých zemích*, Olomouc 2007. s. 36–43.
- MALÝ, Tomáš, *Rituál smrti a sociální praxe ve věku konfesí: historicko-antropologická perspektiva*, *Sociální studia* 8, 2/2011, s. 15–33
- MAREŠ, František, *Stavitel Pavel Ignác Bayer*, PAM 24, 1910–1912, sl. 123–134, 361–460.
- MAREŠ, František – SEDLÁČEK, Jan, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese třeboňském*, Praha 1900.
- MARKUS, Antonín, *Příspěvky k umělecké topografii jižních Čech*, PAM 26, 1914, s. 51–57, 132–134.

- MARKUS, Antonín, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, in: Schwarzenberská ročenka, 1935, s. 25–85.
- MAŠITOVÁ, Petra, *Rezidenční síť Jiřího Štefana, hraběte z Vrbny a Bruntálu, v Horním Slezsku*, Střední Morava 13, 2007, s. 15–26.
- MAŘA, Petr, *Soumrak venkovských rezidencí. „Urbanizace“ české aristokracie mezi stavovstvím a absolutismem*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku*, České Budějovice 1999 (= OH 7), s. 139–162.
- MATLAS, Pavel, *Panství Hluboká. Územní, hospodářský, demografický a správní vývoj od začátku do konce patrimoniálního období*, AT 12, 2011, s. 317–330.
- MATLAS, Pavel, *Shovívavá vrchnost a neukázněný poddaní? Hranice trestní disciplinace obyvatelstva na panství Hluboká nad Vltavou v 17.–18. století*, Praha 2011.
- MATLAS, Pavel, *Sociální původ, vzdělání, kariérní strategie a motivace patrimoniálních úředníků na schwarzenberském panství Hluboká nad Vltavou v 17. a 18. století*, SAP 61, 2011, s. 435–463.
- MATLAS, Pavel, *Velkostatek Hluboká nad Vltavou. Starý archiv do roku 1793 (1332) 1336–1793 (1862). Dílčí inventář*, Třeboň 2009.
- MAXOVÁ, Ivana – NEJEDLÝ, Vratislav – ZAHRADNÍK, Pavel, *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v Jihočeském kraji (okresy České Budějovice, Český Krumlov, Jindřichův Hradec, Písek, Prachovice, Strakonice a Tábor)*, Praha 2009.
- MITIS, Oskar, *Jagd und Schuessen am Hofe Karls VI.*, Wien 1912.
- MONTANARI, Massimo, *Hlad a hojnost. Dějiny stravování v Evropě*, Praha 2003.
- MÜCKE, Panja, „...liesen sich Trompeten und Paucken in dem Saal, neben dem TafelZimmer hören, auch wurden die Stücken von dem Walle an der Reith-Bahne darzu abgebrannt.“ *Musik als zeremonielle Zeichengattung am Münchner Hof*, in: Michael Peter Hahn (ed.), *Zeichen und Raum. Ausstattung und höfisches Zeremoniell in den deutschen Schlössern der Frühen Neuzeit*, München 2006 (= RFzR 3), s. 65–82.
- NAŇKOVÁ, Věra, *Architekt a stavitel Pavel Ignác Bayer – představy v literatuře a skutečnost*, Umění 22, 1974, s. 224–261.
- NOBICHT, Jakub, *Lov a myslivost na panství Brtnice za vlády Antonína Rombalda Collalta v letech 1725–1740*, in: Jiří Kubeš – Radmila Pavlíčková (edd.), *Šlechtic mezi realitou a normou. Miscellanea ze studentských prací k dějinám raného novověku*, Olomouc 2008, s. 163–191.

- NOVÁK, Josef, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese jindřichohradeckém*, Praha 1901.
- NOVOTNÝ, Miroslav, *Druhý život posledních Rožmberků v barokních kronikách a legendách*, in: Václav Bůžek a kol., *Světy posledních Rožmberků*, Praha 2011, s. 594–604.
- OURODOVÁ-HRONKOVÁ, Ludmila, *Johann Georg de Hamilton ve službách Adama Františka ze Schwarzenbergu*, in: Martin Gaži (ed.), *Schwarzenberkové v české a středoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2008, s. 229–250.
- PALECZEK, Raimund, *Český Krumlov jako ústředí vrchnostenské správy knížat ze Schwarzenbergu v letech 1719–1848*, in: Martin Gaži (ed.), *Český Krumlov. Od rezidenčního města k památce světového kulturního dědictví*, České Budějovice 2010, s. 775–782.
- PALECZEK, Raimund, *O začátcích „království Schwarzenberg“ v jižních Čechách. 300 let od příchodu Schwarzenberků na Třeboň*, AT 12, 2011, s. 283–304.
- PAVELEC, Petr, *„Schwarzenberský“ malíř František Jakub Prokyš*, in: Martin Gaži (ed.), *Schwarzenberkové v české a středoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2008, s. 251–266.
- PAVLÍČKOVÁ, Radmila, *Sídla olomouckých biskupů. Mecenáš a stavebník Karel Eusebius z Liechtensteinu-Castelkorna 1664–1695*, Olomouc 2001.
- PETRÁŇ, Josef a kol., *Dějiny hmotné kultury II/1, II/2*, Praha 1995, 1997.
- PODLAHA, Antonín – ZAHRADNÍK, Isidor (edd.), *Jan Willenberg. Pohledy na města, hrady a památné stavby král. Českého z poč. 17. stol.*, Praha 1901.
- POCHE, Emanuel a kol., *Umělecké památky Čech IV T–Ž*, Praha 1982.
- POCHE, Emanuel a kol., *Umělecké památky Čech I A–J*, Praha 1977.
- POLLEROß, Friedrich, *Die Kunst der Diplomatie. Auf den Spuren des kaiserlichen Botschafters Leopold Joseph Graf von Lamberg (1653–1706)*, Petersburg 2006.
- POLLEROß, Friedrich, *Tradition und Recreation. Die Residenzen der österreichischen Habsburger in der frühen Neuzeit (1490–1780)*, Majestas 6, 1998, s. 91–148.
- POLLEROß, Friedrich, *Utilità, virtù e bellezza. Fürst Johann Adam Andreas von Liechtenstein und sein Wiener Palast in der Rossau*, Österreichische Zeitschrift für Kunst und Denkmalpflege, 48, 1993, s. 36–52
- PREISS, Pavel, *František Antonín Špork a barokní kultura v Čechách*, Praha-Litomyšl 2003².

- PREISS, Pavel – HORYNA, Mojmír – ZAHRADNÍK, Pavel, *Černínský palác v Praze*, Praha 2001.
- PREUSZ, Michal, *Voda v měšťanském a šlechtickém prostředí jižních Čech na prahu novověku*, České Budějovice 2010 (diplomová práce HÚ FF JU).
- PRCHAL, Vítězslav, *Sídlo a jeho pán. Rezidenční strategie hraběte Františka Karla Swéerst Sporcka ve druhé čtvrtině 18. století*, *Theatrum historiae* 9, 2011, s. 45–78.
- PRCHAL, Vítězslav, *Válka, zbraně a zbroj v reprezentačních strategiích české a moravské aristokracie v letech 1550–1750*, Praha 2012 (disertační práce na ÚČD FF UK).
- PROFOUS, Antonín, *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny I.*, A–H, Praha 1947.
- RADIMSKÁ, Jitka, *Knihovna šlechtičny. Francouzské knihy Marie Ernestiny z Eggenbergu na zámku v Českém Krumlově*, České Budějovice 2007 (= *Bibliotheca viva* 1).
- RAMEŠ, Václav, *Proměny schwarzenberského panství v Čechách*, in: Martin Gaži (ed.), *Schwarzenberkové v české a středoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2008, s. 25–36.
- RÖSENER, Werner, *Die Geschichte der Jagd. Kultur, Gesellschaft und Jagdwesen im Wandel der Zeit*, Düsseldorf-Zürich 2004.
- ROYT, Jan – ŠEDINOVÁ, Hana, *Slovník symbolů. Kosmos, příroda a člověk v křesťanské ikonografii*, Praha 1998.
- ROZLIVKOVÁ, Anna, *Cyklus lunetových obrazů s výjevy z legendy sv. Augustina v Třeboni*, Brno 2009 (bakalářská práce Semináře dějin umění FF MU).
- ROZSÍVALOVÁ, Eva, *Doktoři a profesori pražské lékařské fakulty a jejich vztahy k Leopoldinsko-karolinské akademii do konce 18. stol.*, *AUC-HUCP* 21/1, 1981, s. 53–65.
- ROZSÍVALOVÁ, Eva, *Epidemie z roku 1713 a 1714 ve statistických záznamech a pražských úmrtních matrikách*, *HD* 3, 1969, s. 77–80.
- ROZSÍVALOVÁ, Eva, *Knihovna profesora lékařské fakulty Joh. Fr. Löwa z Erlsfeldu*, *AUC-HUCP* 17/1, 1977, s. 47–68.
- ROZSÍVALOVÁ, Eva, *Morová epidemie v roce 1713 a pražské matriky*, *DP* 7/II, 1987, s. 409–415.
- RŠ [= Ctirad RAKUŠAN], *Hlubocké myslivecké bratrstvo nebylo jediné*, *OT* 14, 2003, č. 28, s. 2–3.

- RYANTOVÁ, Marie, *Církevní patronát Eggenberků a Schwarzenberků na přelomu 17. a 18. století (1694–1730)*, in: Václav Bůžek (ed.), *Život na dvorech barokní šlechty*, České Budějovice 1996 (= OH 5), s. 617–637.
- SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze království českého. VII. Písecko*, Praha 1890.
- SEDLMAYR, Hans, *Zum Begriff der Strukturanalyse*, Kritische Berichte zur Kunstgeschichtlichen Literatur 32, 1931, s. 146–160.
- SCHÜTTE, Ulrich, *Die Räume und das Zeremoniell, die Pracht und die Mode. Zur Zeichenhaftigkeit höfischer Innenräume*, in: Michael Peter Hahn (ed.), *Zeichen und Raum. Ausstattung und höfisches Zeremoniell in den deutschen Schlössern der Frühen Neuzeit*, München 2006 (= RFzR 3), s. 167–204.
- SCHWARZ, Mili [= Antonín NIKENDEY], *Die St.-Eustachius Jägerbruderschaft in Frauenberg an der Moldau*, Schwarzenbergischer Almanach 36, 1980, s. 111–186.
- SCHWARZ, Mili [= Antonín NIKENDEY], *Schloss Ohrad. Geschichte des Jagdschlusses bei Frauenberg an der Moldau und des dortigen Forst- und Jagdmuseums*, Murau 1990 (Herausgegeben von den Schwarzenbergischen Archiven, Stmk.), s. 261–321.
- SCHWARZENBERG, Karl, *Andacht auf Schwarzenbergischen Herrschaften*, Schwarzenbergischer Almanach 34, 1968, s. 245–282.
- SCHWARZENBERG, Karl, *Geschichte des reichsständischen Hauses Schwarzenberg I–II*, Neustadt an der Aisch 1963.
- SLAVÍČEK, Lubomír, *Artis Apelleae Thesaurarium. Karel Eusebius z Liechtensteina a sběratelství na Moravě v 17. a 18. století*, in: týž, „Sobě, umění, přátelům.“ Kapitoly z dějin sběratelství v Čechách a na Moravě 1650–1939, Brno 2007, s. 95–118.
- SMÍŠEK, Rostislav, *Deník Ferdinanda ze Schwarzenberku jako pramen historického bádání (Příspěvek k poznání mobility císařského dvora na sklonku 17. století)*, in: Jiří Kubeš (ed.), *Šlechtic na cestách v 16.–18. století*, Pardubice 2007, s. 129–161.
- SMÍŠEK, Rostislav, *Císařský dvůr a dvorská kariéra Ditrichštejnů a Schwarzenbergů za vlády Leopolda I.*, České Budějovice 2009 (=MH XI).
- SMÍŠEK, Rostislav, *Jan Adam Questenberk mezi Vídní a Jaroměřicemi*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526–1740)*, České Budějovice 2003 (= Opera historica 10), s. 331–354.
- SMOLKOVÁ, Anna, *Svozy archivů schwarzenberských velkostatků do Třeboně jako důsledek provádění pozemkové reformy na majetku schwarzenberské primogenitury*, AT 10, 2002, s. 39–54.

- SOMMER, Johann Gottfried, *Das Königreich Böhmen: statistisch-topographisch dargestellt IX*, Prag 1841.
- STUHLÁ, Pavla, *300 let poutního kostela Jména Panny Marie na Lomci. Sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 14. září 2004 v Městské galerii ve Vodňanech u příležitosti kulatého výročí vysvěcení chrámu*, Vodňany 2005.
- SWIDEROVÁ, Kristina, „*Mein lieber Herr Hoffmeister, ohne seine Zeilen lebe ich wohl ganz trostlos...*“ *Role služebnictva v manželské krizi Eleonory Amálie a Adama Františka ze Schwarzenberku*, *Theatrum historiae* 9, 2011, s. 357–374.
- ŠANDA, Martin, *Antonio Ehorto Martinelli jako schwarzenberský knížecí architekt a stavitel*, Praha 2011 (diplomová práce ÚDU FF UK).
- ŠERÝCH, Jiří, *Michael Rentz fecit. Michael Jindřich Rentz, dvorní rytec hraběte Šporka*, Praha 2007.
- ŠTOVÍČEK, Petr, *Zrození a proměny rožmberské tradice v Třeboni. Edice textů Třeboňských pamětí*, České Budějovice 2008 (diplomová práce HÚ FF JU).
- TINKOVÁ, Daniela, *Tělo – věda – historie. K otázce formování „moderního těla“ v historiografii a novověké vědě*, in: Martin Nodl – Daniela Tinková (edd.), *Antropologické přístupy v historickém bádání*, Praha 2007, s. 13–52.
- TOBOLKA, Zdeněk – HORÁK, František, *Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce XVIII. století II/4*, Praha 1948.
- TRAJER, Jan, *Historisch-statistische Beschreibung der Diöcese Budweis*, Budweis 1892.
- ÚLOVEC, Jiří, *Příspěvek k ikonografii Hluboké ze 16.–19. století*, *Výběr* 37, 2000, s. 198–207.
- UNBEHAUN, Lutz – BEYER, Andreas – SCHÜTTE, Ulrich (edd.), *Die Künste und das Schloß in der frühen Neuzeit*, München 1998 (= RFzR 1).
- VÁCHA, Štěpán – VESELÁ, Irena – VLNAS, Vít – VOKÁČOVÁ, Petra, *Karel VI. & Alžběta Kristýna. Česká korunovace 1723*, Praha-Litomyšl 2009.
- VALENTA, Aleš, *Lesk a bída barokní aristokracie*, České Budějovice 2011.
- VARHANÍK, Jiří, *Goticko-renesanční opevnění hradu Hluboké nad Vltavou*, *AH* 19, 2004, s. 357–362.
- VAVERKOVÁ, Zuzana, *Historické zbraně 15.–19. století. Rytíř, voják, kavalír, lovec*, České Budějovice 1996 (katalog výstavy).
- VLČEK, Pavel, *Ilustrovaná encyklopedie českých zámků*, Praha 1999.
- VLČEK, Pavel (ed.), *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004.

- VLČEK, Pavel – SOMMER, Petr – FOLTÝN, Dušan, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997.
- VLNAS, Vít, *Princ Evžen Savojský. Život a sláva barokního válečníka*, Praha-Litomyšl 2001.
- VOKÁČOVÁ, Petra, *Dvorní cesta císaře Karla VI. do Karlových Varů 1732*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.): *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr*, České Budějovice 2003 (= OH 10), s. 457–468.
- VÖLKEL, Michaela, *Der Tisch des Herrn. Das gemeinsame Zeichensystem von Liturgie und Tafelzeremoniell in der Frühen Neuzeit*, in: Michael Peter Hahn (ed.), *Zeichen und Raum. Ausstattung und höfisches Zeremoniell in den deutschen Schlössern der Frühen Neuzeit*, München 2006 (= RFzR 3), s. 83–102.
- VONDRA, Václav, *Návštěva kněžny Eleonory ze Schwarzenberku v Dobré Vodě*, OT 16, 2005, č. 31, s. 51–52.
- VOŘÍŠEK, Martin, *Kapela schwarzenberské gardy*, České Budějovice 2010.
- VOŘÍŠEK, Martin, *Kapela schwarzenberské gardy v Českém Krumlově*, Brno 2008 (disertační práce Ústavu hudební vědy FF MU).
- VYBÍRAL, Jindřich, *Století dědiců a zakladatelů. Architektura jižních Čech v období historismu*, Praha 1999.
- WADDY, Patricia, *Seventeenth-Century Roman Palaces. Use and the Art of Space*, Cambridge (MSts)–London 1991.
- WANNER, Michal, *Ostend'ané pod císařským praporem 1714–1744 I–II*, Historický obzor 19, 2008, č. 3/4. 5/6, s. 50–66, 111–126.
- WATANABE-O'KELLY, Helen, *Das Schloß als Festort in der frühen Neuzeit*, in: Lutz Unbehaun – Andreas Beyer – Ulrich Schütte (edd.), *Die Künste und das Schloß in der frühen Neuzeit*, München 1998 (= RFzR 1), s. 53–62.
- WIßGRILL, Franz Karl, *Schauplatz des landssässigen Nieder-Oesterreichischen Adels vom Herren- und Ritterstande von dem XI. Jahrhundert an, bis auf jetzige Zeiten V*, Wien 1804.
- WONDRÁK, Eduard, *Historie moru v českých zemích. O moru, morových ranách a boji proti nim, o zoufalství, strachu a nadějích i o nezodpovězených otázkách*, Praha 1999.
- VON WURZBACH, Constantin, *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Österreichs I–LX*, Wien 1856–1891.
- ZAHRADNÍK, Pavel, *Hluboká, zámek. Dějiny objektu*, Praha 2003 (nepublikovaný elaborát SHP).

ZÁLOHA, Jiří, *Die Schwarzenberger und ihr Interesse für das Theater und Musik*, in: Václav Bůžek (ed.), *Spojující a rozdělující na hranici*, České Budějovice 1992 (= OH 2), s. 73–75.

ZÁLOHA, Jiří, *Die Schwarzenbergische Hofkanzlei*, *Schwarzenbergischer Almanach* 38, 1990, s. 413–420.

ZÁLOHA, Jiří, *Hudební život na dvoře knížet ze Schwarzenberku v 18. století*, *Hudební věda* 24, 1987, s. 43–62

ZÁLOHA, Jiří, *Několik poznámek ke vzniku a zásadám pořádacího systému velkostatkových fondů schwarzenberské provenience*, *SAP* 26, 1976, s. 341–366.

ZÁLOHA, Jiří, *Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, poddodělení pro ústřední úřady CB, CH, CR, Hrf, OD. Dílčí inventář*, Český Krumlov 1991.

ZÁLOHA, Jiří, *Schwarzenberský rodinný archiv (primogenitura)*, *AT* 8, 1996, s. 24–32.

ZÁLOHA, Jiří, *Schwarzenberský rodinný archiv, oddělení Familia primogenitura, Haushalt 1504–1940. Dílčí inventář*, Český Krumlov 1973.

ZÁLOHA, Jiří, *Schwarzenberský rodinný archiv, oddělení Familia primogenitura, Dienerschaft 1635–1940. Dílčí inventář*, Český Krumlov 1973.

ZÁLOHA, Jiří, *Schwarzenberský inkolát v Čechách*, *OT* 2, 1991, č. 3, nestránkováno.

ZÁLOHA, Jiří, *Stručně dějiny rodu knížat ze Schwarzenberku*, České Budějovice, b. d.

ZÁLOHA, Jiří, *Způsoby nabytí schwarzenberských panství a statků*, *OT* 4, 1993, č. 7, s. 14–18.

IV.5 Elektronické zdroje

<http://digi.ceskearchivy.cz/>

<http://www.habsburger.net/>

<http://www.manuscriptorium.com/>

<http://www.bsb-muenchen.de/>

<http://books.google.com/>

<http://www.archive.org/>

<http://digi.ub.uni-heidelberg.de/>

<http://www.clavmon.cz/htb/>

<http://www.zedler-lexicon.de/>

V. Seznam zkratek

AH	Archeologica historica
AT	Archivum Trebonense
AUC-HUCP	Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis
b. a.	bez autora
b. d.	bez data
b. m.	bez místa
d	denár
DP	Documenta Pragensia
fasc.	fascikl
fol.	folium (folio)
FÚ	farní úřad
HD	Historická demografie
JSH	Jihočeský sborník historický
kart.	karton
kgč	kopy grošů českých
kr	krejcar
MH	Monographia historica
NA	Národní archiv
OH	Opera historica
OT	Obnovená tradice
RA	Rodinný archiv
RFzR	Rudolstädter Forschungen zur Residenzkultur
s. f.	sine folio
SAP	Sborník archivních prací
SHP	stavebně-historický průzkum
SHZ	státní hrad a zámek
sign.	signatura
sl.	sloupec
SNM-A	Sborník Národního muzea – řada A
SOA	Státní oblastní archiv
SZ	státní zámek
ÚSS ČB	Schwarzenberská ústřední stavební správa České Budějovice

VI. Seznam příloh

VI.1 Seznam textových příloh

1. Knížecí reskript ve věci lovu černé zvěře na hlubockém panství [SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, odd. F. P. b./Adam Franz, fasc. 421, s. f.]
2. Inventář sbírky loveckých zbraní Adama Františka ze Schwarzenbergu [SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. B 6J 1c, s. f.]

VI.2 Seznam obrazových příloh¹¹⁸⁶

1. Mapa schwarzenberských panství v Čechách [kresba autor].
2. Centrální část panství Hluboká nad Vltavou, 1711 [výřez z mapy schwarzenberských panství v jižních Čechách, <http://digi.ceskearchivy.cz/>, přístup 10. února 2012].
3. Hluboká nad Vltavou – celková situace. [výřez z mapy panství z roku 1825, SOA Třeboň, Vs Hluboká, mapy a plány, ev. č. 1584].
4. Hluboká nad Vltavou – situace [výřez z mapy silnice z Hluboké nad Vltavou do Kamenného Újezda, po 1712, <http://digi.ceskearchivy.cz/>, přístup 10. prosince 2011].
5. Hluboká nad Vltavou – situace zámecké ostrožny [výřez ze situačního plánu hlubockého zámku, SOA Třeboň, Vs Hluboká, mapy a plány, ev. č. 1588].
6. Nejstarší veduta hlubockého zámku, polovina 16. století [výřez z mapy hlubockého panství, NA Praha, sbírka map a plánů, sign. H II. 1, inv. č. 946, převzato z Pavel Matlas, *Shovívavá vrchnost a neukáznění poddaní? Hranice sociální disciplinace na panství Hluboká nad Vltavou v 17. a 18. století*, Praha 2011, barevná obrazová příloha, 5].
7. Jan Willenberg, veduta Hluboké a Podhradí, 1602 [převzato z Pavel Matlas, *Shovívavá vrchnost a neukáznění poddaní? Hranice sociální disciplinace na panství Hluboká nad Vltavou v 17. a 18. století*, Praha 2011, barevná obrazová příloha, 5].
8. Hlubocký zámek ze severu, 1668 [výřez z mapy hlubockého panství, SOA Třeboň, Vs Hluboká, mapy a plány, ev. č. 88].

¹¹⁸⁶ Není-li uvedeno jinak, jsem autorem fotografií.

9. Hlubocký zámek z východu, 1. čtvrtina 19. století [<http://digi.ceskearchivy.cz/>, přístup 1. března 2012].
10. Kaple sv. Antonína (vlevo, na cestě z Podhradí do předzámčí), sv. Jana Nepomuckého (vpravo, u mostu do Zámostí), 1706.
11. Předzámčí hlubockého zámku, pohled z panské zahrady. Malba Bedřicha ze Schwarzenbergu, 20./30. léta 19. století [<http://digi.ceskearchivy.cz/>, přístup 20. února 2012].
12. První nádvoří hlubockého předzámčí, průhled hlavní branou. Malba Bedřicha ze Schwarzenbergu, 20./30. léta 19. století [<http://digi.ceskearchivy.cz/>, přístup 20. února 2012].
13. Lorenz Habel, jihovýchodní průčelí hlubockého zámku, 1761 [SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK (Hluboká), sign. A 6Bß 2a, 1720–1746, s. f.].
14. Pavel Ignác Bayer, plán úprav středního traktu piana nobile hlubockého zámku, 1715, zeleně a žlutě lavírovaná perokresba s měřítkem 40 pražských loktů, 27,6×40,5 cm [SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bß 2a, 1665–1719, s. f.].
15. Pavel Ignác Bayer, plán úprav apartmánu v jižním rohu hlubockého zámku, 1715 [SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bß 2a, 1665–1719, s. f.].
16. Johann Lhotta, plán nového řešení předzámčí, před 1833 [SOA Třeboň, Vs Hluboká, mapy a plány, ev. č. 1608].
17. Johann Lhotta (?), variantní nárys budovy v předzámčí, před 1833 [SOA Třeboň, Vs Hluboká, mapy a plány, ev. č. 1611].
18. Vincenc Rohrbacher, Návrh nových stájí a jízdního vjezdu v předzámčí, před 1833 [SOA Třeboň, Vs Hluboká, mapy a plány, ev. č. 1615].
19. Wilhelm Nevenhorst, Plán úprav piana nobile hlubockého zámku, po 1844 [SOA Třeboň, Vs Hluboká, mapy a plány, ev. č. 1629].
20. Funkce jednotlivých částí hlubockého zámeckého komplexu. [kresba autor, podklad v SOA Třeboň, Vs Hluboká, mapy a plány, ev. č. 1589].
21. Hypotetická rekonstrukce členění piana nobile [kresba autor, podklad SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bß 2a, 1665–1719, s. f.].
22. Návrh stolu pro pokoje kněžny na hlubockém zámku [SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. B 6J 1a, s. f.].

23. Petr Kašpar Světecký, plán opevnění hlubockého zámku, 1743 [kopie uložená v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bß 2a, s. f.].
24. Lovecký zámek Ohrada – členění prvního patra [kresba autor, podklad plánová sbírka Ústavu dějin umění AV ČR, v. v. i., bez inv. č., foto Tereza Cíglerová].
25. Honící pes [převzato z Hanns Friedrich VON FLEMING, *Der Vollkommene Teutsche Jäger*, Leipzig 1749, tab. TT].
26. Pes k hledání divokých prasat [převzato z Hanns Friedrich VON FLEMING, *Der Vollkommene Teutsche Jäger*, Leipzig 1749, tab. XX].
27. Jost Amman, Psinec, 1582 [převzato z Jacques DU FOUILLOUX, *Adeliche Weydwercke, das ist außführliche Beschreibung von Jagen*, Franckfurt am Main 1661].
28. Johann Elias Riedinger, Obstavený lov, 18. století [<http://www.habsburger.net/>, přístup 10. prosince 2011].
29. Ukázky loveckých plachet a loveckých sítí [převzato z Heinrich Wilhelm DÖBEL, *Neueröffnete Jäger-Practica*, Leipzig 1754].
30. Giacomo Antonio de Maggi, nárys a půdorys kaple pro Libníč, 1691 [SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Kα 1a/6, s. f.].
31. Pavel Ignác Bayer, *idea prima* libníčských lázní, březen 1713, modře, žlutě a červeně lavírovaná perokresba s měřítkem 50 pražských loktů, 30,4×43,7 cm [SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Kα 1a/6, s. f.].
32. Pavel Ignác Bayer, nárys a půdorys kaple pro Libníč, březen 1713 [SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Kα 1a/6, s. f.].
33. Pavel Ignác Bayer, variantní návrhy votivní kaple Nejsvětější Trojice a morových patronů v Libníči, 1714 [SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Kα 1a/6, s. f.].
34. Kaple sv. Rocha a sv. Šebestiána, 1713, křižovatka původní silnice Hluboká – České Budějovice a odbočky k loveckému zámku a dvoru Vondrov.
35. Giacomo Antonio di Maggi, Kaple sv. Dismase v Dřítňi, 1691.
- 36a. Hlavní oltář v kapli Nejsvětější Trojice a morových patronů v Libníči.
- 36b. Detail oltářního obrazu.
37. Pavel Ignác Bayer, situační plán komplexu lázní v Libníči, 1715 [SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Kα 1a/6, s. f.].
38. Pavel Ignác Bayer, plán lázní v Libníči – patro, 1719 [SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Kα 1a/6, s. f.].

39. Pavel Ignác Bayer, plán lázní v Libníči – půdorys, nárys, částečný řez, 1719 [SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Kα 1a/6, s. f.].
40. Lázně Libníč, cca 1720 [výřez z mapy nové silnice z Hluboké nad Vltavou do Kamenného Újezda, <http://digi.ceskearchivy.cz/> , přístup 12. prosince 2012].
41. Lázně Libníč, výřez z mapy stříbrných dolů u vsí Libníč a Hůry, cca 1746 [<http://digi.ceskearchivy.cz/> , přístup 12. prosince 2012].
42. Johann Georg Plansker, Lázně Libníč, výřez z mapy pozemků obcí Hůry a Libníč, 1765 [<http://digi.ceskearchivy.cz/> , přístup 12. prosince 2012].
43. Socha sv. Jana Nepomuckého na libníčské návsi, 1736.
44. Christian Smrsch, návrh kaple pro libníčský lázeňský areál, cca 1785 [SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 3Kα 24a, fol. 133].
45. Wilhelm Nevenhorst, Plán úprav budovy lázní v Libníči, 1860 [SOA Třeboň, Vs Hluboká, mapy a plány, ev. č. 2386].

VI.3 Seznam tabulek a grafů

Graf 1. Pobyty vrchnosti na hlubockém panství ve vybraných letech.

Tabulka 1. Pobyty vrchnosti na hlubockém panství ve vybraných letech – data.

Graf 2. Vývoj nákladů na hostinu při floriánském procesí.

Tabulka 2. Vývoj nákladů na hostinu při floriánském procesí – data.

Graf 3. Vývoj důchodů z libníčských lázní.

Tabulka 3. Vývoj důchodů z libníčských lázní – data.

Graf 4. Srovnání struktury příjmů libníčských lázní před válkami o rakouské dědictví a po nich.

Tabulka 4. Srovnání struktury příjmů libníčských lázní před válkou o rakouské dědictví a po nich – data.

VII. Přílohy

VII.1 Textové přílohy

1. Knížecí reskript ve věci lovu černé zvěře na hlubockém panství

Kníže Adam František ze Schwarzenbergu potvrzuje přijetí relace dvorního rady von Pranga z 19. října. Vyjadřuje potěšení nad dobrým stavem Josefa Adama ze Schwarzenbergu, jenž zůstal ve Vídni, a popisuje lov na černou zvěř, který proběhl 22. října. Hrazený lov má pokračovat 24. října.

Adam František ze Schwarzenbergu von Prangovi, Hluboká, 23. října 1726.

SOA Třeboň, odd. ČK, RAS, odd. F. P. b./Adam Franz, fasc. 421, s. f.

„Edler, insbesondere Lieber und getreuer. Wir haben die mit desselben unterm 19.ten de currentis erstaffeten Relation eingesendete Post-brieffe, rechtens erhalten, und werden die Expeditiones von hienaus Recta mit angefügter Unserer gnädigsten Resolution an ihre behörde befördern laßen. Anbey ist Uns das beständige wohlseyn Unsers zuruk verbliebenen Sohn Josephs¹¹⁸⁷ umb so vergnüglichen zuersehen, als Wir demselben bey unserer zu und dieses Monats fest gestelten zurukkunfft mittels göttlichen beystand frisch und gesund vorzufinden verhoffen. Gestern haben Wir Uns sambt der sich dahier befindlicher geselschafft mit einen Schweins Jagd (worbey 99. Stuk gefellet worden), anheut aber mit dem anstehen divertiret, wie dann ingleichen auff morgen zu einem abermahligen gesperrten Schwein-Jagen alle veranstaltungen bereits gemacht seynd, Wir verblieben übrigens demselben mit gnaden wohl gewogen. Sigl. Frauenberg den 23.ten octob[ris]. 1726.

A[dam]. F[ranz]. F[ürst]. Z[u]. Schwarzenberg [manu propria]

2. Inventář sbírky loveckých zbraní Adama Františka ze Schwarzenbergu

Soupis zbraní v hlubocké zbrojnici, které byly převezeny z Vídně roku 1731, zhotovený z příkazu kněžny při příležitosti předávání agendy hospodářského písaře.¹¹⁸⁸ Zachycuje kulovnice, brokovnice a vzduchové zbraně, mj. od Paula Payera, G. B. Tontainise (?),

¹¹⁸⁷ Josef Adam ze Schwarzenbergu.

¹¹⁸⁸ Z obdobných pohnutek vznikl publikovaný rozsáhlejší inventář valdštejnské lovecké zbrojnice na Duchcově r. 1729, který je rozsáhlejší. Srov. L. LETOŠNÍKOVÁ, *Lovecké zbraně*, s. 123–126.

Caspara Neureuthera, Johanna Christopha Stiftera, Hanse Stiftera (celkem 15 pušek). Zaznamenáno je také 6 párů pistolí, z nichž jeden je z dílny Francinů z Brescie.¹¹⁸⁹

Franz Körner, Hluboká, 16. června 1733.

SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká, sign. B 6J 1c, s. f.

„Item, ist in anno 1731 folgendes gewöhr, welches Weyl. Ihro Durchl. auszumustern, und in die frauenberger gewöhr-Cammer zu übersenden gnädigst geruhet haben, von Wienn heraus, zuworden, alß:

Ein lauff von Meister Paul Payer,¹¹⁹⁰ mit Messing mundiret, das Schlos-blath auch von Messing, der hann- und deckl aber von eisen ... 1 Stuck

Ein Wind Pichßen [!] der lauff mit Meßing Mundiret, und mit solchem Schloß, aussen Schwanschrauben ein hölzernes absehen ... 1 stl.¹¹⁹¹

Eine Flinten darbey Vier Pulwer Säck, od[er] Schueß, gezeichnet mit lit. A. B. C. et D. und mit messing mondiret ... 1 stl.

Eine flinten, darbey eben drey Pulwer-Säck, oder drey Schueß, gezeichnet mit No. 1. 2. 3, und mit Eisen mundiret ... 1 stl.

Eine lange teucht flinten mit Eisen mundiret, auff dem lauff zusehen ein kleines Schildl darin ein lötd mit I et E¹¹⁹² ... 1 stl.

Eine lange flinten mit doppelten weissen lauffen, mit Eisen mondiret, auff dem Schloß G. B. Tontainis¹¹⁹³ gezeichnet ... 1 stl.

¹¹⁸⁹ K identifikaci puškařů posloužila práce Vladimíra DOLÍNKA, *Čeští puškaři*, Praha 2005, kde je citována i starší literatura.

¹¹⁹⁰ Dosud neidentifikovaný puškař. Hlavní od puškaře stejného jména („Paul Peyer“) byla vybavena pistole zachycená v soupisu výbavy romské komory na Českém Krumlově r. 1854. Zbraň, kterou vytvořil zřejmě s druhotným použitím starší hlavně vídeňský puškař Nicolaus Koch, byla 14. listopadu 1853 převezena na Hlubokou. Srov. *Inventarium über die in der Hochfürstliche Rüstammer aufbewahrten Armaturen, Möbeln, Geräthe, und andere merkwürdige Gegenstände*, 1854, fotokopie uložená na SHZ Český Krumlov (dále Inventář 1854), pag. 36, staré inv. č. 20. Rozsáhlé přesuny zbraní v 50. letech 19. století souvisely s budováním hlubocké zbrojnice jako reprezentativního muzea z vybraných zbraní ve schwarzenberském majetku. Muzeální charakter však mělo již jejich původní umístění v Románské komoře na českokrumlovském zámku. K tomu Zuzana VAVERKOVÁ, *Historické zbraně 15.–19. století. Rytíř, voják, kavalír, lovec*, České Budějovice 1996 (katalog výstavy), s. 7–8.

¹¹⁹¹ Vzduchová zbraň (vzduchovka či větrovka). V mladších schwarzenberských sbírkách se prozatím podařilo prokázat pouze jedinou obdobnou zbraň, jejíž popis neumožňuje jednoznačné ztotožnění s některou v soupise zaznamenaných zbraní. Srov. Inventář 1854, pag. 70, staré inv. č. 272.

¹¹⁹² Značka neurčeného puškaře. Ve sbírkách SHZ Český Krumlov a SZ Hluboká se nepodařilo podobně signovanou zbraň dohledat.

¹¹⁹³ Dosud neidentifikovaný puškař.

Mehr zwey gleiche lange teucht flinten mit Eisen mundiret, das daun Schildl mit messing, und auff dem lauff des meisters nahmen Caspar Neuraither in Prag,¹¹⁹⁴ ausgestochener ... 2 stl.

Ein Kurz mit weissen lauff bestehende Carrabiner [!], mit eben Spanischen Schloß,¹¹⁹⁵ und der Schofft [!] auff dergleichen art mit eisen mundirt, dann mit einem gürtel hagen von drösher [!] ... 1 stl.

Eine Wind Pichßen, der lauff mit messing überzogen, und mit einem teutschen Scheibeschaft ... 1 stl.¹¹⁹⁶

Eine lange Pichsen mit gezogenem lauff, und teutschen Schloß, ein absehen mit einer blenten, das Schofft [!] mit messing eingelegt, und mundiret ... 1 stl.

Ein einschichtiges Schieben Rohr, der lauff blau angeloffen [?], der nahmen auff dem lauff Johann Christoph Stifter¹¹⁹⁷ gestochener [!], und der Schofft mit eisen mondiret von drösher ... 1 stl.

Ein lieffländische Pichßen¹¹⁹⁸ von messing gezogenen lauff, die Mundur, und auch der Schofft mit Silber eingelegt, der brigel [!], und Kappen aber von Silber ... 1 stl.

Ein gezogenes Rohr, wie man pfeget gebrochene Pichsen zunehmen, worinn die ladung bey dem Schwand-Schrauff [!] zugeben kommet, und mit Eisen mundiret von drösher ... 1 stl.

Ein klein gezogenes Scheiben Rohr, worauff des meisters Nahmen Hannß Stifter in Prag¹¹⁹⁹ gestochen ... 1 stl

¹¹⁹⁴ Caspar Neireiter/Neureuther. Malostranský puškař 2. poloviny 17. století. Srov. NPÚ, ú. o. p. České Budějovice, SZ Hluboká nad Vltavou, inv. č. 6217 – brokovnice s křesadlovým zámkem francouzského typu. Z řady zbraní signovaných podle evidenčních karet jménem „Neireiter“ jde o jedinou, která je signována i křestním jménem „Caspar“. Osud párové zbraně je prozatím neznámý. Jednu „dlouhou brokovnici“ signovanou „Caspar N××“ zachycuje i Inventář 1854, pag. 74, staré inv. č. 300. Se zbraní z barokního soupisu ji zřejmě vzhledem k odlišné signatuře nelze ztotožnit. Párové lovecké brokovnice se signaturou „NEIREITER A PRAG“ ze sbírky SZ Hluboká zachytila Z. VAVERKOVÁ, *Historické zbraně*, s. 36, č. kat. 37. O oblíbenosti zbraní neureiterovské produkce svědčí i jejich hojně zastoupení v soudobé duchcovské sbírce. L. LETOŠNÍKOVÁ, *Lovecké zbraně*, s. 124.

¹¹⁹⁵ Španělské zámky se rozšířily i ve střední Evropě, jeho použití nelze využít k určení provenience. Mj. je používal i výše doložený Caspar Neureuther. V. DOLÍNEK, *Čeští puškaři*, s. 117, obr. 7.

¹¹⁹⁶ Srov. pozn. u předchozí vzduchové zbraně.

¹¹⁹⁷ Johann Christoph (též Hans) Stifter. Puškař z Nového Města pražského, 2. polovina 17. století. Mmo Prahu činný i ve Vídeňském Novém Městě. Pravděpodobně jedna ze zbraní označených v evidenčních kartách SZ Hluboká nad Vltavou „Johann Schiffer/Schifter“. Srov. NPÚ, ú. o. p. České Budějovice, SZ Hluboká nad Vltavou, inv. č. 292, 467, 529/13, 5819, 6166; v úvahu může přicházet i lovecká brokovnice od „Johann Scheffer in Neustadt“, převezena 26. srpna 1857 z Českého Krumlova na Hlubokou, Inventář 1854, pag. 12, staré inv. č. 80. Stifterovy lovecké zbraně byly všeobecně oblíbené. Zařazeny byly také do duchcovské valdštejnské sbírky. L. LETOŠNÍKOVÁ, *Lovecké zbraně*, s. 124.

¹¹⁹⁸ Zbraň livonské provenience.

¹¹⁹⁹ Hans Stifter. Puškař z Nového Města pražského, 2. polovina 17. století. Srov. NPÚ, ú. o. p. České Budějovice, SZ Hluboká nad Vltavou, inv. č. 3217/1, 3217/2 – párové kulovnice s křesadlovým zámkem francouzského typu. Z dílny Hanse Stiftera pocházely i další zbraně ve schwarzenberských sbírkách,

Pistohlen

Ein paar Ratchet Pistohlen ganz glatt, und mit eisen mundiret ... 1 paar

*Spanische alte glatte Pistohlen mit einem Spanischen Schofft, und auffgelegten han [!],
auffen Schloß zusehen F. E.¹²⁰⁰ ... 1 Paar*

*glatte Schlechte Pistohlen von weissen lauff, und auff dem Schloß F. S.¹²⁰¹
ausgestochener ... 1 paar*

*Pistohlen mit 3 Schueß, oder Pulwer-Säcken ohne nahmen, mit Eisen mundiret ... 1
paar*

*Ordinari Pistohlen mit weissen lauffen, und mit Eisen mundiret von drösser [!] ... 1 par
[!]*

*Pistohlen mit weissen lauffen, auff welcher der Nahmen Francino¹²⁰² gestochen, mit
Spanischen Schloß, und von Eisen mundiret, vom drösher ... 1 paar*

*Das obspecificirte gewöhr-prosten [?] auf fürstl. gnädigsten befehl von uns endes
gefertigten Respective übergeben, und übernahmen, auch hieran alle richtigkeit bies
auf des Schues-pulwer woran eine differenz Sich ereignet befunden worden, wird hiemit
mittelst beederseithigen unterschrifft attlhiret. Sigl. Frauenberg d. 16. Juni 1733.*

[pečeť černým voskem] *Franz Körner Wirschaffts hauptman, alß Übernemers [manu
propria]*“

kupříkladu párové lovecké brokovnice velké ráže druhotně upravené Antonem Kleinem z Vídně. Srov. Inventář 1854, pag. 40, staré inv. č. 65, 66. Zbraně byly 8. října 1855 převezeny na Hlubokou.

¹²⁰⁰ Zbraň s podobnou signaturou se ve zkoumaných sbírkách nepodařilo dohledat.

¹²⁰¹ Zbraň s podobnou signaturou se ve zkoumaných sbírkách nepodařilo dohledat.

¹²⁰² Zbraň od puškařů Francinů z Brescie. Z dílny Annibale Francina je ve schwarzenberských sbírkách uložena lovecká brokovnice. Srov. NPÚ, ú. o. p. České Budějovice, SZ Hluboká nad Vltavou, inv. č. 3977. Jde o zbraň, která byla na Hlubokou převezena z Českého Krumlova 26. srpna 1857. Srov. Inventář 1854, pag. 6, staré inv. č. 22. Hypoteticky lze Annibale Francinovi připsat i zachycený pár pistolí. Zbraně francinovského původu (2 párové ručnice s italskými křesadlovými zámky) se nacházela i v duchcovské sbírce. L. LETOŠNÍKOVÁ, *Lovecké zbraně*, s. 126. K významu francinovských pistolí Stephen V. Grancsay, *Italian Seventeenth Century Pistols: Genuine and False*, The Journals of the Walters Art Gallery 11, 1948, s. 62–75.

3. Hluboká nad Vltavou, celková situace před historizující přestavbou – uprostřed zámek s Podhradím, vlevo dole lovecký zámek Ohrada

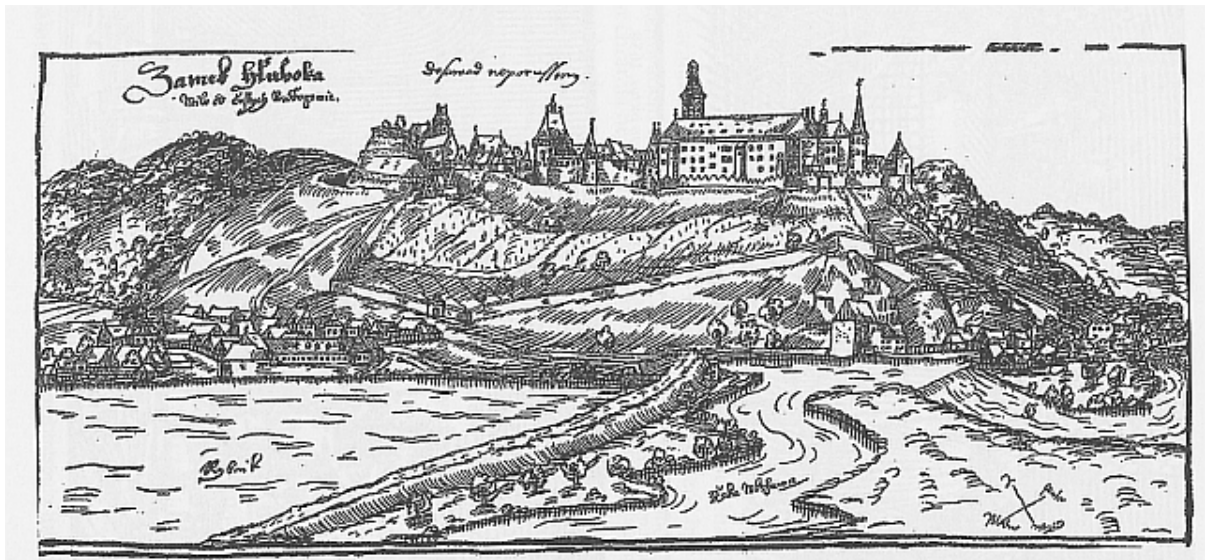
4. Hluboká nad Vltavou – situace

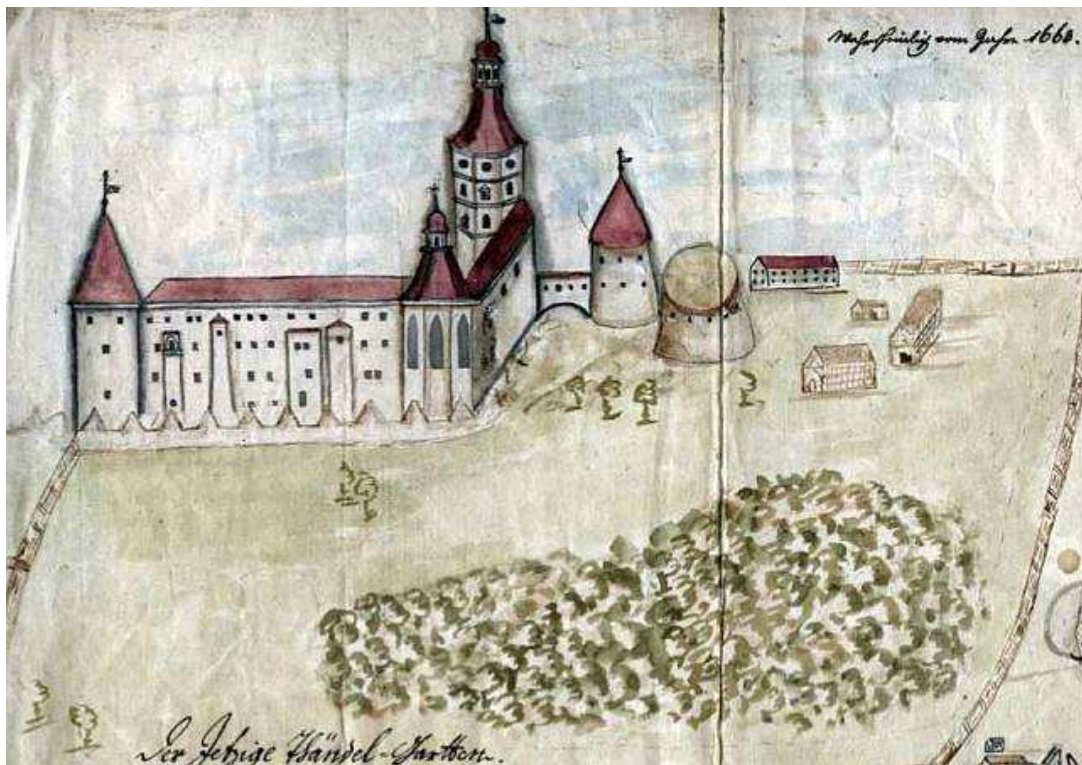
5. Hluboká nad Vltavou – situace zámecké ostrožny s vodárnou v Podskalí (nahore), předzámčím (vlevo) a vnitřním zámkem (uprostřed)

6. Nejstarší veduta hlubockého zámku, polovina 16. století

7. Jan Willenberg, veduta Hluboké a Podhradí, 1602

8. Hlubocký zámek ze severu, 1668

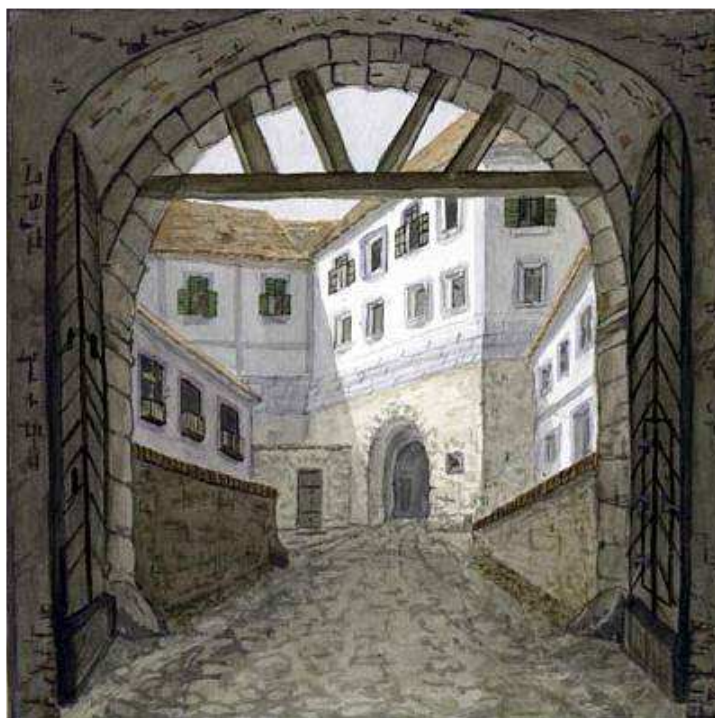
9. Hlubocký zámek z východu, 1. čtvrtina 19. století

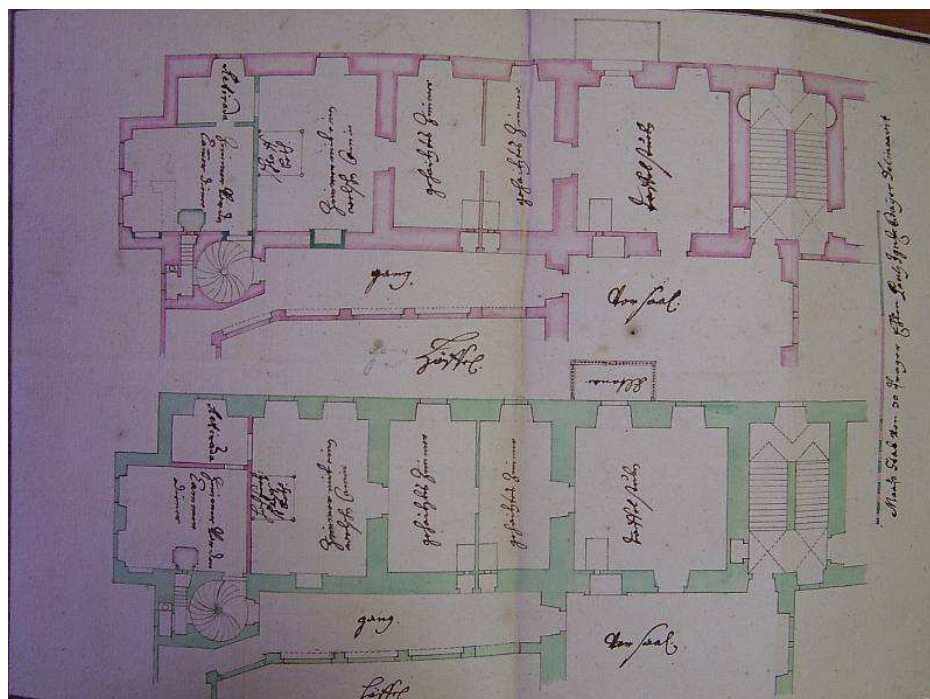
10. Kaple sv. Antonína (vlevo, na cestě z Podhradí do předzámčí), sv. Jana Nepomuckého (vpravo, u mostu do Zámostí), 1706

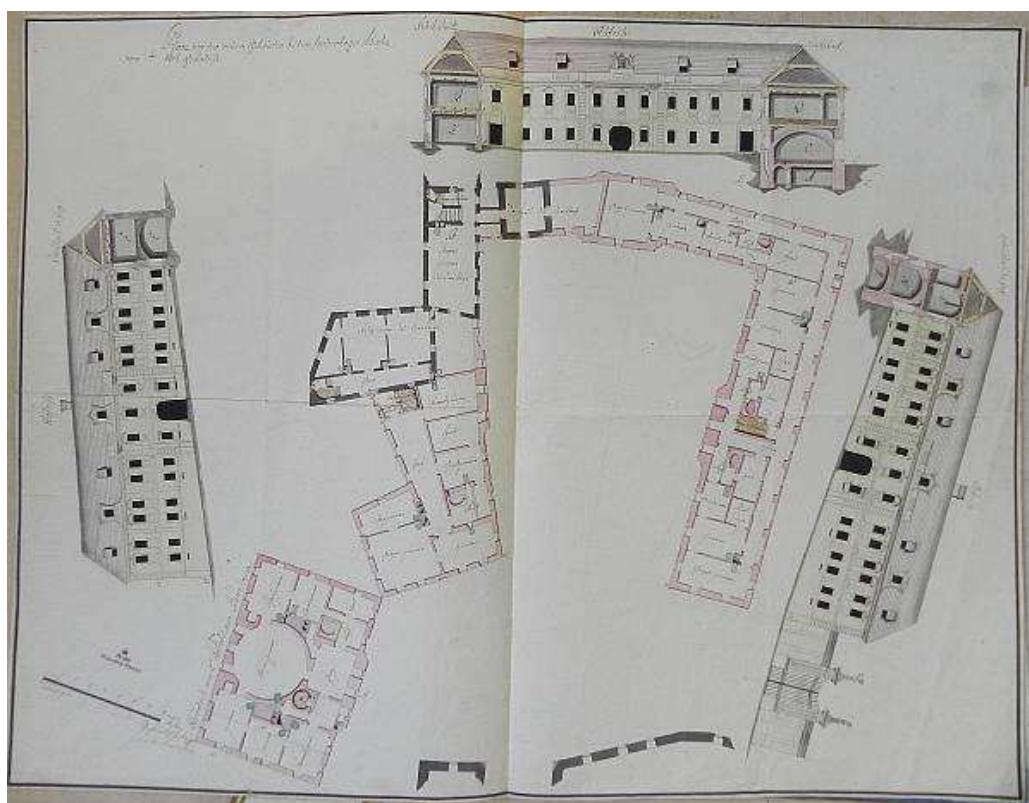
11. Bedřich ze Schwarzenbergu, Hlubocké předzámčí, pohled z panské zahrady –vpravo jižní průčelí zámku, za ním průčelí stájí, uprostřed byty kaplana a úředníků, vlevo kanceláře, 20./30. léta 19. století

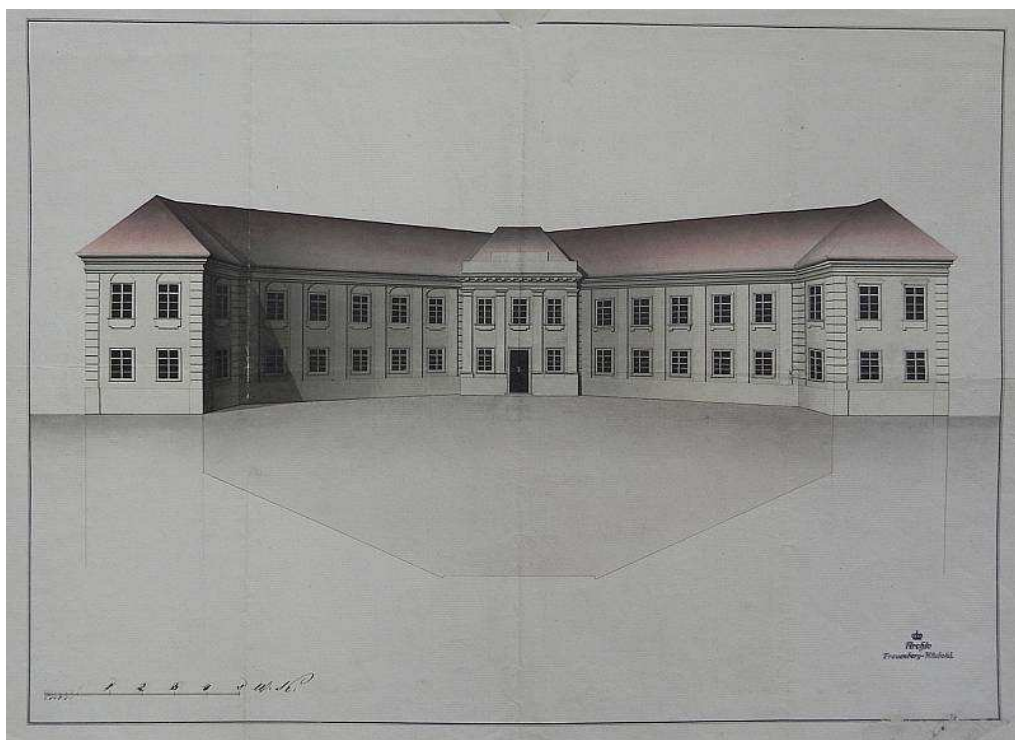
12. Bedřich ze Schwarzenbergu, první nádvoří hlubockého předzámčí, průhled hlavní branou (vlevo vězení, vpravo vrátnice, uprostřed nad průjezdem úřední byty), 20./30. léta 19. století

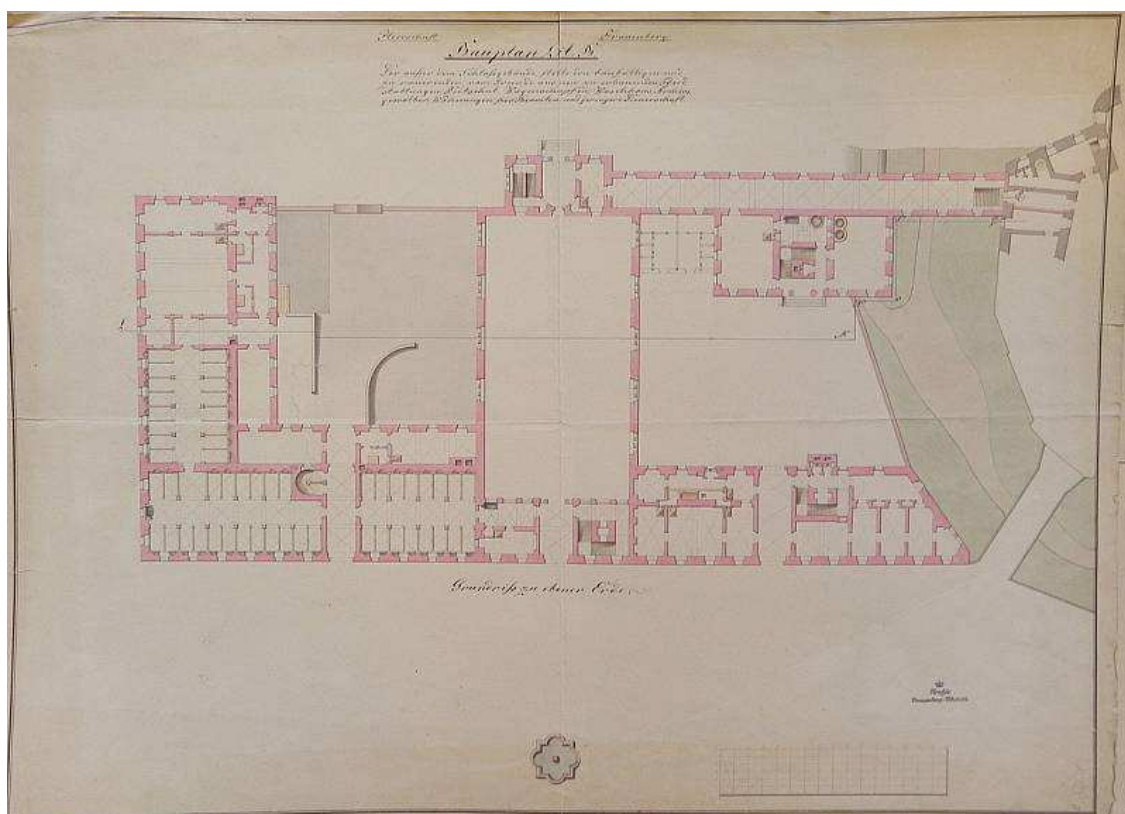
15. Pavel Ignác Bayer, plán úprav apartmánu v jižním rohu hlubockého zámku, 1715

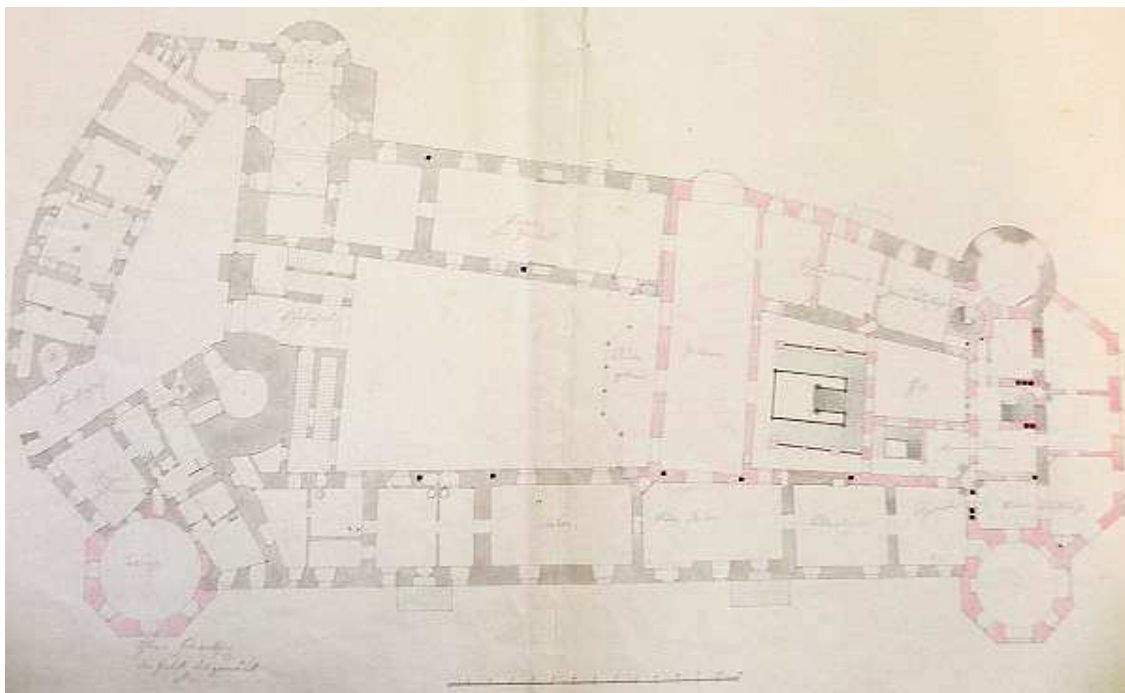
16. Johann Lhotta, plán nového řešení předzámčí, před 1833

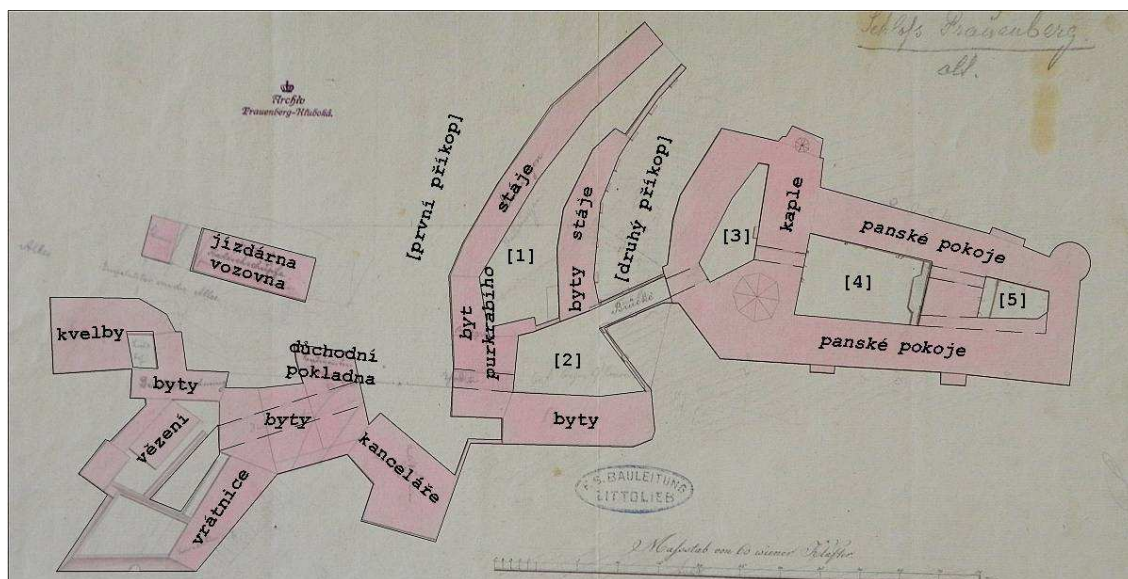
17. Johann Lhotta (?), variantní nárys budovy v předzámčí, před 1833

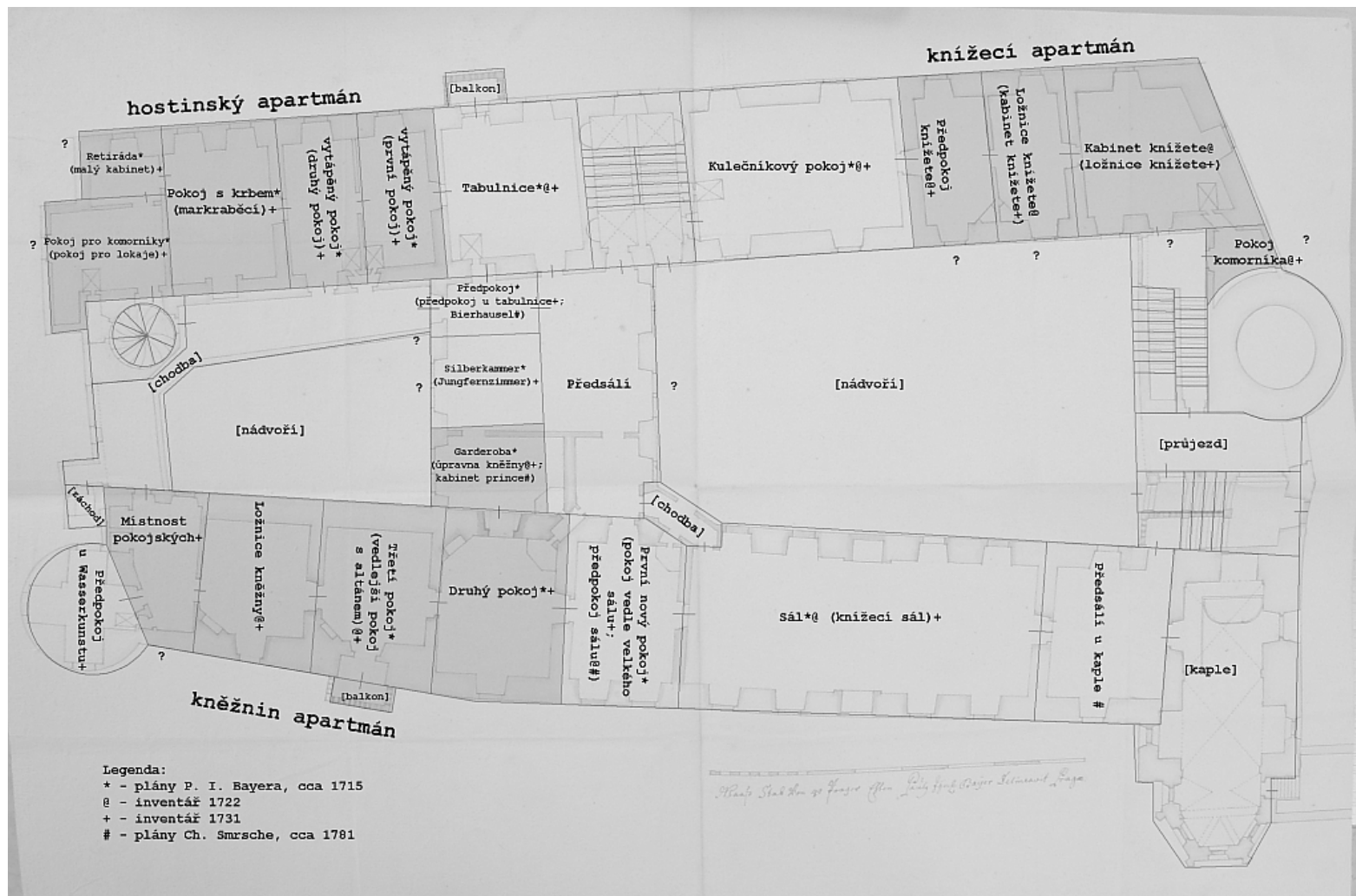
18. Vincenc Rohrbacher, Návrh nové budovy stáji a jízdní v předzámčí, před 1833

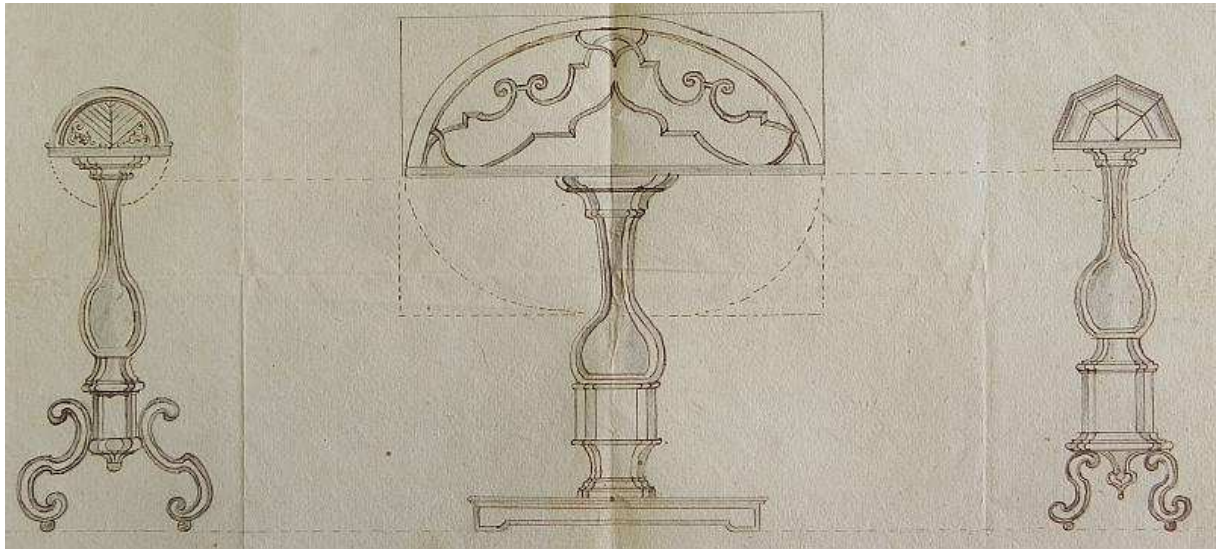
19. Wilhelm Nevenhorst, Plán úprav piana nobile hlubockého zámku, po 1844

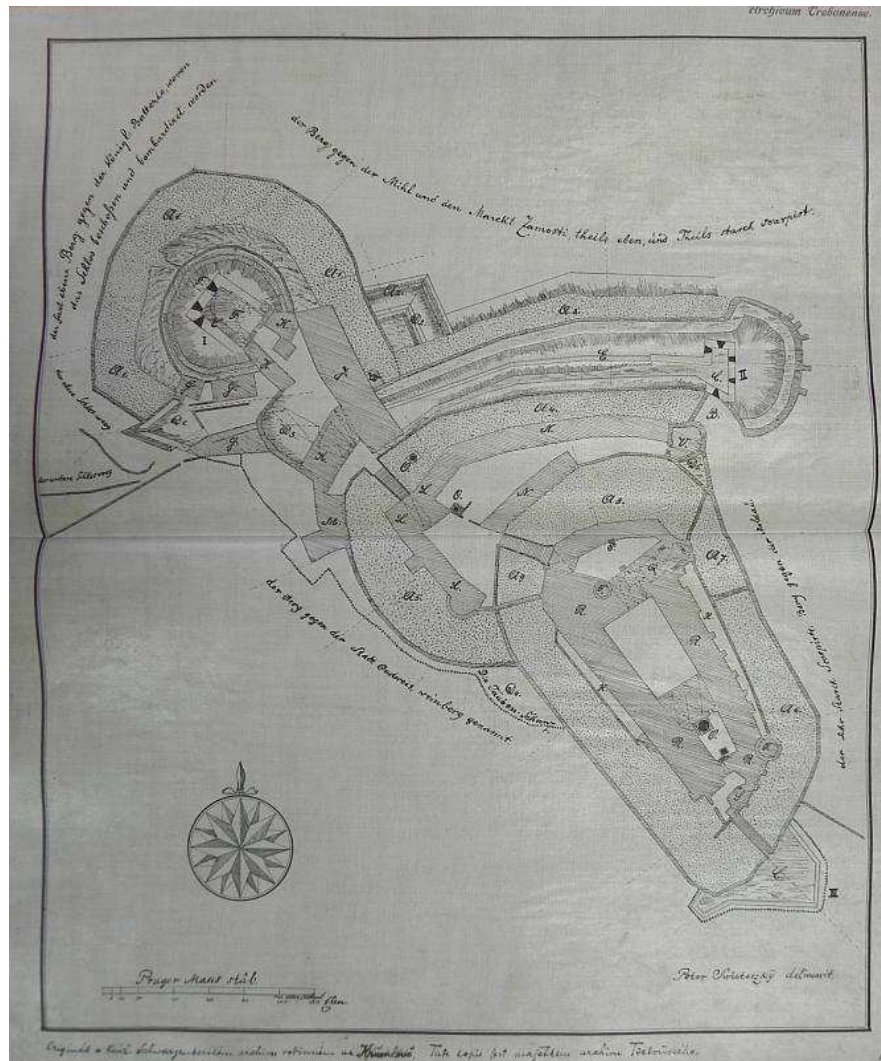
20. Funkce jednotlivých částí hlubockého zámeckého komplexu. Kurzívou prostory v patrech. První hradební příkop byl zasypán ve čtyřicátých letech 18. století.

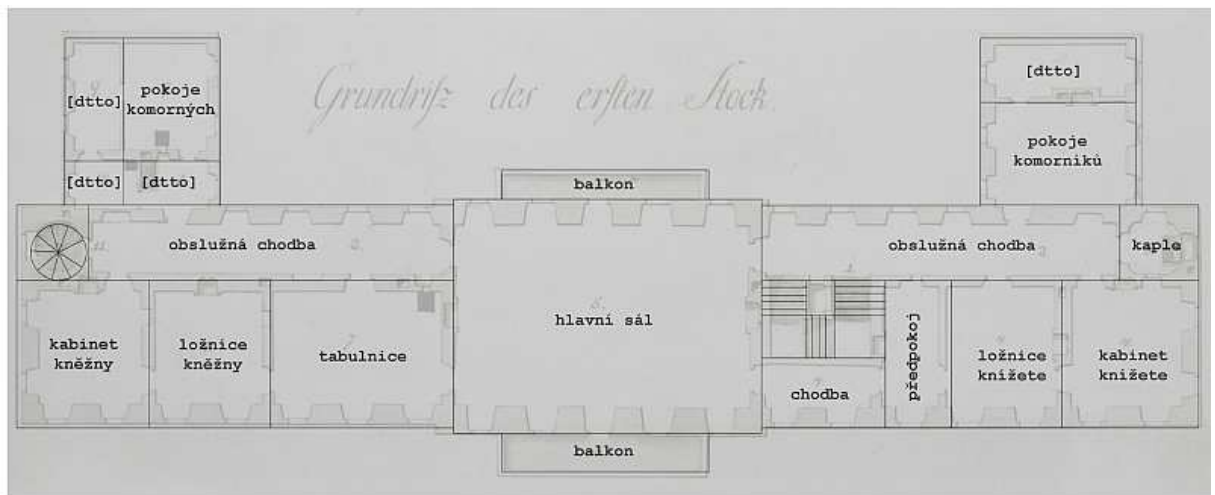
21. Hypotetická rekonstrukce členění piana nobile (otazníky – nejasné určení s možným odlišným členěním prostor; šedě zvýrazněny apartmány včetně pokojů služebných)

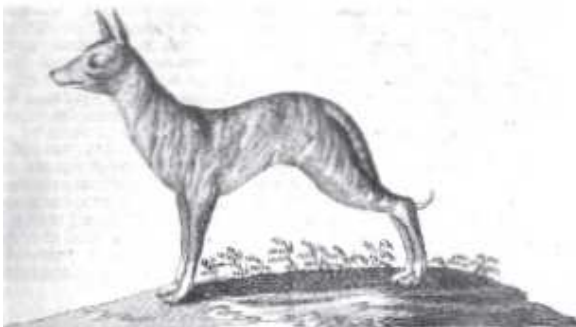
22. Návrh stolu pro pokoje kněžny na hlubockém zámku

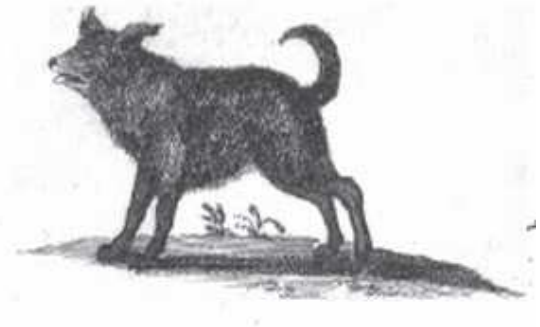
23. Petr Kašpar Světecký, plán opevnění hlubockého zámku, 1743 (mladší kopie)

24. Lovecký zámek Ohrada – členění prvního patra

25. Honící pes

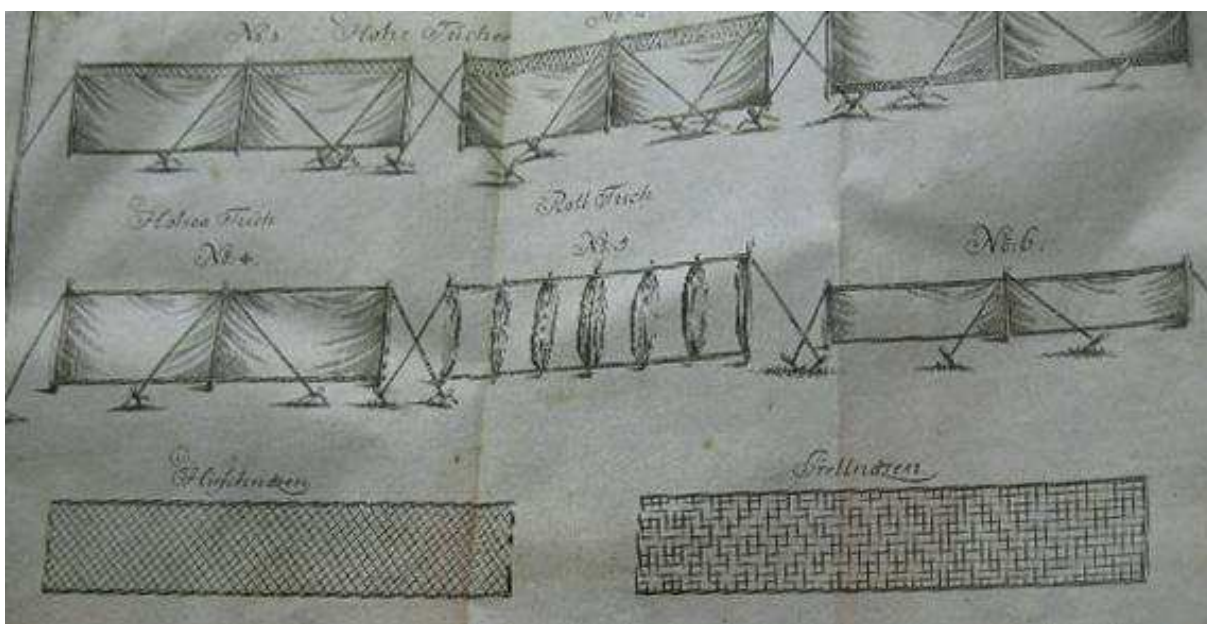
26. Pes k hledání divokých prasat

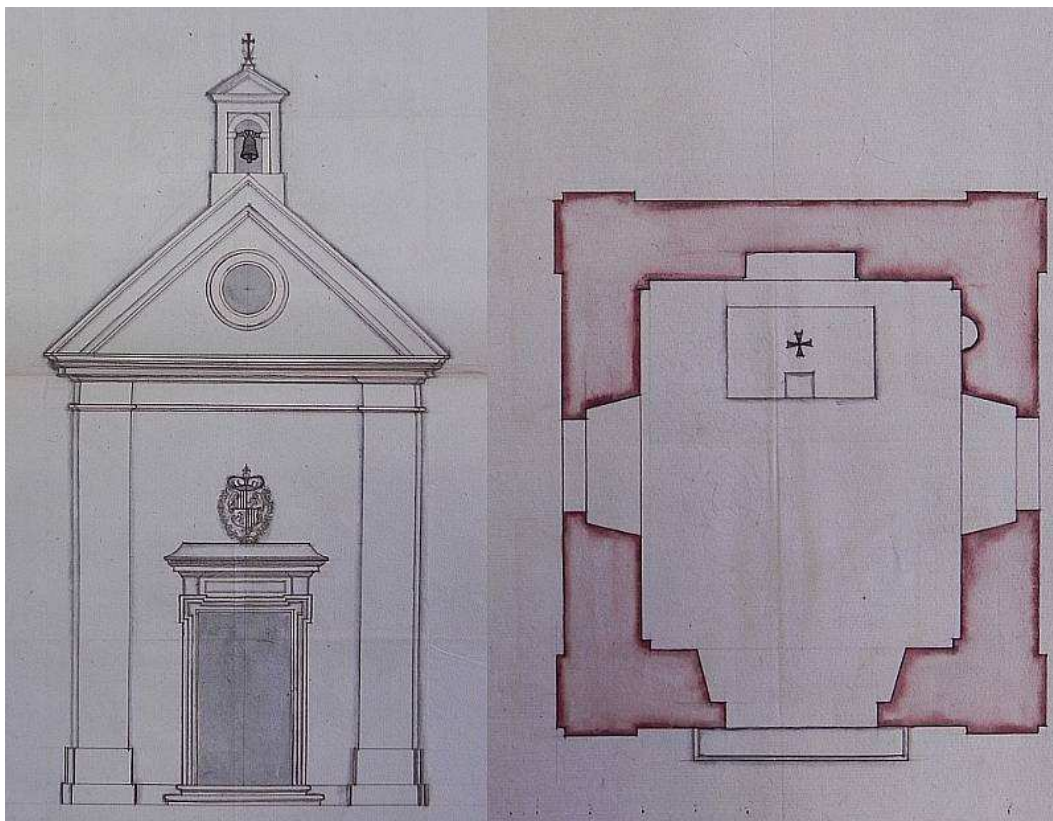
27. Jost Amman, Psinec, 1582. Starší grafika ukazuje náležitosti psince, jež se nezměnily ani v baroku – zdroj vody, personál, samostatné prostory, krmivo

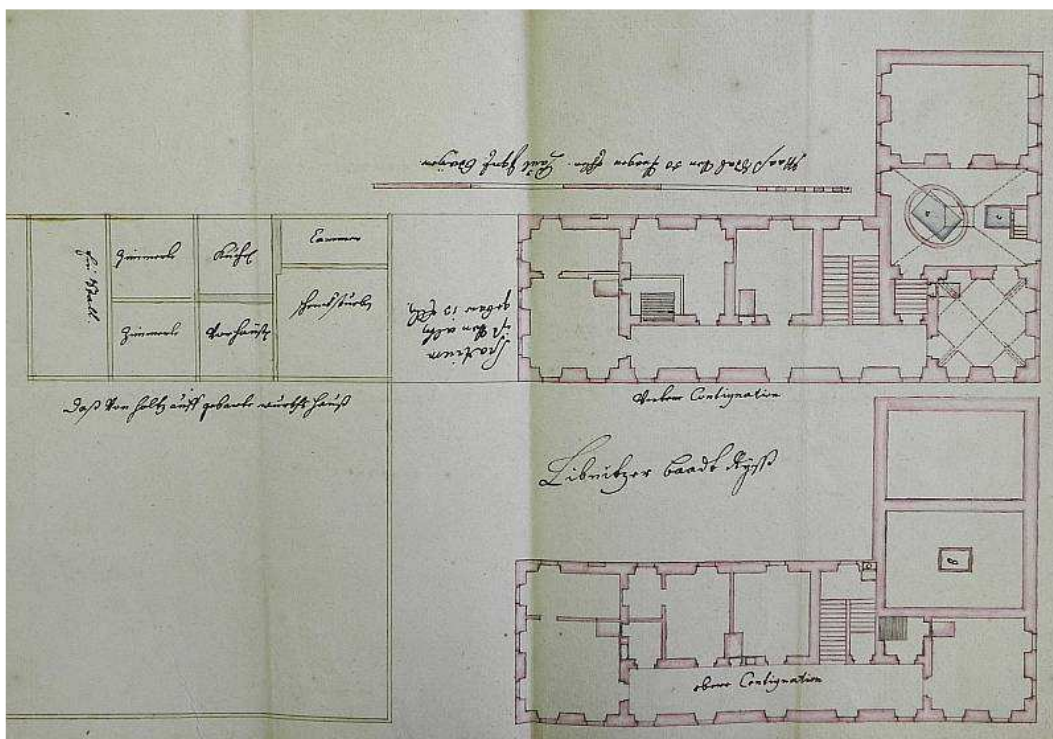
28. Johann Elias Riedinger, obstavený lov, 18. století

29. Ukázky loveckých plachet a loveckých sítí

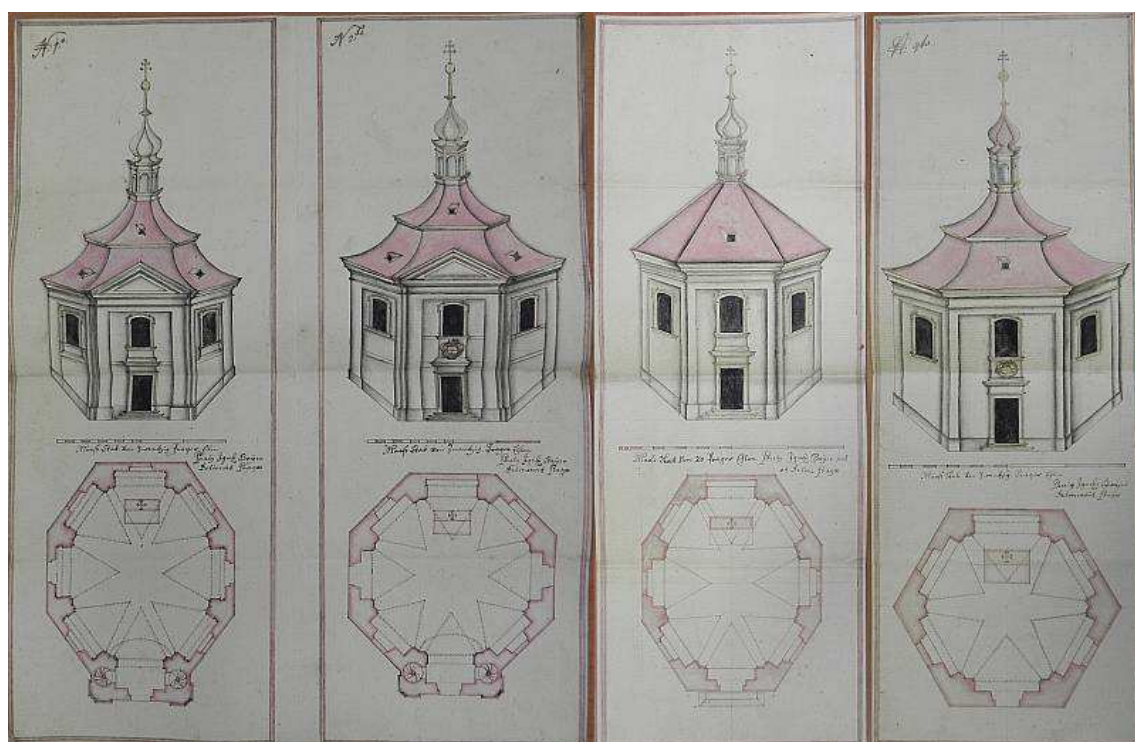
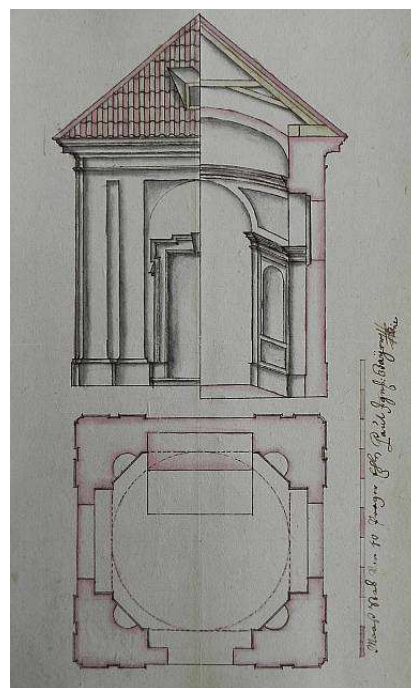

30. Giacomo Antonio de Maggi, nárys a půdorys kaple pro Libníč, 1691

31. Pavel Ignác Bayer, *idea prima* libničských lázní, březen 1713

32. Pavel Ignác Bayer, nárys a půdorys kaple pro Libnič, březen 1713

33. Pavel Ignác Bayer, variantní návrhy votivní kaple Nejsvětější Trojice a morových patronů v Libniči, leden 1714

34. Kaple sv. Rocha a sv. Šebestiána, 1713, křižovatka původní silnice Hluboká – České Budějovice a odbočky k loveckému zámku a dvoru Vondrov, současný stav

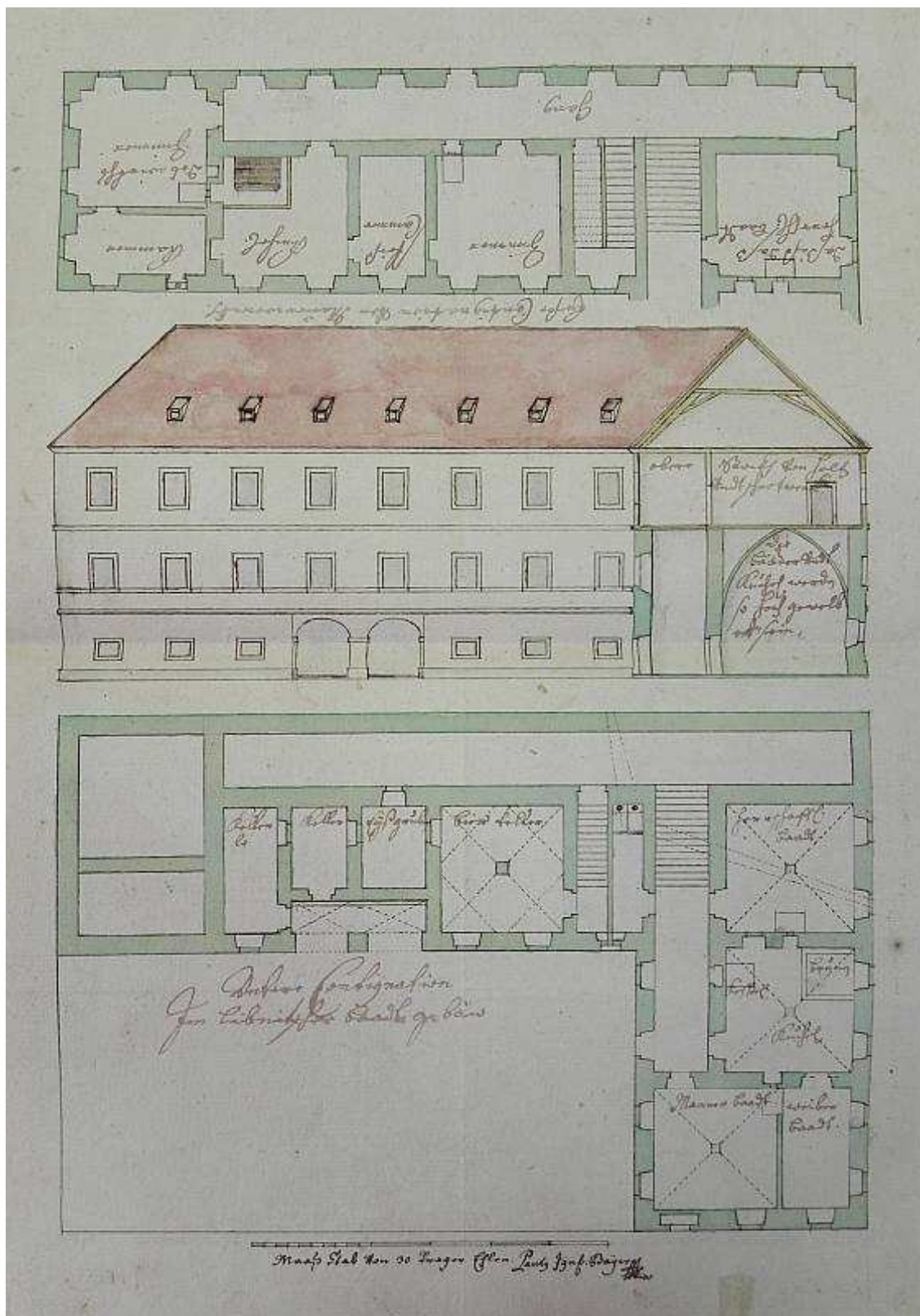
35. Giacomo Antonio di Maggi, Kaple sv. Dismase v Dřítňi, 1691, současný stav

36a. Oltář v kapli Nejsvětější Trojice a morových patronů v Libníči – celkový pohled

36b. Detail oltářního obrazu – sv. Karel Boromejský a sv. František Xaverský se obrací k Nejsvětější Trojici s přímluvou za lidstvo trpící morem (žánrová scénou pohřbívání mrtvých ve spodní části obrazu)

39. Pavel Ignác Bayer, plán lázní v Libníči – zdola sklep/přízemí, nárys nádvořího průčelí/řez křídlem s pramenem a koupelnami, půdorys zvýšeného přízemí, 1719

40. Lázně Libníč, výřez z mapy nové silnice z Hluboké nad Vltavou do Kamenného Újezda, cca 1712

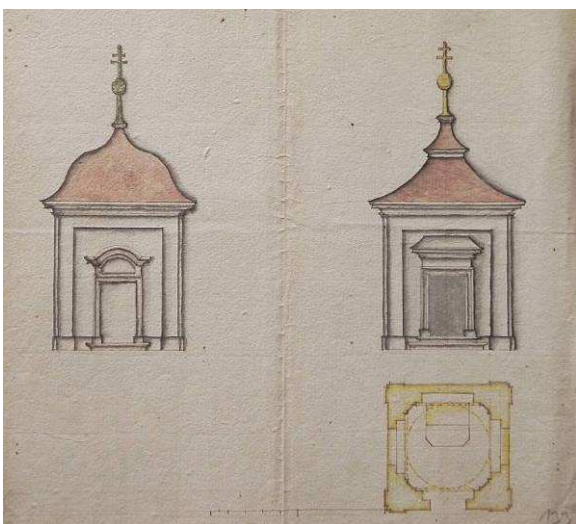
41. Lázně Libníč, výřez z mapy stříbrných dolů u vsí Libníč a Hůry, cca 1746

42. Johann Georg Plansker, Lázně Libníč, výřez z mapy pozemků obcí Hůry a Libníč, 1765

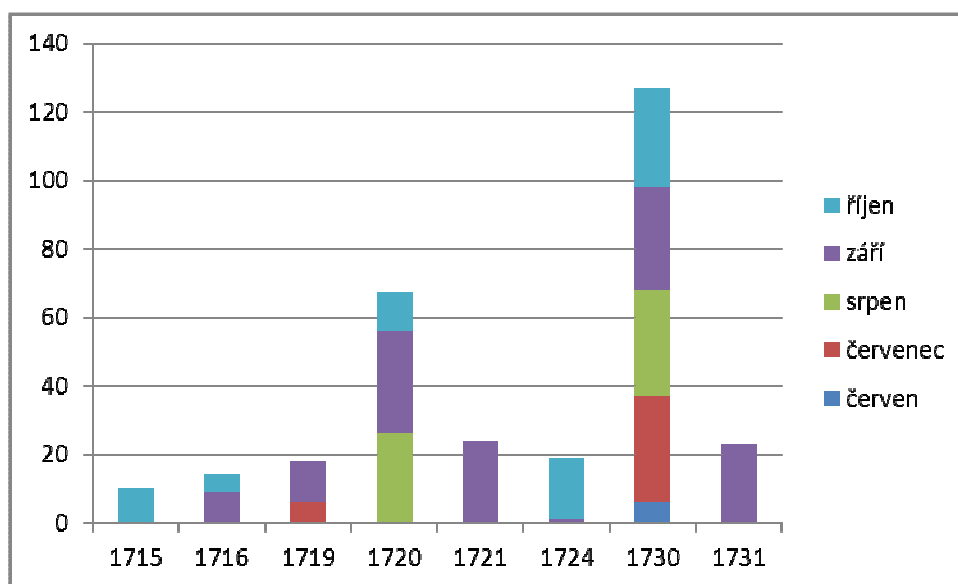

43. Socha sv. Jana Nepomuckého na libníčské návsi, 1736

44. Christian Smrsch, variantní návrhy kaple pro libníčský lázeňský areál, cca 1785

VII.3 Tabulky a grafy

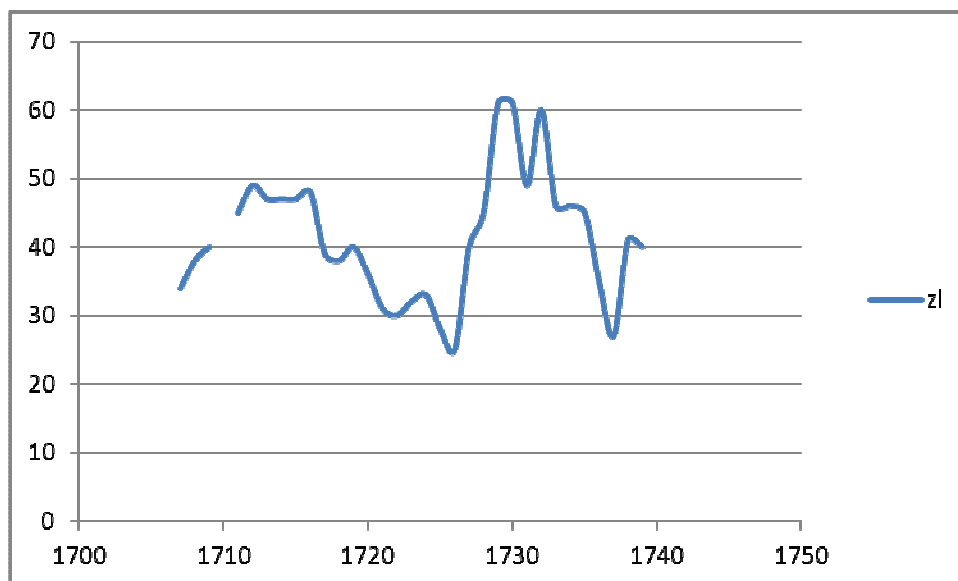

Graf 1. Pobyty vrchnosti na hlubockém panství ve vybraných letech

Měsíc \ rok	1715	1716	1719	1720	1721	1724	1730	1731
červen							6	
červenec			6				31	
srpen				26			31	
září		9	12	30	24	1	30	23
říjen	10	5		11		18	29	
celkem	10	14	6	56	24	19	127	23

Tabulka 1. Pobyty vrchnosti na hlubockém panství ve vybraných letech – data

^α Zdroj dat: důchodní účty panství Hluboká, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2. Ačkoliv pobyty vrchnosti doloženě probíhaly častěji, jen ve vybraných letech lze z pramenů přesně vyčíslit jejich délku. Údaje z důchodních účtů je třeba brát s rezervou. V řadě případů byl pobyt přerušován návštěvami sousedních panství v různé délce.

Graf 2. Vývoj nákladů na hostinu při floriánském procesí

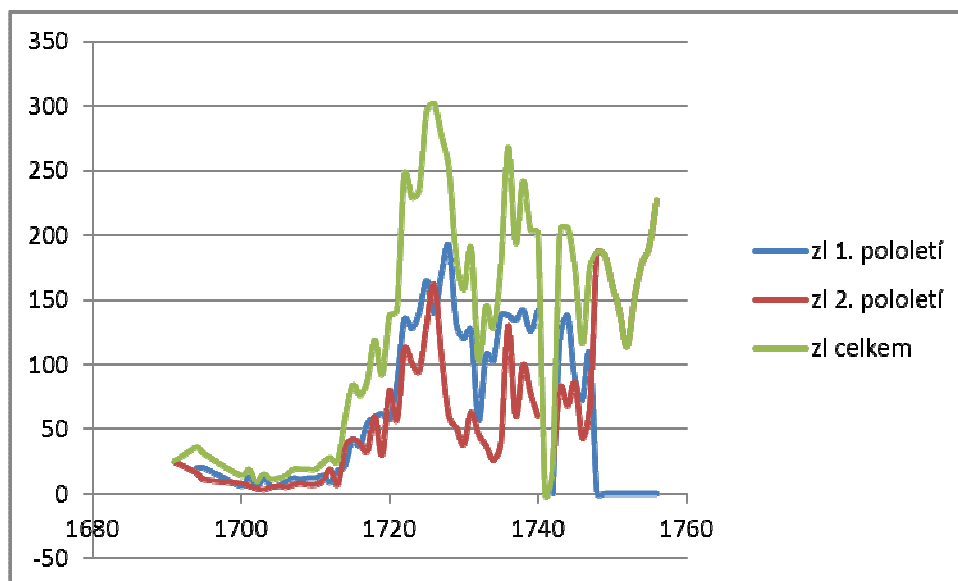
rok	zl	rok	zl	rok	zl
1707	34	1719	40	1731	49
1708	38	1720	36	1732	60
1709	40	1721	31	1733	46
1710^x		1722	30	1734	46
1711	45	1723	32	1735	45
1712	49	1724	33	1736	35
1713	47	1725	28	1737	27
1714	47	1726	25	1738	41
1715	47	1727	40	1739^δ	40
1716	48	1728	45	1740	40
1717	39	1729	61		
1718	38	1730	61		

Tabulka 2. Vývoj nákladů na hostinu při floriánském procesí

^β Zdroj dat: důchodní účty panství Hluboká, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

^x Údaj nedohledán.

^δ V následujícím období (mimo slezských válek) byl na hostinu ustálen paušální výdaj 40 zl.

Graf 3. Vývoj důchodů z libničských lázní

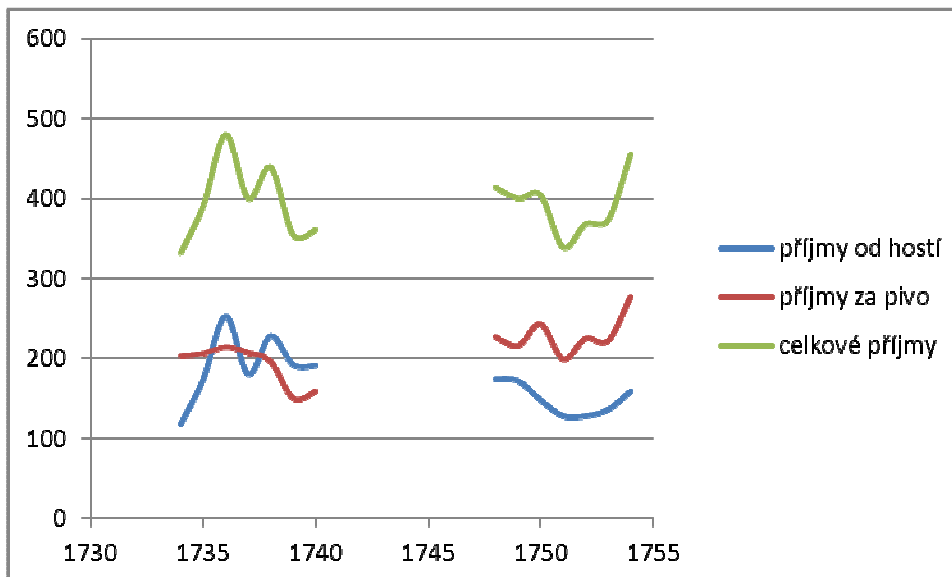
rok	zl			rok	zl		
	1. pololetí	2. pololetí	celkem		1. pololetí	2. pololetí	celkem
1691^φ	---	25	25	1717	54	33	87
1694	20	16	36	1718	59	60	119
1695	20	11	31	1719	62	30	92
1700	6	8	14	1720	58	80	138
1701	13	6	19	1721	85	57	142
1702	5	4	9	1722	135	112	247
1703	12	3	15	1723	128	101	229
1704	6	5	11	1724	140	95	235
1705	6	6	12	1725	165	131	296
1706	9	5	14	1726	140	162	302
1707	12	7	19	1727	170	107	277
1708	11	8	19	1728	192	60	252
1709	12	7	19	1729	131	51	182
1710	12	7	19	1730	120	38	158
1711	14	10	24	1731	127	63	190
1712	9	19	28	1732	57	46	103
1713	18	7	25	1733	108	37	145
1714	22	36	58	1734	103	26	129

^ε Zdroj dat: důchodní účty panství Hluboká, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2. Pro větší přehlednost jsou výnosy zaokrouhlovány na celé zl, což nijak neovlivní celkový vývojový trend.

^φ Pro rok 1691 jsou zaznamenány údaje pouze v důchodním účtu za druhé pololetí.

rok	zl			rok	zl		
	1. pololetí	2. pololetí	celkem		1. pololetí	2. pololetí	celkem
1715	42	42	84	1735	138	38	176
1716	37	39	76	1740	142	60	202

Tabulka 3. Vývoj důchodů z libničských lázní – data

Graf 4. Srovnání struktury příjmů libničských lázní před válkami o rakouské dědictví a po nich

Tabulka 4. Srovnání struktury příjmů libničských lázní před válkou o rakouské dědictví a po ní ^γ			
rok	příjmy od hostů	příjmy za pivo	celkové příjmy
1734	118	203	332
1735	174	206	391
1736	253	214	480
1737	180	207	400
1738	228	196	439
1739	192	150	354
1740	191	159	361
1741–1747^η	---		
1748	174	227	414

^γ Přehledné zpracování pramene zpracovaného hlubockými úřady r. 1755. Srov. SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Ba 2b, fol. 9–11. Oproti záznamům v příslušných rubrikách důchodních účtů, z nichž vychází graf 1 a tabulka 1, byly do dotyčného přehledu zahrnuty i další příjmy (prodej palivového dříví aj.), proto je celkový příjem vyšší.

^η Pro období 1741–1747 nejsou v prameni údaje – jeho autor záměrně sledoval sedmileté období před válkou a po válce.

rok	příjmy od hostů	příjmy za pivo	celkové příjmy
1749	172	216	400
1751	128	199	339
1752	128	225	368
1753	136	222	373
1754	159	277	455

Tabulka 4. Srovnání struktury příjmů libničských lázní před válkou o rakouské dědictví a po nich – data